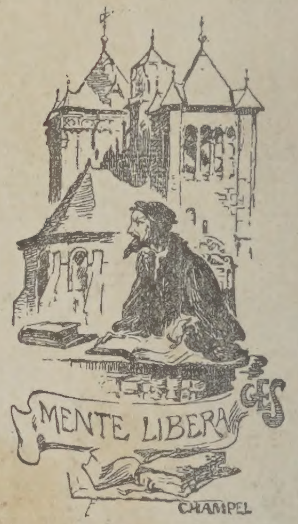
HOTOMANI

FRANCOGALLIA

1586

MENTE LIBERA
GES
CHAMPEL

HANS ASPER

FRANCISCI
HOTOMANI
IVRISCONSVLTI
CELEBERRIMI,
Francogallia:

Nunc quartùm ab auctore recognita, & præter alias acceſsiones, ſex nouis capitibus aucta.

FRANCOFVRDI
Apud heredes Andreæ Wecheli,
MDLXXXVI.

ILLVSTRISSIMO ET POTENTISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, DOmino Friderico, Comiti Palatino ad Rhenum, Bauariæ Duci, &c. Romani imperij Electori primario, Domino ſuo clementiſſimo S. P.

V*ETVS verbũ eſt, illuſtriſsime Princeps*, Patria eſt vbicumque eſt bene, *Teucro Telamonis filio attributum: multiſque ſeculis cõprobatum. nam fortis animi excelſiq́; videtur eſſe, vt cetera incommoda, ſic etiam exilium, æquo animo ferre: ingratæq́; patriæ, tanquam nouercæ, iniurias contemnere. Verùm, ego longè eſſe arbitror ſecus. nam ſi parentum mores, atq; adeò aſperitatem ini-*

quius ferre, ſceleratum, ac propè impium videtur: quanto magis patriæ? quam ſapientes omnes, vna & mente & voce, ſemper parentibus antepoſuerunt. Eſt quidem hominis ſecuri, & de ſuis tantùm commodis cogitantis, patriæ caritatem ſuis opportunitatib. metiri. ſed illa tãta ſecuritas, pars quædam eius immanitatis videtur, quæ propria, vel Epicureorum, vel Cynicorum fuit: vnde vox illa furialis profecta eſt, Me mortuo, terra miſceatur incẽdio. à qua ne illud quidem vetus Tyrannicum abhorret, Pereãt amici, dum vnà inimici intercidant. Eſt in manſuetis ingeniis caritas quædam innata patriæ, quæ deleri, niſi cum reliquis humanitatis ſenſibus, non poteſt. qualem caritatem Homerus in Vlyſſe deſcribit, qui patriam Ithacam ſaxis præruptis & aſperis, tanquam

quam nidulum, affixam, omnibus tamen deliciis, atque adeo Regno ſibi à Calypſone oblato antepoſuit.

Neſcio qua natale ſolum dulcedine cunctos
Afficit, immemores nec ſinit eſſe ſui,

vt verè Poeta vetus cecinit: cùm & cœli, vnde primum ſpiritum duximus, & ſoli in quo prima veſtigia poſuimus, & cognatorum, propinquorum, æqualiúmque nobis in mentem venit. Verumenimuerò, dicet aliquis, delira interdum patria eſt, mentisque errore afficitur: vt Plato de ſua locutus eſt: interdum etiam furore amens crudeliter bacchatur, atque in ſua viſcera ſæuit. Primùm cautio eſt, ne alienam culpam innocenti patriæ aſcribamus. Multi Romæ, multi aliis in locis Tyranni immanes fuerunt. hi non modò bonos viros, verumetiam benemeritos de patria ciues omnibus cruciatibus

afficiebant. Continuóne verum fuit, illorũ inſanias patriæ acceptas ferre? Memoratur Imperatoris Macrini crudelitas: quem Iulius Capitolinus Macellinum nominatum ſcribit, propterea quòd domus eius, vt macellum ſanguine pecudum, ſic illa hominũ ſanguine cruentabatur. Complures alij paßim ab hiſtoricis commemorantur: quorum alius (vt idem Capitolinus ſcribit) ab eadem crudelitate Cyclops, alius Buſiris, alius Siron, alius Typhon, alius Gyges nominatus eſt: cùm illi ſic animum induxiſſent, regna & imperia niſi crudelitate retineri nõ poſſe. Jdcircóne cura omnis & ſolicitudo patriæ, ciuibus bonis abiicienda fuit? imo verò tanquam oppreſſæ & miſeræ & natorum opem imploranti ſuccurendum: remediaque modis omnibus cõquirenda. quamquam, ô for-

ô fortunatas bonis & manſuetis Principibus regiones: ô beatos ciues, quibus Principum ſuorum benignitate, tranquillè licet in patriis auitíſque ſedibus, cum coniugibus & liberis conſeneſcere. nam plerunque certè vſuuenit, vt remedia malis ipſis, quibus ea quæruntur, deteriora ſint. Anni ſunt, vt opinor, ſexdecim, Princeps illuſtriſsime, ex quo Deus optimus maximus partem Germaniæ Rhenanæ nõ exiguam fidei ac poteſtati C.T. commendauit. vix dici poteſt, quantam ex eo tempore tranquillitatem, & tanquam in pacato mari malaciam toto Palatinatu videre licuerit: quàm pacata ſemper ſedatáque omnia, quàm piè, ſanctè, & religiosè conſtituta. Macte igitur iſta manſuetudine eſto, clementiſsime Princeps: quod ego, quantum & animi & cor-

poris viribus contendere poſſum, iterum exclamo: Macte iſta virtute eſto, placida & manſueta: nõ quemadmodum Seneca memoriæ prodidit, moris apud Romanos fuiſſe, vt ſanguinolentis & ex acie redeuntibus, Macellinis deniq; cruore madentibus diceretur, Macte virtute eſto. Sed macte iſta manſuetudine animi, clementia, pietate, iuſtitia, facilitate, & imperij ac ditionis tuæ tranquillitate. Atque hic cùm ferè ſit veſtræ Germaniæ ſtatus, quemadmodum qui nauigationem inſtituunt, freta turbulenta, & tumultuoſa deuitant, ſedatos ac tranquillos curſus quærunt: ſimiliter quamplurimi hodie regiones latrociniis infeſtas fugiunt, tranquillas & pacatas quærunt. Ac fuit tempus, cùm in Francogalliã noſtram vndique ex omnibus terrarũ oris, ſeſe ſtudioſi adole-

oleſcentes effunderent, & ad noſtras Academias, tanquam ad bonarum artium mercaturam conferrent. nūc illas quaſi maria piratis infeſta horrent, neque ſecus quàm Cyclopicam barbariem execrantur. Cuius rei meū pectus memoria exulcerat: cùm cogito miſeram & infortunatam patriam duodecim iam ferè annorum ſpatio incendiis ciuilibus exarſiſſe. Sed multo me acerbior excruciat dolor, cum conſidero non modò tam multos eſſe otioſos incendiorum ſpectatores, (qualem olim Neronem Romæ conflagrantis fuiſſe memorant) verumetiam flammas illas impiorum quorundam vocibus ac libellis, tanquam flabellis, excitari: ad eas autē extinguendas perpaucos ac ferè nullos accurrere. Mea quidem quam ſit tenuis, quamq; humilis conditio non ſum ignarus. ſed ta-

men vt in communi incendio ſi quis quantumuis abiecta fortuna ſitellam aquæ deferat, ſtudium credo eius nemo repudiet: ita ſpero neminem patriæ communis amantem meam hanc in quærendis remediis operam aſpernaturum. Superioribus quidem menſibus in tantarum calamitatum cogitatione defixus, veteres Francogalliæ noſtræ hiſtoricos & Gallos & Germanos euolui: ſummamque ex eorum ſcriptis confeci eius ſtatus, quem annos amplius mille in Republica noſtra viguiſſe teſtantur: ex qua incredibile dictu eſt quantam maiorum noſtrorum in conſtituenda Republica noſtra ſapientiam cognoſcere liceat. vt mihi quidem nequaquam dubium eſſe videatur, quin ab illa certiſſimum tantorum malorum remedium petendum ſit. Nam mihi attentius in iſtarum

Anno 1572. & 1573.

rum

rum calamitatum cauſſam inquirenti, ſic videbatur: ſicuti corpora noſtra vel externo impulſu atq; ictu, vel inteſtinis humorum vitiis, vel ſenio intereunt: ita Rerumpublicarum alias hoſtili impetu, alias domeſticis diſſenſionibus, alias vetuſtate confici. noſtræ autem Reipublicæ incommoda etſi vulgò ex inteſtinis diſsidiis nata exiſtimantur, tamen hanc non cauſſam, ſed principium malorum eſſe animaduerti: quod principium à cauſſa plurimum diſcrepare, grauis auctor inprimis Polybius demonſtrat. Cauſſam autem confirmo eſſe plagam quam annis abhinc circiter centum ab illo accepit, quem conſtat primum omnium præclara maiorum noſtrorum inſtituta labefactaſſe. Quemadmodum autē corpora noſtra externo aliquo ictu luxata ſanari, niſi mēbris ſuum quibuſ-

que in locum & naturalem ſedem reſtitutis, non poſſunt: ita Rempublicam noſtram tum denique ſanatam iri confidimus, cùm in ſuum antiquum & tanquam naturalem ſtatum diuino aliquo beneficio reſtituetur. Et quia C. T. patriæ noſtræ ſemper ſe amiciſsimam præbuit, optimum factu iudicaui, ſummam hanc hiſtoriæ noſtræ illuſtriſsimo tuo nomini inſcribere, quaſique conſecrare: vt eius patrocinio atque auctoritate tutior in hominum manus peruenire poſsit. Vale Illuſtriſsime Princeps, & Salue. Deũ opt. max. oro, vt illuſtriſsimum genus veſtrum perpetuò beatiſsimum ac florentiſsimum eſſe patiatur. XII. Kalendas Septemb. MDLXXIII.

Illuſtriſſ. C.T.

obſequentiſſimus
Franc. Hotomanus.

INDEX CAPITVM:

QVORVM QVÆ ASTERIſco notata ſunt, hac editione acceſſerunt.

CAP. PAG.

1 *De ſtatu Galliæ priuſquam à Romanis in prouinciam redigeretur.* 1

2 *Quæ priſcis temporibus Gallorũ lingua fuiſſe videatur.* 7

3 *De ſtatu Galliæ à Romanis in prouinciæ formam redactæ.* 17

4 *De ortu Francorum, qui Gallia occupata eius nomen in Franciam vel Francogalliam mutarunt.* 24

5 *De Francorum nomine, variiſque excurſionibus, & quo tempore regnum ſibi in Gallia conſtituerint.* 34

6 *Regnum Francogalliæ vtrum hereditate, an ſuffragiis deferretur, & de Regũ creandorum more.* 46

7 * *De ſumma populi poteſtate, in Regibus cauſſa cognita condemnandis & abdicandis.* 55

8 *Pluribus extantibus Regis demortui liberis, quid iuris in hereditate obſeruaretur.* 62

9 * *De Regis domanio, & fratrũ ipſius ap-*

pannagio. 68
10 *De lege Salica, & iure mulierum in Regum parentum hereditatibus.* 77
11 *De iure Regalis capillitij.* 81
12 *Qualis Regni Francogallici conſtituendi forma fuerit.* 85
13 * *De regia Maieſtate, & annuo gentis Francogalliæ conuentu, placito, curia, parlamento.* 107
14 *De ſacroſancta publici Concilij auctoritate, & quibus de rebus in eo ageretur.* 114
15 *De Præfectis Regiis, qui Maiores domus dicebantur.* 124
16 *Vtrum Pipinus Papæ, an Francogallici Concilij auctoritate Rex factus fuerit.* 130
17 *De Comeſtabulo & Paribus Franciæ.* 138
18 *De continuata ſacroſancti Concilij auctoritate ſub Carlouingiorum Regno.* 150
19 * *De ſumma inter Regem & regnum differentia.* 155
20 *De Capeuingiorum familia, & Regno Francogalliæ in illam tranſlato.* 160
21 *De continuata Concilij publici auctoritate in Capeuingiorum familia.* 164

22 De

22 De publici Concilij auctoritate in maximis religionis negotiis. 170
23 De memorabili auctoritate Concilij in Regem Ludouicum XI. 178
24* Alterum eiuſdem publici Concilij facinus inſigne in Papa Benedicto XIII. damnando ac repudiando. 185
25 * Regem Francogalliæ non infinitam in ſuo regno dominationem habere, ſed certo iure certiſque legibus circunſcriptam. 188
26 An mulieres, non ut ab hereditate Regni, ſic ab eius procuratione, Frãcogalliæ iure arceantur. 200
27 De Parlamentis iuridicialibus. 212

FRANC. HOTOM. IVRISC. FRANCO-GALLIA.

De ſtatu Galliæ priuſquam à Romanis in prouinciam redigeretur.

CAP. I.

COGITANTI mihi de Francogalliæ noſtræ inſtitutis, quantum ad vſum Reipub. noſtræ, & horum temporum opportunitatē ſatis eſſe videbitur, conſcribere: principiò exponendum videtur, qui Galliæ ſtatus fuerit, antequam à Romanis in Prouinciæ formam redigeretur. Nam quæ de gentis origine & antiquitate, de bellicis laudibus, eloquētię ſtudio, regionis ſitu & natura, priuatorumque moribus apud Cæſarem, Polybium, Strabonem, Ammianum & reliquos ſcripta extant, nota ſunt omnibus, mediocriter quidem eruditis. Pleraque Gallia (inquibat M. ille Cato Cenſorius in Originibus) duas res induſtrioſiſſime perſequitur: rem militarem, & argutiſſime loqui. Intelligendum eſt igitur, eo tum ſtatu Galliam fuiſſe, vt neq; vniuerſa vnius

imperio regeretur: neque ſingulæ ciuitates vel in populi, vel in Optimatũ poteſtate eſſẽt: ſed ita diuiſam in Ciuitates Galliã vniuerſam fuiſſe, vt plereq; Optimatũ conſilio regerẽtur, quę Liberę dicebãtur: ceteræ Reges haberẽt: omnes quidẽ hoc inſtitutũ tenerent, vt certo anni tẽpore publicũ gentis conciliũ agerent: quo in cõcilio quæ ad ſummã Reipub. pertinere videbantur, cõſtituerent. Ciuitates autem quatuor & ſexaginta Corn. Tacitus numerat lib. 3. hoc eſt, vt ex Cæſare intelligitur, Regiones, quæ non modò lingua, moribus, & inſtitutis, verùm etiam ijſdẽ magiſtratibus vtebantur: quales ipſe multis locis Æduorum, Aruernorum, & Rhemorum ciuitates præcipuè commemorat. Itaque cùm Æduum Dumnorigem Cæſar interficiendum curaret, reſiſtere, inquit, ac ſe manu defendere, ſuorumque fidem implorare cœpit: ſæpe clamitans, liberum ſe, liberæq; ciuitatis eſſe. libro quinto, cap. 3. Quapropter in eandem ſententiam Strabo lib. 4. ita ſcribit: ἀριστοκρατικαὶ δ' ἦσαν αἱ πλείους τῶν πολιτειῶν ἕνα δ' ἡγεμόνα ἡροῦντο κατ' ἐνιαυτὸν τὸ παλαιόν· ὡς δ' αὕτως εἰς πόλεμον εἷς ὑπὸ τοῦ πλήθους ἀπεδείκνυτο στρατηγός. Pleræq;, inquit, ciuitates Optimatum conſilijs regebantur: vnum aũt magiſtratum olim quotannis deligebant: ſicut & ad bellum gerendũ vnus à populo imperator creabatur. Eodẽ pertinet ꝙ Cæſar lib. 6. ca. 4. his ſcribit verbis: Quæ ciuitates commodius ſuam Rẽp. adminiſtrare exiſtimantur, habent legib. ſancitũ, ſi qs quid de Reipub. à finitimis rumore aut fama acceperit, vt ad Magiſtratũ deferat, né-

ve cũ quo alio cõmunicet: Magiſtratus quæ viſa ſunt, occultant: quæq; eſſe ex vſu iudicauerint, multitudini produnt. De Rep. niſi per conciliũ loqui nõ conceditur. De communi verò totius Gentis cõcilio pauca hæc ex Cæſare teſtimónia proferemus. Petierunt, (inquit, lib. 1.c.12.) vti ſibi conciliũ totius Galliæ in diem certã indicere, idq; Cæſaris voluntate facere liceret. Item lib. 7. c. 12. Totius Galliæ concilium Bibracte indicitur. eodem conueniunt vndiq; frequẽtes multitudines. Et lib. 6. cap. 1. Cæſar concilio Gallię primo vere (vt inſtituerat) indicto, cùm reliqui præter Senones, Carnutes, Treuirosque veniſſent, concilium Lutetiam Pariſiorum transfert. Et lib. 7. cap. 6. Quæ ab reliquis Gallijs ciuitates diſſentiebant, has ſua diligentia (de Vercingentorige loquitur) adiuncturũ, atq; vnum conciliũ totius Galliæ effecturũ, cui cõcilio ne orbis quidem terrarũ poſſit obſiſtere. Iam verò de regibus, qui ciuitatib. quibuſdã præerant, loca ſunt apud eundem auctorem propè innumera: ex quib. illud memoria dignũ intelligitur, moris fuiſſe Romanis, vt quos Regulos ad ſuas rationes accommodatos, id eſt, ad res nouas, conturbãdasq; ciuitates & inimicitias cũ alijs exercendas idoneos iudicabant, eos ſibi amicitia & ſocietate adiungerent: ſummiq; honoris ac beneficij loco, ſocios atq; amicos ſuos honorificẽtiſſimis decretis appellarent: eumq; verborum honorem reges exteri complures magnis largitionib. à ciuitatis Romanæ principibus com-

parabant. Reges autem vel Regulos potius, Galli eos nominabant, qui non ad tempus, vt ciuitatum magiſtratus: ſed in perpetuum, regium imperium quantumuis exiguis finibus obtinebant: quos immutata temporum conſuetudo, Duces, Comites, Marchiones appellauit. Earum porrò ciuitatum aliæ alijs potentiores erant: quarum ſe in fidem & clientelam, quæ minus per ſe poterant, ſtudioſè conferebant. Has Cęſar ſuperiorum ſtipendiarias, vectigales, & earum imperio ſubiectas appellat. Plerunque tamen in fide aliarum eſſe ſcribit. Regnante Romę Priſco Tarquinio (inquit Liuius lib. 5.) Celtarum penes Bituriges ſumma imperij fuit: ij Regem Celtis dabant. Aduentu Cæſaris in Galliã, (qui fuit annus ab vrbe cõdita DCXCV.) Galliæ totius factiones erant duæ. Harum alterius principatum tenebant Ædui: alterius, Aruerni: multoſque annos de potentatu inter ſe contenderant. Sed illa contentio ea re magnoperè augebatur, quòd Bituriges Aruernorum finitimi, in fide & imperio Æduorum erant. Sequani contrà, Æduorum finitimi, in Aruernorum fide. lib. 1. cap. 12. lib. 6. cap. 4. Cùm has Gallorum contentiones Romani ad ſuas rationes, id eſt, ad ſuam potentiam amplificandam aptiſſimas iudicarent, ſtudiosè illas alebant. Itaque Æduos in ſocietatem aſciuerunt, eoſq; exquiſito verborum honore Fratres conſanguineoſque ſuos appellarunt. In Æduorum fide & clientela reperio fuiſſe primùm Senones, quibus cum

buscum Pariſij paulò antè ſuam ciuitatem fœdere & ſocietate coniunxerant.lib.6.cap.1.tum Bellouacos,quorum tamen erat ciuitas magna, & plurimum inter Belgas & virtute, & auctoritate, & hominum multitudine valebat, lib. 2. cap. 4. & lib. 7.cap. 7. Sub imperio Neruiorum Cæſar numerat Centrones, Grudios, Læuacos, Pleumoſios, Gordunos. lib. 5. cap.11. Treuirorum clientes idem numerat Eburones,& Condruſos.lib.4.cap.1. Venetorum autem ciuitatis (hi ſunt in Armorica) lõgè ampliſſimam auctoritatem idem fuiſſe ſcribit omnium oræ maritimæ regionum earum, omnesq́ue ferè qui eo mari vti conſueuerant, illius fuiſſe vectigales. lib.3.cap. 2. Aruernorum autem tanta erat amplitudo, vt non modò ſe Æduis adæquarent, verumetiam paulò ante Cęſaris aduentum magnam clientum partem ab illis ad ſe traduxiſſent.lib.6.cap.4.lib.7.cap.10.Itaq; Strabo lib. 4. ſcribit, eos quadringentis hominum millibus duce Vercingẽtorige bellum aduerſus Cæſarem geſſiſſe. Hi ab regio imperio abhorrebant. Itaque cùm Celtillus Vercingentorigis pater ſummę potentiæ atque auctoritatis eſſet, eoq́ue totius Galliæ principatum obtineret, ob eam cauſam quòd Regnum appetebat, ab ciuitate interfectus fuerat. lib.7.c.1.Sequani cõtrà Catamantaledẽ Regem habebãt, quem Romani amicũ ac ſociũ appellarant. lib.1.c.2.Sueſſiones quoq; qui latiſſimos feraciſſimóſque agros poſſidebant,oppidáque habebant numero XII,

& armatorũ L. millia cõficere poterant, Diuitiacum totius Galliæ potentiſſimum Regem paulo antè habuerant: qui non tantũ magnæ partis Belgarum, verumetiam Britanniæ imperiũ obtinuerat. Cæſaris aduentu Regem Galbam habebant. lib. 2. cap. 1. In Aquitania Piſonis cuiuſdam Aquitani auus regnũ obtinuerat, & à Romanis amicus appellatus fuerat. libro 4. cap. 3. Senones quoque, quæ fuit ciuitas in primis firma, & magnæ inter Gallos auctoritatis, quodã tempore Moritaſgum regem habuerant, cuius etiam maiores regnum in eadem ciuitate obtinuerant. lib. 5. cap. 13. Item Nitiobriges Olloniconem Regem habuerãt, Amicum à Senatu Roman. appellatum. libro 7. cap. 6. In illis porrò regnis illud obſeruatione dignum, neq; leuiter prætereundum videtur: primùm quòd hæreditaria non erant, ſed à populo propter iuſtitiæ opinionem deferebantur: deinde quòd Reges non infinitum, ſolutum & effrenatum imperium habebant: ſed certis legibus ita circunſcriptum, vt non minus ipſi in populi, quàm populus in ipſorum ditione ac poteſtate eſſet: vt ferè illa regna nihil aliud, niſi magiſtratus perpetui viderentur. Nam multos Cæſar nominat priuatos, quorum tamen parentes ac maiores regnum obtinuerant: in his Caſticũ Catamantaledis filium, cuius pater in Sequanis multos annos regnum obtinuerat. lib. 1. cap. 2. Item Piſonem Aquitanum libro 4. capite 3. Item Taſgetium, cuius maiores in Carnutum ciui-

ciuitate cum Regio imperio fuerant.lib.5.ca.8. De imperij verò & poteſtatis modo, Ambiorix rex Eburonum apud eundem auctorem ita loquitur, (lib.5.cap.8.) Sua eſſe eiuſmodi imperia, vt non minus haberet in ſe iuris multitudo, quã ipſe in multitudinem. Quam optimam ac præſtantiſſimam Reipub. formam eſſe, propterea Plato & Ariſtoteles, & Polybius, & Cicero iudicarunt, quòd regalis dominatus, ſi ſine freno, vt ait Plato, relinquatur, vbi in tantam omniũ rerum poteſtatem, tanquam in lubricum locum, venerit, facillimè in tyrannidem delabitur. qua de cauſſa, inquit, Optimatum & delectorum auctoritate, quibus eam poteſtatem populus permittit, tanquam freno coercendus eſt.

Quæ priſcis temporibus Gallorum lingua fuiſſe videatur.

CAP. II.

HOc loco non prætermittenda quæſtio videtur, multorum eruditorum hominum tractata diſputationibus: qui nam, priſcis illis temporibus Gallorum ſermo fuerit. Nam quę ad religiones, & priuatorum mores, ceteraque inſtituta pertinent, Cæſar (vt antè diximus) copiosè expoſuit. Primùm autem meminiſſe oportet, quod idem auctor initio Commentariorum ſcribit, cùm Gallorum alij Belgæ alij Aquitani, alij Celtæ eſſent, omnes nõ modo inſtitutis, verũ etiã lingua inter ſe diſcrepaſſe. Quod aperte Stra. li.4. teſtatur, vbi ait eos ὁμογλώττους nõ

fuiſſe, ἀλλ᾽ ἐνίους μικρὸν παραλλάττοντας ταῖς γλώτταις. Idémque Ammianus Marcell. lib. 15. confirmat. Quod verò doctiſſimi complures, ac pręſertim noſtri populares, diſputant, Gallos Græca lingua vſos fuiſſe, vel ex eo ſolo refelli poteſt, quod Cæſar lib. 5. cap. 12. commemorat, cùm Q. Cicero à Gallis obſeſſus ſuis in caſtris teneretur, epiſtolam ei ſe Græcis literis ſcriptam miſiſſe, ne, ſi interciperetur, ſua conſilia à Gallis cognoſcerētur. item lib. 1. cap. 4. Vbi ſcribit, ſe cũ Diuitiaco Dũnorigis fratre, per C. Valeriũ Troacillum, principem Gallię prouinciæ, familiarem ſuum, remotis quotidianis interpretibus, locutum eſſe. Nam Troacillus ciuis R. factus & Latinæ & Gallicæ linguæ vſum habebat. Quod ſi Diuitiacus Græcæ linguæ notitiam habuiſſet, quid Cæſari ad colloquium cum eo inſtituendum interprete opus fuiſſet? Eodem etiam illud Ciceronis pertinet in Orat. pro Fonteio: Vbi de Gallis loquẽs: Hi vagantur, inquit, læti atque erecti, paſſim toto foro, cum quibuſdam minis, & barbaro atque immani terrore verborum. Nam Græcam linguam Ciceroni barbaram atque immanẽ fuiſſe, nemo, opinor, exiſtimarit. Vlpianus in l. Fideicommiſſa, 11. D. de Legat. 3. Fideicõmiſſa quocunq; ſermone relinqui poſſunt: non ſolum Latina vel Græca, ſed etiam Punica, vel Gallicana, vel alterius cuiuſcunque generis lingua. Sed occurritur ab nonnullis, proferentibus Strabonis locum ex eodem lib. 4. vbi ſcribit, omnium optimarum artium, ac

præ-

præſertim Græcarum literarum, ſtudia Maſſiliç viguiſſe: vſque eò vt Galli eorum exemplo Grçcæ linguæ ſtudio caperentur: & iam pacta conuentaque Græcè ſcriberent. ὥστε φιλέλληνας (inquit) κατεσκεύασε τοὺς Γαλάτας, ὥστε καὶ τὰ συμβόλαια ἑλληνιστὶ γράφειν. Verùm huic obiectioni facilis & expedita reſponſio eſt. Primum enim ſi Galli Maſſilienſium exemplo Græcam linguam diſcebāt, an non perſpicuum eſt, vernaculam illam eorũ linguam non fuiſſe? Deinde Strabo eodem loco non obſcurè oſtendit, morem illum pacta & contractus Græcè ſcribendi, ſuo demum tẽpore initium cepiſſe, cùm iam vniuerſa Gallia Romanis parere didiciſſet. Præterea de ijs tantum præciſè loquitur, qui Maſſilienſibus erant finitimi: quibus in locis non modò priuati complures, verumetiam ciuitates, inquit, doctos viros Maſſilia publico conſilio propoſitis honorarijs ad iuuentutem ſuam inſtituendam euocabant. Cum tamen alijs pleriſque in Galliæ locis Academiç florerent, in quibus ſermone Gallico artes ac diſciplinæ iuuentuti tradebantur, quod Hierony. ad Ruſticum ſcribens his oſtendit verbis: Mater poſt ſtudia Galliarum quç florentiſſima ſunt, miſit te Romam, vt vbertatem, nitoremq; Gallici ſermonis grauitas Romana condiret. Supereſt locus ille apud Cæſarem, vbi ait, Gallos in publicis priuatiſq; rationibus Græcis literis vſos fuiſſe. Sed videamus ne vox GRÆCIS eo loco non modò vt ſuperuacanea, verumetiam vt importuna & adulterina tollẽ-

da ſit: quippe, cùm ad Cæſaris ſententiam exprimẽdam ſatis fuiſſet dixiſſe, Gallos in ſola Druydum diſciplina literis & ſcriptione vſos nõ eſſe: in cæteris omnibus, & priuatis & publicis rationibus, literis vſos eſſe. Nam *Vti literis*, pro Scribere, locutio eſt Latinis auctoribus crebrò vſitata. Fabius lib. 11. cap. 11. Quanquam inuenio apud Platonẽ, obſtare memoriæ vſum literarũ. Præterea repugnant, Gallos linguæ Græcæ imperitos fuiſſe: (quod Cæſar illo ſuperiore loco dixerat) & vulgo tabulas rationesq; ſuas publicas ac priuatas Græcis literis conſcripſiſſe. Quod autem plerique exiſtimant, Græcas literas eo loco non pro ſcriptione, ſed pro formis literarũ vſurpari: nobis ꝓpterea minus probatur, ꝙ locis innumeris (vt modò dicebamus) veteres ſcriptores Vti literis dixerunt, ꝓ Scribere: at pro, formas literarũ ducere, quantum adhuc obſeruare licuit, nuſquã. Neq;.n. illos adiuuat, quod idem Cõmentario primo ſcripſerat, repertas in Heluetiorum caſtris tabulas, literis Græcis conſcriptas: quaſi verò qui Gręcis literarũ notis ſcribere didicerat, non idẽ eadem opera Græco ſermone ſcribere didiciſſet: aut non eſſe potuerint in Heluetia vel ſacerdotes, vel adoleſcentes nobiles, qui, vt hodie tam multi ſunt qui Latinè didicerunt, ita literas Græcas, quæ tum in honore & pretio erant, perdiſcere potuerint. Quã opinionẽ vel vnica Maſſilienſis ſcholæ vicinitas refellit. Itaq; idem Cęſar lib. 5. vbi de illa ſua ad Ciceronẽ epiſtola loquitur: Hanc, inquit, Græcis

conſcriptam literis mittit: ne intercepta epiſtola, noſtra ab hoſtibus conſilia cognoſcantur. Iuſtin. lib. 20, Facto S.C. nequis poſtea Carthaginenſis aut literas Græcas, aut ſermonem ſtuderet, ne aut loqui cum hoſte, aut ſcribere ſine interprete poſſet. Tacitus de moribus Germ. Monumenta & tumulos quoſdam Gręcis literis inſcriptos in confinio Germaniæ Rhetiæq; adhuc extare. Liuius lib. 9. Vulgò tum Romanos pueros, ſicut nunc Græcis, ita Hetruſcis literis erudiri ſolitos. Idem lib. 28. Ibiq; aram Annibal cō-didit, dedicauitque cum ingenti rerum ab ſe geſtarum titulo, Punicis Gręcisq; literis inſculpto. Item lib. 40. Literis Latinis Græciſq; vtraque ara inſcripta erat. Vlpianus Iuriſc. tit. de inſtitor. act. Proſcribere ſic accipimus, claris literis, vtrum Græcis, an Latinis? Puto ſecundum loci conditionem: ne quis cauſari poſſit ignorātiam literarū. Trebell. Pollio in Æmiliano: Fertur. n. apud Memphim in aurea columna Ægyptijs literis ſcriptum, tunc demum, &c. Denique non arbitror iſto ſenſu dictum Cæſarem fuiſſe, Græcis literis ſcribere: ſed potius Gręcarū literarum forma, vel figura, vel notis. Velut apud Tacitū lib. 11. Nouas literarum formas addidit: comperto Græcam literaturam nō ſimul cœptam abſolutamque. Et mox: Et formæ literis Latinis quæ veterrimis Græcorum. Item apud Paulum Iuriſc. ſub tit. De oblig. & actionibus. Non figura literarum, ſed oratione quā exprimunt literæ, obligamur. Item apud

Cicero. Tuſcul. 1. Aut qui ſonos vocis, qui infiniti videbantur, paucis literarum notis terminauit. Ac ne quis nimiopere admiretur vocem GRÆCI sapud Cęſarem irrepſiſſe, proferam ſimilem caſum apud Plinium lib. 8. cap. 57. vbi ſic ſcriptum eſt: Gentium conſenſus tacitus primũ omnium conſpirauit, vt IONVM literis vterentur. Et mox, Sequens gentium conſenſus in tõſoribus fuit. Et mox: tertius conſenſus eſt in horarum obſeruatione. Nam vocem IONVM tollendã eſſe, quis non videt? non tam quia planè ſuperuacanea eſt: (nam ad Plinij inſtitutum ſatis fuit dicere, primum Gentium conſenſum fuiſſe in ſcriptione & literatura) quàm quia falſum eſt, IONVM primas fuiſſe literas: vt ipſe Plin. ſuperiore primo capite docuit, & Tacitus lib. 11. Animaduerti tamen apud Gregorium Turon. lib. 5. & Aimoinum lib. 3. cap. 41. locos duos, quibus ſignificari videtur, Gallos Græcarum literarũ notis vſos fuiſſe. nam vbi de Chilperico Rege loquuntur: Addidit (inquiunt) & literas literis noſtris: id eſt ω, ψ, ζ, φ. & miſit epiſtolas in vniuerſas ciuitates regni ſui, vt ſic pueri docerentur. Apud Aimoinum autem tres tãtùm ponuntur χ, θ, φ. Verùm intelligendum eſt, Francos iſtos fuiſſe, non Gallos: vel potius Frãcogallos: qui Germanica lingua, id eſt, patria & natiua, non illa veterum Gallorum, quæ Romanorum dominatu obſoleuerat, vtebantur. deinde ſi Francogalli Græcis literis vſi fuiſſent, quid ita reliquas omnes, his ſolis exceptis, vſurpaſſent?

paſſent? Verùm hæc quidem plus ſatis. Supereſt eorum opinio, qui putant Gallos Germanica lingua vſos fuiſſe: quos vel vnus ille Cæſaris lib. 1. refellit locus, in quo ſcribit, Arioviſtum propter longinquam in Gallia conſuetudinem lingua Gallica vſum eſſe. Eò accedat Taciti locus ille ex lib. De morib. German. E quib. Marſigni & Burij ſermone cultuque Sueuos referunt, Gothinos Gallica, Oſos Pannonica lingua coarguit non eſſe Germanos. Planius autem hoc confirmat Suetonius in Caligula: cõuerſus hinc, inquit, ad curam triumphi, præter captiuos & transfugas Barbaros, Galliarum quoque proceriſſimum quemque, & (vt ipſe dicebat) ἀξιοθριάμβευτον, ac nonnullos ex principibus legit, ac ſepoſuit ad pompam, coëgitque non tãtum rutilare, & ſubmittere comam, ſed & ſermonem Germanicũ addiſcere, & nomina Barbarica ferre. Vbi planius contrariæ ſententiæ teſtimonium Glareanus, & alij Glareanum ſecuti ꝓtulerint, fidem illis habendã exiſtimabo. Interea duabus de cauſis mihi eorum probabilis opinio videbitur qui ſcribunt, veterũ Gallorum linguam propriam, atq; ab aliarũ gentium, præter quàm à Britannorum, ſermone diſſimilẽ fuiſſe: primùm, quia Cæſar ſcribit moris fuiſſe, vt qui Druydum diſciplinam diligentius cognoſcere volebant, plerunque in Britanniam proficiſcerentur. Cùm autem libris nullis vterentur, conſentaneum eſt, illos eodem quo in Gallia ſermone vſos in docendo fuiſſe. Dein-

de quia Corn. Tacitus in Agricolæ vita ſcribit Britannorum & Gallorũ ſermonem haud multum diuerſum fuiſſe. Neque mihi Beati Rhenani coniectura diſplicet, qui ſermonem eorum qui hodie Britones Britonantes appellantur, veteris noſtræ linguæ reliquias fuiſſe arbitratur: cum alijs de cauſſis, tum præcipuè quia cõſtat Britannos ab Anglis Saxonibus patria pulſos in eam regionem profugiſſe. Vnde illa Eduardi I. Anglorũ Regis lex vetus: Britones Armorici, cùm venerint in Regno iſto, ſuſcipi debent & protegi, ſicut probi ciues de corpore regni huius. Exierunt enim quondam de ſanguine Britonum regni huius. Atque hæc quidem de priſca Gallorum lingua dicta ſint. Noſtram autem qua iam vtimur, non difficile intellectu eſt, ex varijs variarum gentium ſermonibus conflatam eſſe. Ac, ſi breuiter dilucideque dicendum eſt, is quo iam vtimur ſermo, quadripartitò diſtribuendus eſt: ac dimidia eius pars Romanis accepto ferenda: quemadmodum Otto Friſingenſis teſtatur lib. Chronic. 4, cap. pen. & quiuis Latinis literis tinctus poteſt animaduertere. Nam præterquam quòd ita natura ferebat, vt Galli Romanis ſubiecti ad eorum ſe mores & linguam lubenter accommodarẽt: ſatis conſtat, Romanos ſerendi ſermonis Latini ſtudioſiſſimos fuiſſe: vt per omnes gentes venerabilior diffunderetur: quemadmodum Valerius Maximus teſtatur: eaque de cauſſa ludos literarios paſſim inſtituiſſe: veluti Auguſtoduni,

ni, Vezontione, Lugduni: quod vel ex Tacito & Auſonio cognoſci licet. Hierony. ad Ruſtic. Ac poſt ſtudia Galliarum, quę florẽtiſſima ſunt, miſit Romã, vt vbertatem Gallici nitoréq; ſermonis grauitate Romana condiret. Itaq; tantum in Gallia Latinæ linguæ conſuetudo valuit, vt non modo leges ad ſummam Regni & Reipublicæ pertinentes Latinis literis conſcriberentur: (cuius rei cum vetuſtiſſima quæq; monimẽta teſtimonio ſunt, tum etiam Regum antiquorum conſtitutiones, quarum quædam extant in libro inſcripto Stilus curiæ parlamenti: verùm etiam Latinè & litigaretur, & ſententiæ pronuntiarentur: ac præſertim litigandi rabioſa quadam conſuetudine atque arte ex Pontificum Roman. curia in Galliam introducta: potiſſimum autem vbi de ſacerdotijs & eorum opimis vectigalibus litigari cœptum eſt. quod inſtitutum ad noſtram vſque ętatem ſeruari ſolitum, Edictum Franciſci primi documento eſt, qui año 1539 floreſcentib. bonis in Gallia literis edixit, vt Gallico ſermone iudicia exercerentur. Eodem acceſſerat Religionis diſciplina & ratio. nam cum Latinis ab initio literis tradita fuiſſet, cuius rei veteres eccleſiaſtici teſtimonio ſunt: Irenæus, epiſcopus Lugdunenſis: Hilarius, Pictauienſis: Sidonius, Bituricenſis: Saluianus, Maſſiliẽſis: Gregor. Turonenſis: poſtea Rom. ritibus ac ceremonijs in Chriſtianorũ eccleſias introductis, multũ ea conſuetudo creuit. ac præſertim poſteaquam Carolus Magnus

Galliæ regnum Papæ Zachariæ ope conſilioque adeptus, in tanti beneficij gratiam edixit, vt Romano more ritus eccleſiæ ſeruarentur, & cantiones haberentur. quæ lex ipſius cum in Capitulari, tum in legibus Francicis his extat verbis: Vt cantum Romanum pleniter diſcant: ordinaliter per nocturnalia, vel graduale officium peragatur: ſecũdum quod beatæ memoriæ genitor noſter Pipinus Rex decretauit, vt fieret, quando Gallicanum tulit: & ob vnanimitatem Apoſtolicæ ſedis, & ſanctæ Dei Eccleſiæ pacificam concordiam. quod idem etiam Sigebertus ſub anno 774. memoriæ prodidit. quæ res dici non poteſt, quantam & Gallicis eccleſijs caliginem offuderit, & pontificibus R. auctoritatem in negotijs religionis tribuerit. qua auctoritate cum illi aduerſus Galliæ Reges mirandum in modum abuterentur, repertus eſt Rex Carolus quintus, cognomento Sapiens, qui circiter annum MCCCLXX. tyrannidi Pontificum infenſus ſacra Biblia in linguam Gallicam cõuertenda curauit. quam tranſlationem multis etiã nũc locis in Gallia noſtra videre licet, cũ hac inſcriptione: DE MANDATO ET IVSSV REGIS CAROLI QVINTI. eáq; memini me in Regia bibliotheca Fontaneblæi, anno 1563: iterumque anno 1567. vidiſſe. Altera verò eius qua nunc vtimur linguę dimidia pars ita diſtribuenda eſt, vt partem vnam priſcis Gallis attribuamus, alteram Francis, poſtremam Græcorum literis. Nam Francorum, id eſt (vt paulò pòſt doce-

docebimus) Germanorum, innumeras in quotidiano ſermone noſtro voces occurrere, iam pridem à multis demonſtratum eſt. Ex Græcorum verò lingua complura vocabula ad vſum traducta noſtrum fuiſſe, multi quoque iam dudum eruditi viri oſtenderunt. cuius rei cauſa nō Druydibus (quos Græcè non loquutos docuimus) ſed Maſſilienſium inſtitutis ac diſciplinæ, de qua ſuperius diximus, tribuenda eſt. Vnde ſenſim ea conſuetudo in reliquas Galliæ regiones manauit.

De ſtatu Galliæ à Romanis in prouinciæ formam redactæ.

CAP. III.

GAlliam à Romanis diu magnis ſæpe cladibus tentatam, tandemque à C. Cæſare decenni propè bello, prælijſque compluribus domitam ac ſubactam fuiſſe, atque ad extremum in prouincię formam redactam, eruditis omnibus notum eſt. Hoc fortiſſimæ & bellicoſiſſimæ gentis fatum fuit, vt Magnæ Belluæ (quemadmodum in ſanctis literis appellatur) tandem aliquando pareret. cum qua tamen ita per annos octingentos (vt Ioſephus teſtatur) de imperio certarat, vt illa nullius alterius nationis armis æque terreretur. Itaque Plutarchus in Marcello & Camillo, Appianus in lib. de ciuilibus bell. 2. Liuius libro 8. & 10, memoriæ prodiderunt, Gallos Romanis vſque eò formidabiles

fuiſſe,vt lege ſancitum haberent,ne vacationes à militia,quæ ſacerdotibus & ſenibus permittebantur,tumultu Gallico valerent.quod idem & Cicero Philippi. 2. commemorat. itaque Saluſt. in Iugurth. ſcribit Romanos omnibus temporibus ita ſtatuiſſe, alia omnia virtuti ſuæ prona eſſe: cum Gallis pro ſalute, non pro gloria certaſſe. Quin etiam Cæſar lib. 6. teſtatur, atque ex eiuſdem auctoritate Tacitus in lib. de morib. German. commemorat, fuiſſe tempus cùm Germanos Galli virtute ſuperarent, & vltrò bella inferrent: ac propter hominum multitudinem trans Rhenum colonias mitterent. Tantæ autem virtutis amiſſæ iacturam, idem Tacitus amiſſæ libertati tribuit: in libro de vita Agricolæ: Nam Gallos, inquit, in bellis floruiſſe accepimus: mox ſegnitia cum otio intrauit, amiſſa virtute pariter ac libertate. Et quoniam amori patriæ nonnihil indulgendum eſt, age, præclarum inſuper illud de Gallorum virtute, Iuſtini teſtimonium proferamus, ex libro 24. Namque Galli, inquit, abundanti multitudine cùm eos non caperent terræ, quæ genuerant,trecenta millia hominum ad ſedes nouas quærendas velut peregrinantem miſerunt. Ex his portio in Italia conſedit,quæ & vrbē Romam captam incendit, & portio Illyricos ſinus per ſtrages barbarorum penetrauit, & in Pannonia cōſedit: gens aſpera,audax,bellicoſa,quæ prima poſt Herculem, cui ea res virtutis admirationem & immortalitatis fidem dedit, Alpium

um inuicta iuga, & frigore intractabilia loca tranſcendit. ibi domitis Pannonijs per multos annos cum finitimis varia bella geſſerunt. Hortante deinde ſucceſſu,diuiſis agminib. alij Græciam,alij Macedoniã,omnia ferro proterentes, petiuere:tãtuſq; terror Gallici nominis erat, vt etiam Reges non laceſſiti, vltrò pacem ingenti pecunia mercarentur.Item lib. ſequẽ.Quanquã Gallorum ea tempeſtate tantæ fœcunditatis iuuentus fuit,vt Aſiam omnem velut examine aliquo implerent.denique neque Reges Orientis, ſine mercenario Gallorum exercitu, vlla bella geſſerint: neque pulſi Regno ad alios quàm ad Gallos confugerint. Tantus terror Gallici nominis, ſiue armorum inuicta felicitas erat, vt aliter neque maieſtatem ſuam tutam,neq; amiſſam recuperare ſe poſſe,ſine Gallica virtute,arbitrarentur. Atq; hæc quidem de Gallorum bellicis laudibus & virtute dicta ſint: quæ tamen (quemadmodum ex Tacito modò dicebamus) amiſſa libertate interijt. Nonnullas tamen ciuitates poſt formam prouinciæ à Romanis conſtitutam libertati ſuæ relictas, teſtis eſt Plinius libro 4.capite 17. veluti Neruios, Sueſſiones, Vlbaneſſes, Leucos:nonnullos etiam fœderatos: in ijs, Lingones, Rhemos, Carnutos, Æduos. quod etiam Tranquillus in Iulio his confirmat verbis: Omnem Galliam quæ ſaltu Pyrenæo, Alpibusque, & monte Gebenna, fluminibusque Rheno & Rhodano continetur: patetque circuitu ad bis & tricies

centena millia paſſuum: præter ſocias ac bene meritas ciuitates, in prouinciæ formam redegit: eiq; in ſingulos annos ſeſtertiûm quadringenties ſtipendij nomine impoſuit. Quæ verò earum ciuitatum, quæ in prouinciæ formam redactæ fuerant, forma & ratio extiterit, facilè ex Critognati Aruerni verbis intelligi poteſt, apud Cæſarem lib. 7. Quod ſi ea, inquit, quæ in longinquis nationibus geruntur, ignoratis: reſpicite finitimam Galliam, quæ in prouinciam redacta, iure & legib. commutatis, ſecuribus ſubiecta, perpetua premitur ſeruitute. Itaque Cic. pro Fonteio, Referta, inquit, Gallia negotiatorum eſt: plena ciuium R. nemo Gallorum ſine ciue R. quicquã negotij gerit. numus in Gallia nullus ſine ciuium R. tabulis commouetur. Triplex autem erat ſeruitus: primum vt impoſito præſidio firmarentur. quanquam quæ pacatæ ſatis & ſedatæ prouinciæ videbantur, in eas non magnæ copiæ mittebantur. Galliam certè Ioſephus libro belli Iud. 2 ſcribit, Imp. Titi tempore mille tantùm & ducentorum militũ præſidio firmatam fuiſſe: quanquam, inquit, annos fere octingẽtos de libertate cum Romanis pugnarint: & penè plures ciuitates, quam Romanos milites præſidiarios habeant. Alterum ſeruitutis genus fuit, vt Prouinciæ Romanis ſtipẽdiariæ ac vectigales eſſent, eoque nomine publicanos apud ſe habere cogerentur: id eſt harpiyas & hirudines, quæ prouincialium ſangui-

nem exugebant. Suetonius autem eo quem modo protulimus loco,itemq; Eutropius lib.6. memoriæ prodiderunt, Cæſarem ſubactæ Galliæ tributi nomine imperaſſe in annos ſingulos HS.quadringenties: hoc eſt,ſcutatorum,vt nũc loquimur,decies centena millia. Tertia prouincialium ſeruitus erat, vt ne legibus ſuis patrijs vterentur: ſed magiſtratus à populo R. cũ imperio & ſecuribus mitterentur, qui apud eos ius dicerent. Hanc triplicem ſeruitutem cùm omnes ferè prouinciales, tum verò Galli noſtri ægerrimè moleſtiſſimeque tulerunt. Itaque nõ longo poſt Cæſaris victorias interuallo, imperante Tiberio, Cornel. Tacit. auctor eſt, Galliæ ciuitates ob continuationem tributorum, ſæuitiam fœnoris,& ſuperbiam præſidentium (hæc enim lib. 3.illius verba ſunt) rebellionem feciſſe. pòſt etiam Nerone imperante, Suetonius ſcribit, Gallos illius imperium pertæſos, ab ipſo defeciſſe. Talem Principem (inquit cap. 40.) paulò minus per XIII. annos perpeſſus terrarũ orbis tandem deſtituit: initium facientib. Gallis. Quam maiorum noſtrorum laudem eximiam ſatis pro dignitate prædicare nõ poſſumus, quòd primi omnium in orbe terrarum tam potentis Tyranni dominatum à ſuis ceruicibus amoliri, ſeſeque ex immanis Tyranni ſeruitute in libertatem vindicare cœperunt. Diuiſæ autẽ ſunt à Romanis Galliæ omnes in ſexdecim prouincias: Viennenſem, Narbonenſem primam, Narbonenſem ſecundã: Aquitaniam primam,

Aquitaniā ſecundā,Nouempopulanam, Alpes maritimas, Belgicā primam,Belgicam ſecundā, Germaniam primam, Germaniam ſecundam, Lugdunenſem 1,Lugdunenſem 2,Lugdunēſem tertiam,Maximam Sequanorum, & Alpes Gręcas, quemadmodum Antoninus in Itinerario, & Sextus Ruffus tradunt. Subtilius autem ſingulas enumerat Ammianus Marcellinus lib. 15. Nunc, vt ad inſtitutum reuertamur, incredibile dictu eſt, quàm indignè atque acerbè Galli Romanorum latrocinia tulerint: quamq́ue crebræ ab ijs defectiones rebellionesq́ue numerentur. quanquam cùm per ſe ſatis virium ad depellendam Romanorum tyrannidem non haberent, vetus inſtitutum tenebant, vt Germanos mercede conductos ad ſuum auxilium euocarent. Vnde Francicarum coloniarum ſemina primùm exorta ſunt. Nam Germani ſiue à Romanis victi, ſiue (quod probabilius videtur) pretio empti, cœpere ſenſim in Galliæ finibus ſedes collocare. Hinc illud Suetonij in Auguſto: Germanos vltra Albim fluuium ſummouit: ex quibus Sueuos & Sicambros dedentes ſe traduxit in Galliam, atque in proximis Rheno agris collocauit. Idem in Tiberio: Germanico bello quadraginta millia dedititiorum traiecit in Galliam, iuxtaq́ue ripam Rheni ſedibus aſſignatis collocauit. Neque verò prætereundum eſt, quod Flauius Vopiſcus de Probi Cæſaris imperio memoriæ prodidit: quo tempore vniuerſa propè Gallia, hoc eſt, ſexa-

ginta

ginta ciuitates, ab imperio Romano deſciuerunt, armaque communi conſilio libertatis recuperandæ cauſſa ceperunt: His geſtis, inquit, cum ingenti exercitu Gallias petit, quæ omnes occiſo Poſtumo turbatæ fuerunt, interfecto Aureliano à Germanis poſſeſſæ. Tanta autem illic prælia feliciter geſſit, vt à Barbaris ſexaginta per Gallias nobiliſſimas reciperet ciuitates. Et cùm iam per omnes Gallias ſecuri vagarentur, cæſis propè quadringentis millibus, qui Romanum occupauerant ſolum, reliquias vltra Nicrum fluuium & Albim remouit. Quàm crudelis autem & immanis Romanorum dominatus fuerit, quàm acerba latrocinia, quàm tetra, & obſcœna vitæ conſuetudo, quantoque illa odio atque acerbitati Gallis hominibus, ſed præſertim Chriſtianis fuerit, nullius opinor ex ſcriptis, melius quàm ex Saluiani Maſſilienſis Epiſcopi libris de prouidentia, cognoſci poteſt. Itaque incredibile dictu eſt, quantæ Germanarum gentium copiæ Gallis non modò fauentibus, verum etiam adiuuantibus, ſeſe in Gallias effuderint. Vnde illud Latini Pacati ad Theodoſium: Vnde igitur exordiar, niſi à tuis Gallia malis, quæ ex omnibus terris, quas illa peſtis inſederat, haud iniuria tibi vindicas priuilegium miſeriarum? Earum autem Germanicarum gentium partem Francos noſtros fuiſſe, cùm ex Sidonio Apollinari, tum verò præſertim ex illius Saluiani locis complurib. planiſſimè intelligitur.

De ortu Francorum, qui Gallia occupata, eius nomen in Franciam vel Francogalliam mutarunt.

CAP. IIII.

QVare inſtituti noſtri ratio poſtulat, vt hoc loco de Francorum ortu, primiſque ſedib. & tanquam incunabulis inquiramus. Qua in diſquiſitione illud ſummè admirandum videtur, quòd cùm Francorum nomen per tot annos magnam totius Europæ partem occuparit, eamque Germaniæ gentem fuiſſe conſtet, tamen eorum mentio neque apud Ptolemęum, neque apud Strabonẽ, aut Plinium, ac ne apud Cornelium quidem Tacitum vlla reperiatur: qui tamen Germanicarum omnium gentium ſitus & nomina mira diligentia perſecutus eſt. Nam de Francici quidem nominis amplitudine pauca hęc ex multis teſtimonia proferemus. Primùm ex Hieronym. in vita Hilarionis Heremitę: Namque, inquit, candidatus Conſtantij Imperatoris, rutila coma, & candore corporis, indicans prouinciã: inter Saxones quippe & Alemannos gens eſt non tam lęta, quàm valida, apud hiſtoricos Germania, nunc verò Francia vocatur. Et paulò pòſt: Et qui Francam tãtum & Latinam linguam nouerat. Item ex Iohan. Nauclero, Generat. 27. vbi ſic loquitur: Carolus Magnus Rex Francorum dicebatur: quod idem erat ac ſi nominatus fuiſſet Rex Germanię & Galliæ. Nam clarum eſt, quòd eo

tempore

tempore omnis Gallia Tranſalpina,& etiã Germania,à montibus Pyrenæis vſque in Pannonias,Francia dicebatur: illa,id eſt,Germanica,Frãcia Orientalis :alia, id eſt, Gallica, Francia Occidentalis, in quo veræ hiſtoriæ conſentiunt omnes. Hæc ille. Itaque Abbas Vrſpergenſis in Carolo Caluo Franciam Orientalem Oſtrofranciam appellat: Occidentalem autem Neuſtriam appellatam fuiſſe,quaſi Weſtriam, annotauit Rhenanus. Vnde Sigebert.in Chron. Ebroinum, inquit, maiorem domus Neuſtriæ. Et mox: Pipinus ſibi Neuſtriam ſubiugat. Sic etiam Aimoinus lib. 4. cap. 27. & alibi perſæpe. Chronicũ verò Maioris Monaſterij ſic habet: Neuſtria eſt quicquid à Pariſijs & Aurelianis interiacet inter Ligerim & Sequanam inferius vſque ad Oceanum. Sic enim Abbas Vrſperg. Et hac de cauſſa Otto Friſing. duo Francorum regna numerat. Nam lib.4.cap.3. de donatione Conſtantini ſic ſcribit: Ex hinc Romana Eccleſia Occidentalia regna tanquam ſui iuris à Conſtantino ſibi tradita affirmat: in argumentumque tributum, exceptis duobus Francorũ regnis vſque hodie exigere non dubitat. Eguinarthus in vita Caroli Magni, Carolus,inquit, regnum Francorum quod poſt patrem Pipinũ magnum quidem & forte ſuſceperat, ita nobiliter ampliauit, vt pene duplum illi adiecerit. Nam cum prius nõ amplius quam ea pars Galliæ,quę intra Rhenum & Ligerim,Oceanumq; & mare Balearicum iacet, & pars Germaniæ,

quæ intra Saxoniam & Danubium, Rhenumq́ue ac Salam fluuium, poſtea à Francis qui Orientales dicuntur, incolitur, & præter hæc Alemanni atque Baioarij ad regni Francorum poteſtatem pertinerent, ipſe per bella memorata primò Aquitaniam, &c. Otto Friſingen. Chronic. 5. cap. 9. Erat autem Francorum iam terminus (loquitur de Dagoberti Regno) ab Hiſpania vſque in Pannoniam, duos nobiliſſimos ducatus, Aquitaniam & Baioariam. Sed multo copioſius poſtea libro 6. capite 17. eumq́ue imitatus Godefridus Viterb. Chronic. parte 17. ſub anno 881. Porrò, inquit, Arnulphus totam Orientalem Franciam, quę hodie Teutonicum regnum vocatur, id eſt Bauariam, Sueuiam, Saxoniam, Turingiam, Phrigiam, & Lotharingiam rexit. Occidentalem verò Franciam Odo tenuit. Idem ſub anno 913. Mihi ex multis ſcriptorum auctoritatibus patuit, regnum Teutonicorum, quod Imperator Fridericus noſtro tempore poſſidet, partem eſſe regni Francorũ. ibi enim primi Franci fuerunt, cis citraq; Rhenum: quæ hodie Francia Orientalis vſque ad terminos Bauariæ appellatur. Francia verò Occidentalis, eſt regnum illud, quod eſt cis citraq; Sequanam & Ligerim fluuios. Et mox: Tempore Caroli Magni regis Francorum, tota Gallia, id eſt Celtica, Belgica, Lugdunenſis, omniſq́ue Germania, quæ eſt à Rheno vſq; ad Illyricũ, vna Francia fuit. quæ omnia ex Ottone, vt dixi, ferè deſcripta ſunt. Vitichindus Saxo lib. 1. Vltimus

mus Carolorum apud Orientales Francos imperantium Lothouicus,&c. Notandum etiam eſt,quod Regino in Chr. anni DLXXVI ita ſcribit:Mortuo Pipino Rege,Ludouicus eius filius, qui ad patris obitum fuerat, & funeris eius obſequia celebrauerat,apud Francofurt,Orientalis rêgni principalem ſedem, reſidebat. Abbas Vrſperg.Carolus Magnus duas habuit filias, de Fœſtrada vxore, quæ de Orientaliũ Francorũ, ſcilicet Germanorum gente erat.Idem de orig. Sax. Theodoricus, cùm Auſtraſiam accepiſſet, cuius regni ſedes apud Metenſem fuit ciuitaté. Liutprandus Ticin. lib. 1.cap.6.Simul vt Wido, quam Romanam dicunt Franciam, Berengarius Italiam obtineret.Et paulò pòſt: Cumq; Burgundionum regna tranſiẽs, Franciam, quã Romanam dicunt,ingredi vellet, &c. Romanam autem Franciam iccirco appellabant, primùm quia Galliam quæ Romanis paruerat, Franci occuparant. deinde quoniam Romana lingua in ea regione vſitata erat: quemadmodum ſuperiùs diximus: vnde vetus nata locutio, Loqui Romanum, de ijs qui Germanicè ſiue Francicè non loquebantur. Indidemq́ue factum eſt, vt eadem Gallia Romana diceretur. Regino lib. 2. ſub anno 939. Interim Ludouicus Rex Galliæ Romanæ,filius Caroli,conſilio inimicorum Regis Alſatiam inuadit. Hinc illud Ottonis Friſing. Chron. 4. cap. pen. Videtur mihi inde Francos,qui in Gallijs morantur, à Romanis linguam eorum, qua vſque hodie vtuntur,

accommodaſſe. Nam alij qui circa Rhenum, ac in Germania remanſerunt, Theutonica lingua vtuntur. Et hunc nimium familiariter imitatus multis locis Godfridus Viterb. parte 17. cap. 1. Videntur, inquit, mihi Franci in illis temporibus linguam Romanam, qua vſque hodie vtuntur, ab illis Romanis, qui ibi habitauerant, didiciſſe. His ex locis perſpicuum eſt, miram Francorum nominis amplitudinem atque auctoritatem fuiſſe: quippe, cùm magnam Europæ partem occuparet. Quinetiã videmus Germanos in Neapolitanum & Siculum regnum ab Imp. Frideric. 11. traductos, ibique tanquam colonos preſidio collocatos, Francorum nomine appellatos fuiſſe. Petrus de Vineis libro Epiſt. 6. cap. 25. Viuens iure Francorum, in eo videlicet, quòd maior natu, excluſis minorib. fratribus, in caſtro ipſo ſuccedat. Imp. Fridericus 11. Neapol. conſt. lib. 2. tit. 32. Ingerentes ſe caſus præſentis materiæ circa Francos, qui perſonarũ ſuarum, plurimarumque rerum ſuarum omnium fortunam in monomachiam, quę Duellum vulgariter dicitur, reponebant. Et mox: Prædictum igitur probationis modum, quo iure Francorum viuentes vtebantur. Item li. 2. tit. 33, Quod ius inter omnes tam Francos, quàm Lõgobardos in cauſſis omnibus volumus eſſe cõmune. Hæc cùm ita ſint, tamen Gregorius Turon. Epiſcopus, qui de Francorum ortu octingentis ab hinc annis ſcripſit, initio hiſtoriæ ſuæ teſtatur, ſe, cùm accuratè de Francorum ortu quæ-

quæſiuiſſet, nihil tamẽ certi comperiſſe: quamuis veterem quendam illorum hiſtoricum habuerit Sulpitium Alexandrum: qui neque de primis illorum ſedibus, neq; de Regni primordijs quicquam affirmarit. At nos ex ea regione Francos primùm ortos animaduertimus, quæ inter Albim & Rhenum interiecta, Oceano alluitur: vbi ferè Chauci maiores & minores collocantur: populus (vt ait Tacitus) inter Germanos nobiliſſimus: quique magnitudinẽ ſuam iuſtitia tuetur, & Batauorum regioni finitimus erat. Nam primùm omnium ſatis conſtat, Francos in ora maritima ſedes habuiſſe, locis admodum paluſtribus: reique nauticæ peritiſſimos, & in bellis maritimis exercitatiſſimos fuiſſe. Quarum rerum documenta hæc extant. primum apud Claudianum, qui Stiliconi victorias gratulans, ita ſcribit:

Vt iam trans fluuium non indignante Chayco,
Paſcat Belga pecus mediũque ingreſſa per Albin
Gallica Francorum montes armenta pererrent.

Quo loco Chaycos poeticè appellauit, quos Geographi Chaucos nominarunt. De maritima verò illorum regione Panegyricus Conſtãtino Magno dictus, teſtimonio eſt, vbi Rhetor ita loquitur: Quid loquar rurſus intimas Franciæ nationes, non iam ab his locis quæ olim Romani inuaſerunt, ſed à proprijs ex origine ſuis ſedibus, atque ab vltimis Barbariæ litoribus auulſas: vt in deſertis Galliæ regionibus collocatæ, pacem Romani imperij cultu iuuarent, &

arma delectu. Rurſus in altero Eumenij rhetoris Panegyrico, vbi ſic loquitur: Aut hæc ipſa, quæ modo deſinit eſſe barbaria, non magis feritate Francorum, velut hauſta deſederat, quàm ſi eam circumfuſa flumina & mare alluens operuiſſet. Eodemq; pertinet Procopij teſtimonium belli Gothici lib. 1. nã vbi eum locum deſcribit, quo Rhenus in Oceanum influit: His, inquit, locis non mediocres ſunt paludes: vbi antiquitus Germani habitabãt: natio barbara, nec magnæ tum exiſtimationis homines, qui nunc Franci nominantur. Quem Procopij locum Zonaras in ſuum Annal. to. 3. retulit; Zoſimus autem in Gothici belli librum primum. Eodem etiam pertinet ille Flau. Vopiſci locus, in vita Probi Imp. vbi ſcribit. Frãcos à Probo inuijs paludibus profligatos. Teſtes ſunt, inquit, Franci, inuijs ſtrati paludibus. Item illud Sidonij Apollinaris,

Francorum & penitiſſimas paludes
Intrares venerantibus Sicambris. Iam verò quod de Chaucorum vicinitate diximus, ea planiſſimè ex collatione locorum, & vtrorumque ſedium deſcriptione perſpicitur. Chaucorum quidem apud Plin. lib. 16. cap. 1. Francorum verò, apud illum Rhetorem Panegyriſtem. Nam Plin. quidem ita loquitur: Sunt in Septentrione viſæ nobis Chaucorum gentes, qui maiores minoreſque appellantur, vaſto ibi meatu: bis dierum noctiumque ſingularum interuallis effuſus in immenſum agitur Oceanus,

æternam operiens rerum naturæ controuerſiam: dubiumque terræ ſit, an parte in maris. At Panegyriſtes: Quanquam, inquit, illa regio diuinis expeditionibus tuis Cæſar vindicata atque purgata, quam obliquis meatibus callidis (ſic legendum, vt in libris vulgatis, non SCALDIS, vt quidam repoſuit) interfluit: quamque diuortio ſui Rhenus amplectitur, penè, vt verbi periculo loquar, terra non eſt. ita penitus aquis permaduit, vt non ſolùm quæ manifeſtè paluſtris eſt, cedat adnixum, & hauriat preſſa veſtigium: verumetiam vbi paulò videtur firmior, pedum pulſu tentata quatiatur: & ſentire ſe procul mota pondus teſtetur. Patefactum igitur arbitramur eſſe locum, vnde Francorum in Galliam natio propagata eſt: paluſtris videlicet ea regio, quæ inter Albim & Rhenum Oceanum attingit. Quod eo etiam argumento confirmari poteſt, quòd Franci maritimarum rerum vſum maximum habebant, latèque per eam oram vagabuntur. Nam Eutrop. libro 9. vbi Gallieni Imperatoris hiſtoriam percurrit: Poſt hæc tempora, inquit, Carauſius cum per tractum Belgicæ Armoricæ pacandum mare accepiſſet, quod Franci & Saxones infeſtabant. Qua eadem de re Paulus quoque Oroſius lib. 7. commemorat. Eodem pertinet alter in illo, quem aliquoties iam protulimus Panegyrico, locus, vbi Rhetor ita loquitur: Franci, inquit, præter cæteros truces quorum vis cùm ad bellum efferueſce-

ret, vltra ipſum Oceanum æſtu furoris euecta, Hiſpanorum etiam oras armis infeſtas habebat. Itaque Iuſtinianus Imper. li. Codic. 2. vbi Præfecti prætorio Africæ officium exponit, mentionem facit Francorum, qui in parte quadã Galliæ finitima Hiſpaniæ conſederant. Memorabile eſt autem, & ad bellicæ laudis gloriam inſigne, quod alio Panegyrici loco narratur, exiguas Francorum copias, quos Imperator Probus bello ſuperatos in Pontum captiuos abduxerat, nauibus aliquot interceptis, vſq; in Græciam & Aſiam vagatos eſſe: Siciliam inuaſiſſe: Syracuſas cepiſſe: pòſt onuſtos præda & ſpolijs per fretum Herculeum in Oceanum reuertiſſe. Recurſabat, inquit, in animos, ſub diuo Probo, & paucorum ex Francis captiuorum incredibilis audacia, & indigna felicitas: qui à Ponto vſque correptis nauibus, Græciam, Aſiamque populati, nec impunè pleriſq; Lybię littoribus appulſi, ipſas poſtremò naualibus quondam victorijs nobiles ceperant Syracuſas: & immẽſo itinere permenſi Oceanum, qua terras rupit, intrauerant: atque ita euentu temeritatis oſtenderant, nihil eſſe clauſum piraticæ deſperationi, quò nauigijs pateret acceſſus. Quam eandem hiſtoriam Zoſimus ſub finem Hiſtor. 1. his verbis commemorat: Cùm Franci ad Imperatorem acceſſiſſent, & ab eo ſedes obtinuiſſent, pars eorum quædam defectionem molita, magnamque nauium copiam nacta, totam Græciam conturbauit. In Siciliam quoq; delata, & vrbem

bem Syracuſas adorta, magnã in ea cædem edidit. Tandem cum & in Africam appuliſſet, ac reiecta fuiſſet, adductis Carthagine copijs, nihilominus domum redire, nullum paſſa detrimentum potuit. Hoc quoque Probo imperãte contigit. Et ad hanc diſputationem ea quoque auctorum loca referenda ſunt, ex quibus intelligitur, Francorum ſedes Batauorum finib. propinquas fuiſſe. Nam Rhetor ille Maximianum & Conſtantinum alloquens: Multa, inquit, ille Francorum millia, qui Batauiã aliaſque cis Rhenum terras inuaſerant, interfecit, depulit, abduxit. Preterea inſignis extat locus apud Corn. Tacit. in lib. 20. vbi de Batauiæ & Friſiæ vicinitate commemorans, Caninefates quoque admiſcet: quorum eam ſcribit cõſuetudinem in Rege creando fuiſſe, quam poſterius verè Francicam fuiſſe oſtendemus. Miſſi, inquit, ad Caninefates, qui conſilia ſociarent. Ea gens partem inſulæ colit, origine, lingua, virtute par Batauis: numero ſuperantur. Et mox: Brinnio impoſitus ſcuto, more gentis, & ſuſtinentium humeris vibratus, dux deligitur. Quæ verba haud exigui eſſe ad noſtram diſputationem momẽti, poſterius, cùm ad eum locum ventum erit, intelligetur. Quæ cùm ita ſe habeant, ſatis equidem admirari Adr. Turnebi doctiſſimi viri iudicium non poſſum, qui tam multis veterum auctorum locis pro nihilo habitis, ſcripſit videri ſibi Francos ex Scandinauia oriundos: propterea quod apud Ptolemæum in illa inſula Phiraſſi

collocantur. Quam vocem corruptã, & FRANCI reponendum cenſet. Neque tamen præter meram diuinationem vllam huius opinionis ſuæ rationem affert. quæ tamen opinio à veterum ſcriptorum omnium auctoritatibus apertiſſimè diſſidet. De cęteris verò propè omnibus, qui fabulis delectati, Francorum originem ad Troianos, & Francionem neſcio quem Priami filium retulerunt, tantum dicimus, Poëtis illos, non hiſtoricis ſcribendi argumentum præbuiſſe: eoque in numero primum meritò locum Guillielmo Bellayo tribuimus: qui cùm omnium optimarum artium doctrina, ſummaq; ingenij laude præſtaret, tamen in libello de Galliæ & Franciæ antiquitatibus, non Francogallicæ hiſtoriæ, ſed Amadiſicarum fabularum inſtituiſſe tractationem videtur.

De Francorum nomine, varijſq; excurſionibus, & quo tempore regnum ſibi in Gallia conſtituerint.

CAP. V.

SEd ratio poſtulat, vt de hoc Francorum nomine paulò attentius conſideremus: quod nuſquam in Germaniæ deſcriptione reperiri ſuperius diximus. Ne diutius teneam, neceſſe eſt vel Francorum gentem tenuem obſcuramque fuiſſe, à qua tamen tantarum rerum gerendarum initia nata ſunt: quemadmodũ in Suittis tenuiſſimo Heluetiorum pago vſuuenit, à quo

quo cùm recuperandæ libertatis auctores orti primùm fuiſſent, Suitzerorum nomen in Heluetios omnes propagatum eſt: vel, quod mihi veriſimilius videtur, fictam ex re & occaſione appellationem fuiſſe: cùm ij, qui ſe libertatis recuperandæ principes atque auctores profiterētur, FRANCOS ſe nominaſſent: qua voce liberos, & ſeruitutis expertes, apud Germanos intelligi, ſatis inter eruditos & literatos Germanos conſtare video. indéque Francum populari lingua, pro libero & immuni: & Frāciſiam, pro aſylo vſurpamus: & Françiſare, vel affrācire pro in libertatem aſſerere. Itaq; rectiſſime Iohan. Auentinus lib. 4. Francorum nomen, inquit, crebrum eſt in faſtis noſtris antiquis: deductū à libertate, quæ Teutonum lingua *Freyghait*, & *Freyghun* dicitur. quod cognomen adhuc Franconibus noſtris tribui ſolet. Vocitantur enim vulgo, *die freyen Francken*, hoc eſt liberi Franci. Item Hieronymus Surita de regib. Aragon. ſub anno DCCCXLIV: Carolus Caluus Francorum Rex Barcinonēnſibus ſiue Hiſpani, ſiue Gothi eſſent, immunitatem libertatémque elargitur, qua Franci vti aſſueuerant: permittitque, vt Gothicis legibus iura inter ſe foráque conſtituant. Immunitas ea à Francis in Hiſpania FRANKITAS dicta. Francorum enim nationem Germanicam Carolus Magnus Germanis reliquis & Friſijs commodiore immunitatis conditione antetulerat. Itē ſub anno MCX. Iulio menſe, vt oppidū frequētiſſime coleretur,

habitareturq́ue, ciuibus Exeanis Frankitatis (id eſt, ingenuitatis) ornaméta ab Imperatore præſtantur. Item Albert. Krantz. lib. 4. metrop. cap. 13. Nam ex Theutonico vocabulo ortum eſt. *Franck* enim Germanica lingua liber dicitur, nulli obnoxius ſeruitutis. Ant. Sabellicus Ennead. x. lib. 11. Francos, inquit, Itali liberos appellant: quippe cùm Itali ex Germanorum eluuionibus promanarint. Eius autem rei primum argumentum eſt, quòd Procopius libro Goth. bell. 1. memoriæ prodidit, Francos antiquitus generali nomine Germanos appellatos fuiſſe. pòſt verò quàm è finibus ſuis exceſſerunt, Francorum nomen obtinuiſſe. Alterum eſt, quod Corn. Tacitus lib. 20. vbi de Caninefatibus loquitur (quos Francorum finitimos, vel potius populares, atque adeò Francos ipſos natiuos fuiſſe oſtendimus) eorumq́ue primam aduerſus Romanos victoriam deſcribit, his vtitur verbis: Clara ea victoria in præſens, in poſterũ vſui: armaque & naues quibus indigebant adepti, magna per Germanias Galliasq́ue fama, LIBERTATIS AVCTORES celebrabantur. Germanię ſtatim miſere legatos, auxilia offerentes. Valeat igitur omen, vt FRANCI verè proprieq; dicantur, qui Tyrannorum ſeruitute depulſa, honeſtam, etiam ſub regum auctoritate, libertatem ſibi retinendam putarunt. Non enim regi parere ſeruitus eſt: neq; qui regi parent, continuò ſerui habendi ſunt: ſed qui Tyranni libidini, qui latroni, qui carnifici, tanquam pecudes

lanioni

lanioni ſeſe ſubijciunt, ij demum viliſſimo ſeruorum nomine appellandi ſunt. Itaque reges ſemper Franci habuerunt, etiam tum, cùm aſſertores ſe ac vindices libertatis profitebantur: & cùm ſibi reges conſtituerunt, non tyrannos, aut carnifices: ſed libertatis ſuæ cuſtodes, præfectos, tutores ſibi conſtituerunt. quemadmodũ ex Francogallicæ Reipublicæ forma poſteriùs intelligetur. Sic Claudianus lib. 3 cecinit, *Nuſquam libertas gratior vlla eſt, Quam ſub Rege pio.* Sic Saluſtius, Regem primis temporibus à Romanis habitum ſcribit, conſeruandæ libertatis atque augendæ Reipubl. cauſſa. Vbi verò ſuam libertatem labefactari Regum inſanijs ſenſerunt, tum ijs pulſis ſuam ſibi tutandam libertatem iudicarunt. Quæ verò Iohannes Turpinus neſcio quis, monachus certè ſtolidus atq; imperitus, qui Caroli Magni, non vitam, ſed fabulam conſcripſit, de Francorum vocabulo nugatur, vt qui pecuniam ad Dionyſianum templum ædificandum contuliſſet, *Francus*, id eſt, liber diceretur: quaſi nomen illud Regis illius Caroli tempore demum natum ſit: ne memoratu quidem dignum eſt: non magis quàm reliqua illius omnia, fabulis anilibus ac delirijs referta. Noſtram porrò de Francorum nomine coniecturam adiuuat, quòd Gregorius Turon. Ado Viennenſis, Sigebertus, Abbas Vrſperg. Godfridus Viterbienſis ſcribunt, Francos à libertate, & (vt illi ad vocis notionem alludentes loquuntur) à ferocitate nomen inueniſſe: pro-

pterea quod Valentiniani Imperatoris ſtipendarij eſſe, tributaque aliarum nationum more pendere recuſarent. non quò Francorum nominis mentio non multo antiquior ſit Valentiniani Imp. ætate: nam (vt ſuperius demonſtratum eſt) amplius centum antè annis ſub Gallienis Impp. vſurpata eſt. ſed quia finitimi populi cùm Francorum exemplum virtutemque imitarentur, ſeſeq; ex Romanorum tyrannide in libertatem vindicarent, eorundem etiam nomen vſurpandum putarunt. Nam quod Hunibaldus ait nominatos à Franco Antharij Sicambrorum Regis filio; idq; factum addit Octauiano Auguſto imperante: primum ab omnium Romanorum & Græcorum hiſtorijs alienum eſt, apud quos nulla tam antiquis temporibus Francorum mentio reperitur: vt ſuperius demonſtratum eſt. Deinde cùm illi populi Regẽ ſibi crearent, (ſicuti & iam prius dictum eſt, & poſtea dicetur) perabſurdum eſt, exiſtimare populum à Rege potius, quàm Regem à populo denominatum. Multo verò abſurdius eſt, eoſdem dicere Francos & Sicambros fuiſſe: propter hemiſtichium à diuo Remigio in Clodoueo baptiſando vſurpatum: Mitis depone colla Sicamber. Nam alios Francos, alios Sicambros fuiſſe, verſus illi Sido. Apollinaris declarant:

Francorum & penitiſſimas paludes
Intrares, venerantibus Sicambris. Item illi Claudiani ad Honorium:

Ante

Ante ducem noſtrum flauam ſparſere Sicambri
Cæſariem pauidoq; orantes murmure Franci
Procubuere ſolo.

Quare vt illud à Remigio vſurpatum hemiſtichium concedamus, tamen alludendi potius quàm veri nominis deſignandi cauſſa, id factũ eſſe probabile eſt. Verùm, vt ad inſtitutũ redeamus, illud veriſſimè dici ac prædicari poteſt, omẽ Francorum nominis, hoc eſt (vt Cornelius Tacitus interpretatur) auctorum libertatis ita fauſtum, felix, fortunatumque fuiſſe, vt ex eo victoriæ propè innumerabiles conſecutæ ſint. Nam poſtea quàm illo conſilio Franci è ſuis finibus exceſſerunt, non modò Germaniam, patriam communem, verumetiam Galliam, ad extremum etiam Alpes tranſgreſſi, partem Italiæ non mediocrem à Romanorum tyrannide liberarunt. Prima autem & antiquiſſima huius illuſtriſſimi nominis mentio reperitur nõ ſub Imperatore Decio, vt quoſdam nimium confidenter affirmare video: ſed ſub Imp. Gallieno, hoc eſt circiter annum Chriſtianæ ſalutis CCLX. Nam Trebellius Pollio in eius vita: Cum ludibrijs, inquit, & helluationi vacaret, neque aliter Rempublicam regeret, quàm cùm pueri fingunt per ludibria poteſtates: Galli, quibus inſitum eſt luxurioſos principes ferre non poſſe, Poſtumum ad imperium vocarunt: qui tum Gallieni legatus Galliæ cum imperio præerat. Et paulò poſt: Contra Poſtumum

igitur Gallienus bellum incepit, & cum multis auxilijs Poſtumus iuuaretur, Celticis ac Francicis, in bellum cum Victorino proceſſit. Quibus ex verbis intelligitur, Gallos ad depellendam Gallieni Tyranni ſeruitutem, Francorum, id eſt, auctorũ libertatis, auxilijs vſos fuiſſe. Quod idem breuiter Zonaras ſignificans in Gallieni vita, ἐπολέμησε δὲ inquit, Φράγγοις &c. Altera eorundem mentio rurſus occurrit apud Flau. Vopiſcum, in Aureliani vita, his verbis: Apud Moguntiacum Tribunus legionis ſextæ Gallicanæ, Francos irruentes, cum vagarentur per totam Galliam, ſic afflixit, vt trecentos ex his captos, ſeptingentis interemptis, ſub corona vendiderit. Non enim Franci noſtri in illo bello, non magis quàm alij in alijs, quantumuis iuſtis, ſemper ſecundos præliorum euentus habuerunt. Quinetiam à Conſtantino, qui poſtea Magnus dictus eſt, duo ipſorum Reges capti, & beſtijs in ſpectaculo quodam obiecti memorantur. quã hiſtoriam Eutrop. lib. 9. & Rhetor in Panegyrico, quem ſuperiùs aliquoties protulimus, attingunt. Et quoniam alio loco de bellis in Batauorum finibus geſtis idem Rhetor commemorat, quos à noſtris non longè abfuiſſe oſtendimus, verba eius ſubſcribemus. Multa, inquit Rhetor, Francorum millia qui Batauiam, aliaſque cis Rhenum terras inuaſerant, interfecit, depulit, abduxit. Et alio loco: Terram Batauorum ſub ipſo quondam alumno ſuo à diuerſis Francorum Regum gentibus occupatam omni hoſte pur-

ſte pur-

ſte purgauit, nec contentus viciſſe, ipſos in Romanas tranſtulit nationes: vt non ſolum arma, ſed & feritatem ponere cogerentur. Quo ex loco non obſcurè intelligitur, Conſtantinum Francorum vi atque armis coactum, ſedes illis in Romani imperij finibus conceſſiſſe. Quinetiam Ammianus lib. 15. ſcribit, Francos exorto inter Conſtantinum & Licinium ciuili bello, pro Conſtantini partibus ſæpenumero fortiter decertaſſe. Sed & alio eiuſdem libri loco, imperante Conſtantino, Conſtantini filio, Frācos in Regia quam plurimos fuiſſe memorat: magnaq́ue apud Cæſarem in gratia atq; auctoritate fuiſſe. Poſt hæc, inquit, Malarichus ſubitò nactus, adhibitis Francis, quorum ea tempeſtate in palatio multitudo florebat. Iam verò imperante Iuliano, qui Apoſtata dictus eſt, ijdem Franci coloniam Agrippinam Romanorũ ſeruitute oppreſſam in libertatem vindicare conati ſunt: eamq́ue longa obſidione preſſam, deditionem facere coegerunt: quemadmodum idem Ammianus lib. 12. commemorat. Cumq; ad flumen Salam aliquot è Francis conſediſſent, ea re, Salij dicti ſunt. de quibus idem Ammianus eodem libro: Quibus paratis, inquit, petit primos omnium Francos, eos videlicet quos conſuetudo Salios appellauit: auſos olim in Romano ſolo, apud Toxiandriam locum, habitacula ſibi figere prælicenter. Item Zoſimus lib. 3. Saliorum nationem, profectam à Francis, & vi Saxonum in hanc inſulam (de Batauia loquitur)

ſuis ſedibus expulſam, eiecerunt. Hæc inſula, prius Romanis in vniuerſum ſubiecta, à Salijs hoc tempore poſſidebatur. Rurſus Ammianus libro 20. Regionem à Francis vltra Rhenum occupatam, & Franciam dictam, commemorat. Rheno, inquit, transmiſſo, regionem ſubitò peruaſit Francorum, quos Attuarios vocant, inquietorum hominum, licentius etiam tum percurſantium extima Galliarum. Et libro 30. vbi de Rege Macriano loquitur, quo cum Valentinianus Imperator ad ripam Rheni, prope Moguntiacum pacem fecerat: Perijt autem, inquit in Francia, poſtquam dum internecinè vaſtando perrumpit auidius, oppetijt Mellobaudis bellicoſi Regis inſidijs circumuentus. Hunc autem Francorum Regem Mellobaudem idem auctor lib. ſeq. fortem & bellicoſum fuiſſe ſcribit, & ob virtutem militarē ab Imp. Gratiano comitem domeſticorum, & Legatum cum Nannieno factum fuiſſe, vt exercitum aduerſus Lentiates Germanos educeret. Pòſt verò imperante Honorio, propter pactam cum illo Imperatore ſocietatem, Galliæ Romanæ fines aduerſus Stiliconem tutati ſunt. Nam Oroſius libro vlt. Excitatæ, inquit, per Stiliconem gentes Alanorum, Sueuorum, Vandalorum, multæque cum his aliæ Francos proterunt, Rhenumq́ue tranſeunt, Gallias inuadunt. Poſt Honorij Imperatoris ætatem perexigua de Francorum rebus geſtis extat memoria. nam ad illa tempora referendū

eſt,

eſt,quod D. Ambroſius epiſtola 29. ad Imper. Theodoſium ſcribit, Francos & in Sicilia & alijs locis compluribus Maximum Romanarum copiarum ducem ſuperaſſe. Ille igitur,(inquit, de Maximo commemorans) ſtatim à Francis, & à Saxonum gente,in Sicilia,Siciæ, Petauione, vbique denique terrarum victus eſt. Verùm perante Valentiniano III, hoc eſt, circiter annum ſalutis Chriſtianæ CCCCL. illud auctorum omnium conſenſu conſtat, Childericum Merouei Francorum Regis filium, poſt annorum amplius ducentorum contentionem, Galliam è Romanorum ſeruitute in libertatem vindicaſſe: primumque in ea Regni ſui ſedem certam ſtabilemque conſtituiſſe. Nam etſi nonnulli primos Francorum Reges Faramundum & Clodiocrinitum numerant: tamen nemini dubium eſt, alios antea complures Francorum reges fuiſſe, qui etiam trāſmiſſo Rheno in Galliam irruperunt: quorum nemo pacatum in Galliæ finibus imperium obtinuerit. Meroueus autem, quem vulgò tertium numerant, Francorum quidem Rex fuit: ſed aduena, & peregrinus, non in Gallia factus, non denique Francogallorum, hoc eſt, gemellæ & conſociatæ gentis iudicio & voluntate creatus. Francorum denique Reges illi omnes fuerunt: non Francogallorum. Primus Childericus, Merouei (vt diximus) filius, à Francis & Gallis, publico gemellæ gentis conſilio, rex Francogalliæ creatus eſt:

poſteaquã Meroueus pater, Attilino prælio interfectus eſt, imperante Valẽtiniano III, perdito ac libidinoſo principe. Quo tempore Angli & Scoti, Britanniam: Burgundi Sequanorũ, Æduorum, & Allobrogum fines: Gothi, Aquitaniam: Wandali Africam atq; Italiam, vrbemque ipſam Romam occupabant. Hunni verò, Attila duce, Galliam cædibus, atque incendijs vaſtabant. Quam rei gerendæ facultatem Meroueus Francorum rex, non aſpernatus, magnis coniunctis copijs, Rhenum transmiſit, ciuitatibuſque compluribus ad eum recuperandæ libertatis cauſſa confugientibus, tandem interiores Celtarum vrbes occupauit. Attila autem cum exercitũ haberet hominum circiter quingentorum millium, latè per Galliam, Tholoſam vſque vagatus eſt. Erat tum Galliæ Præſes Ætius, qui Attilę potentiam veritus, Gothos ſibi fœdere ac ſocietate adiunxerat. Horum auxilijs inſtructus, prȩlium cum Attila commiſit, cecidiſſeque dicuntur eo prælio non minus centum & octoginta hominum millibus. At victor Ætius, cum apud Imperatorem Valentinianum in regni appetendi ſuſpitionem adductus eſſet, ipſius iuſſu necatus eſt. Aliquantò pòſt Imperator ipſe quoque opera Maximi, de quo ſuperiùs mentionem fecimus, eſt interfectus. Meroueo mortuo, cùm duæ iam Gallorum & Frãcorum gentes, diſpari genere, diſſimili lingua, alio atque alio more viuentes in vnam ciuitatẽ coaluiſſent, coniunctis animis, Childericum
Merouei

Merouei filium regem ſibi deligunt: ſcutoque de more impoſitum, atq; in humeros ſublatū, ter circum comitia deportant: & plauſu vndiq; excitato, ſummiſque omnium gratulationibus, regem Francogalliæ conſalutant. Quarum rerum omnium auctores habemus Sidonium Apollinarem, Paulum Diaconum, Gregorium Turonenſem, Ottonem Friſingenſem, Aimoinum, & ceteros: quorum teſtimonia, nec ita multò pòſt, vbi de regis inaugurandi more dicendum erit, proferemus. De vrbium quidem occupatione, Ottonis lib. 4. cap. pen. verba hæc ſunt: Franci Rheno tranſmiſſo, Romanos qui ibi habitabant, primò fugant. pòſt captis Tornàco & Cameraco, Galliæ vrbibus, ac inde paulatim progredientes, Rhemos, Sueſſionem, Aurelianum, Agrippinam, Treuerim ſubiugant. Neque verò prætermittendus eſt inſignis Hunibaldi locus, apud quem ſcriptum ita eſt: Merouei tempore Franci penè totam Galliam ſuo regno adiecerunt: Romanorum iam viribus imminutis, ac deficientibus: præſertim poſt Ætij mortem, quem Valentinianus ex inuidia occiderat. Franci ergo Gallis commixti de ipſorū filiabus ſibi acceperunt vxores: genuerunt filios & filias: qui omnes didicerunt linguam eorum, ſimul & mores: cum quibus ſunt deinceps conuerſati vſque in præſentem diem. Hæc ille. quib. conſentanei ſunt ij auctorum loci, in quibus per illa tempora Galli & Franci promiſcuo nomine appellantur. velut apud Paul. Diaco-

num, lib. de geſt. Langob. 3. cap. 13, Galli autem vehementer afflicti: etſi multi capti, plurimi tamen per fugam elapſi vix ad patriam reuertuntur. tantaque ſtrages facta eſt de Francorum exercitu, quanta nunquam alibi cómemoratur. indeq́; nata vulgaris Francigenarum appellatio eſt, ijs ꝓprie attributa, qui ex illis Frãcis ſuſcepti in Gallia fuerant: velut in Syn. Triburicenſi, & c. 1, ext. De ſponſal. De Frãcia quidam nobilem mulierem de Saxonia duxit, verum quia non ijſdem vtuntur legibus Saxones & Francigenæ, &c. Atque hæc quidem de primo Francogalliæ rege, ſummatim. quibus illud ſubiungendum eſt: Cùm hoc Francogallię Regnum annos ferè mille ducentos durarit, tres tantùm per id omne tempus Regum familias numerari: Merouingiorum, qui orti à Merouco ſtirpem ad annos ducentos octoginta tres propagarunt: Carlouingiorum, qui orti à Carolo Magno, ſobolem in annos trecentos triginta ſeptem produxerunt: & Capeuingiorum, qui ab Hugone Capeto prognati, per quingentos iam & octoginta annos Regnum obtinent.

Regnum Francogalliæ vtrum hæreditate, an ſuffragijs deferretur, & de Regum creandorum more.

CAP. VI.

SEd hoc loco præclara quæſtio exoritur, & ad maiorum ſapientiam cognoſcendam aptiſſi-

ptiſſima, vtrum Francogalliæ regnum hæreditario iure, an verò populi iudicio & ſuffragijs deferretur. Germaniæ quidem Reges (quo ex genere Francos noſtros fuiſſe, ſuperius demonſtratum eſt) ſuffragijs creari ſolitos, Cornelius Tacitus in libello de moribus Germanorum teſtatur. Reges, inquit, ex nobilitate, Duces ex virtute ſumunt. Quod inſtitutum etiam nunc Germani, & Dani, & Sueui, & Poloni retinent: vt Reges quidem in Concilio gentis eligant: filij tamen demortuorum regum prærogatiuam habeant: & (vt Tacitus memoriæ prodidit) ceteris præferantur. Quo inſtituto, haud ſcio, an quicquam ſapientius, aut Reipublicæ ſalutarius excogitari potuerit. Nam (vt Plutarchus in Sylla luculenter monet) quemadmodum venatores non quod ex generoſo cane natum eſt, ſed canem ipſum generoſum quærunt: equites non quod ex equo generoſiſſimo natum, ſed equum ipſum expetunt: eodem modo qui Rempublicam conſtituunt, magno errore ducuntur, ſi, quis Princeps ſibi naſciturus ſit, potius, quàm qualem habituri ſint, exquirant. Eò accedebat, quòd parentes ſucceſſionis illius ſpe ad ſuos filios pręclare inſtituendos adducebantur, ne tanquam paterna ſucceſſione indigni à populo repudiarentur. Atque hanc maiorum noſtrorum in Francogalliæ regno conſtituendo ſapientiam fuiſſe, documento eſt, primùm Caroli Magni teſtamentum, apud Ioann. Nauclerum,

&Hen. Mutium editum, in quo clauſula hæc extat: Quòd ſi filius cuilibet horum trium filiorum meorum natus fuerit, quem populus eligere velit, vt patri ſuo in regni hereditate ſuccedat, volumus vt conſentiant patrui ipſius: & regnare permittant filium fratris ſui in portione Regni paterni. Quinetiam memorabile eſt, quod Regino libro Chron. 2. ſcribit, ſub anno DCCCVI, cum Carolus Magnus tres filios haberet, quibus maturè in vita ſua conſulere volebat: Cum primoribus (inquit) & optimatibus Francorum de partitione ſui regni inter filios ſuos placitum habuit. & diuiſione facta in tres partes, teſtamentum de illa fecit, quod per ſacramentum interpoſitum à Francis confirmatum eſt. Sic Eguinarthus in eiuſdem Caroli vita: Euocatum ad ſe Ludouicum Aquitaniæ regem, qui ſolus filiorum Hildegardis ſupererat, congregatis ſolenniter de toto Francorum regno primoribus, cunctorum conſilio conſortem ſibi totius regni fecit. quem locum totidē verbis ſcriptor Chronici Beſnēſis de quo ſupra commemorauimus, in ſuum librum tranſcripſit. Sed ſuperiores videamus. Nam Aimoinus quidem libro 1. cap. 4. de Faramundo, quem vulgò (vt dixi) primum Francorum Regem numerant, ita loquitur: Regem verò ceterarum more nationum Franci ſibi eligentes, Faramūdum ſolio ſublimant regio. Sed multo copioſius Hunibaldus, ſcriptor vetuſtiſſimus: Anno, inquit, CCCCV. omnes Duces, proceres & nobiles

biles Francorum in menſe Martio conuenerũt apud Neopagum, pro noui Regis electione facienda. Et mox: Hi omnes cum ceteris vno cõſenſu Faramundum de regio genere ortum vnanimiter in Regem elegerunt. Rurſus Aimoinus libro 4. capite 51. Franci autem Danielem quendam clericum cæſarie capitis creſcente, in regnum ſtabiliunt atque Chilpericum nuncupant. Item lib. 4. cap. 67. Mortuo rege Pipino filij eius Carolus & Carolomannus conſenſu omnium Francorum Reges creati ſunt. Et alio loco; Mortuo Pipino, Franci facto ſolenniter conuentu, ambos ſibi eius filios reges conſtituunt, ea conditione præmiſſa, vt totum regni corpus ex æquo partirentur. Et rurſus poſt alterius è vita exceſſum: Carolus autem frater defuncto conſenſu omnium Frãcorum Rex conſtituitur. Atque hæc quidem ex Aimoino. Similia autem apud Gregorium Turonenſem teſtimonia complura extant, è quibus pauca hæc proferemus. Nam lib. 2, cap. 12. Franci, inquit, eiecto Childerico Eudonem ſibi vnanimiter Regem aſciſcunt. Item libro 4. cap. 51. Tunc Franci, qui quondam ad Childebertum aſpexerunt ſeniorem, ad Sigebertum legationem mittunt: vt ad eos veniens, derelicto Chilperico, ipſum per ſe Regem ſtabilirent. Et aliquanto poſt: Collectus eſt ad eum omnis exercitus: impoſitumque ſuper clypeo ſibi Regem ſtatuunt. Item alio loco: Sigebertus Francis conſentiens, more gentis impo-

ſitus clypeo, Rex conſtitutus eſt, ac Regnũ fratris ſui Chilperici adeptus. Et nõ ita multo pòſt: Burgundiones & Auſtraſij cum reliquis Francis pace facta, Clothariũ in tribus totis Regnis ſuper ſe Regem leuauerunt. Quod idem Abbas Vrſpergenſis confirmat: Burgundiones, inquit, & Auſtraſij facta pace cum Francis, Clotharium in monarchia totius Regni Regem ſublimauerunt. Et paulò pòſt: Franci alterum eius fratrem Hildericum, qui Auſtraſijs iam imperabat, ſuper ſe Regem conſtituunt. Nuper etiam incidi in Chronica manuſcripta monaſterij Beſnẽſis in Burgũdia, vbi ſub an. DCLVIII. hæc reperio: Clotarius Rex immatura præuentus morte, regnum ſine herede reliquit. (id eſt, ſine filio, more Feudiſtico) cuius obitum dolẽtes Frẽcorum principes, germanum eius Childericum Regem Auſtraſiorum, in omni ſublimant Francorum regno. Et mox, Childericus ergo Rex paucis annis quibus regnum Francorum obtinuit, defunctus eſt, & germanus eius Theodoricus in regno fratris loco ſublimatus. Item alio loco & multò antè: Dagobertus Metis vrbem veniens cum conſilio Pontificum & Procerum, ſed & omnibus primatibus regni ſui conſentientibus Sigebertum filium ſuum in regnum ſublimauit: ſedemque Metis ciuitate habere permiſit. Itẽ ſub anno DCCLXVIII: Franci facto ſolemniter generali conuentu, ambos ſibi conſtituunt Reges, ea conditione præmiſſa, vt totum regni corpus ex æquo partiren-

tirentur. Eodem pertinet, quod Liutprandus Leuita Ticinenſis libro primo capite 6. ita ſcribit: Cumque Burgundionum regna transiens, Franciam, quam Romanam dicunt, ingredi vellet, Francorum nuntij ei occurrunt, ſe redire nuntiantes: eo quòd longa expectatione fatigati, cum ſine rege diutius eſſe non poſſent, Odonem cunctis petentibus elegerunt. Fertur autem hac occaſione Francos Widonem ſibi regem non aſſumpſiſſe, &c. Sed de hoc Odone memorabilis & Reginonis & Sigeberti narratio eſt, ex qua planius etiam de Regis filio repudiato, & alieno aſcito cognoſcitur. Nam Regino quidem libro ſecundo, ſic loquitur, ſub anno 888. Interea Galliarum populi in vnum congregati, Ottonem Ducem filium Rudperti, cui præ cæteris formæ pulchritudo & proceritas corporis & virium ſapientiæque magnitudo inerat, Regem ſuper ſe pari conſilio & voluntate creant. Sed & Annalium Rhemenſium ſcriptor: Quum quotidie, inquit, copijs Roberti creſcentibus decreſcerent Caroli, clam tandem ſecedens cum Haganone trans Moſam proficiſcitur. Franci Robertum ſeniorem eligunt, ipſique ſeſe committunt. Itaque Rex Rhemis apud S. Remigium, ab Epiſcopis & primatibus regni rex conſtituitur. Rhegino vero ſub anno DCCL: Pipinus, inquit, ſecundum morem Francorum electus in Regem, & vnctus per manum Bonifacij Mogontinenſis

vrbis Archiepiſcopi, & eleuatus eſt à Francis in regno in Sueſſionis ciuitate. Sigebertus verò ſub anno 890. hoc modo: Franci verò neglecto Carolo Ludouici Balbi puero, vix decenni, regem ſibi præficiunt Odonem filium Roberti Ducis, quem à Nortmannis occiſum ſuprà diximus. Item Otto Friſing. Chron. lib. 6. cap. 10. Occidentales, inquit, Franci, Odonem Roberti filium, virum fortem, conſenſu Arnolphi regem creant. Quæ teſtimonia eo magis notanda atque obſeruanda ſunt, quòd perſpicuè ac dilucidè demonſtrant, ſummum penes populum ius arbitriumq́ue fuiſſe, non modò Regum deligendorum, verùm etiam, repulſis ac repudiatis demortuorum Regum filijs, alienorum aſciſcendorum. quod etiam poſt Caroli Simplicis mortem vſu venit. Nam Rhegino ſub anno DCCCCXXV. Carolus Rex, inquit, in cuſtodia, qua tenebatur, obijt. qui fertur vir hebetis eſſe ingenij, & minus aptus vtilitatibus regni. Omnes etiam à filio eius deficientes, quendam Rodulphum ſibi Regem eligunt. Filium autem Aimoinus Ludouicum appellat: qui minus cōmodè illud narrans, ſcribit Carolum in cuſtodia præcepiſſe de Francorum procerum conſilio, vt Rudolphus Richardi Burgundionū Ducis filius in regem ordinaretur. Sed Annalium Rhemenſium ſcriptor planius id exponit. Audito, inquit, Franci, quòd Carolus Normannos ad ſe venire mandaſſet, ne illi coniungerentur, inter Carolum atque Normannos cum Rodulpho

pho medij reſederunt: tumque Carolo trans Moſam refugiente, Rodulphum cuncti Regẽ eligunt. Item in Appendice Gregor. Turonen. lib. 15. cap. 30. Poſt Dagoberti deceſſum, filius ſuus Clodoueus ſub tenera ætate regnum patris aſciuit. omnesque leudes (id eſt, ſubiecti) eũ in Maſolano villa ſublimant in regnum. Item Sigebert. in Chronic. anno 987. Ludouico Frãcorum rege mortuo, Francis regnum trãsferre volentibus ad Carolum fratrem Lotharij regis, dum ille rem ad concilium defert, regnum Frãcorũ vſurpat Hugo, &c. Multa eiuſdem generis apud Adonem teſtimonia ſunt, velut anno 686. Clodoueus rex deceſſit. Franci Clotarium filium eius regem conſtituunt. Et mox: Clotarius quatuor annos regnans obijt: cuius loco Franci Theodoricum fratrem eius eligũt. Item anno 669. Franci Danielem quendam clericum poſt abiectionem tonſuræ, in regno ſtabiliunt, atq; Chilpericum nuncupant. Et mox: Franci Theodericum Dagoberti filium regem ſuper ſe conſtituunt. Item apud Ottonem Friſing. Chron. 6. cap. 13. Ottone, inquit, Francorum rege mortuo, Carolus voluntate omnium rex creatur. Item Appendix Gregor. Turon. lib. 11. cap. 101. Mortuo Theodorico rege, Franci Clodoueum filium eius paruulum elegerunt in regnum. Et cap. 106. Franci verò Chilpericum quendam regem conſtituerunt. & cap. 107. Quo mortuo Theodoricum regem ſtatuerunt in ſedem regni. Item Godfrid. Viter-

bienſ.Chron. parte 17. capit. 4. Pipinus verò per Papam Zachariam ex electione Francorū factus eſt Rex Francorum: Hilderico ignauo rege per Francos in monaſterium miſſo. His ex locis, alijſque ſimilibus quamplurimis dilucide patere arbitror, reges Francogalliæ populi potius, hoc eſt ordinum, & (vt nunc loquimur) ſtatuum iudicio ac ſtudio, quàm hereditario iure conſtitutos fuiſſe. cuius rei magno etiam argumento eſt ritus, quo maiores in regibus inaugurandis vtebantur. Quod enim paulo ſuperiùs diximus, Cornel. Tacitum de Caninefatibus, Francorum popularibus, teſtari, vt deſignatum regem ſcuto imponerent, ſublimemque humeris geſtarent: idem in regibus noſtris vſurpatum animaduertimus. Nam qui populi ſuffragijs delectus fuerat, hunc ſcuto impoſitum ſubleuabant, humeriſque ſuſtentatum ter circum populi comitia, vel, ſi in caſtris id acciderat, circum exercitum, plaudentibus atque acclamantibus vniuerſis, geſtabant. Gregor. libro ſecundo, vbi de Clodouei Regis electione commemorat: At illi, inquit, iſta audientes, plaudentes tam palmis, quàm vocibus, eum clypeo euectum, ſuper ſe regem conſtituunt. Item libro ſeptimo, cap. 10. vbi de Gondebaldo loquitur: Ibique, inquit, parmæ ſuperpoſitus Rex eſt leuatus. ſed cum tertiò gererent, cecidiſſe fertur: ita vt vix manibus circumſtantium ſuſtentari poſſet. Qua de re Aimoinus libro tertio, capite 6. ita ſcribit: Euoca-

uocatum Gondobaldum more antiquorum Francorum, regem proclamantes eſſe ſuum, eleuauerunt eum clypeo. cumque tertiò totum cum eo circuiſſent exercitum, repente ruens cum rege vix à terra eleuari potuit. Item Ado Viennenſis Ætat. 6. Sigebertus, inquit, Francis conſentiens, more gentis impoſitus clypeo rex conſtitutus eſt. Ac nimirum ex eo factum conſtat, vt Scriptores illi, vbi de rege creato commemorant, plerunq; hanc locutionem vſurpent, vt eum in regem eleuatum dicant.

De ſumma populi poteſtate in Regibus cauſſa cognita condemnandis & abdicandis.

CAP. VII.

SEd nunc ad tertium huius diſputationis argumentum accedendum eſt: vt intelligatur, quantum in regibus conſtituendis, retinēdisve, ordinum ac populi ius poteſtasque fuerit. ſiquidem ex omnibus noſtris Annalibus cōſtat, regum abdicandorum ſummam poteſtatem penes ordinum comitia fuiſſe. Cuius poteſtatis inſigne documentū is qui primus Francogalliæ rex creatus fuit, nobis præbet: quem cùm populus comperiſſet flagitijs ac libidini deditum, ætatem in ganeis & ſcortationibus conſumere, publico conſilio remouerunt, Galliæque finibus excedere coëgerunt. quod

anno CCCCLXIX. factũ noſtri teſtantur. Quinetiam is quem ipſius in locum ſuffecerunt, Eudo, cùm ſua potentia ad ſuperbiam & crudelitatem abuteretur, pari ſeueritate iudiciorum exauctoratus eſt. Cuius rei teſtes ſunt Hunibaldus ſub anno CCCCLXVII. Gregor. Turon. lib.2.cap.12. Aimoin.lib.1.cap.7. Godfrid. Viterbienſ. parte 17.cap.1. Sigebert. ſub anno 461. & 469. Childericus verò (inquit Gregorius) cũ eſſet nimia in luxuria diſſolutus, & regnaret ſuper Francorum gentem, cœpit filias eorum ſtuproſè detrahere. Illique ob hoc indignantes, de regno eum eijciunt. Comperto autem, quod etiam eum interficere vellent, Thoringiam petijt. Hunibaldus autem: Anno, inquit, regni ſui ſexto conſpirantes contra eum principes & proceres Francorum, propterea quòd impotẽter & nimis luxurioſè viuens vxores & filias nobilium plures vitiaſſet, voluerunt eum occidere. quòd cùm ei innotuiſſet, cum paucis occultè fugit in Thoringiam. Pòſt Franci quendam Ægidium ſibi conſtituerunt in regem: qui regnauit annis octo. quem Franci denuò nimis tyranniſantem, & proceres quoſque crudeliter occidentem, tolerare diutius non valentes, eiecerunt. Abbas autem Vrſpergenſis: Quem (inquit) luxurioſè viuentem, & cum filiabus populi fornicantem, interficere nolentes, abiecerũt. Et Sigebertus: Hildericum (inquit) inſolenter & luxurioſè ſe agentem Franci de regno deturbant: & Ægidium regem ſibi præficiunt. Atque hoc

hocquidem præclarum ac ſingulare maiorum noſtrorum facinus eo diligentius notandum eſt,quod in primordijs ac propè incunabulis regni geſtum,quaſi quædam teſtificatio fuiſſe videtur,ac denuntiatio,reges in Francogallia certis legibus creari: non tyrannos, cum imperio ſoluto,libero,& infinito conſtitui. Itaque cùm hoc idem inſtitutum poſteri retinerent, anno DCLXXIX. Childericum regem vndecimum inſolentiùs ſe in imperio gerentem abdicarunt: cumq́ue nobilem quendam, nomine Bodilonem ad palum alligari,atque indicta cauſſa virgis cædi iuſſiſſet,ab eodem Bodilone paucis pòſt diebus interfectus eſt: auctoribus Aimoino lib. 4. cap. 44. Adone, Ætate *6*. Tritenhemio anno *687*. itemq́ue Sigeberto anno *667*. Eiuſdemmodi maiorum noſtrorum ſeueritas aliquanto pòſt extitit aduerſus Theodoricum Regẽ XII. qui cùm iniquo & auaro imperio Regnum adminiſtraret, Franci (inquit Aimoinus) ſuper eũ inſurgunt, ac eum de regno eijciunt, crineſq́ue capitis eius vi abſtrahentes incidunt. lib. 4. cap. 44. Ado Ætat. *6*. anno *696*. Sigebertus autem ſub anno *667*. magnam illius culpæ partem in præfectũ regium Ebroinum cõferunt. Theodoricus, inquit, rex propter inſolentiam Ebroini à Francis repudiatur: & frater eius Hildericus à cunctis ad regnum euocatur. Et Ado: Frãci, inquit, Theodoricum de regno abijciunt: Ebroinum Lexouio monaſterio tondent: Childericum ſuper ſe regem leuant. Item Appendix

Greg.Turon.lib.11.cap.64. Franci contra Theodoricum inſurgunt: eumq; à regno deijciunt, crines capitis eius abſcindentes totonderunt: Ebroinumque ipſum tondent. Sed optimè omnium Hunibaldi Appendix: Theodoricus (inquit) otio & inertiæ deditus omnia negotia regni per Comitem Palatij, quem Maiorem domus nuncupabant, diſponere cœpit. Huius maior domus fuit Ebruuinus, homo ſceleratus & impius, qui multa fecit mala: quibus commoti proceres Francorum, Theodoricum à regno deijciunt, & tam ipſum quàm Ebruuinum, ſeparatos ab inuicem ad duo monaſteria intrudunt. Et mox: Hildericus duorum præcedentium frater medius, & Clodouei filius, deiecto à regno Francorum Theodorico fratre iuniore, procerum electione ad regnum de Auſtragia vocatus, regnauit annis paucis. qui cum eſſet moribus aſper, & multis nobilibus Francorum odioſus, in venatione occiſus eſt. Eodem accedat Chronologia Idalij nondum in lucem edita ſub anno Chriſti DCCIII. Poſt Lotharium, inquit, Theodoricus ſubrogatur in regnum. ſed hoc poſt paucum tẽpus, cum Ebroino maiore domus expulſo, Childericum regẽ Auſtraſiorum fratrem eius minorem Franci in toto ſublimauerunt regno. Similis eorundem virtus extitit in Chilperico rege XVIII. quem cùm propter inertiam tanto imperio indignum cenſuiſſent, regno ſe abdicare coegerunt: atque ad monachatum relegarunt: aucto-

ribus

ribus Aimoino libro 4.capite 61. Sigeberto & Tritemio anno 750. & Godfrid.Chron.part. 17.ca.4.Sextum rurſus eiuſdem ſeueritatis exemplum extitit in Carolo Craſſo rege XXV.qui propter ſimilem ignauiam, & quod Nortmannis Galliæ partem conceſſiſſet,regnumque imminui paſſus eſſet, ab optimatibus regni (vt Sigebertus loquitur) repudiatus eſt: anno, vt idẽ ſcribit, 890. quod idem Godfridus part. 17. teſtatur. ſed vberius Otto Friſing. Chron. 6. cap. 9. vbi memorabile illud adſcribit: hũc cùm poſt Carolum Magnum inter omnes reges Francorum maximæ fuiſſet auctoritatis, in breui ad tantam tenuitatem veniſſe, vt panis quoque egens, ab Arnolpho iam rege facto ſtipendia miſerabiliter exigeret: atque ab ipſo paucos fiſcos gratanter ſuſciperet. vnde humanarum rerum ſtatus miſerrimus cognoſcitur: quod is qui tam Orientalia, quàm Occidentalia regna cum Romano ſuſceperat Imperio, ad tantam poſtremò deiectionem venit, vt panis quoque egeret. Septimi etiam exempli memoria extat in Odone rege XXVI. quem cùm Franci, repudiato Ludouici Balbi filio Carolo, regem ſibi delegiſſent, quarto pòſt anno in Aquitaniam amandarunt, ibique conſidere iuſſerunt: eiuſque in locum Carolum eiuſdem Balbi filium ſuffecerunt. auctoribus Sigeberto ſub anno 894. Aimoino lib. 5. c. 42. Godfrid. part. 17. Sed & Regino lib. 2. Ottone, inquit, rege in Aquitania commorante, Francorum Principes ex

maxima parte ab eo deficiunt: & in Rhemorũ ciuitate Carolus filius Ludouici in regnum eleuatur. In eundem quoque numerum aſcribitur Carolus rex XXVII. propter ſtuporem ingenij, Simplex cognomento dictus: qui cùm ſtultitia ſua regnum peſſundaret, Lotharingiamq́ue quam prius recuperauerat, amiſiſſet, captus, atque in carcerem coniectus eſt, eiuſq́ue in locum Rodolphus ſuffectus. auctoribus Aimoino libro 5. cap. 42. Sigebert. anno 926. Et de eodem Annal. Rhemenſ. auctor, anno 920. Penè omnes, inquit, Franciæ Comites regem ſuum Carolum Simplicem apud vrbem Sueſſionicam, quia Haganonem conſiliarium ſuum, quem de mediocribus potentem fecerat, dimittere nolebat, reliquerunt. Item Rhegino l. 2. Chr. an. 838. Ludouicus, inquit, a ſuis imperio priuatur, regniq; monarchia Lothario filio eius per electionem Francorum datur. Item ſub anno 922. Et cum quotidie copijs Roberti creſcentibus, decreſcerent Caroli, clam tandem ſecedens cum Haganone trans Moſam proficiſcitur. Franci Robertum SENIOREM ELEGERVNT: ipſiq́ue ſeſe committunt. Robertus itaque rex Rhemis apud Remigium ab Epiſcopis & primatibus regni conſtituitur. Idem ſub anno 923. Auditoq́ue Franci, quòd Carolus Nortmannos ad ſe venire mandaſſet, ne illi coniungerentur inter Carolum atque Nortmannos, ſuper Iſaram flumen. tumq; Carolo trans Moſam refugiente, Rodolphum cuncti REGEM ELIGVNT.

ELIGVNT. Rodolphus ergo frater Richardi rex apud vrbem Sueſſionicam conſtituitur. Atque hæc quidem poſt Francogalliæ regnũ conſtitutum maiorum noſtrorum virtus fuit: cuius exemplum ipſi à ſuis quoque maioribus acceperant. Nam Hunibaldus antiquiſſimus Francorum hiſtoricus, apud Iohannem Tritenhemium de Francis & Heleno ipſorum rege ita ſcribit: Ann. eius regni XIIII. congregati apud Neopagum Sicambri Helenum regem inertẽ & inutilem communi omnium ſententia depoſuerunt à regno: & ad priuatam redire vitã compulerunt: in cuius locum elegerunt fratrẽ eius minorem. Quæ cum ita ſe habeant, perſpicuum eſt, Agathium, qui lib. I. ſcribit, regum Francorum filios à parentibus regnum ſucceſſione excipere ſolitos, vel eorum inſtituti minus peritum fuiſſe, vtpote Græcum hominem & alienigenam: vel ita intelligendum eſſe, vt ſuperius diximus: moris fuiſſe, vt regum filij, regaliter educati atque inſtituti, prærogatiuam in comitijs haberent. præſertim cùm ea ſpe parentes adducti ſummum in filijs bene honeſtéque inſtituendis ſtudium collocarent. Sed multo imperitius & abſurdius eſt, quod Theo. Nehemius in Nemore vnionis tract. 6. ſcribit, Carolum Magnum conſtituiſſe, vt deinceps Franci ex parentum ſucceſſione reges haberent: cum ſuperius demonſtratum ſit, eundem Carolum in ſuo teſtamento ius regum conſtituendorum populo Francico integrum illibatumque reli-

quiſſe. Verba Nehemij hæc ſunt: Porrò quia ipſe Carolus rex Francorum extitit, iſtud regnũ fuit ad eum ex ſucceſſione deuolutum. (Hoc verò quid abſurdius dici potuit?) & vidẽs quod ipſe factus Imperator, ſuos hæredes dignitate propria, ſcilicet regno Francorum penitus denudaſſet (Et hoc quoque perabſurde ſcriptum apparet) ſtatuit, vt Francigenæ cum quadam regni Francorum portione regem haberent de regali ſemine, iure hereditario ſucceſſorem: qui in temporalibus ſuperiorem non recognoſceret: videlicet vt Imp. poteſtati ad homagium, vel aliquod obſequium teneretur. Hæc ille: quæ, vt vera eſſent, tamen illud confirmarent, vſq; ad Carolum Magnum Francogalliæ regnum non hæreditate, ſed populi arbitrio delatum fuiſſe. Sed hæc à Nehemio ſcripta eſſe apparet, ad tollendam quorundam veterum Iuris Doctorum diſputationem, his verbis conceptam, *An Rex Galliæ Imperatorem aut alium ſuperiorem recognoſceret*. de qua tractatur à Decretaliſtis in c. per venerabilem, Qui fil. ſint legit. Bald. in conſil. 49. vol. 1. Specul. tit. de feud. §. ſuper homagijs, Guid. Pap. quæſt. 239.

Pluri-

Pluribus exſtantibus regis demortui liberis, quid iuris in hæreditate obſeruaretur. CAP. VIII.

HÆc autem omnia eò pertinent, vt doceamus, regnum Francogalliæ antiquitus nō hereditatis iure, vt priuata patrimonia: ſed ordinū ac populi iudicio & ſuffragijs deferri ſolitum fuiſſe. quo minus illi relictum quæſtioni videtur loci, *Si plures regis demortui liberi extarent, quæ nam in cuiuſque iure conſtituendo ratio teneretur.* Nam cùm penes populi Comitia, & publicum Gentis concilium non modò deferendi, verumetiam adimendi regni ſumma poteſtas eſſet, illud neceſſario conſequitur, in eiuſdem arbitrio fuiſſe, vtrum omnibus æqualiter, an vni tantum regni ſucceſſionem deferret. Quanquam hoc loco quæſtio exoritur, ſi populus filio repudiato alium eligeret, ecquid tamen illi ad ſuam dignitatem tuendam relinqueretur. Quare intelligendum eſt, iure quidem Romano earum rerum, quæ in Principis imperio ac ditione ſunt, quatuor tantum eſſe ſpecies. aliæ namque ipſius Principis patrimoniales ſunt: aliæ Fiſcales: aliæ publicæ: aliæ priuatæ. Patrimoniales poſteriorum Imperat. Romanorum ætate appellatæ ſunt, quæ propriæ ipſius Principis erant, non Principatus, ſed patrimonij iure: quæ iccirco de propria Principis ſubſtantia eſſe dicuntur: L. 3, §. 1. C. de quad. præſcriptione. veluti, ſi cui è proceribus Imperium à populo delatum eſſet, certū eſt, ea bona quæ ante delatum illū honorē ꝓpria ipſius erant, in ipſius dominio mãſiſſe:

non qua Imperator erat,ſed qua Valẽs, aut Honorius, aut Theodoſius. idq́ue in libris noſtris Sacrum patrimonium paſſim appellatur: L. vlt. C. de vectig. L. 1, C. de indiction. pari ergo ratione, ſi Dagoberto, puta, vel Lothario Francogalliæ regnum ab ordinibus regni delatum erat, quod ante adeptam illam dignitatem in bonis habuerat, pleno iure ipſius manebat. Fiſcus autem, ſiue Fiſcalia bona dicuntur, quæ Principi ad tuendam dignitatem ſuam populi voluntate attributa ſunt: ſiue ea in pecunia numerata, ſiue in prædijs, ſiue in iure conſiſtant. quamuis enim Fiſci nomen ſtricte proprieque ad theſauros pertineat: d. L. 3, C. de quadr. præſcript. (quod etiam origo appellationis oſtendit) tamen etiam ad fundos & prædia productum eſt, quæ in fiſci patrimonio eſſe dicuntur. L. 2, §. 2, D. ne quid in loc. pub. L. 49. D. locat. L. 38. §. 1, D. ad municip. quin etiam iura vectigalia, mulctę pecuniarię, priuilegiaq; omnia Principi cõceſſa, eo nomine cõtinentur, vti patet ex tot. tit. D. & C. de iur. fiſc. Magna igitur inter Patrimonium Principis & Fiſcum differentia eſt: multisq́ue locis inter ſe diſtinguuntur. veluti d. L. 3, §. 1, C. de quadr. præſcript. L. 6. & L. vlt. C. de vectigal. d. L. 49, D. locat. L. 6, D. de iur. fiſc. L. vlt. D. qui pot. in pign. hab.

Nam rerum patrimonialium commercium non eſt, niſi voluntate Principis. L. cùm ſeruus, 39. §. vlt. D. de legat. 1. Fiſcalium autẽ vſitatum ac legitimum commercium eſt. L. ſi procurator,

5, D.

5,d.iur.Fiſc.L.pacta,72,§.vlt.D.de cont.empt. illę ad Principis heredes tranſmittebantur:quãuis imperij ſucceſſores nõ eſſent. L. quod principi,56, D.de legat.2.hæc verò quia magis Principatus ſunt,quàm Principis, ad eum ſolum,cui principatus defertur,vna cum principatu transferuntur. qua de cauſſa Vlp. dixit, res Fiſcales, quaſi proprias & priuatas ipſius Cæſaris eſſe. d. L.2,§.2, Ne quid in loc. public. id eſt, non vere, propriè ac pleno iure, quamuis interdum illud *quaſi*, omittatur. vt in L. 3, D. de his quæ pro non ſcript. hab.

Publicas autem res appellamus, quæ ciuitatis cuiuſque & proprietate & vſu communes ſunt: quales ſunt, curiæ, fora,arcæ communes, agri publici, veluti compaſcua & ſyluę communes.L. 1,§.1.Quod cuiuſque vniuerſ.item,(vt ex ætatis noſtræ ſtatu exemplum ſumamus) tormenta muralia, vnde illa controuerſia, quam And.Tiraquellus quodam loco commemorat, cùm ciuitas quædam Galliæ Regi ſua tormenta muralia certum ad vſum commodaſſet, ille autem inter homines eſſe deſijſſet, ciuitas ab ipſius ſucceſſore ſua tormenta repetebat. Cui aſſentatores aulici ſtolidiſſime reſpondebant, nouum Regem ex ſui deceſſoris contractibus & obligationibus non teneri.quod abſurdiſſimum eſſe conſtat, neque in Francogallia vſurpatum vt Paponius teſtatur lib.20, tit. de teſtã. art. 14.vbi Oldradi conſilium 94. in ſuam ſententiam cõmemorat.Verum eſt igitur,ciuitates

quamplurimas res proprias habere, à Fiſcalibus reb. planè alienas l.2.§.publicæ, Ne quid in loc. publ.L.2, vbi omnes Doctores late hoc tractãt. C.de diuerſ. præd. vrb. L. ciuitatibus, 122, D. de legat. 1. L. 1, C. de vend. reb.ciuit. L. 14. §. vlt. D. de ſeruitut. L.72, §.vlt. D. de cõt.ẽpt.

Priuatæ autem res dicuntur, quæ in cuiuſque patrisfa. fortunis ac facultatibus cenſentur: L.1, D.De ret.diuiſ. cum ſimilib. quæ latiore interpretatione, æquè vt res publicæ, Principis eſſe dicuntur, ſed, (vt ex Seneca in Quęſt. Illuſtrib. docuimus) imperio, non dominio: ditione, non proprietate: vniuerſe, non ſingulatim: ſola iuris fictione, non poſſeſſione & vſu. Itaq; vendi, donari, legari à priuatis res ſuas videmus Principi, aut Imper. aut Regi: quæ ſi antea ipſius propriæ fuiſſent, iterum ipſius fieri non poſſent.

De Regis domanio & fratrum ipſius appannagio. CAP. IX.

NVnc vt ad inſtitutum, & quæſtionem propoſitam reuertamur, ſciendum eſt antiquitus inſtitutum fuiſſe, vt Francorum Regib. nõ modo Fiſcalia illa iura, qualia Romanis Imperatorib. cõceſſa erãt verũetiam certa quædã fruenda prędia ad regiam ſuã dignitatem tuendam aſſignarentur, quæ barbaro vocabulo DEMANIVM Regium appellantur: plerumq; autẽ DOMANIVM. Eſt enim Domaniũ regium quaſi *dos regni*, quomodo veteres dicebant Vatẽ præ dij, ſiue (vt planius loquamur) quaſi quidã vſusfructus certarum poſſeſſionum, Regi ad tuendum dignitatis ſuæ ſplendorem attributus. Dixi

QVASI vſusfructus: propterea quod earũ poſſeſſionum proprietas penes populum manet: neque vlla eius pars alienari à Rege poteſt, ſine populo auctore: hoc eſt ſine Ordinum & publici Concilij conſenſu, quemadmodum poſterius commodiore loco docebimus. ius tantum vtendi fruendi ei cõceditur. Addidi autem particulam, QVASI: quia permultis in rebus ius illud ab vſufructu diſcrepat. veluti, vt cautio de fruendo boni viri arbitrio præſtetur: vt ne forma & ſpecies prædiorum mutetur, & quæ ſunt in eodem genere. Vtcunq; ſit, magnam ex illa definitione patet eſſe differentiam inter Patrimonium & Domanium Regale. Nam Patrimonium, ipſius Regis proprium eſt: Domaniũ vero, Regni, atq; (vt vulgus loquitur) ipſius Coronæ. Illud pleno iure, Regis eſt: atq; ideo plenã & ſummã ipſius pro ſua volũtate alienandi poteſtatẽ habet. Huius nuda ꝓprietas eſt penes vniuerſitatẽ populi, ſiue Rẽp. vſusfructus aũt penes Regẽ. qua de cauſa nullã, vt iã dixim⁹, illius alienandi poteſtatẽ habet. ac plane veriſſima eſt Doctorũ hac de re ſentẽtia: Par idẽq; eſſe ius Regis in ſuũ domaniũ: ꝙ eſt viri, in dotẽ ſuæ vxoris. quemadmodum pręter cęteros tradũt Lucas de Penn. in L. ꝗcunq;. C. de ann. agr. deſert. Paris de put. de ſyndicat. ſub Rub. de ęxceſſib. Imper. And. Iſern. in tit. Feud. quæ ſunt regal. Inter Domaniũ aũt & Fiſcũ hoc intereſt, ꝙ illud ad vſum ipſi⁹ Regis, h. e. ad annonã, & victũ cultũq; Maieſt. Regię cõſentaneũ inſtitutũ eſt: hic, ad ſtatũ

Regni & Reipub. tuendum atque conſeruandúm: qui ſi forte propter bellorum & aliarum eiuſmodi neceſſitatum rationem ſufficere non videatur, tum demum in ſubſidium tributa de communi ordinum ſententia in publico Concilio vniuerſæ genti indicuntur. Præterea domanij commercium nullum eſt. Rerum Fiſcaliũ vſitatum ac legitimum: vt paulo ante demonſtrauimus. Illud certum ac definitum eſt: harũ modus incertus, atq; infinitus. quia Fiſci nomine non modò ea omnia quæ vulgo præciſe Regalia: plenè autem Iura regalia vocantur, verùm etiam alia innumera quę Regiæ Maieſtati ad Rempublicam tuendam conceſſa ſunt, complectitur. Ac de Domanio quidem illud accipiendum eſt, quod Eguinarthus in eo libello, quem ad Caroli Magni & Carlouingorum gratiam, & ad imminuẽdam Merouingorum exiſtimationẽ conſcripſit, his verbis tradidit: Cùm præter inutile Regis nomen & precarium vitæ ſtipendium, quod ei Præfectus aulæ exhibebat, nihil aliud proprij poſſideret, quàm vnam perparui redditus villam, in qua domum, ex qua famulos ſibi neceſſaria miniſtrantes, atque obſequium exhibentes paucę numeroſitatis habebat. Hæc ille. Itaque poſtquam, recepta ſenſim conſuetudine, Francogalliæ corona hereditaria eſſe cœpit, & vel filio, vel proximo agnato deferri, quamuis plures eiuſdem gradus vel filij vel agnati eſſent: tamen vni tantum, ſeniori ſcilicet, ac natu maximo domanium illud attributum

butum fuit reliquis omnibus eiuſdem gradus vel filijs, vel agnatis ab illo excluſis; quorum tamen habita ratio eſt diligenter. Nam ad vitæ cultum & decus familiæ pro dignitate tuendũ, inſtitutum fuit, vt ijs poſſeſſiones quædam aſſignarentur, quæ vulgo *appannagia* dictæ ſunt: ab antiquo & Francico (vt mihi perſuaſi) vocabulo *Abbannẽ*, quod Latine valet, excludere: itẽ vt *Ausbannen* & *Forbannen*: quaſi ea portione accepta excluſos ſe à Regni ſucceſſione intelligerent: quemadmodum Otto Friſing. Chron. 5. c. 9. & Godfridus Viterbienſis ſcribunt, Dagobertum Lotharij filium, regem conſtitutum, fratri Heriberto vrbes & pagos aliquot propè Ligerim fruendos dediſſe. quod idem Aimoinus lib. 4. cap. 17. commemorans, ita ſubiungit: Pactum cum ipſo pepigit, vt priuato contentus habitu, nil amplius de paterno ſperare deberet regno. Et Regino lib. 1. Dagobertus, inquit, monarchiã totius imperij obtinuit, excepto quòd fratri ſuo Heriberto cõtra Ligerim & limitem, quò tenditur partibus Vaſconiæ, pagum ſcilicet Tholoſanum, Caturcinum, Aganenſem, Petragorium, & Sanctonicum, vel quod ab his verſus Pyrenæos montes excluditur, conceſſit. Ex quibus intelligitur, quod Aimoinus illo loco ſcribit, Heribertum conſortem regni factum, non de regni iure intelligendum eſſe, ſed de regni ditionibus. Itaque paulo pòſt ſcribit eundem Heribertum illa ditione non contentum, vi & armis regis nomen ſibi ſumpſiſſe: bellũque

fratri contra pactionem intuliſſe. Similiter autem idem Aimoinus eo libro quarto cap. 61. de Pipino ſcribens, Grifonem fratrem, inquit, more Ducũ XII. comitatibus donauit. Atque huc illud pertinet quod Greg. Turonen. lib. 7. cap. 32. ita ſcribit: Miſit Gondobaldus duos legatos ad regem, cum virgis conſecratis iuxta ritum Francorũ, vt ſcilicet non cõtingerentur ab vllo. Et mox, Gondobaldus dicit ſe filium eſſe patris noſtri regis Clotarij, & miſit nos vt debitã portioné regni ſui recipiat. Nunc vt ad propoſitã quæſtioné redeamus, quantum ad regni ſucceſſionem attinet: certũ hac de re ius Francogalliæ nullũ reperio. quippe, cum hereditaria, vt dixi, non eſſet: ceteris aũt in patrimonijs nobilibus, quæ Feuda nominantur, Otto Friſing. lib. Frid. 2. c. 29. Mos eſt, inquit, in Burgũdia, qui penè in omnib. Galliæ prouincijs ſeruatur, quòd ſemper ſeniori fratri, eiuſq; liberis, ſeu maribus, ſeu fœminis, paternæ hæreditatis cedat auctoritas: ceteris ad illum tanquam ad dominum reſpicientibus. Quibus omnibus ex locis intelligendum eſt, res eas, quæ Apannagij titulo filijs natu minoribus attribuuntur, neq; regni, neque regiæ hereditatis partes eſſe, nõ magis, quàm res certas legati aut hereditatis titulo relictas, hereditatis partes eſſe intelliguntur, L. pen. C. de hered. inſtit. L. quoties, 9. §. heredes. D. eod. L. qui fundum, 87. §. 3, D. ad leg. Falcid. L. quædam, 9. §. 1, D. de edend. non enim hereditas pars propriè in vna re intelligitur. L. quam-
uis,

uis, 14, D. ſi quis omiſs. cauſ. teſt. Atque hoc idem iuris in gente Francorum vniuerſa fuiſſe, multis verbis traditur à Petro de Vineis, lib. Epiſtol. 6. epiſt. 25. & alijs nonnullis locis. Sed in regni ſucceſſione aliud iuris fuit. Nam primùm vetus lex fuit, vt quamuis deferendi regni iudicium arbitriumque ſummum penes Ordinum comitia, publicumque gentis totius Concilium eſſet, tamen ſi Regis defuncti filij annis XXIIII. minores eſſent, eos creari ius non eſſet: atque adeò alium ætatis legitimæ creari neceſſe eſſet. Qua ex re de Maiorum noſtrorum ſapientia exiſtimare licet: qui Reipublicæ ſuæ gubernacula ei ætati committenda non exiſtimarunt, quæ alieni conſilij, etiam in priuatis rebus ſuis adminiſtrandis, indigeret. Verba autem Hunibaldi apud Iohan. Tritenhemium hæc ſunt: Anno Chriſti CCCIX. cùm Rex Francorum Clogio incautius dimicaret, à Romanis interfectus & occiſus eſt: duos relinquens filios: quorum natu maior Helenus annum tunc agebat XX: minor verò natu Richimer XVIII. Lege autem Francorum erat interdictum, ne quis promoueretur in Regem, niſi XXIIII ætatis annum compleſſet. Hinc factum eſt, quod neuter filiorum Clogionis ad regnum potuit peruenire. ſed patruus eorũ Clodomer, electione principum, fuit in Regem coronatus. Hæc ille: ex quibus perſpicuum eſt, quod ſuperius dicebamus, quod Agathius ſcribit Regum filios re-

gnum à parentib. excepiſſe: nequaquam ſimpliciter & abſolutè intelligendum eſſe: ſed ita, ſi cauſa eorum, Ordinum comitijs, publicoque gentis Concilio probata eſſet: in cuius cauſſæ cognitione caput hoc fuit, An XXIIII annorum maiores eſſent. Quam ętatem ſi compleuerant, tum memoriæ proditum eſt, antiquis temporibus perſæpe Francogalliæ Regnum Rege mortuo non vni filio ab Ordinum comitijs attributum, ſed in viriles partes diuiſum, atque aſſignatum fuiſſe. Itaque defuncto Clodoueo Rege ſecundo, anno DXV. qui liberos IIII. reliquerat, Theodoricum, Clodoueum, Childebertū, Chlotarium ſatis conſtat, Regnum inter eos ita diuiſum fuiſſe, vt Theodoricus Metarum, Clodoueus Aureliæ, Chlotarius Sueſſionum, Childebertus Lutetiæ regnum obtineret, auctoribus Agathio libro hiſtor. 1. Greg. Turon. libro tertio capite 1. Aimoin. lib. 2. cap. 1. Reginone ſub anno 421. Rurſus poſt Chlotarij Regis IIII. exceſſum, Regnum inter quatuor ipſius filios ita partitum fuit, vt Cherebertus Lutetiæ, Guntrannus Aureliæ, Chilpericus Sueſſionibus, Sigebertus Rhemis regni ſui ſedem arcemque collocaret: auctoribus Gregor. libro 4. cap. 22. Aimoi. libro tertio, cap. 1. Reginone ſub anno 498. Contrà verò anno circiter DCXXX. mortuo Lothario Rege VII. Otto Friſing. Chr. 5. c. 9. & Godfrid. Viterb. ita ſcribunt: Dagobertus Clotarij filius ſolus in Francia regnabat. ſed fratri ſuo Heribert. circa Ligerim fluuium pau-

cas vrbes & pagos dimiſerat. à Clodoueo enim vſque ad id tempus regnum Francorum inter filios, filiorumque filios, multifariè diuiſo confusè regnatum eſt. Terminus autem Regni Francorum erat iam ab Hiſpania vſque Pannoniam. Dagobertus itaque vnicus rex Francorũ leges Bauaris dedit. Hæc Godefridus. neque, vt multi ſapientes ſæpe iudicarunt, iniuria. Nam (vt eſt apud Iuſtinum libro 21.) firmius eſt futurum regnum, ſi penes vnum remanſerit, quam ſi portionibus inter plures fratres diuidatur. Aliquot tamen interiectis annis, cum Francorũ Regnum longè lateque propagatum eſſet, Pipino rege mortuo, alia publico Gallorum conſilio ſententia placuit. quod valet ad confirmandum quod ſuperius diximus, penes Ordinum & Concilij arbitrium, totum illud ius fuiſſe. Nam Eguinarthus in vita Caroli Magni, ſic loquitur: Mortuo Pipino, Franci facto ſolenniter generali conuentu, ambos ſibi eius filios reges conſtituunt: ea conditione, vt totum Regni corpus ex æquo partirentur: & Carolus eam partem, quam pater eorum Pipinus tenuit: Carolomãnus eã, cui patruus eorũ præerat, regendam ſuſciperet. Item Abbas Vrſperg. Mortuo Pipino, Carolus & Carolomannus filij eius, omnium Francorum conſenſu ambo reges creati ſunt, ea conditione, vt totum regni corpus ex æquo partirentur. Simillima poſt Caroli Magni exceſſum in partiendo regno ratio fuit: quemadmodum ex ipſius teſtamento

apud Iohan. Nauclerum, & Eguinarthi libello de ipſius vita cognoſci licet: vbi tota propè Europa inter tres ipſius filios ita diuiditur, vt tamen filiabus nihil dotis, aut legitimæ portionis cauſſa tribuatur. ſed earum collocandarum, dotiſque conſtituendæ poteſtas fratrum fidei, charitati & prudentiæ permittatur. Neque iniuria. cùm principes, & proceres quibus illæ nuptum collocantur, non tam dotis ſpe, & magnitudine, quàm generis & familiæ dignitate ad earum matrimonium adducantur. Eandem in Orientali Francia partitionem poſt Ludouici mortem anno DCCCLXIIII. fuiſſe, teſtatur Otto Friſingenſis Chron. 6. cap. 6. & Regino in Chron. anno 877. Rurſus annis aliquot interiectis, poſt Ludouici Balbi Regis XXIII. exceſſum, anno DCCCLXXX. eadem quoque partiendi ratio ſeruata eſt, quam tamen non in Regum ipſorum, ſed in Ordinum ac publici Concilij arbitrio fuiſſe, facilè, ex his Aimoini verbis cognoſci licet, libro quinto, capite 40. Filij, inquit, Ludouici quondam Francorum Regis profecti ſunt Ambianos, & ſicut fideles eorum inuenerunt, Regnum paternum inter ſe diuiſerunt. Ex quibus ita diſputatis, perſpicuum eſt, nullum antiquitus certum hac de re ius in Francogallia fuiſſe: ſed totam eius rei poteſtatem in Ordinum & publico gentis concilio poſitam fuiſſe. poſtea verò Philippo tertio, Rege XLI. auctore conſtitutum eſt, vt ditio aliqua minoribus fratribus attribueretur.

tur. ſed eius quoque iuris variæ interpretationes fuerunt: multæque natæ contentiones, propter filiarum rationem: vt planè nihil certi hac de re tradi à nobis poſſit: niſi, ſi res ad antiquum Maiorum noſtrorum inſtitutum reuocetur, totum eius rei ius publico Gentis & Ordinum Concilio committendum eſſe: vt pro liberorum numero certæ illis ditiones ad victum & cultum & dignitatem generis tuendam fruendæ attribuantur.

De lege Salica, & iure mulierum in Regum parentum hæreditatibus.

CAP. X.

QVoniam de Regalis hereditatis iure dicere inſtituimus, non prætermittenda legis Salicę commemoratio videtur: quæ cùm aſſiduè noſtris hominibus in ore eſt, tum verò Maiorum noſtrorum memoria maximam & periculoſam de regni ſucceſſione cõtentionẽ ſedauit. Nam cùm anno 1328. rex Carolus Pulcher, Philippi Pulchri filius moriens vxorẽ prægnantem reliquiſſet, paucis intermiſſis menſibus agnata filia, Eduardus Angliæ Rex, ex Iſabella Philippi Pulchri filia Caroli Regis ſorore natus, hereditatẽ auiti regni ad ſe pertinere cõtendit. At ex aduerſo Philippus Valeſius exortus eſt, Regis Caroli Pulcri frater patruelis, qui diceret, antiquam eſſe legem Regiam, Salicam nominatam, qua lege mulieres à Regni hæreditatę

arcerentur. Hanc porro legem Gaguinus & eiuſdem generis ſcriptores à Faramundo ſcriptam tradunt: ad noſtram, inquit, vſque ętatem nominatiſſimam. Et in vita Philippi Valeſij, Eduardo, inquit, obſtabat lex Salica, quę à Pharamundo Francis data in illos vſque dies obſeruantiſſima habebatur. Ea lege ſoli virilis ſexus Reges à maioribus Regibus orti regnum adminiſtrant: nec ad eam dignitatem fœminæ admittuntur. cuius legis hæc ſententia eſt. Nulla hereditatis portio de terra Salica ad mulierem venito. Terram autem Salicam, Francorum Iureconſulti eam dicunt, quæ ſolius Regis eſt: & à lege Alodij diſtat, quæ ſubditos comprehendit: quibus datur per hanc legem rei alicuius liberum dominium, non excluſa Principis maieſtate. Hæc Gaguinus. In eandem autem ſententiam Françogalli omnes non modò Hiſtorici, verumetiam Iuriſconſulti & Pragmatici vſque ad hoc tempus ſcripſerunt: teſte Paponio Areſt. lib. 4. cap. 1. vt iam communis error propemodum ius feciſſe videatur. Verùm illud meminiſſe oportet, quod ſuperiùs attigimus, Francorum duas ſedes, duoq́ue regna fuiſſe. Vnum in Gallia, quod ad hunc vſque diem permanſit: alterum vltra Rhenum, ad flumen Salam, vnde Salij & Salici Franci coniunctè, plerunque autem Salici præciſè appellati, quorum & regnū & iam prope nomen obſoletum eſt. De Salijs ſuperiùs ex Marc. Ammia. hiſtoria dictum eſt, demonſtratumque illos Orientales, hos Occiden-

cidentales appellatos fuiſſe. Quemadmodum autem duo Francorum regna fuerunt, ita duæ Francorum leges: Salica, quæ ad Salios: Francica, quæ ad Francogallos pertinebat. Eguinarth. in Carolo Magno: Poſt ſuſceptum Imperiale nomen, cùm animaduerteret multa legib. populi ſui deeſſe (Nam Franci duas habent leges plurimis in locis valde diuerſas) cogitauit quæ deerant addere. Auctor præfationis in Legem Salicam: Gens Francorum inclita, antequam ad fidem catholicam cõuerteretur, dictauit Salicam legem per Proceres ipſius gentis, qui tũc temporis apud eandem erant rectores. Sunt autem electi de pluribus viri quatuor, Wiſogaſt, Arbogaſt, Salogaſt, & Windogaſt: qui per tres mallos (id eſt comitia) conuenientes, omnes cauſarum origines ſolicitè diſcurrendo, tractãtes de ſingulis, iudicium decreuerunt hoc modo, &c. Ac fere iiſdem verbis vtitur Sigebertus in Chron. anni 422. Otto Friſin. lib. 4. c. pen. Leges quoque Wiſigaſtaldo & Salagaſto auctoribus ex hinc habere cœpere. Ab hoc Salagaſto legem, quæ ex nomine eius Salica vſque hodie vocatur, inuentam dicunt. Hac nobiliſſimi Frãcorum, qui Salici dicuntur, adhuc vtuntur. Atque hæc quidẽ veteres Chronographi: ex quib. eorũ errorem coargui licet, qui Salicam legem vel à ſale, id eſt, prudentia dictam, vel corruptã vocem tradiderunt, pro Gallicam: quo dici abſurdius nihil potuit. Sed longe maiores ex eodem fonte nati ſunt errores. Primùm quod cre-

ditum eſt, Salicam legem ad ius publicum Imperij, & hereditariæ Regni ſucceſſionis pertinuiſſe. Nam illius legis Salicæ tabulæ non multis ab hinc annis repertæ, atq; in lucem editæ ſunt, ex quarum inſcriptione cognoſcitur, eas primū circiter ætatem Faramundi Regis ſcriptas editaſq; fuiſſe: deinde omnia & Salicæ legis & Frācicæ capita non de publico Regni & Imperij iure, ſed de priuato tantùm conſtituta fuiſſe. In ijs autem vnū hoc caput extat tit. 62. qui inſcriptus eſt DE ALODIS, h.e. de ijs rebus, quę non feudi, ſed patrimonij iure à priuatis poſſidentur: quod ſummè notandum eſt. DE TERRA SALICA IN MVLIEREM, NVLLA PORTIO HEREDITATIS TRANSIT: SED HOC VIRILIS SEXVS ACQVIRIT: hoc eſt, filij in hereditate ſuccedūt. SED VBI INTER NEPOTES AVT PRONEPOTES POST LONGVM TEMPVS DE ALODE TERRÆ CONTENTIO SVSCITATVR, NON PER STIRPES, SED PER CAPITA DIVIDATVR. Cuius legis ſimilis extat apud Ripuarios tit. 58. Itemq; apud Anglos tit. 7. vbi tantū abeſt, vt de Regnorum hereditatib. ſanciatur, vt ne ad feudorū quidem, ſed tantum ad alodiorum ſucceſſiones eæ leges pertineant: vt facilè illorum imperitia coarguatur, qui lege illa aut nunquā lecta, aut non intellecta affirmare auſi ſunt, lege Salica cautum fuiſſe, ne regia poteſtas ad mulieres transferatur. Vtcunque ſit, primùm illud conſtat, etſi nullum nec Salicæ, nec Francicæ legis caput extet, quo mulieres à regni hereditate

arce-

arceantur:tamen inſtituta & mores gentis tanto ſeculorũ conſenſu conſeruatos, ac præſertim contradictorijs iudicijs confirmatos, legis ſcriptę vim obtinere. nam Childericus 3. rege mortuo, duabus filiabus ſuperſtitib. fratri eius Clothario regnum, illis excluſis, delatũ eſt. Rurſus Chereberto quinto Rege mortuo, tribus filiabus ſuperſtitibus, Sigeberto ipſius fratri ſucceſſio delata eſt. Itẽ, Gontranno Burgundiæ & Aurelię rege mortuo, non Clotildæ filiæ ipſius, ſed fratri Sigeberto regnum delatum eſt. Conſtat præterea multo conſideratius & cautius illos Philippi Valeſij cõſiliarios ex feudali iure diſputaturos fuiſſe, quo iure feudorum hereditates liberis poſterisq; virilis ſexus tantummodo deferuntur, neque ad eas mulieres admittuntur. Vbi autem in ea ſtirpe, in qua feudum verſatur, mares defecerunt, tũ ad alteram ſtirpẽ feudum reuocatur, vt illo caſu acciderat. Quæ verò feuda deprauato iure ad mulieres deferuntur, ea non propriè feuda, ſed feudaſtra potius appellãda eſſe, alijs libris quos de illo iure ſcripſimus, abunde demonſtrauimus.

De iure Regalis capillitij.

CAP. XI.

HOc loco non alienum videtur, aliud Maiorum noſtrorum inſtitutum commemorare, de Regio capillitio. nã memoriæ proditum eſt, ſingulare quoddã ius capillitij apud

maiores noſtros fuiſſe, vt qui Reges à populo creati, aut regio genere prognati eſſent, comam alerent: eamq; à fronte diſcriminatam, vnguẽtiſque delibutam, decus atque inſigne regium, regiæque ſtirpis haberent. reliqui ciues omnes quamuis illuſtri loco nati, tamen capillitij ius non haberent: ſed propter aſſiduos (vt credi par eſt) in re militari labores, raſo vel detonſo capite incederent: quẽadmodum de Iulio Cæſare & pleriſque alijs, Romanæ hiſtoriæ commemorant. Aimoin. lib. 1. cap. 4. Regem verò ceterarum more nationum Franci ſibi eligentes, Faramundum ſolio ſublimant regio: cui filius ſucceſſit Clodiocrinitus. illo enim tempore Francorum Reges criniti habebantur. Item libro 3. capite 61. Hic Gundoaldus more Regũ à matre ſua enutritus (vti conſuetudo antiquis fuit Franciæ Regibus) capitis comam gerebat profuſam. Similiter Agathius lib. de bell. Goth. 1. vbi Regem Francorum Clodomirum à Burgundionibus in bello captum commemorat: Vt primum, inquit, ex equo lapſus eſt, Burgundiones conſpicati capillitium, quod illi à tergo propendebat, ducem eſſe hoſtium animaduerterunt. Neq; .n. Francorum regib. coma carere licet: ſed à pueris intonſi permanent, & profuſum capillitium, atque in tergum reiectum habent. Quinetiam multis ex locis licet animaduertere, maioribus noſtris in more fuiſſe, vt ſi cui vel Regnum abrogarent, vel adipiſcendi Regni ſpem adimerent, ei capillitium abſcinderent

derent. Aimoinus illo eodem loco: Ille intuitus in eum, incidi eius pręcepit capillos, hunc ſuum negans filium fuiſſe. Item: Iterum inciſis crinibus Coloniæ in cuſtodiam traditur: vnde fuga elapſus ſuccreſcentibus capillis, ad Narſetem tranſiens, &c. quam hiſtor. Gregor. Turonen. lib. 6. cap. 24. commemorat. Item cap. 44. vbi de Thedorico Rege loquitur: Franci, inquit, ſuper eum conſurgunt, ac eum de regno eijciunt, crineſque capitis eius vi abſtrahentes incidunt. Item lib. 7. cap. 36. Túne es ille, qui plerumq; à regibus Francorum propter has præſumptiones quas profers, tonſoratus, & exilio datus es? Et mox: Quod me Chlotarius pater meus exoſum habuerit, nulli eſt incognitum: quod autem ab eo, & deinceps à fratribus ſim tonſoratus, manifeſtum eſt omnibus. Memorabilis autem ac potius horribilis hiſtoria extat apud Gregor. Turonen. de Regina matre Chrotilde, quæ duobus nepotibus caput abſcindi, quàm comam maluit. Locus eſt lib. 3. capite 18. Mater noſtra (inquibat Rex fratri ſuo) fratris noſtri filios ſecum retinuit, & vult eos regno donari. Communi conſilio pertractare oportet, quid de his fieri debeat: vtrùm inciſa cæſarie, vt reliqua plebs habeantur: an his interfectis regnum germani noſtri intèr nos diuidatur. Et mox: Tunc miſêre Archadium cum forcipe, atque euaginato gladio: qui veniens oſtendit Reginæ vtrunque, dicens: Voluntatem tuam, ô glorioſiſſima Regina, filij tui domini noſtri ex-

petunt, quid de pueris agendum cenſeas: vtrũ inciſis crinibus eos viuere iubeas, an vtrumque iugulari. Maluit autem illa interfectos videre, quàm tonſos. Quam hiſtoriam Aimoinus lib. 2, cap. 12. enarrans, Chrotildem ita loquentem inducit: Sed vtcunque ſe res habeat, nullatenus clericos fieri patiar. quaſi ad clericatum tonſura puerorũ quæreretur. Quod cum à Gregorij verbis alienum eſt, tum etiam ab illa conſuetudine vſitata, vt tonſura quaſi abdicatio, & à regni hereditate excluſio quædam eſſet. Quin etiam moris fuiſſe animaduerto, vt cùm Reges prælio decertarent, nodatum capillitium in galeam, quaſi criſtam erigerent: idque inſigne in prælijs haberent. Itaque Aimoinus libro quarto, capite 18. vbi de Dagoberti Regis, cum Bertoaldo Saxonum Duce acerrimo, prælio commemorat: Rex, inquit, enſe percuſſus in caput, deciſos cum parte galeæ crines patri per armigerum mittit, vt ſibi in auxilium properet. Huius autem inſtituti cauſſam cùm apud me conſidero, hanc ferè reperio, quòd cùm & Gallorum & Francorum nationes comatæ eſſent (item vt Sicambrorum, ac ferè regionum illarum inſtitutum fuiſſe conſtat) Maioribus noſtris viſum eſt, hoc proprium Regiæ dignitati decus atque inſigne tribuere. Nam de Gallis quidem (vnde Comata Gallia dicta eſt) nemo mediocriter eruditus teſtimonium quærit: memor præſertim illius Claudiani ex lib. in Ruffinum 2.

Inde

Inde truces flauo comitantur vertice Galli,
Quos Rhodanus velox, Araris quos tardior ãbit,
Et quos naſcentes explorat gurgite Rhenus.

De Francis autem, quos ex Chaucis, ſiue Chaycis ortos demonſtrauimus, vel vnus ille ex Lucani primo locus, teſtimonio eſſe poteſt:

Et vos crinigeros bellis arcere Chaycos
Oppoſiti petitis Romam, &c.

Quod cùm ita eſſet, animaduertimus, exteros qui animo in noſtros inimico eſſent, reges capillatos, non modò contumelioſo nomine Setatos appellaſſe: verùm cùm ſetæ leonum, equorum, & ſuum communes eſſent, (qui omnes propterea Setoſi & Setigeri appellantur) etiam ad ſuillas ſetas nominis contumeliã produxiſſe. Vnde & obſcœna conficta fabula, & ſpurcũ nomẽ τριχορραχάτων: de quo Georg. Cedrenus in hiſtor. ita ſcribit: ἐλέγοντο δὲ οἱ ἐκ τοῦ γένους ἐκείνου καταγόμενοι κριστάτοι. ὃ ἑρμηνεύεται τριχορραχάτοι. εἶχον γὰρ κατὰ τῆς ῥάχεως αὐτῶν τρίχας ἐκφυομένας, ὡς χοῖροι: id eſt, qui regio erant prognati genere, dicebantur Criſtati: quod interpretatur, Tergiſetoſi. Habebant enim in ſpina dorſi pilos enaſcentes, quaſi porci. Quem tamen locum mendoſum, ac deprauatum eſſe arbitror: ac pro ΚΡΙΣΤΑΤΟΙ vel reponẽdum ΣΕΤΑΤΟΙ, vel vtrunque certè coniungendum: vt à nonnullis feſtiuè Criſtati, propter erectũ in galeã criniũ flocculũ: à maleuolis etiam cõtumelioſè Setati, vel Setigeri appellarẽtur. Quod ſi clauſulã illã tã apertè Cedrenus non appoſuiſſet, & Criſtatorũ

nomen retinendum fuiſſet, dicendi potius τριχοχάρακτοι fuiſſent: vt cuiuis perſpicuum eſſe arbitror: pro, Crinibus inſignes. quanquam totũ illum Cedreni locum animaduerti iam ab auctore Hiſtorię Miſcellæ ad verbum ita conuerſum, lib. XXII. Dicebantur ſane ex genere illo deſcendere Criſtati: quod interpretatur Trichorachati. pilos.n. habebãt natos in ſpina, veluti porci. Vtcunque ſit, ne illud quidem prætermittendum videtur, circiter Caroli Magni ætatem, conſuetudinem quandam increbuiſſe, vt regis filius ad exterum aliquem principem amicum ac fœderatum mitteretur, qui honoris cauſſa capillos ei præcideret: eoque facto Pater ipſius honorarius diceretur. Nam Paul. Diaconus libro ſexto, capite decimoquinto, de Carolo Magno ſcribens: Carolus, inquit, Francorũ princeps filium ſuum ad Liutprandum Longobardorum regem miſit, vt eius, iuxta morem, capillum ſuſciperet. qui eius cæſariem incidens, ei pater effectus eſt: multiſque regijs muneribus donatum genitori remiſit. quam hiſtoriam Regino libro primo, ſub anno DCLV. commemorat: apud quem pro SVSCIPERET commodius legi videretur, INCIDERET. Verùm hæc quidẽ de regalis capillitij iure, hactenus. Quod verò nonnulli fabulantur, regnante Ludouico VII. Petri Lombardi Pariſienſis Epiſcopi conſilio atq; hortatu inſtitutum fuiſſe, vt diſcrimen inter Gallos & Francos tolleretur, cum illi comam tantum, hi & comam & barbam colerẽt:

indi-

indignum hominibus doctis videtur. quaſi verò per annos amplius octingentos (totidem enim à Francogallici regni origine ad Ludouicũ VII. numerantur) diſcrimen vllum inter Gallos & Francos durarit: ac non ſuperius demonſtratum ſit, poſt Francogalliæ regnum conſtitutũ, vnam è duabus quaſi gemellam gentem, & vnius linguæ & eorundem inſtitutorum ac morum conflatam fuiſſe.

Qualis regni Francogallici conſtituendi forma fuerit.

CAP. XII.

HIs ita breuiter expoſitis, deinceps qualis regni Francogallici conſtituendi forma fuerit, exponendũ videtur. Ac ſuperius quidem populũ in comitijs nõ modò creandi, verũ etiã abdicandi regis poteſtatẽ ſibi omnẽ retinuiſſe, docuimus. Quam eandẽ regnandi formã conſtat Gallos noſtros, priuſquam in Romanorum poteſtatem redigerentur, habuiſſe: vt populus non minus (inquit Cæſar) in regem, quàm rex in populũ imperij ac poteſtatis retineret. Quanquam non à Gallis, ſed à popularibus ſuis Germanis eam Reip. conſtituendæ formam Francos noſtros ſumpſiſſe, conſentaneum eſt: de quibus Tacitus in lib. de moribus Germ. ita ſcribit: Regibus non eſt infinita aut libera poteſtas. Hac autem forma nullam à tyrannico dominatu remotiorem eſſe conſtat. Nam vt ait Ariſtoteles lib. Polit. v. cap. XI. quanto pauciorum

rerũ penes Regẽ poteſtas eſt, tantò diutius regnũ maneat neceſſe eſt. Quinetiã è trib. tyrannidis notis, quas philoſophi veteres indicarunt, nullam in regni noſtri forma conſtituenda licet animaduertere. Primùm enim quantum ad coactum imperium attinet, hoc eſt, vt rex inuitis dominetur, docuimus iam antea, ſummam ordinum publicique Concilij tum in deligendis, tum in abdicandis regibus poteſtatem fuiſſe. Quantum ad peregrinam corporis cuſtodiam, quam ſecundam tyrannidis notam numerant, tantum abeſt, vt Francogalliæ reges peregrinis & alienigenis mercenarijs ad præſidiariam cohortem vterentur, vt plerunque ne ciues quidem & indigenas ad corporis cuſtodiam adhiberent. quippe, cum omnem in clientum ſuorum fide & beneuolentia præſidij ſui fiduciam collocarent. Cuius rei argumento eſt, quod Gregor. Turon. lib. 7. capite 18. & Aimoinus libro tertio, cap. 63. ſcribunt, regem Gontrannum ab homine quodam tenui Lutetiæ admonitum, vt inſidias ſibi à Faraulpho paratas vitaret: continuò ſe armis & cuſtodijs muniuiſſe: vt nuſquam, inquit Gregorius, ac ne ad loca quidem ſacra, niſi vallatus armatis atque cuſtodibus procederet. Quinetiam extat Ludouici cognomento Diui præclara hiſtoria, & ab illuſtri viro Ioanne Ionuillæo ſcripta, qui cum illo rege perfamiliariter multos annos verſatus eſt: qua in hiſtoria nullam planè ſatellitum, aut ſtipatorum, aut præſidia-

riæ

riæ cohortis mentionem licet animaduertere: ſed tantum Ianitorum, quos populari lingua Huiſſerios, id eſt, Hoſtiarios, appellat. Verùm, quid hæc tenuia & minuta dilucidæ rei argumenta conquirimus? cùm perſpicuum eius documentum extet, apud Wilhelmum Neunbrigenſem, libro Rerum Anglicarum 4. capite 2. quod iccirco ſubſcribemus, ne tam inſignis Maiòrum noſtrorum ſapientiæ memoria intercidat: & canibus aulicis, qui nobis antehac allatrarunt, ora obturemus. Scribit autem Neunbrigenſis de rege Philippo, Ludouici filio, qui cum Richardo Anglorum rege ad recuperandas Hieroſolymas profectus eſt: circiter annum MCXC. Sanè, inquit, poſtquam percrebuit apud regem Francorum quod Marchioni acciderat, de amici quidem indigno exitu doluit: ſed mox hunc dolorem ſuſcepta cum ingenti gaudio ſuggillandi regem Anglorum occaſio compenſauit. Cumque in proprijs eſſet tam longe finibus à Syria conſtitutus, illius in Oriente conſiſtentis vel fruſtra timebat, vel potius ſe ad augendam inuidiam, timere fingebat inſidias: & tanquã ab eo ſubornati imminerent ſicarij, præter morem Maiorum ſuorum non niſi firmata vallatus cuſtodia procedebat: adeo vt quidam familiari auſu propius accedentes, non ſine periculo hoc auſi dicantur. Mirãtib. hanc nouitatẽ regiam plurimis, vt pro ea ſatisfaceret, gentẽq; ſuam in regem Anglorum accenderet, Præſulum Procerumq; ſuorũ

Concilium Pariſios conuocauit. Vbi allegans contra eundem regem plurima,tanquam certa, atque inter cetera, quòd virum illum nobiliſſimum nequiter per ſuos ſatellites peremiſſet, literas quoque protulit à quibuſdam potẽtibus ſibi (vt dicebat) transmiſſas, quibus monebatur propenſiorem ſuimet habere cautelam: ſciens quòd rex Anglorum inſidiaturus animæ ſuæ ab Oriente iam direxiſſet ſicarios. Quamobrem, inquit, nemo debet mirari,quòd præter ſolitum diligentiorem mei ipſius curam habeam: quam tamen ſi reputatis vel indecentẽ, vel ſuperfluam,decernite amouendam. Adiecit etiam cordi ſibi eſſe de manifeſto proditore proprias maturè vlciſci iniurias. Adhæc plurimi adulatoriè reſponderunt, bonum honeſtũque eſſe, quod pro cautela faciebat: & quod pro vltione diſponebat. Prudentes vero dixerunt, Cautelam quidem tuam, Rex, qua tibi cõtra incertos caſus fortè abundantiùs proſpicis, non culpamus: præmaturæ verò vltionis propoſitum minimè approbamus. Nam etſi vera ſint quę de rege Anglorum dicuntur,non tamẽ eſt petulanter & præmature agendum: ſed reſpectum honeſti ſuſtinendum quouſq; ad propria reuertatur, qui propter Chriſtum peregrinari noſcitur. Hæc Neunbrigenſis. Deinceps alteram Maiorum noſtrorum in regno conſtituendo ſapientiam conſideremus. Nam quæ tertia tyrannidis nota numeratur, vt non ad ciuitatis & ſubiectorum, ſed ad ipſius dominantis

tis commodum atque arbitrium omnia referã-
tur,eius nullam in noſtra Repub. maculã mul-
tas per ætates hæſiſſe, ex eo intelligetur quòd
quod paulo poſterius docebimus, ſummam re-
gni Francogãllici adminiſtrationem penes pu-
blicum & ſolenne gentis Cõcilium fuiſſe: quod
poſterior ætas Conuentum trium Statuum ap-
pellauit. Cuius appellationis rationem Clau-
dius Seyſſellus in libello quem Franciæ monar-
chiam inſcripſit, ad tres ciuium ordines referẽ-
dam putat: quorum ſummum nobilitati, medi-
um iuridicis & mercatoribus, tertium opifici-
bus & agricolis attribuit. Verba illius capit. 13.
hæc ferè ſunt: Eſt in hoc regno forma quædam
Reip. magnopere & laudanda & retinenda:
quoniam plurimum in ea momenti eſt ad ordi-
num omnium concordiam conſtabiliendam:
neque dubium eſt, quin quandiu ſuum cuique
ordini ius ſuaq; dignitas ſeruabitur, difficile ſit
regnum labefactari. Nam cuiuſque ordinis cer-
ta eſt prærogatiua: neque, ea ſeruata, poteſt al-
ter alterum euertere: ac ne tres quidem ſimul
in Principem & Monarcham conſpirare poſ-
ſunt. Horum porrò in ordinum trium nume-
rum nequaquam repono Eccleſiaſticos: qui
per illos permixti ſunt: ſed tres ſtatus ſiue ordi-
nes numero, primùm Nobilitatem: tum medi-
um populum, qui dici Opimus poteſt: poſtre-
mò plebem infimam. Hæc Seyſſellus. Sed vi-
deamus, ne cùm hæc tripartita diſtributio non
ad vitæ communis rationem, ſed ad publicum

gentis Concilium referatur (qua de cauſſa Concilium illud vulgo Trium ſtatuum appellatur) ecquid commodius, ad illa tria genera referri poſſit, quibus id Concilium conſtat: hoc eſt, ad regalem, optimatum & popularem: quippe, cum huius regni ſtatus is fuerit, quem Philoſophi veteres, (in his Plato & Ariſtoteles, quos Polybius & Tullius imitati ſunt) optimum ac præſtantiſſimum iudicarunt: nimirum qui è tribus generibus Regali, Optimatum, & Populari mixtus ac temperatus eſſet: quam Reipub. formam idem Tullius in ſuis de Repub. libris vnam ex omnibus potiſſimam eſſe duxit. Nam cum regius & popularis dominatus natura inter ſe diſſideant, adhiberi tertium aliquem oportet intermedium, & vtriuſque communem, qui eſt Principum, ſiue Optimatum: qui propter ſplendorem & antiquitatem generis, ad regiam dignitatem accedit: propter clientelam, & (vt vulgo loquimur) ſubiectionem à plebeio genere minus abhorret. Vnum enim eundemque cum plebe populi vniuerſi Magiſtrum agnoſcunt. Huius autem præclari Reipub. ſtatus inſignis extat Ciceronis laudatio, ex Platonis de Repub. libris expreſſa, quam propter ſingularem elegantiam ſubſcribemus: Vt in fidibus, inquit, ac tibijs, atque cantu ipſo, ac vocibus concentus eſt quidam tenendus ex diſtinctis ſonis, quem immutatum ac diſcrepantem aures eruditæ ferre non poſſunt: iſque concentus ex diſſimillimarum vo-

cum

cum moderatione concors tamen efficitur, & congruens: ſic ex ſummis, & medijs, & infimis & interiectis ordinibus, vt ſonis, moderata ratione ciuitas, conſenſu diſſimillimorum concinit: & quæ harmonia à muſicis dicitur in cantu, ea eſt in ciuitate concordia: arctiſſimum atque optimum in Republica vinculum incolumitatis, quæ ſine iuſtitia nullo pacto eſſe poteſt. Hæc Cicero, de Optimo Reip. ſtatu: quem ex tribus permixtis generibus temperatū, Maiores noſtri in Francogalliæ regno conſtituēdo tenuerūt, quod cum alijs argumentis demonſtrari poteſt, tum verò vel maximè ex Oratione Regis Ludouici cognomento Pij, ad omnes Francogalliæ ordines habita: & ab Anſegiſo in lib. Franc. leg. ſecundū relata, cuius ca. 3. verba hęc extant: Sed quanquā ſumma huius miniſterij Regij in noſtra perſona cōſiſtere videatur: tamen & diuina auctoritate, & humana ordinatione ita per partes diuiſum eſſe cognoſcitur, vt vnuſquiſq; veſtrum in ſuo loco & ordine partē noſtri miniſterij habere cognoſcatur. vnde apparet, quod nimirum veſtrum admonitor eſſe debeo: & omnes vos noſtri adiutores eſſe debetis. nec enim ignoramus, quid vnicuique veſtrum in ſibi commiſſa portione conueniat. Itē c. 12. Et ſicut diximus, vnuſquiſq; veſtrum partē miniſterij noſtri per partes habere dignoſcitur. Item cap. 6. Monemus veſtram fidelitatem, vt memores ſitis fidei nobis ꝑmiſſæ, & in parte miniſterij veſtri vobis cōmiſſi. Hāc igitur mixtam è

tribus generibus Reipub. temperationem Maiores noſtri ſecuti, ſapientiſſimè conſtituerunt, vt quotannis publicum totius regni Concilium Kalendis Maij haberetur: quo in Concilio de ſummis quibuſque Reip. negotijs communi ordinum omnium conſilio ageretur: ſic, vt vetus illa aurea lex valeret: SALVS POPVLI SVPREMA LEX ESTO. Cuius inſtituti ſapientia & vtilitas tribus maximè reb. cernitur. primùm quòd in magno prudentium numero magnitudo cõſilij ac propterea ſalus populi verſatur: vt Salomoni & alijs ſapientibus placuit. deinde quia libertatis pars eſt, quorum periculo res geritur, vt illa eorum conſilio atque auctoritate adminiſtretur: &, quemadmodum Imp. Iuſtinianus dixit, quod omnes tangit, ab omnibus approbetur. poſtremò vt qui apud regem in magna potentia ſunt, & magnis imperijs præſunt, eius Concilij metu, in quo Ciuitatum poſtulata liberè audiuntur, in officio contineantur. Nam quòd regna quædam vnius regis arbitrio ac nutu gubernantur, quale hodie Turcicum eſſe cõſtat, rectiſſimè Ariſtoteles lib. Polit. 3. animaduertit, non hominum liberorum & lumine mentis ac rationis vtentium, ſed pecudum potius & brutorum cõſilij expertium eam gubernationem eſſe. Sic enim ſe res habet: vt pecudes, non ab vno è ſuo genere: vt pueri aut adoleſcentes, non ab vno è ſuis æqualibus, ſed à prȩſtantiore aliquo reguntur: ſic hominum multitudo non ab vno è ſuo numero, qui minus fortaſſe,

Prouerb. 11. & 15.

fortaſſe,quàm alij complures,videret: ſed à mẽte ex multis conflata, hoc eſt, coniunctis probatorũ virorũ conſilijs, regẽda & gubernanda eſt. Nam quòd Senatum aſſiduum & ordinariũ plerique habent reges, cuius conſilio in adminiſtranda Repub. ſeſe vti dicunt: primùm aliud eſt regni, aliud regis conſiliarium eſſe. Ille Reipub. vniuerſæ, & in commune conſulit: hic vnius hominis commodis atque vtilitatibus ſeruit. Deinde cum illi Senatores aſſidui vel vno in loco, vel certè in aula Principis perpetuò maneant, longinquarum ciuitatum noſſe ac videre ſtatum commodè non poſſunt. Præterea regalis & aulicæ vitæ illecebris inducti, facilè ad libidinem dominandi, ad ambitionem, & opes amplificandas deprauantur: vt ad extremum non regni, & Reip. conſiliarij, ſed regis vnius aſſentatores, & miniſtri cupiditatum & regiarum, & ſuarum quoque appareant. Qua de re extat inſigne Imp. Aureliani elogium apud Fl. Vopiſcum, quod ſubſcribemus: Ego (inquit) à patre meo audiui, Diocletianum principem, iam priuatum dixiſſe, nihil eſſe difficilius, quàm bene imperare. Colligunt ſe quatuor vel quinque; atque vnum conſilium ad decipiendum Imperatorem capiunt: dicunt quid probandum ſit. Imperator qui domi clauſus eſt, vera non nouit. cogitur hoc tantùm ſcire, quod illi loquuntur. Facit iudices, quos fieri non oportet. Amouet à Repub. quos debebat retinere. quid multa? vt Diocletianus ipſe dicebat, Bonus, cautus, opti-

mus venditur Imperator. Hactenus Vopiſcus: apud quem tamen haud ſcio, an non rectius INCAVTVS legeretur. Vtcunque ſit, hæc incommoda veteres Romani metuentes, Regi quidē Senatum ordinarium attribuerunt: ſed, vt ſalus populi ſuprema lex eſſet, ſummam Reip. non regi, aut eius ſenatui, ſed ipſi populo & comitijs reſeruarunt. Quare ſub omnibus regibus hęc lex fuit: VT populus in comitijs magiſtratus crearet, leges ſciſceret, bella decerneret: quemadmodum Dionyſius Halic. lib. 2. teſtatur. Pomponius quidem iuriſconſultus memoriæ prodidit, populum R. primis temporibus in triginta partes diuiſum, quę Curię dictę ſunt: propterea quod rex Reipublicæ curam (vt ipſe ait) per ſententias partium earum expediebat, vnde leges Curiatæ dictæ, & antiquiſſima omnium comitia, Curiata. quinetiam Seneca libro Epiſtol. decimonono ſcribit, ſe ex Ciceronis de Republica libris dediciſſe, PROVOCATIONEM AD POPVLVM ETIAM A REGIBVS FVISSE. quod etiā Tullius initio libri Tuſculanarum diſputationum IV. his demonſtrat verbis: Nam cùm à primo vrbis ortu regijs inſtitutis, partim etiam legibus, auſpicia, cerimoniæ, comitia, prouocationes, & cetera tota res militaris diuinitus eſſet conſtituta, &c. Sed & in Oratione quam pro domo ſua habuit: Nego, inquit potuiſſe iure publico, legibus ijs quibus hæc ciuitas vtitur, quenquam ciuem vlla eiuſmodi calamitate affici ſine iudicio. hoc iuris

iuris in hac ciuitate etiam tum cum Reges eſſent, dico fuiſſe, vt nihil de capite ciuis, aut de bonis ſine iudicio ſenatus, aut populi, aut eorum qui de quaque re conſtituti iudices ſunt, detrahi poſſit. Quibus ex locis perſpicuum eſt, Romanos, etiam tum cùm regibus parebant, hanc tamen ſacroſanctam legem habuiſſe, quam ſuperius commemorauimus: SALVS POPVLI SVPREMA LEX ESTO. neque vnquam regnum vllum fuiſſe arbitror, præter Turcicum, aut Turcici ſimile, in quo ciues non aliquam libertatis imaginem retinerent, quæ in vnico comitiorum habendorum iure poſita eſt. Itaque legem illam Maiores noſtri ſumma ſapientia ſecuti decreuerunt, Rempublicam communi omnium ordinum conſilio gerendam eſſe: cuius conſilij habendi cauſſa certo anni tempore Rex, & principes & delecti ex ſingulis prouincijs conuentum agerent. Quod idem inſtitutum, videmus etiam multis in alijs gentibus obſeruatum fuiſſe. Primùm in Gallia noſtra antiqua, & libera, quam ſuperiùs ex Cæſaris commentarijs oſtendimus communi Delectorũ Concilio adminiſtratam fuiſſe. Sed quoniam de Regno inſtituta cõmemoratio eſt, ſatis cõſtat, antiquitus in Græcia Amphyctionũ Conciliũ fuiſſe ab rege Amphyctione (vt Suidas & alij teſtantur) Deucalionis filio inſtitutũ, vt è XII. Græcię ciuitatib. certo anni tẽpore delecti ad Thermopylas conuenirent, ibiq; de regni & Reip. ſummis

rebus communi conſilio deliberarent. qua de cauſſa Cicero Commune, Plinius Publicum illud Græciæ Concilium appellat: ſic Ariſtoteles lib. Ethicorum III ſcribit, Homericis temporibus, quæ Reges ſuſcipiebant, de ijs prius ad populi Concilium referre ſolitos fuiſſe. Sic Herodotus memoriæ prodidit, duodecim Ioniæ ciuitates commune plerunque Concilium habuiſſe; quod iccirco πανιώνιον appellabant: ſicuti Ætoliæ quoque ciuitates ſuum παναιτώλιον habuere: quorum nominum exemplo Budæus noſter Francogalliæ noſtræ Concilium πανκέλτικον appellat. Sic Populus Lacedæmonius, etſi regem habebat, tamẽ de ſumma Repub. quidnam eſſet vtile & honeſtum deliberabat: vt ex Æſchine ſcribit Gellius lib. 18. cap. 3. quinetiam Regibus ſuis Ephoros, tanquam cuſtodes atq; obſeruatores, imponebat, qui (quemadmodũ Plato ſcribit) Regibus freni inſtar eſſent, quorumque conſilio atque auctoritate Reges Rẽpub. adminiſtrarent. Quam eandem in inſula Taprobane regni rationem Plinius commemorat libro 6. cap. 22. vt Regi XXX Rectores attribuerentur à populo, quorum conſilio in gubernanda Rep. vteretur. ne ſi immenſa interminataque Regibus in ciues poteſtas permitteretur, eodem loco ac numero non modò ſuos ciues, ſed etiam conſanguineos, quo vel mancipia vel pecudes, haberent. quod in Turcico imperio accidiſſe conſtat, vbi non modò priuatos quoſque ciues quaſi pecudes mactare Tyranno ius

eſt,

eſt; verùm etiam cognatos, propinquos, affines,fratres denique conſanguineos. Simillimam Germanorum in imperio Germanico conſtituendo ſapientiam fuiſſe apparet,vbi Imperator, Monarchæ: Principes, Ariſtocratiæ: ciuitatum vero legati,Democratię ſpeciem obtinent.neque quicquam quod ad ſummã Rempubl.Germanicam pertineat, niſi in Ordinum conuentu conſtitutum,atque complacitum ſit, ratum & firmum habetur.Quinetiam eandem apud Anglos Regni adminiſtrãdi formam eſſe, teſtis eſt Polyd. Verg. lib. Ang. Hiſt. 11.vbi ſic ſcribit: Ante hæc tempora, (Regis autem Henrici I.vitam exponit)Reges non conſuerant populi conuentum conſultandi cauſſa, niſi perrarò,facere:adeò vt ab Henrico id inſtitutum manaſſe iure dici poſſit,quod tam altis defixum,vt etiam nunc, radicibus ſemper ſtetit,vt deinceps quicquid ad Rempublicam bene gerendam, eiuſque conſeruationem deliberandum foret, illud adConciliũ deferretur, & ſiquid aut Regis aut populi iuſſu decretũ factumq́ue eſſet,id totum pro nihilo haberetur, niſi eiuſmodi Concilij auctoritate foret comprobatum.Ac ne imperitæ vulgi multitudinis, cuius proprium eſt nihil ſapere,iudicio Cõcilium impediretur,certa lege exceptum fuit ab initio, qui ex Sacerdotum cœtu,quive,quotve ex reliquo populo vocari deberent ad Concilium.More Gallico vulgò Parlamentum appellant. quod vnuſquiſque Rex initio ſui Regni habere ſolet: qui & dein-

de, quoties res poſtulat, ſuo arbitratu illud ipſũ conuocat. Hæc Vergilius. Et in eandem ſententiam vetus quidam ſcriptor Angliæ Cancellarius in libello cui titulus eſt Alearned commendation: cap. 36. Neque Rex, inquit, ibidem per ſe aut miniſtros ſuos tallagia, ſubſidia, aut quæuis alia onera imponit legijs ſuis: aut leges eorũ mutat, vel nouas condit, ſine conceſſione vel aſſenſu totius Regni ſui, in Parlamento ſuo expreſſo. Sed ex his gentium ferè omnium inſtitutis nullum æque inſigne memoratur vt illud Hiſpanorum, qui cùm in communi Arragoniæ Concilio Regem creant, rei memorięque conſignandę cauſſa fabulam per agunt: hominemq́ue inducunt, cui Iuris Arragonici nomen imponunt: quem Rege maiorem ac potentiorem eſſe communi populi decreto ſanciunt, tandemq́ue Regem certis legibus & conditionibus creatum his affantur verbis, quæ propter eximiam ac planè ſingularẽ gentis illius in frenando Rege fortitudinem proferemus: NOS QVI VALEMOS TANTO COME VOS, Y PODEMOS MAS QVE VOS, VOS ELEGIMOS REY: CON ESTAS Y ESTAS CONDITIONES: INTRA VOS Y NOS, VN QVE MANDA MAS QVE VOS. Id eſt, Nos qui tanti ſumus, quanti vos, & pluſquam vos poſſumus, Regem vos eligimus, his atque his conditionibus. Inter vos & nos vnus maiore cum imperio eſt, quam vos. Eoq; illud pertinet Iohannis Vaſſei in Chronicis Hiſpan. ſub anno

839.

839. Ermicus populari ſuffragio electus Rex, vnctus, & coronatus, ſed certis conditionibus, nimirum, vt in eos æquis legibus vteretur, atq; vt vnus iudex eſſet medius inter Regem & populum, ſi quid controuerſiæ oriretur, ISQVE ARAGONIÆ IVSTITIA appellaretur. Item Lucius Marinæus lib. 8. Princeps, inquit, eligitur, propoſitis tamen nonnullis conditionibus, vt in eos æquis legibus vteretur, à quibus etiam iudex qui medius inter eos eſſet, petebatur, & ARAGONIÆ IVSTITIA vocabatur. Item Hieronymus Surita, ſub anno DCCCXLIX. Ioannes Simenius Cerdanus, qui præfecturam, quam vocant Iuſtitię Aragonum, plures annos auorũ ætate geſſit, cuius præſtantiſſimi viri magna eſt apud omnes, & in primis grauis auctoritas, prodit eundẽ Magiſtratum, cui noſtri ſummã rerũ deferũt, initio regni conſtitutũ: vt quemadmodũ apud Lacedæmonios Ephori Regibus oppoſiti fuerant, ſic apud Aragonios is magiſtratus vim maiorem, atque impotentiam Regię poteſtatis coerceret: & quodammodo præſes atque cuſtos libertatis haberetur. Inde enim magiſtratum introductum ferunt, præſidia cõmuni libertati ſuppeditãtem: cuius vis in libertate retinenda emineat: vt nemo ius ſuum amittere poſſet, niſi qui eum gerat auctor ſit factus: & in poſterum certum manſiſſe perfugium aut intermiſſæ aut retẽtæ libertatis: adeoque integrum purumque eſſe voluerunt, vt ipſius IVSTITIÆ nomine inſignitum produxerint.

Aragonenſium certè legum atque inſtitutorũ ſerie liquido conſtat, magnis interdictorum præſidijs eam præfecturam ſeptam fuiſſe, atq; communitam: cum, regno latiùs patente de libertate retinenda maiores paulatim cautum ſibi decreuere: ne in poſterum extraordinarijs poteſtatib. libertas adimeretur: néve quid de eius dignitate minueretur.

Item ſub anno M C X I V, Petrus Simenius præfectus Iuſtitiæ Aragonũ. Is magiſtratus primo Maior Iuſtitia appellatus fuit: quod ſupremum ius ac poteſtatem à Regibus obtineret. poſtea verò legibus ita ſeptus fuit, atque munitus, vt libertatis, à ſupremo dominatu vindicandæ atque tuendę commune perfugium atque præſidium eſſet.

Item ſub anno M C C C X L I V. Rex prouentus omnes & vectigalia Athonis Foccij, militariaq; beneficia notari deſcribique decernit: & Foccius Garciæ Ferdinandię Caſtrenſis Iuſtitię Aragonum præfecti interceſſione atque interdicto notationem eam abrogandam contendit: ſummaque de iuriſdictione controuerſia ſuboritur. Regij enim aduocati eò actionem intenderunt, vt præfectum Iuſtitiæ Aragonum reiectione interpoſita, iudicem aſpernentur, atque repudient: id ius eſſe aſſeuerantes, vt in generali conuentu, de ijs controuerſijs diiudicet, atque definiat, quæ cum Rege haberentur: neque illi ius faſque eſſe, extra conuentum Regem in iudicium deducere: neque aduerſus regiam dignita-

gnitatem, pro aliquo iudicium accipere: niſi, in ingenuitatis actionibus: aut in eis litibus, quib. Rex tanquam auctor obſtrictus eſſet: & in his quæſtionibus quæ aduerſus Regios magiſtratus, & iudices conſtituerentur.

Item ſub anno MCCCXLVIII. Ex eo magiſtratus & Præfectura Iuſtitiæ Aragonum ſtabiliendæ communis libertatis cauſſà, antiquitus legibus ſepta, atque munita, in eo vires ſuas exercere cœpit, ne quis contra regiorum miniſtrorum extraordinariam poteſtatem iuſſa, atque imperia, auxilij egeret: aut potentiorum iniuria premeretur: ac fere de omnibus controuerſijs publicis, priuatisque ne vis inferatur, cõſtituit. Si quis aut priuatus aut publicus eius decreto non ſteterit, grauiſſima pœna afficitur: neque petenti ius redditur, aut vllus honos cõmunicatur: eiuſque auctoritas è ciuitate exterminatur: idque legibus habent ſancitum. Inſtitutum verò eius præfecturæ interdictis tale temperamentum fuit, vt tenuiores & qui locum infimum ciuitatis tenent, cum principib. viris ęquari ſe arbitrentur: & eam ſciſcendarum legum rationem noſtri ſecuti videntur, in eo magiſtratu muniendo, vt regijs iudicibus opponeretur: quemadmodum Lacedæmone Ephori à Theopompo Spartanis Regibus oppoſiti fuerant: & apud Romanos Conſulibus Tribuni plebis. Sed ne exiſtimatio atque auctoritas eius magiſtratus vnquam imminui poſſet, aut popularis fieret, atq; omnes iuſſis ſupremæ

legis obtemperarent, & cum omnib. ea lex ſemper vna atque eadē voce perſonaret, vt vere populi ſalus ſuprema lex eſſet, ac vinculum & firmamentum libertatis, atq; omnes, ꝙ dici ſolet, quaſi ſacræ legis cathenis conſtringerentur, ea cautio adhibita eſt, ne ex intimo ordine, aut populari ſuffragio, quiſpiam eum magiſtratū adipiſceretur: ſed militari decore cohoneſtatus & à Rege aſcitus, atq; ſuffectus. Moderatione quoque ea prefectura, non ad popularem aurā prouecta, ſed tēperatior à maiorib. inſtituta eſt, quā Ephororū magiſtratus à Lacedæmonijs fertur introductus: qui ſe adeo inſolenter efferre conſueuerant, vt in more inſtitutoq; poſitū eſſet, vt in tribunali ſedētes Regib. ne aſſurgerent: néve eos venerarentur: & ſingulis menſibus iuriſiurandi religione obſtringerētur: Reges ſe patrijs legib. obtemperaturos: Ephori verò ſe Regum imperio obediētes fore: dū leges, ac ſcita inſtitutaq; maiorū ab illis obſeruarentur. Inde euenit vt nō diſſēſione ac diſſidio, ſed more inſtitutoq; in vnius Prefecturæ magiſtratu Reſp. regijs magiſtratib. oppoſita, non imbecilla eſſet: ſed magnū applausū aſſentiēte populo cōſequeretur: & turbidi cōcitatiq; mot⁹ in poſterū cōprimerētur: atq; inteſtine diſſēſiones ſine vllo tumultu, aut motu ſedarentur. Itē anno MCCCLXXXVI. Rex Iohannē filiū procuratione Regni priuat: imperatq; atq; edicit, ne qs primogenio pareat. Iohan. anxius exploratis in ſe patris nouercæq; odijs, vt aduerſus regiā poteſtatem iuris implo-

raret

raret auxilium, Dominicum Cerdanũ ſummo Iuſtitiæ Aragonum magiſtratui Præfectum appellat: atq; ad eum prouocat: eoq; perfugio & legum præſidio aduerſus maiorem vim regiæ poteſtatis munitur. Præfectus, vt eſt conſuetudo, de vi interdicit. Tantum communi libertati tribuitur, vt Princeps de ſuo iure, & de legibus diſceptaturus ad eum potius magiſtratum venire, neceſſe habuerit: cum is magiſtratum gerat, qui à Rege creatus ſit. Eius nanque magiſtratus interdictis appoſitis, nihil Regij imperij, aut ſummæ poteſtatis ſit reliqui: quoad magiſtratus ſuum de interdicti iure iudicium pronunciet, & ſententiam ferat: ne dignitatis Regiæ præſtantia æquabilitatem communis iuris tranſeat: aut vi oppreſſos extraordinario imperio coërceat. Cerdanus in cauſſa populari, maximeque plauſibili perpetua conſtantia in propoſito, ſuſceptoque conſilio permanſit. Eam enim vim interceſſionum, inhibitionemque Præfecturæ Iuſtitiæ Aragonum maiores eſſe voluerunt, vt nihil inuiolabilius, ſanctiusve ducant: & ad eam ſummam omnia referri velint, vt ij reſtituantur, qui vi compreſſi, conſtricti aut depulſi deiectíve fuerint: eaque religione obſeruant, & in ea poſitum fuit ſemper ratione atque ſententia, vt eius magiſtratus ea vis ſit, vt præſcribat Regijs iudicibus, ne quid aduerſus interdicta interceſſionemque attentent, molianturve. Inde id per-

fugium, quaſi præſidium communis ſalutis, legum,& inſtitutorum venerantur, obſeruant, arcte tenent, accurateque tuentur: ac primigenium regni heredem ad ea legis prę ſidia decurriſſe, ciuitates omnes gloriantur. Quæ cum ita ſe habeant, cùm, inquam, gentium ac nationũ omnium commune hoc inſtitutũ ſemper fuerit, quæ quidem regio ac non tyrannico imperio vterentur, vt SALVS POPVLI SVPREMA LEX ESSET: perſpicuum eſt, non modò præclaram illam communis concilij habendi libertatem partem eſſe iuris gentium, verumetiã Reges qui malis artibus illam ſacroſanctam libertatem opprimunt, quaſi iuris gentium violatores,& humanæ ſocietatis expertes, iam non pro Regibus, ſed pro tyrannis habendos eſſe. Quanquam quid eos tyrannos appellemus, ac non etiam atrociore vocabulo vtamur? cùm Fl. Conſtantinus tyrannus, qui iuniore Honorio imperante tyrannidem in Gallia occupauit, vetus iſtud Galliæ noſtræ inſtitutum violare auſus nõ ſit, ſed tanquã ſacroſanctum conſeruarit. Nam cùm Arelate regni ſui ſedem fixiſſet, eamque propterea Conſtantinam vrbem vocari ſtatuiſſet, publicum gentis Concilium quotannis ex vetere inſtituto haberi ſolutum, in ea vrbe haberi ſtatuit: hoc eſt, ſeptem prouinciarum conuentus, Viennenſis, vtriuſque Narbonenſis, vtriuſque Aquitaniæ, Nouempopulaniæ,& Alpium maritimarum. quod ex ipſius Conſtitutione nuper duorum clariſſimorum virorum

benefi-

beneficio in lucem edita, cognoſcere licebit.
IMP. CONSTANTINVS AD AGRICOLAM PRÆFECTVM PRÆTORIO GALLIARVM.
Saluberrima magnificẽtiæ tuæ ſuggeſtione inter reliquas Reip. vtilitates euidenter inſtructi, obſeruanda prouincialibus noſtris.id eſt,per ſeptem Prouincias manſura in æuum auctoritate decernimus,quod ſperari planè ab ipſis prouincialibus debuiſſet. Nam cum propter priuatas & publicas neceſſitates de ſingulis ciuitatibus, non ſolùm de ſingulis Prouincijs vel Honoratos confluere,vel mitti legatos aut poſſeſſorum vtilitas,aut publicarum ratio exigat functionũ: maximè opportunum & conducibile iudicauimus,vt ſeruata poſthac quotannis conſuetudine,in conſtituto tempore, in Metropolitana, id eſt,in Arelatenſi vrbe incipiãt ſeptẽ Prouinciȩ habere conciliũ.In quo planè tã in ſingulis q̃ in cõmune conſulimus: primum,vt optimorũ conuentus ſub illuſtri præſentia præfecturæ, ſi id tamen ratio publicæ diſpoſitionis obtulerit, ſaluberrima de ſingulis rebus poſſint eſſe conſilia. Tum quicquid tractatum fuerit,& diſcuſſum ratiocinijs conſtitutum, nec latere potiores Prouincias poterit, vt parem neceſſe eſt inter abſentes æquitatis formam, iuſtitiæque ſeruari. Hinc planè præter neceſſitates etiam humanæ conuerſationi non parum credimus cõmoditatis accedere,quod in Conſtantina vrbe iubemus annis ſingulis eſſe concilium. Tanta eſt enim loci opportunitas, tanta eſt copia cõ-

merciorum, tanta illic frequentia commeantium, vt quicquid vſquam naſcitur, illic commodius diſtrahatur. Neq; enim vlla Prouincia fructus ſui facultate lætatur, vt non niſi hæc propria Arelatenſi, ſoli credatur eſſe fœcunditas. Quicquid enim diues Oriens, quicquid odoratus Atalis, quicquid delicatus Aſſyrius, quod Africa fertilis, quod ſpecioſa Hiſpania, quod fœcũda Gallia poteſt habere præclarum, ita illi exhibetur affatim, quaſi ſibi naſcantur omnia, quæ vbiq; conſtat eſſe magnifica. Iam verò de curſu Rhodani, & Turoni recurſu, neceſſe eſt, vt vicinum faciant, & penè conterminum, vel quod iſte præterfluit, vel ille quod circuit. Cum ergo huic ſeruiat ciuitati quicquid habet terra præcipuum: ad hanc vel naui, vel vehiculo, terra, mari, flumine deferatur quidq̃d in ſingulis naſcitur: quomodo non multũ ſibi Galliæ noſtræ præſtitum credant, cùm in eadem ciuitate præcipiamus eſſe conuentum, in qua diuino quodam munere commoditatum & commerciorum opportunitas tanta præſtatur? Siquidem hoc rationabili planè, probatoque cõſilio iam & vir illuſtris Petronius obſeruari debere præceperit. Quod interpolatum vel iniuria temporum, vel deſidia Tyrannorum reparari ſolita prudentiæ noſtræ auctoritate decernimus, Agricola Parens chariſſime, atque amantiſſime. Vnde & illuſtris magnificentia tua & hanc præceptionem noſtram, & priorem ſedis ſuæ diſpoſitionem per ſeptem prouincias

uinciasin perpetuo faciet cuſtodiri. vt ab Idib. Auguſti quibuſcunque medijs diebus in Idus Septemb. in Arelatenſi vrbe nouerint Honorati, vel Poſſeſſores iudices ſingularum Prouinciarum annis ſingulis Concilium eſſe ſeruãdum, ita vt de Nouempopulonia, & de ſecunda Aquitania, quæ Prouinciæ longius conſtitutæ ſunt, ſi eorum Iudices occupatio certa detinuerit, ſciant legatos iuxta conſuetudinem eſſe mittendos. Qua prouiſione plurimum & prouincialibus noſtris nos intelligimus, vtilitatiſque præſtare: & Arelatenſis vrbis, cuius fidei ſecundum teſtimonia atque ſuffragia Patritij parentiſque noſtri multa debemus, non paruum adijcere nos cõſtat ornatum. Sciat autem magnificentia tua, quinis auri libris Iudicem mulctandum eſſe: ternis Honoratos, vel Curiales, qui ad conſtitutum locum intra definitũ tempus venire diſtulerint.

De Regia maieſtate & annuo gentis Francogallicæ conuentu, placito, curia, Parlamento.

CAP. XIII.

VErum vt ad inſtitutum redeamus, cum illa, quam ſuperiùs expoſuimus forma, Reſpub. noſtra ſapientiſſimo maiorũ inſtituto tẽperata è tribus generibus fuiſſet, conſtitutũ eſt vt quotannis, atque adeò quoties maior aliqua res incideret, ſolẽne & publicum Conciliũ

indiceretur: quod propterea Trium ſtatuum Parlamentum appellatum eſt: cùm eo vocabulo colloquium & conuentus hominum intelligeretur, varijs ex locis vnum in locum communi de re deliberandi cauſſa coeuntium. Nam colloquia inter hoſtes pacis aut induciarũ cauſa inſtituta, ſemper in Chronicis noſtris vetuſto illo Parlamenti nomine appellantur. Huic porro Concilio rex in aureo tribunali ſedens, præerat: cui primùm Principes Regniq́ue magiſtratus, tum inferiore loco Delecti ex ſingulis ciuitatibus ſubſidebant: quos populari lingua Deputatos appellamus. Nam vbi dies Concilij venerat, Rex in atrium conſtitutum, quaſi in auguſtiſſimum & religioſiſſimum Iuſtitiæ Gallicæ templum, ea pompa deducebatur, quę magis ad popularem moderationem, quam ad Regalem magnificentiam accommodata videbatur. Quam etſi perditis hiſce temporibus aulicis aſſentatoribus irriſui fore non dubitamus, tamen quoniam pietatis pars eſt, Maiorum ſapientia delectari, ex antiquis monimentis exponemus. Carpento igitur Rex in atrium ac potius in Reipub. ſacrarium vehebatur bubus tracto, quos auriga ſtimulo agebat. Vbi verò in eum locum ventum erat, tum Principes Regẽ in aureo ſolio collocabant: reliquique (vt iam diximus) ſuo quiſque loco atque ordine ſubſidebant. Eoq́ue demum in ſtatu atque ſacrario Regia Maieſtas dicebatur. cuius rei etiam nunc inſigne monimentum animaduertere licet in

typo

typo Regio, quod *Magnum Cancellariæ ſigillum* vulgò nominamus, vbi Rex non equo militari inſidens, aut triumphali more quadrigis inuehens: ſed togatus & coronatus, ſedens in ſolio, dextraque ſceptrum regale, ſiniſtra ſceptrum Iuſtitię tenens, ſolenniq́ue concilio præſidens conſpicitur. Et profectò ita eſt, vt ibi demum Regalis maieſtas verè proprieq; dicatur, vbi de ſumma Reipub. conſilium agitur: non, vt imperitum vulgus hodie vſurpare ſolet, ſiue rex pila ludat ſiue ſaltet ac tripudiet, ſiue cũ mulierculis gatriat, ac nugas agat denique, vt ſemper Maieſtatem Regiam nominet. Harum autem rerum omnium teſtimonia è multis pauca proferemus. Primum ex hiſtoria Eguinarthi, qui Caroli Magni Cancellarius fuit, eiuſq́ue vitam conſcripſit, & Hunibaldi Appendice apud Iohan. Tritenhemium: Quocunque, inquit, eundum erat, carpento ibat, quod bubus iunctis & bubulco ruſtico more agente trahebatur. Sic ad palatium, ſic ad publicum populi ſui conuentum, qui ad Kalendas Maij annuatim ob Regni vtilitatem celebrabatur, ire, ſic domum redire ſolebat. Quod idem totidem propè verbis Iohannes Nauclerus in Chronologia Generat. 26. commemorat. Itemque auctor magni Chronici ſub initium vitæ Caroli Magni, fol. 177. Neque verò nimioperè admirandum id videtur. nam hunc temporum illorum morem fuiſſe, vt & Reges & Reginæ, & Regij liberi bubus veherentur, argumento eſt etiam ille Gre-

gorij Turon. locus lib. 3. cap. 26. Deuteria verò (hæc Childeberti regis vxor erat) cernens filiam ſuam ex ſuperiore marito ſuſceptam, adultam valde eſſe, timens ne eam cõcupiſcens Rex ſibi adſumeret, in baſterna poſitam indomitis bobus coniunctis eam de ponte præcipitauit. Iam verò de Tribunali aureo Aimoinus lib. 4. cap. 30. ita ſcribit, vbi de Rege Dagoberto commemorat: Generale indixit PLACITVM in loco nuncupato Bigargio: ad quod properè conuenientibus cunctis Franciæ Primoribus Kal. Maijs Rex ſolio reſidens aureo, hoc apud eos habuit orationis exordium. Item cap. 41. vbi de Clodoueo Rege loquitur: Medius inter eos ſolio reſidens aureo hoc habuit orationis exordium. Item Sigebertus. in Chron. anni *662*. Francorum, inquit, Regibus moris erat, Kal. Maij præſidere coram tota gente, & ſalutare, & ſalutari, obſequia & dona accipere. Quod Georg. Cedrenus totidem propè verbis ſic exponit: *Κατὰ δὲ τὸν Μάϊον μῆνα προκαθέζεσθαι ἐπὶ παντὸς τοῦ ἔθνους καὶ προσκυνεῖν αὐτοῖς, καὶ ἀντιπροσκυνεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν, δωροφορεῖσθαί τε κατὰ συνήθειαν, καὶ ἀντιδιδόναι αὐτοῖς.* Iam verò de popularium, qui ad Concilium conuenerant, auctoritate, teſtimonium hoc extat apud Aimoinum lib. 4. cap. 41. vbi de Clodoueo ſecundo loquitur: Quanquã (inquit rex) Francigenæ ciues, terreni nos cura principatus admoneat, publicis vos conſultores rebus aduocare. Idem eodem lib. cap. 74. Æſtatis initio in Saxoniã eundem, & ibi (in Frãcia

cia quotannis ſolebat) generalem conuentum quotannis habuit. Item lib. 4. capite 13. vbi de Carolo Magno loquitur: Peracta venatione Aquiſgrani, rediens generalem populi ſui conuentum more ſolenni habuit. Cap. 116. Imperator autem duobus conuentibus habitis, vno apud Nouiomagum, altero apud Compendiū, in quo & annua dona ſuſcepit. Item capite 17. Menſe Auguſto Wormaciam venit, atq; habito generali conuentu, & oblata ſibi annua dona more ſolenni ſuſcepit, & legationes plurimas audiuit. Item lib. 5. cap. 31. Generale PLACITVM Idibus Iunijs in villa Duziaco tenuit: vbi & annua dona ſua ſuſcepit. Atque hæc quidem de ſolenni Concilio, quod Hiſtorici & Galli & Germani deprauata Latini ſermonis conſuetudine modò Curiam modò Conuentum generalem, plerunque autem PLACITVM appellarunt. Gregor, lib. 7. cap. 14. Igitur aduemiente PLACITO directi ſunt à Childeberto rege, &c. & lib. 8. cap. 21. Sed cum ad PLACITVM Childebertus cum proceribus ſuis conueniſſet, &c. Aimoinus libro 4. capite centeſimo nono. Medio menſe Conuentus generalis apud Theodonis villam magna populi Francorum frequētia celebrauit. Et mox: Eminuit in hoc PLACITO piiſſimi Imperatoris miſericordia ſingularis. Nā moris fuit vt in illo Concilio munera vndiq; Regi mitterentur, quod & alijs multis locis traditur: quibus Concilium illud, Conuentus generalis appellatur. Aimoi-

lib.4.cap.64.vbi de Pipino Rege loquitur: Coëgit vt promitterent ſe omnem voluntatem illius eſſe facturos: & annis ſingulis honoris cauſa ad generalem conuentum equos trecentos pro munere daturos. Item cap.85. Saxonum perfidiæ non immemor, conuentum generalẽ trans Rhenum in villa Cuffenſten more ſolenni habuit. Iam verò Concilium illud alio quoque vocabulo Curia dicebatur. vnde nata popularis locutio, cùm ad aulam & Regiam itur, vt, iri ad Curiam dicatur: propterea quòd raro ad regem, niſi indicto publico gentis concilio & parlamento, magniſque de rebus adibatur. Iuo Carnotenſ. epiſt. 206. Rex conceſſit, vt eũ ad Curiam ſuam, quæ Aurelianis in Natali domini congreganda erat, ſecurè adduceremus: & ibi cum eo, & cum Principibus regni de hoc negotio, quantũ fieri poſſet ſalua regni integritate tractaremus. Factum eſt, vt cõdictum erat, & conuenientes in Curiam petitionem noſtrã replicauimus. Sed reclamante Curia plenariam pacẽ impetrare nequiuimus, niſi prædictus Metropolitanus per manum & ſacramentum eam fidelitatem Regi faceret, quam prædeceſſoribus ſuis Regibus Francorum antea fecerant omnes Remenſes Archiepiſcopi, & ceteri regni Francorum epiſcopi. Quod perſuadentibus omnibus Curiæ optimatibus factum eſt. Aimoin. lib.5. cap.50. Carolus, inquit, Danorum Regis filius Flandriæ Proceres quoſdam iudicio Curiæ conuenienter petebat. Item c. ſequenti:

Defun-

Defuncto Henrico Romanorum Rege, in ea quæ maxima & generalis eſt habita Maguntiæ Curia. Item Otto Friſing. libro Frider. 1, cap. 40. Poſt hæc Princeps Bauariam ingreditur, ibique menſe Februario generalem Curiam celebrauit. Item cap. 43. Conradus Romanorum Rex, Principes conuocans in oppido Orientalis Frãciæ Franconofurt generalem curiam celebrat. Poſterioribus autem ſeculis dicta eſt Franciæ Curia: interdum Curia Parlamenti trium ſtatuum: interdum curia Regis Franciæ: interdũ præcisè Parlamẽtum ſtatuum, vt poſterius docebimus. Hinc illud Speculatoris Iuriſconſ. ſub titulo De ferijs, ad finem: Poteſt excuſari conſuetudo CVRIÆ REGIS FRANCIÆ, quæ tẽpore Parlamentorum omni die ius reddit: vt venientes de longinquis partibus citius expediantur. Item illud Ioannis Fabri in Auth. hoc niſi. C. de ſolut. Curia Francię conſueuit ſtatuere, quod quando rex monetam debilitat, recipitur pro forti: quando fortificat, habetur reſpectus ad tempus contractus. Thomas Walſingham Hiſtoriæ Angl. ſub anno 1275. Sub ijſdem diebus Gaſco de Bierna à Rege Anglorum obſeſſus, ſuper eo negotio quod inter Regem Eduardum & ipſum vertebatur, appellationem interponit ad curiam Regis Francorũ. cui deferens Rex Eduardus, nolens Regem Francorum (quem nuper dominum ſuum pro terris in Francia recognouerat) contra ſe partem facere, miniſtris ſuis commiſit, vt in curia

Regis Franciæ cauſſam proſequerentur contra Gaſconem.

De ſacroſancta publici Concilij auctoritate: & quibus de rebus in eo ageretur.

CAP. XIIII.

DEinceps locus poſtulat, vt quibus de rebus in illo ſolenni Concilio ageretur, conſideremus: Maiorumque noſtrorum in conſtituenda Rep. ſapientiam admiremur. Summatim autem has ferè obſeruauimus. Primum de creando vel abdicando Rege: tum de pace & bello: de legibus publicis: de ſummis honoribus, præfecturis, & procurationibus Reip. de aſſignanda patrimonij parte liberis defuncti Regis, vel dote filiab. conſtituenda: de re numaria, & monetæ rationibus: denique de iis rebus omnibus, quæ vulgus etiam nunc Negotia Statuum populari verbo appellat, quoniam ſummo multarum ætatum conſenſu de nulla (vt dixi) Reipubl. parte, niſi in Statuum ſiue Ordinum Concilio agi ius eſſet. Ac de creandis quidē aut abdicandis Regibus ſuperius, tū ex Caroli Magni teſtamento tum etiam ex alijs auctoribus ſatis multa teſtimonia protulimus. Neque tamen illud prætermittemus, ex Reginonis li. 2. ſub anno DCCCVI. vbi de Carolo Magno ſcribens: Cum primorib. inquit, & optimatib. Frācorū de pace conſtituenda & conſeruāda inter filios ſuos, & de partitione regni placitum habuit. Quo eodem modo Aimoinus li. 5. c. 17. vbi

de rege Carolo Caluo commemorat: Generali (inquit) conuentu in Cariſiaco habito filium ſuum Carolum armis virilibus, id eſt enſe, cinxit: corona Regali caput inſigniuit, & Neuſtriam ei attribuit: Pipino, Aquitaniam. Nam (vt ſuperius dictum eſt) prærogatiuam quidem regis filij magnam in illis comitijs habebant: ſed tamẽ etiam ſi à parentibus in ſuo teſtamẽto deſignati heredes erant, à populo tamen eos confirmari oportebat: ex quo intelligitur, nullam Regibus de ſuo Regno teſtamenti factionem fuiſſe: neque ipſo iure illam patris inſtitutionem valuiſſe: ſed à populo in communi Ordinum conuentu confirmandã fuiſſe: quemadmodũ in iure Romano dicere ſolemus, quia curator teſtamento patris inutiliter datur, iccirco datum à Prætore confirmandũ eſſe. Hunc autem morẽ non modo Occidentales noſtri, ſed etiam Orientales Franci retinuerunt. cuius rei cùm alia pleraque apud alios teſtimonia extant, tum illud ſingulare apud Vitichindum Sax. lib. 2. vbi cùm paulò antè ſcripſiſſet Henricum Imp. filiũ ſuum Oddonẽ regni ſui ſucceſſorem deſignaſſe, ita infert: Defuncto Henrico, omnis populus Francorum atque Saxonum iam olim deſignatum regem à patre, filium eius Oddonem, elegit ſibi in principem: vniuerſaliſque electionis notantes locum, iuſſerunt ad Aquiſgrani palatium. Et mox, Vbi Magontini Epiſcopi, qui cum infulis occurſum illius in pompa & proceſſione expectabat, orationem

ad populum exponit: En, inquit, adduco vobis à domino Henrico olim deſignatum, nunc verò à cunctis Principibus regem factum Oddonem. Si vobis iſta electio placeat, dextris in cœlum leuatis ſignificate. Ad hæc omnis populus dextras in excelſum leuans, cum clamore valido imprecati ſunt proſpera nouo Regi.

Quib. & ſimilibus alijs ex locis facile intellectu eſt, idem Francorum Orientalium & Occidentalium inſtitutum in ſuis regibus deligendis fuiſſe: quippe, qui & vnis ex ſedibus patriaque olim profecti, & perquandiu ſub ijſdem regibus ac principibus ijſdem legibus ac moribus vterentur. Iam de regni procuratione, inſigne illud teſtimonium apud eundem auctorem extat, lib. 5. cap. 35. vbi de eodem Carolo Caluo loquitur: Carolus, inquit, Romam proficiſcẽs, Compendij Placitum generale Kalend. Iunij habuit: vbi per capitula, qualiter regnum Frãciæ filius ſuus Ludouicus cum fidelibus eius & regni primoribus regeret, vſque dum ipſe Roma rediret, ordinat. Idem eodem lib. cap. 42. Cuius ætatem (de Carolo Simplice loquitur) Franciæ primores incongruam, vt erat, exercẽdæ dominationi arbitrati, concilium de ſummis ineunt rebus: Franci, Burgundiones, Aquitanienſeſque proceres congregati in vnum, Odonem tutorem Caroli, regniq́ue elegere gubernatorem. Iam verò de legibus & conſtitutionibus, vel vnus ille Gaguini locus in vita Ludouici cognomento Sancti, teſtimonio eſſe

poteſt:

poteſt: Cùm Pariſium, inquit, Ludouicus veniſſet, conuentu generali habito, Remp. reformauit, ſtatutis optimis legibus de iure à iudicibus dicendo, & de officijs non emẽdis, &c. Porrò de ſummis honoribus, & præfecturis ad probatos viros deferendis, teſtimonium apud Aimoinum extat, libro 5. cap. 36. vbi de Carolo Caluo loquitur: qui cùm ante inaugurationem regni præfecturas arbitratu ſuo diſtribuiſſet, Proceres ſolenne Concilium indicere cœperunt, legatoſque ad regem mittere: neque prius regem coronari paſſi ſunt, quàm illorum Concilio atque auctoritate in illis mandandis magiſtratibus vſus eſſet. Regni primores, inquit, indignati, quia quibuſdam honores dederat ſine illorum conſenſu, & ob id aduerſum ipſum conſpirarunt, & conuentum ſuum in villã Witmariũ conduxerunt: indeq; legatos ſuos ad Ludouicũ direxerunt. ſed & Ludouicus legatos ſuos ad illos direxit, &c. Item Regino lib. 2. Carolus placitum habuit in Compendio, ibiq; cum optimatum conſilio Rodiberto Comiti ducatum inter Ligerim & Sequanam commẽdauit. Item Appendix Gregor. Turon. lib. 11, cap. 54. Eo anno, inquit, Clotharius cum proceribus & leudibus Burgundię Trecaſſinis coniungitur: cum eos ſolicitaſſet, ſi vellent, mortuo iam Warnhario alium in eius honoris gradum ſublimare: ſed omnes vnanimiter denegantes, ſe nequaquam velle Maiorem domus eligere, Regis gratiam obnixè petẽtes, cum rege tranſ-

egere. Et cap. 101. Mortuo Theodorico rege, Franci Clodoueum filium eius paruulum elegerunt in regem. quo non multos poſt annos mortuo, Childebertus frater eius in regnũ reſedit: Grimoaldus autem cũ Childeberto rege Maior domus palatij ſuper Francos electus eſt. Ad eundem numerum referendæ ſunt Principum contentiones, quæ Reip. pernicioſæ futuræ videbantur, de quibus in eodem illo Concilio diſceptabatur. Nam Aimoinus lib. 4. cap. 1. vbi de Clotario Chilperici filio commemorat, à quo Brunechildis Auſtraſiæ regnum poſtulabat, ita loquitur: Clotarius reſpondit, conuentum nobilium debere eam aggregare Francorum, & communi tractatu de cõmunibus conſulere rebus. ſe verò iudicio illorum in omnibus pariturum, nec præceptis promiſit obſtaturum. Quod idem Appendix Gregor. lib. 11. commemorans: Clotarius, inquit, reſpondebat, iudicio Francorum electorum quicquid procedente domino à Frãcis inter eoſdem iudicabitur, pollicitum eſſe implere. Eodemque modo apud eundem Gregorium lib. 8. ca. 21. Boſo Gunthrannus ſepulchri violati in publico Francorum Cõcilio accuſatus damnatusque dicitur. Cum ad placitum, inquit, Childebertus cum proceribus ſuis conueniſſet & Gunthranus de his interpel latus clã aufugiſſet, ablatę ſunt ei õnes res, quas in Aruerno de fiſci munere promeruerat. Item Aimoi. lib. 5. ca. 12. vbi de rege Ludouico Pio loquitur, quẽ filij odijs & contentionib. exagitabant:

bant: Cùm autem inſtaret Autumnalis tempe-ries, ij qui Imperatori contraria ſentiebant, alicubi in Francia conuentũ fieri generalem volebant. Item cap. 13. In Theodonis villam conuenire generaliter ſuum populum præcepit. Et paulò pòſt: Sed poſt paucum tempus idem ad feſtum Sancti Martini populum conuocauit: filiumq; Pipinum fugientem ad ſe quoquomodo reuocare voluit. ſed ille id refugiebat. Eademq; ipſa de re Gaguinus cõmemorans: At coniurati, inquit, cùm intelligerent abſq; procerum conuentu regem ſe deijcere non poſſe, magnis viribus enituntur Conciliũ in Francia habere. Repugnabat tamen Ludouicus, quòd ſciret Francos ab inimicis aduerſum ſe perſuaſos eſſe, Maguntiæ propterea conuentum indixit: mandatque neminem in Concilio cum armis admitti. At ne publico auctoramento coniurati aduerſus patrem filij deſtituerentur, coacto apud Compendium ex toto regni Epiſcoporum Procerumque Concilio, Lotharius eductum de cuſtodia patrem Compendium perduxit. Rurſus Aimoinus lib. 5. capite 38. vbi de rege Ludouico Balbo ſcribit, qui Concilium Marſuæ agebat, & de pace cum ſuo conſobrino conferebat: In ipſo quidem placito, inquit, hæc quæ ſequuntur inter eos conſenſu fidelium ſuorum ſeruanda conuenerunt. Nunc cetera videamus. Nã illud preterea reperio moris fuiſſe, vt ſiquis Princeps atque illuſtriore loco natus criminis alicuius inſimularetur, in iu-

dicium ad illud Concilium vocaretur, ibique cauſſam dicere cogeretur. Itaque regis Clotarij tempore cùm Brunechildis multorum capitalium criminum accuſata & damnata eſt, rex Concilio Francogalliæ indicto, ita cum ordinibus loquitur, apud Aimoinum lib. 4. cap. 1. Vos dulciſſimi commilitones, & præeminentes Frãciæ primores, decernite cui ſubiaceat ſupplicio tanti obnoxia ſceleris. Et Ado Ætat. VI. ſub anno 583. In præſentia, inquit, regis iudicantibus Francis, indomitis equis religata diſcinditur. De regalis verò patrimonij partitionibus & appannagijs, teſtimonium extat apud Aimoi. libro 5. ca. 94. vbi de Carolo Magno commemorans ita loquitur: Illis abſolutis conuentum habuit Imperator cum primoribus & optimatibus Francorum de pace conſtituenda, & conſeruanda inter filios ſuos, & diuiſione regni facienda in partes tres, vt vnuſquiſq; illorũ ſuam partem tueri & regere debuiſſet, ſi ſuperſtes illi eueniret. Item eo loco vbi de partitione inter Ludouici liberos facta loquitur, libro 5. cap. 40. Profecti Ambianos, & ſicut fideles illorum inuenerunt, regnum paternum inter ſe diuiſerũt: Item cap. 41. vbi de Carolomanno ſcribit, qui Wormaciæ Concilium agebat. Ad quod Placitum Hugo profectus pro petitione partis regni, quam frater ſuus Ludouicus in locarium acceperat. Quinetiam ex alijs locis licet animaduertere, ſi quando rex maiores ſumptus facere inſtituiſſet, velut in templis ædificandis

& monaſterijs fundandis, his de rebus ordinũ conſilium exquirebat. Nam Aimoinus libro 4. cap. 41. vbi de Clodoueo ſecundo loquitur, qui in tribunali pro ſolenni Concilio ſedebat: Hoc habuit, inquit, ſermonis exordium: Quanquam Francigenæ ciues, terreni nos cura principatus admonet, publicis vos conſultores rebus aduocare. Atque hæc quidem hactenus. Ex quibus perſpicuum eſſe arbitramur, quod initio diximus, Maiores noſtros, qui verè Franci ac libertatis cuſtodes fuerunt, non Tyrannũ ſibi aut carnificem impoſuiſſe, qui ſuos ciues in pecudũ loco ac numero haberet: ſed ab omni tyrannica & Turcica dominãdi libidine abhorruiſſe: diuinumq; illud præceptum arcte retinuiſſe: SALVS POPVLI SVPREMA LEX ESTO. quippe, qui omnem planè regni adminiſtrãdi poteſtatem penes maximum comitiatum, & ordinum Concilium collocarunt: quod, vt ante diximus, Placitũ appellabant. velut apud ſcriptorem Chronici Beſnenſis: Anno DCCLXIIII Pipinus Rex placitum magnum habuit cum Francis apud villam Cariſiacum. Huius autem vocabuli origo hinc fluxit, quod Latina conſuetudine Placitum id propriè dicitur, quod re in multorum conſilio quæſita & deliberata, tandem inter ipſos conuenit: vnde Placita philoſophorum apud Ciceronẽ, & alios auctores dicta ſunt. Gellius li. 18. ca. 3. Populus, inquit, Lacedæmonius de ſumma Rep. quidnam eſſet vtile & honeſtum deliberabat. Et mox: Conſiliũ quod

dabat acceptũ ab vniuerſis & complacitũ eſt. Sic Romæ quæ Senatus de maioris Senatorũ partis ſententia decreuerat, his perſcribebantur verbis: PLACERE SENATVI: vt cum ex alijs veteribus S.C. cuiuis notum eſt, tum etiam ex ijs quę in libris noſtris extant: velut in l. item veniunt, 20. §. præter hæc. D. de hered. petit. & l. 2. D. ad Velleian. neque quicquam in ijſdem libris frequentius eſt, quàm Placitum appellari, quod inter aliquos conuenit. velut in l. vlt. C. de pignorib. Pro tenore communis militantium placiti vnde Placitum, pro conuentione in l. 33. C. de tranſact. l j. C. de pact. l. 4. D. de ſeruitut. & alijs ſexcentis locis, Quæ cùm ita ſe habeant, non abſurda, opinor, coniectura noſtra videbitur, quam alijs iam quibuſdã in libris noſtris expoſuimus, vulgatam formulã, qua etiam nũc regij ſcribæ in legum & conſtitutionum clauſulis vtuntur, ex illo PLACITI vocabulo, natam eſſe: QVIA TALE EST NOSTRVM PLACITVM. Nam cùm illæ Latinis litteris ſcriberentur (quod ex Aimoino & Capitulari Caroli Magni, & omnibus archijs, monimentiſque Gallicis ſatis conſtat) poſtea ſcribæ regii, vbi populari ſermone vti cœperunt, ita vel ignorantia, vel malitia potius conuerterunt: *Car tel eſt noſtre plaiſir:* Quoniam ita nobis placet. Nam de populi quoque poteſtate argumentum in Caroli Capitulari hoc extat: Vt populus interrogetur de capitulis, quæ in lege nouiter addita ſunt: & poſtquam omnes conſenſe-

ſenſerint, ſubſcriptiones & manufirmationes ſuas in ipſis capitulis faciant. Quibus ex verbis patet, populos Franciæ, iis demum olim legibus aſtringi ſolitos quas in comitiis ſuffragiis ſuis ſanxerant, quod ei legis definitioni conſentaneum eſt, quam iuris conſultus Marcianus ex Demoſthene protulit in l. 2. D. de Legib. νόμος ἐστὶ πόλεως συνθήκη κοινή: lex eſt pactio & conuentio ciuium, Reipubl. bonoq; publico conſulentium. Eodemq; illud pertinet in fine Legis Alemanicæ: Hoc decretum eſt apud Regem, & Principes eius, & apud cunctum populũ Chriſtianum, qui infra regnum Merouingorũ conſiſtunt. Item apud Aimon. lib. 5. cap. 38. In ipſo Placito hæc quæ ſequuntur, inter eos conſenſu fidelium ſuorum ſeruanda conuenerunt. Conuentio quæ inter glorioſos reges &c. & ipſis & communibus fidelium ipſorum fauentibus & conſentientibus facta eſt. Sed nullum certius eius rei documentum eſt, quam quod ſuperius ex libro Legis Frãcicæ II protulimus: vbi Ludouicus Pius vniuerſos Regni ſui Ordines ſic affatur: Quanquam ſumma miniſterij Regij in noſtra perſona conſiſtere videatur, tamen & diuina auctoritate, & humana ordinatione ita per partes diuiſum eſſe dignoſcitur, vt vnuſquiſque veſtrum in ſuo loco & ordine partem miniſterij noſtri habere cognoſcatur. Item capite duodecimo, Vnuſquiſque veſtrum partem miniſterij noſtri per partes habere dignoſcitur. Item capite vigeſimo ſecundo,

In noſtro Capitulari de hac re communi conſultu fidelium noſtrorum ordinauimus. & cap. 24. Volumus etiam, vt capitula quæ nunc & alio tempore conſultu fidelium noſtrorum à nobis conſtituta ſunt, à Cancellario noſtro Archiepiſcopi & Comites accipiant. Poſtremò ne illud quidem prætermittendum eſt, tantam huius Concilij apud exteras gentes auctoritatẽ fuiſſe, vt etiam Principes exteri ſi quid controuerſiæ haberent, id interdum illius Concilij iudicio permitterent. Appendix Gregor. Turon. lib. 11. cap. 37. Anno XII. regni Theodorici cũ Alſaciones, vbi fuerat enutritus, præcepto patris ſui Childeberti tenebat, ad Theodebertum barbarico ritu peruaditur: vnde placitum inter hos duos reges, vt Francorum iudicio finiretur, Saloiſſo caſtro inſtituunt.

De Præfectis Regijs, qui Maiores domus dicebantur.

CAP. XV.

PRiuſquam de continuata Publici Concilij auctoritate plura exponamus, non prætermittenda commemoratio eſt de Regijs Præfectis, qui Merouingicis temporibus Maiores domus, hoc eſt, Magiſtri Palatij dicebantur: qui cum regiam poteſtatem aliquãdiu obſediſſent, aliquando tandem facultatem nacti, eam pro ſua occuparunt. Eorum video eandem propè apud reges noſtros dignitatem fuiſſe, qualis quondam apud Imperatores Romanos erat Præfe-

Præfectorum Prætorio: qui etiam Aulæ præfecti dicebantur. Creari autem eodem in Concilio & conuentu, quo reges ipſi ſolebant: publicique poſtea conſilij auctores ac principes erant. Itaque paſſim apud Hiſtoricos noſtros illa occurrunt: In principatum Maioris domus elegerunt. Item: Herchinoldo Maiore domus defuncto, Franci Ebroinũ in hac dignitate, vt Maior eſſet in Aula regia, conſtituunt. Item: Hilderichum ſuper ſe regem leuant, Maiorem domus, Wolfoldum. Quod ad ſuperiorem proximam tractationem pertinet, vbi docuimus maiores quoſq; magiſtratus non à rege pro ſuo arbitrio mãdari, ſed in ſolẽni Concilio fideliſſimis & probatiſſimis viris deferri ſolitos fuiſſe. Verùm in hoc magiſtratu idem planè vſuuenit, quod Plutarchus in Lyſandri vita tum accidiſſe ſcribit, cùm Ageſilaus à Lacedæmonijs ad exercitum Imperator miſſus eſt: Lyſander autem legatus: Vt in tragœdijs, inquit, plerunque vſuuenit hiſtrionibus, vt qui nuncij vel famuli perſonam ſuſtinent, pluris fiant, primaſque partes agant: illius verò qui ſceptrum & diadema geſtat, ne vox quidem exaudiatur: ſic penes legatum Lyſandrum maieſtas imperij verſabatur: penes Regem verò, nudum atque inane nomẽ manebat. Quod eodem modo in Francogallia noſtra tũ accidit: oblata videlicet occaſione, & creſcendi facultate ex regum aliquot inertia, deſidiaque: in quibus Dagobertus, Clodoueus, Clotarius, Childericus & Theodoricus nume-

rari poſſunt. Nam Paulus Diaconus libro de geſtis Langobardorum ſexto capite quinto. Hoc tempore, inquit, apud Gallias Francorum regibus à ſolita fortitudine & ſcientia degenerantibus, ij qui Maiores domus regalis eſſe videbantur, adminiſtrare regis potentiam, & quicquid regib. agere mos eſt, cœperunt. Et in eandem ſententiam auctor hiſtoriæ Francorum, quem Venericus Vercellenſis aliquoties, ſine nomine tamen, profert, ita ſcribit: Tempore Clotarij patris Dagoberti regnum Francorum regi cœptum eſt, & adminiſtrari ab his, qui Prouiſores aulæ regiæ, vel Maiores domus eſſe videbantur. Quod idē Godfridus Viterbien. parte Chronic. 16. teſtatur. Itemque ſcriptor Chronici Beſnenſis monaſterij: In illo tempore, inquit, deficientibus iam à priſtino vigore regibus, cura totius regni adminiſtrabatur per duces & Principes domus. Itaque dum illi Magiſtri Palatij omnia Reipub. munera obirent, & ſiquod gerendum eſſet bellum, exercitibus præeſſent, hi domi nudo atque inani Regum nomine contenti, propter deſidiam in otio viuebant. Tandemq́ue eò progreſſa res eſt, vt Childerico rege XVIII. regnum obtinente, Pipinus Magiſter Palatij, qui regis nomine magna diuturnaque bella geſſerat, Saxones deuicerat, ſuamq́ue in poteſtatem redegerat, oblatam regij nominis occupandi facultatem non repudiarit: exercitu præſertim, eoque victore & glorioſo inſtructus. Quarum rerum

rerum apud Auctores teſtimonia hæc extant. Primum apud Ottonem Friſingenſem Chronic. 5. capite 12. & imitatorem ipſius Godfridum Viterbienſem, part. 16. vbi ſic ſcribunt: Reges Franciæ ante tempora Pipini Magni, qui Maior domus erat, expertes omnis adminiſtrationis & regiminis, ſolo nomine regnabant: ſed Maiores domus vniuerſam regni adminiſtrationem habebant. In eandem ſententiam Sigebertus ſub anno 662. & Lothario Clodouei filio ita loquitur: Ab hinc Francorum regibus à ſolita fortitudine & ſcientia degenerantibus, regni potentia diſponebatur per Maiorem domus, regibus ſolo nomine regnantibus: quibus moris erat principari quidem ſecundum genus, & nil agere, vel diſponere. Quanquã in hac commemoratione cautio adhibenda eſt. nam cùm & Pipinus & eius filij ob ereptum regi Childerico regnũ inuidia (vt credi par eſt) laborarent, reperti ſunt homines ingenioſi, qui & Childerici, & ſuperiorum regum deſidiam verbis maiorem facerent: inertiamq; grauius accuſarent. In his Eguinarthus Caroli Magni Cãcellarius, qui ſuo Imperatori ſtrenuã in ea re operam nauauit. Nam initio ſui libri ita ſcribit: Gens Merouingorum, de qua Franci reges ſibi creari ſoliti erant, vſque in Hildericum regem, qui iuſſu Stephani Rom. Põtificis depoſitus ac detonſus, atque in monaſterium truſus eſt, duraſſe putatur: quæ licet in illo finita poſ-

ſit videri, tamen iamdudum nullius vigoris e-rat, nec quicquam in ſe clarum, prĕter inane regis vocabulum, præferebat. Nam & opes & potentia Regni penes Palatij Præfectos, qui Maiores domus dicebantur, & ad quos ſumma imperij pertinebat, tenebantur: neque aliud Regi relinquebatur: quàm vt Regio tantùm nomine contentus, crine profuſo, barba ſubmiſſa, ſolio reſideret, ac ſpeciem dominãtis effingeret, legatos vndecunque venientes audiret, eiſque abeuntibus reſponſa, quæ erat doctus, vel etiam iuſſus, ex ſua velut poteſtate redderet: cùm præter inutile Regis nomen & precarium vitæ ſtipendium quod ei præfectus Aulæ, prout videbatur, exhibebat, nihil aliud proprij poſſideret, quàm vnam præparui reditus villam: in qua & domum, ex qua famulos ſibi neceſſaria miniſtrantes, atq; obſequium exhibentes paucæ numeroſitatis habebat. His Eguinarthi verbis, quæ in Appendice quoque Hunibaldi apud Tritenhemium reperio, inductus Sigebertus ſub anno *662.* eadem propè verborum contumelia ſuperiores Reges inſectatur: Quibus, inquit, moris erat principari quidem ſecundum genus, & nihil agere vel diſponere, quàm irrationabiliter edere & bibere, domique morari. Quaſi verò hæc eadem Regum ſuperiorum ratio, atque inertia fuerit: ac non potius virtus ac fortitudo animi ſingularis, qualem ſcriptores omnes in Clodoueo commemorant, qui non modò innumerabiles Germanorum copias, in Galli-

Galliam irrumpentes, prælio propè Tolbiacum commiſſo, profligauit: verùm etiam Romanorum reliquias è Galliæ finibus propulſauit. Iam verò quid de Childeberto, & Clothario dicemus, qui Wiſigothos & Oſtrogothos è Prouincia & Aquitania, vbi ſedes fixerant, exterminarunt? Quorum omnium in hiſtorijs nulla Magiſtri Palatij, ne minima quidem mentio fit: niſi fortè curſim atque obiter, & tanquam vnius è Regij Imperij adminiſtris. velut apud Gregor. lib. 5. cap. 18. vbi de Gucilio loquitur: & lib. 6. cap. 9. & cap. 45. & lib. 7. cap. 29. itaque honos ille non tantùm in Regis, verùm etiam in Reginæ aula & comitatu verſabatur. Nam idem Gregor. lib. 7. cap. 27. Wadonem quendam nominat Maiorem domus in aula Reginæ Rigunthæ: alijsque locis compluribus idem Gregor. & Aimoinus Magiſtros aulæ domuſque Regiæ commemorant. Tantæ autem illorum Regiorum præfectorum potentiæ initium (vt modò diximus) cœpit tempore Clotharij II. circiter annũ Chriſti DLXXXVIII. id eſt, circiter CXXX. annis poſt Regnum Francogalliæ conſtitutum. Quod ex eo, quem Venericus aliquoties profert, hiſtorico licet cognoſcere. Sunt tamen alij duo hiſtorici, ſed nequaquam tantæ auctoritatis, Sigebertus & Tritenhemius, qui tantæ potentiæ initium ad Clotharij III. Regnum referunt: cuius Magiſter Palatij Ebroinus nominatur, homo nequitia & crudelitate inſignis. Vtcunque ſit, Hiſtorici alijs quoque nomini-

bus præfectos illos appellabant:nimirum Magiſtros Regij palatij, Comites domus Regiæ, Præfectos aulæ, Comites Palatij, Duces & Principes domus: quinetiam aliquot poſt ſeculis Seneſchalli Franciæ appellati ſunt. Sigebertus ſub anno MCLXX. In purificatione beatæ Mariæ fuit filius Regis Anglorum Pariſijs, & ſeruiuit Regi Francorum ad menſam, vt Seneſchallus Franciæ. Hanc Seneſchalciam, vel (vt antiquitus dicebatur) Maioratum domus Regiæ Robertus Rex Francorum dedit Gaufrido, &c.

Vtrum Pipinus Papæ, an concilij Francogallici auctoritate Rex factus fuerit.

CAP. XVI.

QVoniam ſuperius dictum eſt, Pipinum ex magiſtro Palatij Regem eſſe factum, exacto Childerico Rege ſtupido, in eoque Childerico Merouingiorum ſtirpem defeciſſe: non alienum eſt, hoc loco exquirere, cuiuſnam auctoritate Regnum illi delatum fuerit. Nam Gelaſius Papa in can. alius. 15. quæſt. 6. Alius, inquit, Romanus Pontifex, Zacharias ſcilicet, Regem Francorum non tam pro ſuis iniquitatibus, quàm pro eo quòd tantæ poteſtati erat inutilis, à regno depoſuit: & Pipinum Caroli Imperatoris patrem in eius locum ſubſtituit: omneſque Francigenas à iuramento fidelitatis abſoluit. Neque ferè quiſquam eſt, qui non illud Papæ de ſemetipſo teſtimonium approbarit: Ado, Lambertus, Regino, Sigebertus, Aimo-

Aimoinus, Landulphus. Quinetiam Venericus Vercellenſis, in eo quem ſuperiùs protulimus libro verba hæc ex epiſto. Gregorij Papæ VII. ad Hermannum Metenſem Epiſcopum profert. Quidam Romanus Pontifex Regem Francorum non tam pro ſuis iniquitatibus, quã pro eo quòd tantæ poteſtati non erat vtilis, à regno depoſuit, & Pipinum in eius loco ſubſtituit, omneſque Francigenas à iuramento fidelitatis, quam illi fecerant, abſoluit. Hæc ille. Quod idem Otto Friſing. commemorans libro Chronic. 5. capite 23. itemque Godfrid. Chronic. parte 17. ita exclamant: Ex hoc facto Romani Pontifices Regna mutandi auctoritatem trahunt. Sed videamus, ne huius hiſtoriæ veritas non ſatis conſtet. nam primùm omnium ex tanto Regum Francorum numero, quos vel creatos, vel abdicatos docuimus, neminem eſſe conſtat, Papæ auctoritate vel creatum, vel abdicatum: contrà verò docuimus ius illud omne & creandorum, & abdicandorum Regũ, penes ſolenne gentis Concilium fuiſſe. vt planè incredibile videatur, Francos in hoc vno ius illud ſuum neglexiſſe. Quid verbis opus eſt? Venericus ille Vercellenſis teſtimonium profert hiſtorici veteris, qui de geſtis Francorum conſcripſerat: quo tota illa narratio mendacij coarguitur: dilucideq; affirmatur, & Childericum & Pipinum vſitato Francorum more, veteriq; inſtituto, illum abdicatũ: hunc autem in illius locum ſuffectũ fuiſſe: hoc eſt, ſolẽni gentis

concilio: cuius ſolius tantum fuiſſe poteſtatem ſuperius demonſtrauimus. Illius autem hiſtorici verba hæc ſunt: Quòd vnà cum conſilio & conſenſu omnium Francorum miſſa relatione ad ſedem Apoſtolicam, & auctoritate percepta, præcelſus Pipinus electione totius gentis ſublimatus ſit in ſedem Regni, cum conſecratione Epiſcoporũ, & ſubiectione Principum. Quibus ex verbis ſatis patet, Pipinum non à Papa, ſed à populo ipſo & Ordinibus ac Statibus Regni delectum, inauguratumq́ue fuiſſe. Quod etiam paulò ante dilucidius idem Venericus ex eodem Hiſtorico ſic exponit: Pipinum Maiorem Palatij cùm ad illum ſpectaret ſumma Regiæ poteſtatis & officij, electum fuiſſe primùm ex præfectis palatij in Regem, atque ordinatum fuiſſe: prius ſuper hoc experto Zachariæ Papę iudicio: quia conſenſus & auctoritas Romani Pontificis neceſſaria huic videbatur negotio. Et mox: Quorum legatorum poſtulationem cùm æquá atque vtilem Zacharias Papa iudicaſſet, ad ea quæ poſtulabant conſenſit, & Pipinus factus eſt Rex communi ſuffragio Principum. In eandem ſententiam Ado Viennenſis Æt. VI. ſub anno 727. ita ſcribit: Miſſi legati ad Zachariam, vt interrogarent eum, ſi ita manere deberent Reges Francorum, cùm penè nullius poteſtatis eſſent, iam ſolo Regio nomine contenti. Quibus Zacharias Pontifex reſponſum dedit, Regem potius illum debere vocari, qui Remp. regeret. Reuerſis legatis, abiectoq́ue Childerico,

rico,

rico,qui tunc Regium nomen habebat, Franci per conſilium legatorum & Zachariæ Pontificis electum Pipinum Regem ſibi conſtituunt. Præter illos ſuperiores extat Aimoini teſtimonium in eandem ſententiam lib. 4. cap. 61. vbi ad extremum ita concludit: Hoc anno Pipinus Rex Francorum appellatus eſt, & more Francorũ eleuatus in ſoliũ Regni, in Sueſſionũ ciuitate. Sed & Godfrid. Viterbiẽ. Chro. parte 17. c. 4. Pipinus, inquit, per Papã Zachariã ex electione Francorũ rex factus eſt Francorum, Hildrico ignauo Rege per Francos in monaſterium miſſo. Horum ſimilia dilucidè ſcripſerunt Sigebertus ſub anno 752. auctores hiſtoriæ Miſcell. lib. 22. Item Otto Friſing. lib. 5. cap. 21. 22. 23. & auctor libri cui titulus eſt, Faſciculus temporum: Ex quibus omnibus facilè intellectu eſt, Non ſi Franci Pipinum exquiſita Papæ ſententia Regẽ crearunt, iccirco illum Papæ imperio atque auctoritate creatum fuiſſe. Aliud eſt enim Regem creare, aliud creandi conſilium dare; aliud ius creandi habere, aliud ius conſilij dandi. quanquam conſilij in huiuſmodi rebus dandi ius nemo habet, niſi is à quo petitur. Proferam etiam teſtimonium inſigne, quod mihi ex veteri quodã manuſcripto incerti auctoris libro miſſum eſt, in quo hæc Archiepiſcopi Maguntinenſis ad Pipinum oratio profertur: Galli omnium ordinum conſenſu hoc diadema regium cum oneris, tum honoris inſigne capiti tuo mea manu inferunt: teque ſpolijs Childe-

rici exornant, cuius non familiam aut maiorum memoriam, ſed perditiſſimos mores oderunt, tuæ virtutis lucem ſuſpiciunt & amant. Quod ſi tantum lumen in te extingui ſuperbia, aut obſcurari ignauia ſenſerint, quid de te illos facturos putas, quorum beneficio ſtabis, qui in eum qui ſuo iure, non alieno beneficio regnum obtinebat, tam ſeuerum exercuerunt iudicium? Diſce igitur Pipine, alieno exemplo, atque periculo, Regem agere, hoc eſt omnem curam & cogitationem in ſalute populi tui collocare. Denique nemo dilucidius totam hanc rem explicat Marſilio Patauino, qui imperante Ludouico Bauaro librum de tranſlatione imperij conſcripſit: in quo, cap. 6. ita loquitur: Pipinus filius Caroli Martelli, vir in rebus bellicis ſtrenuus, legitur à Zacharia Papa in Regni Francorum excellentiam ſublimatus. Sed Aimoinus in Geſtis Francorum ſcribit, & verius, Pipinum per Francos legitimè in Regem electum, & per Regni Proceres leuatum. Childericus verò, qui tum ſub nomine Regio in delitijs marceſcebat, fuit in monachum tonſoratus. Vnde non illum Zacharias depoſuit, ſed deponentibus (vt quidam aiunt) conſenſit. Nam talis depoſitio Regis, & alterius inſtitutio, propter rationabilem cauſſam, non ad Epiſcopum tantũmodo, neque ad clericum aliquem, aut clericorum collegium pertinet, ſed ad vniuerſitatem ciuium inhabitantium regionem, vel nobilium, vel ipſorum valentiorem multitudinem.

Hæc

Hæc Marſilius. quibus conſentaneum poſtea reperi locum in Appendice Hunibaldi, apud Iohann. Tritenhemium: vbi ſcriptum ita eſt: Eodem anno proceres totius Regni conuenientes in vnum ſuper abrogatione Regis Hildericiinutilis, cœperunt habere conſilium. placuit autem in commune omnibus, vt Regem Hildericum nullam regnandi vel peritiam, vel poteſtatem habentem deponerent: & Pipinum penes quem totius regni ſumma manebat auctoritas, in regem ſublimarent. Sed Pipinus in hanc rem conſentire noluit, niſi prius conſiliũ Romani Pontificis Zacharię inquiratur, cauſſas allegans ſe monentes. Hæc ille. Paparum igitur commentum impudens de iure Regum vel creandorum, vel abdicandorum, perſpicuum omnibus eſſe arbitror. Sed præter commentum, quod improbitatis & impudentiæ documentum eſt certiſſimum, operæpretium eſt, inſignem quandam Stephani Papæ epiſtolam ad hanc fabulam accommodatam proponere, ex qua de veteratoris illius ſtoliditate & veſania exiſtimare liceat. Extat autem apud Reginonem, monachum ordinis Benedictini, Abbatem Pruniacenſem, teſtem in hoc genere irrefragabilem: in Chronic. anni DCCLIII. STEPHANVS Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei. Sicut nemo ſe debet iactare de ſuis meritis, ſic non debent opera Dei, quæ in illo per ſuos ſanctos fiunt, ſine ſuis meritis ſileri, ſed prædicari: ſicut angelus admonet Thobiam. Vnde

ego pro oppreſſione ſanctæ Eccleſiæ à Rege atrociſſimo & blaſphemo & nec dicendo Haiſtolpho, ad optimum & Sancti Petri fidelē Dominum Pipinum, Chriſtianiſſimum Regem, in Franciam veni: vbi ægrotaui vſque ad mortem: & manſi aliquod tempus apud pagum Pariſiacum, in venerabili monaſterio Sancti Dionyſij martyris: quem, cùm iam medici deſperarent, fui ſicut in oratione in Eccleſia eiuſdem beati martyris ſubtus campanis: & vidi ante altare Dominum Petrum, & Magiſtrum gentiū Dominum Paulum: & tota mente illos recognoui de illorum ſurcarijs: & tunc Beatum Dominum Dionyſium ad dextram Domini Petri, ſubtilem & longiorem. dixitque bonus Paſtor Dominus Petrus: Hic frater noſter poſtulat ſanitatē: & dixit beatus Paulus: Modò ſanabitur. & appropinquās miſit manum ſuam ad pectus Domini Dionyſij amicabiliter, reſpexitque ad Dominum Petrum: & dixit Dominus Petrus ad Dominum Dionyſium hilariter: Tua gratia eſt ſanitas eius. Et ſtatim Dominus Dionyſius thuribulum incenſi, & palmam in manu tenens cum presbytero & diacono, qui in parte ſtabāt, venit ad me, & dixit: Pax tecum frater, noli timere. non morieris donec ad ſedem tuam proſperè reuertaris: Surge ſanus, & hoc altare in honorem Dei & Apoſtolorum Petri & Pauli, quos vides, dedica. miſſas gratiarū agens, moxque factus ſum ſanus: & volebā implere, quod mihi præceptum erat, & dicebant, qui ibi ad-

erant

erant, quòd dementabam. Quapropter retuli illis & Regi, ſuiſque omnibus ex ordine quæ videram, & quomodo ſanatus fuerim, & impleui quæ viſa ſunt mihi omnia. Geſta ſunt autem hæc anno ab incarnatione Domini DCCLIII. v. Id. Aug. quo Chriſti roboratus virtute, inter celebrationem conſecrationis prefati altaris, & oblationem ſacrificij vnxi in Reges Francorum Regem Pipinum, & duos filios eius, Carolum & Carolomannum. Sed & Bertrandam coniugem ipſius Regis, indutam cycladibus regijs, & gratia ſpiritus ſancti ſeptiformis conſignaui in Dei nomine: atque Francorum proceres Apoſtolica benedictione ſanctificans, auctoritate S. Petri ſibi à Chriſto tradita obligauit, & obteſtatus eſt, vt nunquam de altera ſtirpe per ſuccedentium temporum curricula, ipſi vel quique ex eorum progenie orti, Regem ſuper ſe præſumant aliquo modo cõſtituere niſi de eorũ progenie. Hæc Papa Stephanus: cuius cũ ridicula bonis omnibus veſania videri debet, tum etiam deteſtanda illa execratio, qua in eorum caput vtitur, qui non ex Caroli Magni ſtirpe pgnati regnum obtinerent. vt vel vnicus ille locus inſignem eius libelli ſtoliditatem coarguat, quem Matharellus neſcio quis, rabula impudẽs & impurus, aduerſus hanc noſtram Francogalliam nuper edidit: & in quo ſtultiſſimam illam Papæ Stephani epiſtolam comprobat, digniſſimumque & illum & alterum neſcio quem Papirium Maſſonum, Ieſuitam Bardocucullum,

& Sycophantã mercede conductum oſtendat, qui in Mathurini Pariſienſis fano, vbi eiuſmodi fanatici curantur, flagris ad necem cedantur.

De Comeſtabulo, & Paribus Franciæ.

CAP. XVII.

PRæter illam Magiſtri Palatij dignitatem, de qua ſuperius diximus, fuit & altera, de qua iccirco dicendum hoc loco eſt, quia non multis ab hinc ſeculis, ſed prope Maiorum noſtrorum memoria, videtur in illius locum ſucceſſiſſe. Erant enim Comites ſtabuli Regij, vnde Comeſtabuli, ad extremum Conneſtablij poſtea, corrupto nomine, dicti ſunt. Comites autem poſteriorum Imperatorum Romanorum ætate vulgò dicebãtur omnes, qui ampliſſimos quoſque honores in Regia obtinebant: & Rempublicam pro parte adminiſtrabant: à qua conſuetudine veteres non abhorruiſſe, alijs quibuſdam libris noſtris docuimus. Sic enim Cicero Calliſthenem Alexandri Magni Comitem non vno loco appellat. Erat autem Comes ſtabuli, ferè is, qui apud Romanos Magiſter equitum dicebatur: hoc eſt, qui equitatui præerat: cui cuſtodes regiorum equorum ſuberãt, quos vulgo Scutieros appellamus. Gregor. Turon. lib. 5. cap. 39. Theſaurarius Clodouei à Cuppane Stabuli comite de Biturigo retractus, vinctus Reginæ tranſmiſſus eſt. Et rurſus capite 48. vbi de Leudaſte loquitur: Quæ libenter eum colligens prouocat, equorumque melio-
rum

rum deputat eſſe cuſtodem. Hinc iam obſeſſus vanitate,& ſuperbiæ deditus, Comitatum ambit ſtabulorum: quo accepto,cunctos deſpicit ac poſtponit. Quibus ex locis apparet,cuſtodiam equorum præfecturam fuiſſe honeſtiſſimam, ſed multo ampliorem Comitatum Stabulorum. Cuius rei Aimoinus quoque auctor eſt libro 3. capite 43. vbi de eodem Leudaſte loquitur: Reginæ familiariſſimus factus, cuſtos equorum efficitur. Inde Comitatum ſuper ceteros nactus cuſtodes, poſt mortem Reginæ Comitatum Thuronicum à Chariberto percepit. Et rurſus capite 70. Leudegiſilus Regalium pręfectus equorum, quem vulgo Coneſtabilem vocant, quemq́ue Rex ei pręfecerat expeditioni, machinamenta deduci imperat. Item libro quarto capite 95. vbi de Carolo Magno loquitur: Eodemq́ue anno Burchardũ Comitẽ Stabuli ſui cum claſſe miſit in Corſicam. Quod Regino libro 2. commemorans: Eodem anno, inquit, Burchardum Comitem Stabuli ſui, quem corruptè Conſtabulum appellamus, cum claſſe miſit in Corſicam. Hunc autem Appendix Gregorij Comeſtabulum appellat, libro vndecimo: Brunechildis, inquit, ab Erporre Comeſtabulo de pago producitur. Quòd cùm ita eſſet, Albert. Krantzius lib. Suet. 5. capite 41. auſus eſt Conneſtablium affirmare, eundem eſſe, quem Germani Marſchallum appellant. Gubernatorem, inquit, appellauere ex Optimis militem, qui conuocandis

Regni cœtibus & omnia vice Principis gerendi habeat poteſtatem. Mareſchalcum noſtri vocant: Galli Conneſtabulum. Hæc ille. quæ fortaſſis eo probabiliora videri poſſunt, quod Mareſchallorum nullam in Francogallia noſtra mentionem antiquitus animaduerto: vt veriſimile ſit, Regum poſteriorum inſtitutum illud fuiſſe, ad Germanorum conſuetudinem accõmodatum. Vtcunque ſit, vetus hoc verbum eſſe patet etiam ex Annalib. Anglicis Thomæ Walſinghamij: vbi ſub anno 1293. ita ſcribit: Moxque Rex Francorum præcepit conſtabulario Franciæ, vt in manu armata ducatum Aquitaniç regis Francorum nomine occuparet. Hũc autem ſtabulorum Comitatum non dubito à Romanorum Imperat. inſtituto natum fuiſſe: etſi ex paruis initijs tandem moribus noſtris ad præfecturæ prætoriæ dignitatem excreuit. Erat autem per illa tempora dignitas hæc tanquam militaris Tribunatus. Ammia. li. 26. vbi de Imp. Valentiniano loquitur: Nicomediam itineribus certis ingreſſus, Kalen. Martijs Valentem fratrem ſtabulo ſuo cum Tribunatus dignitate præfecit. Eius dignitatis in Cod. Iuſtiniani mẽtio fit l. 1. C. de comitibus & tribunis ſchol. vbi magni honoris loco illis tribuitur, vt Imperatoris epulis præeſſe, & purpuram eius adorare poſſint. Itemque in l. 3. C. Theodoſ. de annon. & tribut. & l. perpenſa, 29. Cod. Theodoſ. de equor. collat. & l. 1. C. Theo. qui à præbit. tyron. vbi ius illis conceditur ſportulas exigendi à pro-

prouincialibus, qui militares equos ad vſum Imperatoris conferebant. Supereſt, vt de ijs magiſtratibus diſſeramus, qui vulgo PARES FRANCIÆ nominantur: quanquam nobis quidem non ſtudium, ſed monimentorum facultas deeſt. Nam ex tanto librorum numero, qui Francogalliæ Annales & Chronica dicuntur, ne vnus quidem adhuc editus eſt, in quo probabilis aliqua illius inſtituti ratio ꝓferatur. Quod enim Guaguinus & Italus quidam Paulus Æmilius non tam Regum Gallię hiſtoricus, quam Paparum aſſentator mercenarius, & alij neſcio qui vulgo ſcribunt, magiſtratus illos vel à Pipino, vel à Carolo Magno inſtitutos fuiſſe: id planè abſurdū eſſe, vel hinc licet intelligatur, quòd ex tam multis Germanis Hiſtoricis, qui regum illorum ætate, aut paulò infra eorum ætatem hiſtorias ſcripſerunt, nullus planè Magiſtratuum illorum mentionem vel tenuiſſimam interponit. Quinetiam Aimoini de Francorum inſtitutis & rebus geſtis hiſtoria, vſque ad Ludouici Pij, eiuſq; Appendix ad Ludouici Iunioris Regis XXXVII. ætatem perducta, nuſquam horum Parium mentionem facit. Quare tantiſper dum certius aliquid afferatur, inſtitutū ad illud Hugonis Capetti regnum referendum arbitrabor: qui cùm remoto herede legitimo regnum occupaſſet, proceres aliquot nouo quodam honore ac beneficio ſibi deuinciendos putauit. nam eiuſmodi aliquid ab illo factum omnes conſentiunt. Eius autem inſtituti exem-

plum facilè intelligitur ex Feudali iure ſumptũ fuiſſe: quo iure Vaſſalli qui ab eodem Seniore ac patrono feuda receperunt, Pares inter ſe, hoc eſt, quaſi ὁμότιμοι, appellantur. quorum triplex hæc poteſtas eſt: primum, vt qui in vaſſallorum ordinem cooptantur, pro eorum collegio cooptentur: lib. Feud. 2. titul. 2. tum vt rogati teſtimonium de inueſtitura dicant: libro 2. titulo decimonono. poſtremò, vt ſi qua vel inter ipſos, vel inter Seniorem & inter ipſos controuerſia exoriatur, ipſi iudicium & ciuile & criminale exerceant. libro ſecundo, titul. 46. & titul. 52. & titul. 55. Et profectò ita eſt, vt Pares Franciæ hoc iure ſint: primum vt neque inaugurari, niſi pro collegio, neque abdicari, niſi cauſſa in conſilio cognita, neque ad aliud vllum niſi ad collegarum iudicium, vocari poſſint. quanquam Pariſienſis Senatus hanc ſibi auctoritatem aſciuit, vt Pares cauſſam apud ſe dicere iubeat. Ac Budæus quidem vir longè doctiſſimus, Pares illos Patritiorum nomine appellat: ſcribitque videri ſibi ab vno aliquo Rege inſtitutos, ex eorum numero, qui Germanicum Imperium obtinuerunt: propter ea quod Iuſtinianus Patres eos ab imperatore delectos eſſe ait, quaſi Reipubl. patronos, tutoreſque. Ego verò doctiſſimi viri ſententiam non aſpernor: præſertim à Parium dignitate non alienam. Fuit enim Romanorum Imperat. poſteriorum ætate Patritiatus, dignitas ab illa Parium non admodum diſſimilis: partim

tim quòd Reipublicæ quodammodo patres erant, vt Suidas teſtatur: & de ſummis quibuſque rebus ab Imperatore conſulebantur: inſignibuſq; iiſdem, quibus Conſules, vtebantur: ac maiorem quidem Præfecto Prætorio, minorem autem Conſule, honorem atque auctoritatem habebant. Quod ex Iuſtiniani Nouellis, & Sidonio Apollinari, & Claudiano, & Caſſiodoro præſertim cognoſci poteſt. Sed tranſlato in Germanos Imperij nomine, vſurpatum hunc honorem non arbitror. neque veriſimile eſt, vllos eiuſmodi Patritios ab aliquo Germanico Imperatore, qui idem Francogalliæ Rex eſſet, inſtitutos fuiſſe, vt non aliquis ex Germanis hiſtoricis eius mentionem feciſſet. Denique idem Budæus, eodem loco hæſitans, commemorat eiuſmodi Parium dignitatem apud ceteras quoque vicinas gentes fuiſſe: atque in Regijs Commentarijs ſcriptum eſſe, anno MCCXXIIII. Ioannem quendam Nigellanum Flandrum, cui controuerſia in Flandria illata eſſet à Comitiſſa Flandriæ, ad Pares Franciæ appellaſſe: quòd æquo iudicio apud Pares Flandriæ certare ſe non poſſe iuraſſet. cumque à Comitiſſa ad Parium Flandriæ iudicium reuocaretur, tandem certis de cauſſis decretum fuiſſe, vt ea controuerſia ad Pares Franciæ introduceretur. Cauſſa autem tranſlati iudicij cuiuſmodi fuerit, neque Budæus exponit: & qui in iure feudali verſatus fuiſſet, nunquã prætermiſiſſet. Verũ vt iã huius magiſtratus

inſtitutum paulò planius ac certius exponamus: primum omnium, vt iam antè dixi, conſtare inter omnes arbitror, nullam Parium nominis, neque apud Germanos, neq; apud Gallos hiſtoricos ante Capeuingiorum regum mẽtionem inueniri. Sed quoniam eruta quædam nuper vetuſtatis monimenta video, atque in lucem edita, in quibus illorum Parium iura nõ minima ex parte deſignantur, operæpretium eſſe arbitror quæ ex illis commentarijs obſeruauimus, breuiter exponere: idque eo lubentius, quod ab eo ipſo, à quo illi commentarij nuper euulgati ſunt, in aliam partem ac veritas & ratio poſtulat, contorquentur. Ergo eorum quidem inſtituendorum cauſſam duplicem video fuiſſe: primùm, vt regis inaugurationi atque (vt tum loquebantur) inueſtituræ præeſſent. hoc eſt, vt regem imperij ſui inſignibus, atque infulis, ſolenniter in Principum atque Optimatum conuentu exornarent. deinde vt ſiquis è Potentium & Principum Franciæ numero fraudis capitalis reus fieret, iudicium illud exercerent. nã cùm antiquitus ea iudicia in publico Gentis Cõcilio exercerentur (vt ſuperius copioſè demonſtratum eſt) atque is mos Maiorum paulatim Capeuingiorum inſtituto ad iuridiciale parlamẽtum (de quo poſterius dicemus) traduci cœpiſſet: neq; Principes regni facilè illi parlamento ſuas fortunas committendas putarẽt, Regibus illis ad ſuas rationes commodiſſimum fore viſum eſt, præter illius parlamenti curiam, ſuũ

hunc

hunc Parium conſeſſum inſtituere, quæ Parium curia vocitata eſt: quorum tamen ordo ac numerus aliquandiu varius fuit. neque enim Duodecim viri ſemper fuerunt, vt eos ipſos à quibus hæc monimenta prolata ſunt, ariolari video: ſed interdum plures, interdum pauciores erant: prout Regi, à quo in ſummi honoris ac beneficij loco magiſtratus ille deferebatur, commodum videbatur. Id quod ex infraſcriptis monimentis cognoſcere licebit: quorum antiquiſſimum eſt ſub anno MCCXVI. hoc eſt ſub Rege Ludouico Craſſo: Iudicatum eſt à Paribus Regni noſtri, videlicet à Rhemenſi Archiepiſcopo, Wilel. Lingonen. Guillelmo Cathalaunenſi, Ph. Beluacenſi, Stephano Nouiomenſi epiſcopis, & Odone Duce Burgundiæ, & à multis alijs Epiſcopis & Baronibus noſtris, videlicet Altiſiod. R. Carnot. G. Siluanect. & I. Lexouienſi Epiſcopis, & Comite Pontiui, R. Comite Drocarum, B. Comite Britãniæ, C. Comite S. Pauli, Wil. de rupibus. Seneſc. Andeg. Wil. Comite Iuuigniaci, I. Comite Bellimontis, & R. Comite Alencon. nobis audientibus, & iudicium adprobantibus, &c. Quibus ex verbis cognoſci poteſt, non eoſdem fuiſſe per id tempus Pares Franciæ, qui poſteriorib. temporibus fuerunt: magnamque illorum partem, pro illorum tẽporum ſuperſtitione, Archiepiſ. & Epiſcopos fuiſſe. Nam cũ Epiſcopales ſedes ijs in locis conſtituerentur, quibus opima & fructuoſa prædia & tanquam ſatrapiæ attributæ Regum libera-

litate fuerant, facilè cum illis opibus ſuperbia Sacerdotum creuit: ac tum præſertim cum ſacerdotia & Epiſcopatus non propter muneris Eccleſiaſtici functionem, ſed propter opum & potentiæ magnitudinem ad homines illuſtri familia natos deferri cœpti ſunt. Hinc illud Sigeberti ſub anno D. Collatis à Clodoueo rege multis prædiis Eccleſiæ Rhemenſi, Remigius multa eorum parte data Eccleſiæ Laudunẽſi ſedem Epiſcopatus ibi eſſe conſtituit. Sed ad Parium inſtitutum redeamus. nam ex aliis commentariis aliud Parium iudicium aduerſus Petrum Mauclerum, (id eſt, maledoctum) Armoricæ Britanniæ Principem, his profertur verbis: Ex anno MCCXXX. Galterus Dei gratia Senonenſis Archiepiſcopus, Galterus eadem gratia Carnotenſis & Guillelmus Pariſienſis Epiſcopi, Comes Flandriæ, Th. Comes Campaniæ, Comes Niuernẽſis, Comes Bleſenſis, Comes Carnotenſis, Comes Montisfortis, Comes Vindocinenſis, Comes Rociacæ, Matthæus de Montmorencio Franciæ Conſtabularius, Iohannes Sueſſionenſis, Stephanus de Sacrocæſare, Vicecomes Bellimontis, &c. notum facimus, quòd nos coram chariſſimo domino noſtro Ludouico Rege Frãciæ iudicauimus vnanimiter, quod Petrus quondam Britanniæ Comes, propter ea quæ eidem domino Regi fors fecerat, Baillium Britanniæ per iuſtitiam amiſit, & quod Barones Britanniæ & alij qui ei fecerunt fidelitatem vel homagium ratione illius Baillij, ſunt penitus abſolu-

abſoluti, & quicti ab illa fidelitate & homagio, &c. Sed aliud inſignius profertur, ex anno MCCCXV. ſub Rege Ludouico Hutino, ex quo intelligitur, primùm quàm ſæpe Parium dignitas variis Principibus attributa fuerit: deinde ad illorum iudicia nonnullos inſuper alios è Franciæ proceribus & ſatrapis Epiſcopis adhiberi ſolitos: poſtremò in illorum numero interdum etiam Reges ac principes exteros fuiſſe, ſiquidem ſatrapiam aliquam ex iis, quibus Pariatus dignitas attributa fuerat, poſſidebant. Verba autem illius Commentarij hæc ſunt: Nos Pares ſupradicti ad requeſtam & mandatum Regis venimus in ſuam curiam Pariſius, & fecimus & tenuimus curiam cum duodecim aliis perſonis, prælatis, & aliis altis hominibus, Archiepiſcopo Rothomagi, Epiſcopis Briocenſi & Maclouienſi, Philippo filio Regis Franciæ, Comite Pictauienſi, Ludouico Ebroicarum Comite, Carolo Comite Marchiæ, Guydone Comite S. Pauli, Gaucherio dom. Caſtellionis: & Portiani, Comeſtabili Franciæ, primogenito Comitiis Claromontis, Io. dom. Claromontis & Caroleſij, dom. de Marcueil, & Milone dom. de Noyers, à nobis electis ad iudicandum nobiſcum, tanquam curia Paribus munita regis auctoritate: qui dixit ſe nõn poſſe plures Pares habere: quia Dux Aquitaniæ, nẽpe rex Angliæ, qui vocatus fuerat, ſe excuſauit ob bellũ Scotorum: Dux Burg. quoq; excuſauit ſe propter certam exoniã: Epiſc. Nouioduni mortuus erat: &

Cathalaunen.Epiſco.pro certis cauſſis in carceribus detinebatur,&c. His inſignibus vetuſtatis teſtimonijs accedat etiam illud quod ex cõmentarijs anno MCCCLX. prolatum eſt: vnde intelligi poteſt, primum quod iam aliquoties diximus, certum quidem ac definitum Parium numerum fuiſſe, ſed eius arbitrium ſummum penes regiam poteſtatem fuiſſe: deinde honorem illum non *Patriciatus*, vt Budæus & Budæum ſecuti crediderunt: ſed *Pariatus* nomine appellatum fuiſſe: quanquam poſterioribus ſeculis Paritatis quoque & ex Gallicę linguæ conſuetudine *Perriæ* nomen illi tributum eſt. Verba autem illius commentarij hæc ſunt: Et cum huiuſmodi Ducatus dignitatis nomine, honorem ſuperaddentes honori, Parem Franciæ ipſum fecimus, ſtatuentes auctoritate prædicta vt ipſe, quamdiu vixerit in humanis, & dicti eius heredes maſculi de matrimonio legitimo procreati, poſt eius obitum Duces Bituricenſes & Aruernię ac Pares Franciæ nominentur, omniq́ue Ducatus & Pariatus honore cum nomine, iure, & quacunque alia prærogatiua lætentur, &c. Eiuſdemmodi ferè illud diploma eſt regis Iohann. ſub anno 1363. vbi honos ille non *Patriciatus* ſed *Pariatus* appellatur: Ducatum Burg. in Pariatu, & quicquid iuris & proprietatis habemus in eodem, nec non in Comitatu Burg. ex ſucceſſione Philippi vltimi, ducis conſanguinei noſtri, chariſſimo Philip. filio noſtro conceſſimus tenenda & poſſidenda per eum,

&

& heredes ſuos in legitimo matrimonio, ex proprio corpore procreandos, perpetuò, hereditariè, pacificè & quietè. Sed poſterioribus temporibus *Paritatis* & *Perriæ* verbum (vt ſuperius diximus) ex popularis linguæ conſuetudine vſurpari cœpit: vt ex commentarijs anni MCCCCXIIII. cognoſci poteſt, in quibus ita ſcriptum eſt: Eundem Iohannem conſanguineum noſtrum ampliori volentes fulgere dignitate, & Comitis titulum ſupradictum in maiorem excelſioremque mutantes, dictum Iohãnem conſanguineum noſtrum, in Ducem tenore præſentium ſublimamus: dictumque Comitatum Alenconij erigimus in Ducatum, volentes vt prædictus Ducatus in Perria ſeu Paritate nobis teneatur: ſub forma tamen & modis quibus antea idem Iohannes ſæpedictum tenebat Comitatum. Atque hæc quidem ex Commentarijs Gallicis, vt dixi, prolata ſunt: in quibus illud quoque notatione dignum eſt, quod dici & commemorari video: ſed tamen ſine teſte: cùm Dux Armoricus læſæ maieſtatis reus factus eſſet, magnopere quæſitum, à quibus iudicium illud exerceretur: ac tandem cùm Philippus Audax Burgundus idem ex Rege quæſiſſet, Regem de conſilij ſententia pronunciaſſe, Parem nonniſi in Parium iudicium adduci poſſe. VI. Non. Mart. ann. MCCCXXXVI. ac rurſus Regi Carolo ſeptimo quærenti à Senatu Pariſienſi, apud quos Pares rei capitalis rei fieri poſſent, idem reſponſum fuiſſe: XII. Kal. Maij,

ann. MCCCCLVIII. quod (vt ſuperius diximus iuri feudali plane conſentaneum eſt. Sed iam tempus eſt ad inſtitutum noſtrum redire.

De continuata Sacroſancti Concilij auctoritate ſub Carlouingiorum Regno.

CAP. XVIII.

CVIuſmodi regnantibus Merouingiis Reip. noſtræ forma fuerit, quantáque Concilij publici auctoritas, ſatis iam explicatum arbitramur. nunc conſequens eſt, vt qualis ſub Carlouingiis fuerit, exponamus. Quantum enim ex omnibus & noſtris, & Germanicis hiſtoriis exiſtimare licet, eadem prorſus Ordinum, ſiue Statuum auctoritas conſeruata eſt: vt non penes Pipinum aut Carolum, aut Ludouicum, ſed penes regiam Maieſtatem ſummũ rerum omniũ iudicium arbitriumque eſſet: cuius Maieſtatis veram propriámque ſedem ſummo multarum ætatum conſenſu in ſolenni Concilio fuiſſe, ſuperiùs demonſtrauimus. Huius autem rei documento eſt, primùm, Regino lib. Chron. 2. ſub anno DCCCVI. vbi de Carolo Magno loquens: Imperator, inquit, cum primoribus & optimatibus Francorum, de pace conſtituenda & conſeruanda inter filios ſuos & de partitione regni placitum habuit. Et mox: De hac diuiſione teſtamentum interpoſitum fecit, quod per ſacramentum à Francis confirmatum eſt. Eiuſdemmodi eſt Eguinarthi teſtimonium, in eo quem aliquoties iam laudauimus libello: vbi cùm ea

quæ

quæ poſt Pipini mortem acciderunt exponit, ita loquitur: Franci ſiquidem facto ſolẽniter generali conuentu ambos ſibi reges conſtituunt: ea conditione præmiſſa, vt totum regni corpus ex æquo partirentur: & Carolus eam partem quam pater eorũ Pipinus tenuerat, Carolomãnus verò eam cui patruus eorum Carolomannus præerat, regendi gratia ſuſciperet, &c. Quibus ex verbis perſpicuum eſt, quam poteſtatem antea trecentis paulò minus annis ſub Merouingiis regni ordines habuerant, eandem poſt illius interitum ſibi retinuiſſe: vt quãuis defuncti regis filij extarent, tamen non tam hereditario iure, quàm ordinum iudicio & voluntate ad regnum peruenirent. Itaque ſi regis filius impubes relictus erat, Tutor ei in populi comitiis creabatur. Aimoinus lib. 5. c. 42. Ludouico, inquit, diem ſuum obeũte, Carolus filius eius, qui Simplex poſtea dictus eſt, in cunis æuum agens patre orbatus remanſit. Cuius ætatem Franciæ primores incongruam (vt erat) exercendæ dominationi arbitrati, conſilium de ſummis ineũt rebus. Ibi Odonem Franci, Burgundi Aquitanienſeſq; proceres congregati in vnũ, tutorem Caroli pueri, regníq; elegere gubernatorẽ. Iam verò cetera quoq; maiora regni negotia ad illud idẽ Cõciliũ referri ſolita, teſtimonio eſt Regino l. Chr. 2. Anno, inquit, DCCLXIII. rex Pipinus habuit placitum ſuũ in Niuernis. Et mox: Anno 864. rex Pipin⁹ habuit placitũ ſuũ in Wormacia. Itẽ ann. 866. rex Pipinus habuit placitũ ſuũ apud

Attiniacum. Et mox: Habuit placitum ſuum in Aurelianis ciuitate. Sed & Aimoinus lib. 4. cap. 71. vbi de Saxonum bello loquitur: Rex, inquit, prima veris aſpirante temperie, Nouiomagum profectus eſt, & ad locum, qui Padabruno vocatur, generalem populi ſui conuentum habiturus cum ingenti exercitu in Saxoniam profectus eſt. Et rurſus cap. 77. Tranſacta tandem hyeme, publicum populi ſui conuentum in loco qui Padabruno vocatur, more ſolenni habuit. Item, cap. 79. Et cum vxorem ſuam Wormaciæ inueniſſet, generalem populi ſui conuentum ibi habere ſtatuit. Quo loco & alijs ſuperioribus perpetuò de Carolo rege loquitur: qui cum Europæ ferè totius regnum magnis ſuis rebus geſtis adeptus eſſet, Magniq; cognomentum gentium omniũ conſenſu conſecutus, Francis tamen priſtinum illud ſuum ius ac libertatem eripere non potuit: ac ne conatus quidem vnquam eſt, maiorem vllam rem ſine populi iudicio & Optimatum auctoritate ſuſcipere. Iam verò poſt Caroli Magni è vita exceſſum, non dubium eſt, quin Ludouicus eius filius eadem conditione regnum adminiſtrarit. Nam Appendix Aimoini lib. 5. c. 10. Mortuo, inquit, Carolo, Ludouicus Imperator concilium populi generale, quaſi quodam indixerat præſagio, in loco Theotuadi. Rurſus cap. 38. vbi pactionem pacis commemorat factæ inter Ludouicum regem, & Ludouicum ipſius conſobrinum: Condixerunt, inquit, placitum, & in ipſo placi-

placito hæc quæ ſequuntur inter eos conſenſu fidelium ſuorũ ſeruanda conuenerunt: in quo placito communi conſenſu inuentum eſt, vt ipſi reges redirent cum ſcara,&c. Item ca.41.vbi de Carolomanno Ludouici Balbi filio loquitur: Et ſic, inquit, reuerſus Wormaciam placitum ſuum Kal. Nouemb. habiturus à Nortmannis receſſit. Item auctor Annalium Rhemenſium, ſub anno DCCCCXXXV. Hoc rege Rudolpho Laudani degẽte tumultus ipſo die ſancti Paſchę inter Regios & Epiſcopi milites exoritur: vbi nonnulli non modo laici, verùm etiam clerici vulnerati, & interempti. Vnde Rex placitum Sueſſionis cum Regni primatibus habuit. Sed multo planius ſub anno DCCCCXLVI. cum de Rege in Regnum reſtituendo ageretur: Edmũdus, inquit, Anglorum Rex legatos ad Hugonem principem pro reſtitutione Ludouici Regis dirigit: & idem princeps proinde conuentus publicos cum nepotibus ſuis alijsque regni primatibus agit. Et paulò poſt: Hugo Dux Frãcorum aſcito ſecum Hugone filio Richardi, ceteriſq; regni primatibus, Ludouicum Regem, qui ferè per annum ſub cuſtodia detinebatur, in regnum reſtituit. Quin ne illud quidem prætermittendum eſt, quod eorumdem Annalium auctor PLACITVM REGALE hoc publicũ Gentis Concilium appellat: veluti ſub anno 961: Otto filius Hugonis quondam Principis ad Regem Lotharium in ipſis feſti paſchalis diebus Laudunum venit. ſed & à nonnullis tam

Franciæ quàm Burgundiæ PLACITVM REGALE, diuerſorúmque conuentus principum Sueſſionis habetur. ad quod impediendum (ſi fieri poteſt) Richardus filius Wilhelmi Nortmanni accedens, à fidelibus Regis quibuſdam peruaſus, & interemptis ſuorum nonnullis in fugam conuerſus eſt. Sed ſingula teſtimonia perſequi laboris eſſet infiniti, &, vt opinor, ſuperuacanei. Nam ex iis quę vſque adhuc protulimus patere cuiuis arbitramur, iudicium arbitriúmque ſummæ Reipub. vſque ad Carolum Simplicem, hoc eſt, per annos amplius quingentos & quinquaginta penes populi comitia, & (vt nũc loquimur) ſtatuum ſiue Ordinum conuentum fuiſſe: idque Maiorum noſtrorum inſtitutum pro ſacroſancto habitum tot ſeculis fuiſſe: vt iam Scriptorum quorundam recentium ſatis admirari iudicium non poſſim, quos non eſt puditum, ſuis in libellis tradere, Concilij publici inſtitutum Pipino Regi accepto ferendum eſſe: cùm Eguinarthus Caroli Magni Cancellarius tam dilucidè teſtetur, Merouingiorum omniũ inſtitutum fuiſſe, vt quotannis Kalend. Maij publicum populi ſui conuẽtum agerent, ad eumque conuentnm carpento bobus tracto veherentur.

De

De ſumma inter Regem & Regnum differentia.

CAP. XIX.

VErum vt maiore in argumẽto operam ponamus,atq; in illo inſtituto maiorum noſtrorum ſapientiam, tanquam in ſpeculo contemplemur, an non ex iis quæ hactenus dicta ſunt perſpicuum eſt, quantam illi inter Regem & regnum differentiam conſtituerint? Etenim ſic ſe res habet: Rex, princeps eſt vnicus ac ſingularis,ac tanquam caput Reipublicę;Regnum verò ipſa ciuium ac ſubiectorum vniuerſitas, & quaſi corpus Reipublicæ. quam diſtinctionem Iuriſconſulti quoque obſeruant. Nam perduellem Vlpianus definit, qui hoſtili animo aduerſus Rempublicam vel Principem animatus eſt. Item in Inſtit. tit. vlti. lex Iulia maieſtatis in eos qui contra Imperatorem vel Rempublicam aliquid moliti ſunt,vigorem ſuum oſtendit. Paulus lib. Sent. v. Qui de ſalute Principis, vel de ſumma Reipub. vaticinatores conſulit,cum eo qui reſponderit, capite punitur. Sic in legibus Saxonicis titulo tertio. Qui in Regnum,vel in Regem Francorum conſiliatus fuerit, capite punitur. præterea Rex eandem cum Regno rationem habet, quam Pater cum familia: Tutor, cum pupillo: Curator, cum adoleſcente: Gubernator, cum nauigante & vectoribus onuſta naue: paſtor cum grege: Imperator, cum exercitu. Vt igitur non

pupillus tutoris, non nauis gubernatoris, non grex paſtoris, non exercitus imperatoris: ſed cõtrà hi cauſſa illorum inſtituti ſunt: ita non populus Regis, ſed Rex populi cauſſà, quæſitus ac repertus eſt. Poteſt enim populus ſine Rege eſſe, veluti qui optimatum aut ſuo ipſius conſilio paret, itemque in interregno. At ſine populo ne fingi quidem cogitando Rex poteſt: non magis quàm paſtor ſine grege. Quamobrem (inquit apud Xenophontem Socrates ἀπομν. γ.) exiſtimas Homerum appellaſſe Agamemnonē ποιμένα λαῶν? id eſt paſtorem populorum. an nō ideo, quia ſicuti paſtor curare debet, vt oues ſuę ſint incolumes, neq; ijs quicquam deſit: ita Regis officium eſt, curare vt ſui ciues beati ac fortunati ſint. Agè, ceteras differentias videamus. Rex æquè vt quiuis priuatus, mortalis eſt: Regnum perpetuum, & certè (vel ominis cauſſa) immortale: vt Iſocrates in Orat. de pace, de Ciuitatibus locutus eſt: Iuriſconſulti autem de collegijs & vniuerſitatibus: Rex mentis errore, inſaniaque affici poteſt, vt noſter Carolus VI, qui temere Regnum ſuum Anglis donauit: neque vlli ſunt homines, qui facilius voluptatum blãditijs & mulierculatum illecebris infatuentur, atque adeo de ſtatu mentis deturbentur. At regnum ſuam habet in ſuis Senioribus & Optimatibus, & vſu rerum peritis propriam certamq;, tanquam in capite ciuitatis, ſapientiam. Rex vno prælio, vno inquam die, vinci, capi etiam, atque in hoſtium poteſtatem cadere, & vinctus

in

in eorum fines abduci poteſt: quod in Ludouico Sancto,& Iohanne & Franciſco primo, vſuueniſſe nemo ignorat. Regnum amiſſo Rege incolume tamen manet: tantoque accepto incommodo repente publicum Concilium indicitur, primores conueniunt: & communi conſilio præſentibus incommodis remedium ac ſubſidium quærunt. quod etiam illis caſibus factum conſtat. Rex vel ob ætatis infirmitatem, vel ob ingenij leuitatem, non modò ab vno & altero conſiliario auaro, rapaci, libidinoſo: non modò à laſciuis aliquot adoleſcentibus æqualibus induci ac deprauari poteſt: verumetiam à muliercula infatuari, ſic vt omnem prope adminiſtrandi regni poteſtatem ei committat. cuius mali exempla quàm ſæpe acciderint, pauci, vt opinor, in noſtris Annalibus verſati ignorãt. At regnum, Seniorum ſuorum conſilio & ſapientia, perpetuò fretum eſt. Salomon ſapientiſſimus, tamen à mulierculis, etiam in ſumma ſenectute corruptus eſt. Roboamus ab adoleſcentibus: Ninus à matre Semiramide: Ptolomæus, Auletes cognomento dictus, à tibicinib. & citharœdis. Maiores noſtri Regibus ſuis priuatos ſuos conſiliarios, qui priuata ipſorum negotia curarent, reliquerunt. Seniores, qui Rempubl. adminiſtrarent, & in commune conſulerent, Regiq́ue adminiſtrandi Regni rationem oſtenderent, ad conuentum publicum reſeruarunt. Anno MCCCLVI. cum Rege Iohanne capto ab Anglis, & in Angliam abducto, publi-

cum Regni Concilium Lutetiæ haberetur: eo-
que nonnulli ex Regis conſiliariis cõueniſſent:
iuſſi ſunt è conuentu excedere: denuntiatúm-
que illis fuit, publici Concilij delectos nõ am-
plius conuenturos, niſi illi ad auguſtum illud
Regni ſacrarium adire deſinerent. cuius rei te-
ſtimonium extat in Magno Chron. Gallicè ſcri-
pto vol.2. ſub rege Ioanne, fol. 169 Neque verò
vlla vnquam ætas fuit, quæ non certam illam
atque animaduertendam inter Regem & Re-
gnum differentiam notaret. Rex Lacedæmo-
niorum (vt Xenophon teſtatur) & Ephori qui
tanquam cuſtodes & obſeruatores ipſius erant,
ſingulis menſibus iureiurando fidem inter ſe
dabant: Rex, ſe ex legum præſcripto regnaturũ:
Ephori, ſe Regium dominatum conſeruaturos,
ſi modo ipſe iuſiurandum ſeruaſſet. Cicero in
Epiſt. ad Brutum, Scis mihi ſemper placuiſſe, nõ
Rege ſolùm, ſed regno liberari Rempu. Idem
libr. De legib. 3. Sed quoniam Regale Ciuitatis
genus probatum quondam, poſtea nõ tam Re-
gni quam Regis vitiis repudiatum eſt, nomen
videbitur tantum Regis repudiatum, &c. Idem
Philipp. 11. Si enim affuiſſem, nõ ſolum Regem,
ſed etiam regnum de Rep. ſuſtuliſſem. Sed eius
differentiæ nullum nobis planius Maiores no-
ſtri documentum reliquerunt, quàm in Magi-
ſtratuum iure & appellatione. nam qui à Rege
dignitatem aliquam in Regia obtinent, & Re-
gis miniſtri appellantur, & eo vel mortuo vel
abdicato, repente dignitatem amittunt, Regis
deni-

deniq; arbitrio ſua illis dignitas, quaſi precariò tantum conceſſa, adimitur. Cuiuſmodi ſunt qui vulgò Magiſtri Hoſpitij REGIS appellantur, & Camerarij REGIS & Magnus venator Regis & alij aulæ regiæ officiales. At qui regni & Reipubl. vniuerſæ magiſtratus erant, eos Maiores noſtri adiecto ampliſſimo FRANCIÆ nomine deſignarunt: quem morem etiam nunc retinemus: vt cùm dicimus Comeſtabulum FRANCIÆ: Amiralium FRANCIÆ: Cancellarium FRANCIÆ. & cum antiquitus non à Rege, ſed à populo eas dignitates acciperent, neque ipſius morte aut mutatione deſinebant: neque ipſius arbitrio abdicabantur. itaque ne nunc quidem magiſtratus illi ſummi quos vulgus CORONÆ OFFICIALES appellat, Rege mortuo magiſtratus eſſe deſinunt: neq; iis adimi dignitas, niſi cũ vita, hoc eſt, niſi rei capitalis damnatis poteſt. quin ne illud quidem ſummæ populi poteſtatis argumentum prætermittendum eſt, quòd quibus tribus in rebus Reip. ſumma conſiſtit, re militari, iuriſdictione, & ærario, iis rebus qui cum ſummo imperio præfecti ſunt, non à rege, ſed à Regno & Francia denominãtur. nam vt modo diximus is ad quem rei militaris ſumma pertinet, Comeſtabulus, aut Mareſcallus, aut (vt Sigebertus teſtatur) Seneſchallus FRANCIÆ dicitur: qui verò claſſi & maritimis copiis præeſt, Amiralius FRANCIÆ: qui iuriſdictioni, Cancellarius FRANCIÆ: qui tributis & ærario, Quæſtor generalis FRANCIÆ.

De Capeuingiorum familia, & Regno Francogalliæ in illam translato.

CAP. XX.

DEmonſtratum eſt ſuperiùs, Regnum Francogalliæ his mille ducentis annis in tribus tantùm familiarum nominibus verſatum eſſe: quarum prima Merouingia, altera Carolouingia, ex auctorum & capitum nominibus appellata eſt. Nam etſi non hæreditate (vt iam ſæpe docuimus) ſed Concilij iudicio Regni ſucceſſio deferretur, libenter tamen Franci Germanorum ſuorum inſtitutum retinebant, vt Reges ex nobilitate, (quemadmodum Tacitus loquitur) Duces ex virtute ſumerent: ac plerumque Reges eos ſibi deligerent, qui Regali ſanguine prognati, regaliter inſtituti, educatíque fuerant: ſiue illi ex liberorum, ſiue ex propinquorum numero & gradu eſſent. At anno 987. mortuo Ludouico v. Rege Francogalliæ xxxI, & ex Carlouingiorum ſtirpe, xII. migratio ſceptri, regníque mutatio contigit. Nam cùm ex illa familia Carolus Lotharingiæ Dux ſupereſſet, regis demortui patruus, ad quem inſtituto Gentis regni ſucceſſio deferenda videbatur: exortus eſt Hugo Capetus, Imper. Ottonis I. ſororis Hauuidis nepos, Hugonis Comitis Pariſienſis filius: vir militari laude inſignis, qui ſe præſentem abſenti: bene de regno meritum, alieno, vt ipſe loquebatur, præferri voluit. nam cùm inter Germaniæ imperium & regnũ Galliæ

liæ controuerſiæ aliquot extitiſſent, Carolus partium ſe imperij ſtudioſum,& à Galliæ regno alieniorem oſtenderat. Qua de cauſſa Gallorũ complurium animos ac voluntates ab ſe abalienauerat. Itaque Carolus comparato exercitu, in Galliam irrupit,ciuitateſque aliquot deditione accepit. Capetus Francorum Principum fauore atque amicitia fretus,ad Laudunum oppidum, quod eſt in Campaniæ finibus, coactis quibus potuit copijs, progreſſus eſt. neque ita multò poſt prælium atrox committitur: quo Capetus ſuperatus, in interiorem Galliam profugit, bellumque nouis coactis copijs, redintegrare inſtituit. Carolus interea in oppido Laudano cum vxore, dimiſſo exercitu, quieſcebat. Anno inſequenti circumuentus à Capeto, magniſque copijs ibidem circumſeſſus eſt. Erat in oppido Anſelmus quidam, eius ciuitatis Epiſcopus. Hũc Capetus pręmijs & pollicitationibus ad regis & oppidi proditionem induxit. Ita oppido & victoria potitus, Carolum cum vxore comprehenſum Aureliam mittit: cuſtodeſque vtrique attribuit. Cùm in ea cuſtodia Rex biennium retentus eſſet, duo ei filij, Ludouicus, & Carolus, nati ſunt, neque longo interiecto tempore omnes interierunt. Ita Capetus liberè ac ſine controuerſia totius Galliæ regno potitus, Robertum filium regni conſortem aſciuit: eumque ſibi ſucceſſorem deſignandum curauit. Atque hoc facto Carlouingiorum familiæ dignitas memoriaque interijt: anno ab

ipſorum regni primordio ducentiſimo trigeſimo ſeptimo. quam hiſtoriam Sigebertus in Chron.ann.987.commemorat. Itémq; appendix Aimoini lib.5.c.42.& c.45.ex quibus cognoſci poteſt, Hugonem Capetum, Hugonis magni Francorum Ducis filium, ex Roberto natum, Odonis illius filio, cui ſuperius diximus Francos Carolo Craſſo mortuo, regnum extra ordinem detuliſſe, pronepotem Roberti Andium Ducis fuiſſe, clari & magni principis. Ex quibus etiam & ex Vitichindo Saxone intelligitur, Hugonem Capetum non ſordida & obſcura (vt Italici quidam ſcriptores tradunt) ſed illuſtriſſima familia natum fuiſſe. nam Roberti Andegauorum comitis abnepos fuit, quem Aimoinus Saxonici generis fuiſſe ſcribit. Ex eo natus Odo, ſiue Otto, tantæ virtutis fuit, vt cũ à Rege Carolo Craſſo Dux Francorum exercitus aduerſus Danos creatus, hoſtium centum millia vno prælio deleuiſſet, Franci ei, repudiato Craſſi filio, Carolo Simplice puero, regnũ detulerint: quemadmodum alio loco ſuperiùs demonſtratum eſt. Huius Odonis filius fuit Robertus: ex quo Hugo magnus Dux quoque Francorũ natus eſt: cuius filius Hugo Capetus dictus, regnũ eo quem ſuperiùs diximus modo adeptus eſt. Memorabile eſt autem quod idem Vitichindus ſcribit, cùm Odo Carolo Simplici regnum reſtituiſſet, Arnulphum Imperatorem armis Galliæ regnum occupaſſe: eíque Odoni (ſic legendũ, non ODA) diadema & ſceptrum & cetera regalia ornamẽ-

ta obtuliſſe, & Odonem imperium domini ſui, gratia Arnulphi Imperatoris obtinuiſſe. Vnde (inquit Vitichin.) vſque hodie certamen eſt de Regno Carolorum ſtirpi & poſteris Odonis. Nam Hugo cuius pater Robertus filius Odonis ab exercitu Caroli occiſus eſt, dolo eum cepit, poſuítque in cuſtodia publica, donec vitam finiret. Neque verò ſilentio prætereundum videtur aſtutum Capeti in nouo regno conſtabiliendo conſilium. Nam cùm Magiſtratus & dignitates regni, quos Ducatus & comitatus appellant, ita mandari antiquitus in populi comitiis, certis ac delectis viris ſolerent, vt in beneficij tantùm loco, & (vt Iuriſconſulti loquuntur) precariò tenerentur: quemadmodum in exponenda concilij publici auctoritate demonſtratum eſt: primus Hugo Capetus ad conciliandos retinendóſque ſibi Procerum animos, has, quæ temporariæ erant, dignitates, fecit perpetuas: conſtituítque, vt qui eas obtinebāt, patrimonij iure retinerēt: atque ad ſuos liberos poſteróſq;, cum reliqua hereditate, transferrēt: teſte Franciſco Connano Iuriſconſ. Com. 2. c. 9. quo facinore non minimam publici concilij auctoritatem ab ipſo imminutam conſtat: quam tamen imminui ab ipſo, ſine concilij ipſius conſenſu potuiſſe, temporum illorum rationem conſideranti conſentaneum non videtur.

De continuata Concilii publici auctoritate in Capeuingiorum familia.

CAP. XXI.

NAm quemadmodum ex Froſſardo, Monſtrelletto, Guaguino, Cominio, Gillio, & alijs hiſtoricis omnibus cognoſci licet, nihilo propè minor in Capeuingiorum familia, quàm in ſuperioribus duabus, publici concilij auctoritas fuit: valuitque apud illos preceptum illud, tam ſæpe & tam valde, nunquam tamen ſatis commemoratum: SALVS POPVLI SVPREMA LEX ESTO: neq; vllum tam tyrannicum dominatum vnquam poſt homines natos fuiſſe arbitror, præter vnum Turcicum, in quo ciues pro pecudibus, non pro hominibus haberentur. Neque ſatis eorum hominum imperitiam admirari poſſum, qui cùm primoribus labris ius ciuile deguſtaſſent, & in libris noſtris legiſſent, lata lege Regia populum Imperatori omne ſuum imperium & poteſtatem conceſſiſſe: continuò liberam quandam & infinitam Regum omnium poteſtatem commenti ſunt, quam Abſolutam barbaro & inepto nomine appellant. quaſi verò non etiam Romani Reges Reipublicæ curam (vt Pomponius Iuriſc. loquitur) per Curiata comitia expedirent: aut, ſi liberam Imperatores Romani poteſtatē habuerunt, continuò verum ſit Regibus omnibus eandem à populo poteſtatem tributam eſſe. neque enim ex vno particulari rectè de vniuerſis

uerſis concluditur: & hac ætate longè diſſimillimam eſſe regum Poloniæ, Daniæ, Sueciæ, Hiſpaniæ rationem, nemo niſi rerum omnium imperitus ignorat. Regibus Germanorum (inquit Tacitus) nõ eſt infinita, aut libera poteſtas. Rex Angliæ (inquit libro quarto Cominæus) tributa exigendi nullam habet ſine Ordinum & Statuum conſenſu poteſtatem. quod idem de ceteris omnibus affirmat libro quinto, capite decimo octauo. denique, ſatis conſtat, nullã eſſe Galliæ regionem, ſiue (vt vulgus loquitur) prouinciam, quæ Regi ſerua aut dedititia ſit, omnemq; in ſe (vt quondam populus Romanus Imperatoribus) poteſtatem ei permiſerit. quinimo nulla eſt, quæ non iura quędam ſua propria habeat, ijs pactionibus & conditionibus retenta, quibus ſe in Regis fidem ac ditionem commiſit. cuius rei inſigne illud argumentum eſt, quod vnaquęq; Regio, cùm vſus & publicæ vtilitatis ratio poſtulat, ſua comitia indicit, quæ ad vniuerſæ prouincię commodum pertinent, publico conſilio prouideat. Itaque cum generale vniuerſi Regni ac patriæ totius Concilium indictum eſt, cum ex illo conuentu vnus aut alter deligatur, qui cum Prouinciæ ſuæ mandatis eò ad dicendam ſententiam proficiſcatur. Exemplo erimus contenti vno, quod ex celeberrimi Doctoris Tholoſani verbis proferemus. Willelmi nimirum Benedicti, qui in c. raynutius, ad verbum, & vxorem, num. 499. ita ſcribit: & laudatur à Nicol. Boerio nobili Iuriſcon. &

Prætore Burdegal. Deciſ. 126. De vnione, inquit, comitatus Tholoſani, & patriæ Occitanæ cum Regno Franciæ habetur plenè in documentis inter chartas ſtatuum dictæ patriæ repoſitis: in qua vnione tria fuerunt, inter Regẽ & patriam in forma cõtractus paſſata. primo quod omnia priuilegia patriæ & ius commune illibata ſeruarentur: ſecundo, quod nunquam Rex gubernatorem inſtituet, niſi qui ſit de ſanguine regio: tertio, quòd Rex tallias vel alia ſubſidia indicere patriæ non poterit SINE CONSENSV STATVVM EIVSDEM: prout nunquam fecit, neq; facit. quinimo annis ſingulis commiſſarium ad partes mittit, neceſſitatem Regni toti patrię explicaturum, vt pro modo negotiorum Regno pro tempore emergentium ſubſidium præbeatur: quod obediens patria annuere conſueuit, in ſeruando per Regem priuilegia patriæ, & cetera in dicta vnione cõtenta, & pro illa vice dũtaxat: ita quod non trahatur in conſequẽtiã. Sed quoniam perſequi teſtimonia ſingula nimis laborioſum, ac planè infinitum eſſet, pauca quædam illuſtriora è magno numero, quaſi exempli loco, ſubſcribemus. Primùm exemplum ſumi licet ex anno MCCCXXVIII. quo tempore, mortuo (vt ſuperiùs diximus) Rege Carolo Pulchro, qui ſine liberis virilis ſexus, atque poſtuma filia relicta deceſſerat, Angliæ Rex Eduardus tertius natus ex Iſabella Caroli ſorore, Galliæ Regnum ad ſe hereditate rediſſe contendebat. Qua controuerſia nulla neq; maior, neque illuſtrior ad publicum Concilium deferri potuit.

Quinetiam quòd ad publicũ Conciliũ introducta eſt, perſpicuo argumẽto eſſe poteſt, maiorẽ Concilij, quàm Regis auctoritatẽ eſſe: cùm eius ſe iudicio atq; arbitrio ambo illi Reges ſubieciſſent quod non modo hiſtorici noſtri omnes teſtãtur, verumetiã Polyd. Vergilius Angl. Hiſtor. lib. 19. & Thomas Walſimgamius in hiſtoria Anglic. ſub Eduard. tertio. Eduardo & Philippo de ſucceſſione contendẽtibus (inquit Guaguinus) Conuẽtus Francorum habitus eſt, quẽ TRIVM STATVVM COMITIA vulgo vocãt, ibi de cõtendẽtiũ iure diu multumq; diſceptatũ eſt. ad extremũ ij qui cõmuni auctoritate conciliũ habebãt, multis rationibus edocti Philippo regnũ adiudicauerũt: cui iudicio nec Eduardus rex detraxit: fide poſt paucos annos Philippo de Aquitaniæ feudo præſtita. Quinetiam Claudius Seyſſellus Maſſilienſis Archiepiſcopus in libello quẽ Franciæ Monarchiam inſcripſit, affirmat vtrumque Regem in eo Cõcilio præſentem affuiſſe. Cùm res in contentionem propè adducta eſſet, Optimatum conſilio, populi atque Ordinum comitia indicta ſunt. De maioris partis ſententia placuit, præferri agnatũ: prægnãtiſq; reginæ cuſtodiã Valeſio attribui. Et, ſi filiã pareret, eidem Valeſio regnũ adiudicatum eſt. quã hiſtoriã Froſſardus expoſuit vol. 1. c. 22. Paponius Areſt. lib. 4. ca. 1. artic. 2. Guaguinus in Philippo Valeſio. ſed copioſiſſimè omnium Seyſſellus, in eo quẽ modo nominaui libello. Alterum exemplum ſuppeditat annus M CCC L VI. quo tempore Rex

Iohannes commiſſo cum Anglis prope Pictauium prælio captus, atque in Angliam abductus fuit. Tanta calamitate accepta, vnica in Concilij auctoritate ſpes erat reliqua. Itaque comitia continuò Luteriam indicta ſunt: & quanquam tres regis filij extarent, Carolus, Ludouicus, & Iohannes, quorum natu maximus iuſtā adminiſtrandi ætatem haberet: tamen delecti alij ſunt, ex vnoquoque ordine duodeni probati viri, quibus regni procuratio mandata eſt: decretaq́; in Angliam legatio de pace cum Anglis reconcilianda. auctoribus Froſſardo vol. 1. cap. 170. Iohanne Bucheto lib. 4. fol. 118. Nicol. Gillio in Chronicis regis Iohannis. Tertium ſuppeditat annus MCCCLXXV. cum Caroli V. cognomento Sapientis teſtamentum prolatū eſt: quo teſtamento filiorum ſuorum tutorem inſtituerat Philippum Ducem Borboniū, vxoris ſuæ fratrem: Regni autem procuratorem, Ludouicum Ducem Andicum, fratrem ſuum: tantiſper dum Carolus ipſius filius in ſuam tutelam veniret. Concilium enim Lutetiæ nihilominus actum eſt, irritoque habito teſtamento, decretum eſt, vt regni adminiſtratio Ludouico pueri patruo committeretur: ea lege, vt eam adminiſtrationem de certorum virorum in eo Concilio probatorum ſententia gereret: pueri autem tutela & educatio Borbonio permitteretur. ſimulque lata regia lex eſt, vt qui regni heres annum ætatis XIIII. impleſſet, ei corona imponeretur, hominiaque & fideli-

fidelitatum iuramenta præſtarentur: auctore Froſſ. vol. 2. cap. 60. Buchet. libro 4. fol. 124. Chron. Brit. cap. Quartum ſuppeditat annus MCCCXCII. cùm idem ille rex Carolus VI. repentino mentis errore affectus, primùm Cenomanum, tum deinde Lutetiam delatus eſt: ibique Concilium habitum: Ordinumque auctoritate decretum, vt Bituricæ & Burgundiæ Ducibus regni adminiſtratio deferretur: auctore Froſſardo vol. 4. c. 44. Neque vero prætermittendum eſt, quod Paponius Areſt. lib. 5. tit. 10. artic. 4. noſtra memoria in parlamento Pariſienſi commemoratum teſtatur, cum rex Fráciſcus primus dominij ſui partem alienare vellet, omnes eiuſmodi alienationes à ſuperioribus regibus factas eo ſolo nomine irritas fuiſſe, quòd ſine Concilij & (vt ipſe loquitur) trium Statuum auctoritate factæ fuiſſent. Sextum exemplũ extitit anno MCCCCXXVI. cùm Philippus Dux Burgundiæ, & Hanfredus Dux Glo-ceſtræ capitales inimicitias magno Reipub. detrimento perquandiu exercuiſſent: tandemq; inter eos conueniſſet, vt controuerſijs omnibus finem duello commiſſo imponerent. Nam in ea cõtentione Concilium ſe interpoſuit: decreuitque, vt arma vterque deponeret, deque ſuis controuerſijs iure apud ſe potius, quàm ferro diſceptarent. quam hiſtoriam copioſè exponit Paradinus in Chron. Burgund. libro tertio, anno MCCCCXXVI. Septimum exemplum ſuppeditat annus MCCCCLXVIII, cum diſſidio in-

ter regem Ludouicum XI. & Carolũ ipſius fratrem exorto, Cōcilium publicum indictum eſt Turones, ad Kal. Decembr. quo in Concilio decretum eſt, vt rex fratri ſuo Apannagij nomine Ducatum aliquem cederet: cuius annui fructus non minoris eſſent, quam XII. millium libellarum: inſupérque rex è ſuo fiſco LX. libellarũ millia quotannis ei adnumerãda curaret. quam hiſtoriam copioſè auctor Chron. Britan. Armor. commemorat, lib. 4. fol. 200. Octauum exemplum editum eſt anno MCCCCLXXXIIII. cùm Ludouico XI. mortuo ſuperſtite Carolo filio annorũ XIII. Conciliũ Turonib. habitum eſt, decretumque vt pueri educatio Annę ſorori regis committeretur: Regni verò procuratio certis viris in eo Concilio probatis & delectis mandaretur: quamuis Ludouicus Dux Aurelianus proximus agnatus eam poſtularet. Cuius rei teſtimonium extat in actis eius Concilij Lutetiæ impreſſis, & apud Philipp. Cominæum lib. 5. ca. 18. itemque in Chron. Britan. lib. 4. & apud Ioan. Bucchetum lib. 4. fol. 167.

De publici Concilij auctoritate in maximis religionis negotiis.

CAP. XXII.

HActenus demonſtratum eſt, ſummam in grauiſſimis quibuſq; Reip. noſtræ negotiis ſummo permultorum ſeculorũ conſenſu Concilij publici poteſtatem fuiſſe. Deinceps videamus, ecqua eiuſdem in Religionis negotiis auctori-

ctoritas fuerit. Cuius rei documentum nobis præbent Annales noſtri, ſub anno MCCC. quo Bonifacius octauus, Papa Romanus, miſſis ad regem Philippum Pulcrum legatis, ei denũtiauit, ſe non modò ſpiritualem, (verba hæc Hiſtorici ſunt omnia) verumetiam temporalẽ omniũ regnorum ac ditionum, quę in orbe Chriſtiano ſunt, dominũ eſſe. pro eo iure poſtulare, vt rex Philippus eum pro domino ac Principe ſummo agnoſceret: eíque ſuum regnum acceptum ferret, ac fateretur ſe illud ipſius beneficio & liberalitate obtinere: ſi id facere recuſet, futurũ, vt eum hæreticum pronunciaret, & ſacris ſuis interdiceret. Qua legatione audita, rex publicum Conciliũ Lutetiam indicit. in eo Concilio Papales literæ recitantur, his verbis: Bonifacius Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei Philippo Francorum regi: Deum time, & mandata eius obſerua. Scire te volumus, quod in ſpiritualibus, & tẽporalibus nobis ſubes: beneficiorum atq; præbendarum ad te collatio nulla ſpectat. & ſi aliquorũ vacantium cuſtodiam habeas, vſumfructum earum ſucceſſoribus reſerues: & ſi quas contuliſti, collationem haberi irritam decreuimus: & quatenus proceſſerit, reuocamus. Aliud credẽtes, fatuos reputamus. Datum Laterani, IIII. Non. Decemb. pontificatus noſtri anno VI. His literis recitatis, auditaque procerum ſententia, ac deliberata re, primum decretum eſt, vt Epiſtola Papæ in area Palatij Pariſienſis coram ipſius legatis & nuntiis cremaretur:

tum vt legati mitellati, turpificati, ſordidati, & à carnifice in illam aream lutulento plauſtro aduecti, plebis totius ludibrio & conuicijs exponerentur: poſtremò vt regis nomine literæ ad Papã his verbis ſcriberentur: Philippus Dei gratia Francorũ rex, Bonifacio ſe gerenti pro ſummo pontifice, ſalutem modicam, ſiue nullam. Sciat tua maxima FATVITAS, in temporalibus nos alicui non ſubeſſe. aliquarum Eccleſiarum & prębendarum vacantem collationem ad nos iure regio pertinere, & percipere: fructus earũ contra omnes poſſeſſores vtiliter nos tueri: ſecus autem credentes fatuos reputamus, atque dementes. Cuius hiſtoriæ teſtes ſunt auctor Chronic. Brittan. Armoric. libro 4. cap. 14. & Nicol. Gillius in Chron. Gallic. quibus adiungendus eſt pragmaticus Paponius in lib. Areſtorum 1. tit. 5. art. 27. ſed multo magis Iohannes Tilianus Pariſienſis Parlamenti ſcriba, homo ceteroqui ab hoc hiſtoriarum genere alieniſſimus. Cardinalis quidam, inquit, pag. 172. denuntiauit inducias imperatas à Papa Bonifacio octauo inter Philippum Pulchrum, & Reges Romanorum atque Anglorum: adiecta pœna ſiue comminatione cenſuræ Philippus Pulcher anno 1297, conſilio ſuorum Principum & cõſiliariorum, reſpondit ſe paratum eſſe, Sedi Apoſtolicæ parere, in ijs rebus quæ ad ſuam animam & ſpiritualitatem pertinerent: ſed neminem præter Deum agnoſcere ſuperiorem ſe in ijs quæ ad res ſui regni temporales pertinerent:

neque

neque velle ſe in rebus ſui regni temporalibus cuiquam mortali ſubijcere. Quibus rebus cognitis Bonifacius bulla Regi Philippo miſſa, denuntiauit eum ſibi ſubiectum eſſe æque in temporalibus, vt in ſpiritualibus: ſimulque pronũciauit hęreticos eſſe, qui aliter crederent. cui denuntiationi fortiter reclamatum eſt: ſimul bulla Lutetiæ combuſta, in præſentia Regis, & Principum, atque cõſiliariorum. Quę, malum, iſta eſt hodie Principum & ſummorum Magiſtratuũ, vt ita dicam, Papimania? qui cum tantam ac tam nefariam illius Tyranni ſuperbiam atque arrogantiam videant, tamen, quaſi Circæo poculo dementati, nihilominus ſeſe ad illius exoſculãdos pedes prouoluunt, quaſi Deum aliquẽ de cœlo delapſum intuerẽtur. ſed nemo totam hanc hiſtoriam commodius exponit, quàm Tho. Walſinghamius, Angl. Hiſtoricus, monachus ceteroqui papiſticis ſuperſtitionibus addictiſſimus, & ad tuendam Paparum amplitudinem præter ceteros deuotiſſimus. Itaq; cum is liber venalis (vt audio) in Gallia noſtra non reperiatur, operæ pretium fore arbitror, totam illam hiſtoriam eiuſdem illius monachi verbis exponere. Celeſtinus Papa, vir vitæ anachoriticæ, ſubdole à Benedicto Caietano inductus eſt, vt ei Papatum cederet: & conſtitutionem ederet, vt Papa quilibet cedere ſuum Papatum poſſet: quam tamen conſtitutionem Benedictus ille (poſtea Bonifacius Papa factus) reuocauit, de quo vere Celeſtinus prophetauit

in hunc modum, Aſcendiſti vt vulpes: regnabis vt leo: morieris, vt canis. Bonifacio Papæ creato Rex Francorum Philippus in multis reſiſtebat. Papæ fauebat Gallus Appamēſis Epiſcopus, qui propterea de conſpiratione contra Regē Franciæ accuſatus, & ad Regis vocatus curiam, in cuſtodia detentus eſt. Menſe verò Februario ad mandatum Domini Papę liberatus, iubetur vnà cum nuncio domini Papæ regnum euacuare. Papa talibus nouis exaſperatus, omnes gratias à ſe, vel ſuis prædeceſſoribus Francorum regibus conceſſas reuocauit: & in eundem Regem cito poſt excommunicationis ſententiam fulminauit. Quam tamen Regi nemo eſt auſus nuntiare: vel in regno Franciæ publicare. Fecit etiam citari prælatos omnes de regno Franciæ, necnon & omnes magiſtros in Theologia, & in iure, tam canonico, quam ciuili, vt coram eo Romæ Kalend. Nouemb. comparerent. Rex vero Franciæ publico prohibuit edicto, nequis aurū, vel argentum ſeu merces quaſcunque Romam aſportaret de regno ſuo: fecit etiam omnes exitus & introitus diligentiſſime cuſtodiri. Prælati Franciæ, miſſis ad Papam tribus Epiſcopis, de nō veniendo ad diē citationis præfixū, ſe ꝑ eoſdem excuſarunt. Papa verò Prælatis Frāciæ nō comparentibus, miſit in Franciā Ioānē Monachum Cardinalē, q cōuocatis prælatis Pariſiis, ſecretū conſiliū habuit cū eiſdē. Poſtea circa feſtū S. Ioā. Baptiſtę milites qdā in ꝓſentia cleri & populi Pariſiis cōgregati, Papæ Bonifacio multa impoſuerūt enormia, puta hæreſim, ſimoniā, homicidia,

propter quæ per Regem Franciæ appellatũ eſt contra eum,ad illum cuius intereſt:donec,conuocato conſilio,ſe à criminibus purgaret obiectis. Circa feſtum natiuitatis beatæ Virginis, videlicet in vigilia natiuitatis eiuſdem, venit ſummo manè magnus exercitus hominũ armatorũ miſſus ex parte Regis Franciæ repẽte ad portas ciuitatis Anaguinæ,in quã Papa confugerat pro tutela:quia ibidem natus fuerat. Inueniẽtes igitur portas apertas ingreſſi ſunt ciuitatẽ, & mox dederunt inſultum Palatio domini Papę. Communitas vero villę cõperto,quòd Willelmus de Longaretto,(legendũ eſt Nogaretto)ſeneſchallus Regis Frãciæ aduenisset, vt Papã deponeret, vel necaret,ſtatim pulſata cõmuni campana, & tractatu habito,elegerunt ſibi capitaneũ quẽdã Adnulphũ,qui quidẽ illis ignorãtibus extitit domini Papæ capitalis inimicus. Hi omnes cõmunibus votis tãtũ irruerũt in Papã, & nepotẽ ſuũ, & tres Cardinales(q à tergo p latrinã euaſerũt) ꝙ diu(vt putabatur)eis reſiſtere nõ valerẽt. Ob q̃ cm̃ Dñs Papa timẽs ſibi, treugas petiit. Quib. finitis,exercit⁹ p vim ad papã eſt ingreſſus, quẽ tũc pmulti verbis contumelioſis ſunt aggreſſi. Cũ aũt ad rationẽ poſit⁹ eſſet, an vellet renũtiare Papatui,cõſtãter reſpõdit,Nõ:imò citi⁹ vellet pdere caput ſuũ,dicẽs in ſuo vulgari:*Ecco il collo: Ecco il capo*: ꝙ eſt dicere, ecce collũ, ecce caput. Et ſtatim ꝓteſtatus eſt corã omnib⁹, ꝙ Papatui nũq̃ renũtiaret,quãdiu poſſet habere vitã. exercitus vero poſtquã irrupit palatiũ, mox deſpoliauit Papã,& eius cameram, atq; theſauriã ſuam,

& aſportauit veſtimenta cum ornamentis,& aurum atque argentum,cum omnibus alijs rebus inuentis ibidem. Et reuera creditur quod omnes reges mundi non poſſent tantum de theſauro reddere, infra vnum annum, quantum fuit de Papali palatio aſportatũ. Remanſit autem Papa ſub cuſtodia militum & cuſtodum vſq; ad diem tertiam. ſed populus Anagum, facta conuocatione ſecreta vſque ad decem millia hominum concurrunt, & Papam deliberauerunt. ſed ante hæc omnia ſciendum, quòd cũ illi primò Papam comprehendiſſent, in equum poſuerunt effrenem, facie ad caudam verſa, & ſic coegerunt diſcurrere, fere ad nouiſſimum halitum, & tandem penè fame necauerunt: donec eum populus Anagum (vt præmittitur) liberaſſet. Tunc populus fecit Papam deportari in magnam plateam, vbi Papa lacrymando populo prædicauit: & tandem in fine ſermonis dixit: Boni homines & mulieres, conſtat vobis, qualiter inimici mei venerunt, & abſtulerunt omnia bona mea, & non tantum mea, ſed etiã bona Eccleſiæ, & me ita pauperem, ſicut Iob fuerat, dimiſerunt. propter quod dico vobis veraciter, quod nihil habeo ad comedendum vel bibendum, & ieiunus remanſi, vſque ad præſens. Et ſi ſit aliqua bona mulier, quæ me velit de ſua iuuare eleemoſyna, in pane vel vino, &, ſi vinum non habuerit, de aqua permodica, dabo ei benedictionem Dei & meam, & omnes qui quicquam portauerint, quantulumcumq; modicum,

dicum, abſoluo eos ab omnibus peccatis ſuis. Tunc omnes hęc audientes ex ore Papæ, clamabant, VIVAS PATER SANCTE. Et mox cerneres mulieres currere certatim ad Palatium, ad offerendum ſibi panem, vinum, vel aquam: in tantum, quòd ſtatim camera Papæ victualibus repleta fuit. Et cum non inuenirentur vaſa ad capiendum allata, fundebant vinum & aquā in area cameræ Papæ, in maxima quantitate. Et tunc potuit quiſque ingredi, & cum Papa loqui, ſicut cum alio paupere, qui volebat. Tunc Papa exiens abſoluit omnes exiſtentes in ciuitate ab omnibus peccatis eorum. His itaque geſtis, Papa ſubitò & inopinatè, receſſit de villa Anagum, progrediens verſus Romam: cum maxima multitudine armatorum. Et cum perueniſſet ad ſanctum Petrum, ex timore, quem conceperat, quando fuit captus, & mærore rerum inæſtimabilium perditarum, citò defecit: & ſic completa eſt prophetia prædeceſſoris ſui, quæ dixit: Aſcendiſti vt vulpes: regnabis vt leo: morieris, vt canis. Hæc Walſinghamius, totidem verbis: primùm in Hiſtoria ſub Eduardo primo, deinde in Annalib. quinetiam ſub anno 1307. hæc adſcribit: Rex Franciæ per hoc tēpus petiit per ſuos nuntios à domino Papa Benedicto, oſſa prædeceſſoris ſui Bonifacij, ad comburendum, tanquam hæretici.

De memorabili auctoritate Concilij in Regem Ludouicum XI.
CAP. XXIII.

MAgna igitur ac planè ſacroſancta Concilij & Ordinum coactorum vis & poteſtas ex ſuperioribus teſtimoniis apparuit. ſed quoniam hoc in argumento & quaſi campo verſamur, non prætermittenda videtur eiuſdem Cõcilij auctoritas, patrum noſtrorum memoria interpoſita contra Regem Ludouicum XI. qui ſuperiorum regum omnium verſutiſſimus & callidiſſimus eſt habitus. ex quo intelligi facile poterit, quod iam ſæpe diximus, maiores noſtros non ſibi ferum aliquem tyrannum aut carnificem impoſuiſſe, qui ſuos ciues in pecudum loco ac numero haberet: ſed Regem iuris ac libertatis ſuæ cuſtodem aſciuiſſe qui iuſtitiæ præſes eſſet. Anno igitur MCCCCLX. cùm ita regnum ab illo Ludouico gereretur, vt multis in rebus boni Principis & patriam amantis officium deſideraretur, cœpta eſt Concilij auctoritas requiri, vt in eo Boni publici ratio haberetur. Et quoniam ei rex minimè ſeſe ſubiecturus putabatur, Proceres regni, aſſiduis plebis querimoniis & expoſtulationibus incitati, manus cogere, exercituſque comparare inſtituerunt: vt Bonũ publicum procurare, & regi perditam Reipub. adminiſtrationem (verba ſunt Philippi Cominij lib. 1. cap. 2.) vi demõſtrare poſſent. Inſtructi enim & parati cum exercitu eſſe volebant,

bant, vt ſi rex conſulere Bono publico, & bonis conſilijs parere detractaret, vi cogere inuitum poſſent. qua de cauſſa bellum illud Bono publico ſuſceptum dicebatur, vulgóque Bellum boni publici appellatum eſt. Procerum nomina idem Comminius, Gillius, Lamarcius hæc prodiderunt: Dux Borbonius, Dux Biturigum regis frater, Comites Dunenſis, Niuernenſis, Armeniacus, Albretius, & is ad quem ſumma imperij reſpiciebat, Dux Carolenſis. Quacunque autem iter faciebant, pronuntiari iubebant, ſe bellum illud Bono publico inſtituere, tributorumque & vectigalium immunitatem indicebant (quæ omnia Gillij verba ſunt lib. 4. fol. 152.) legatóſque & literas Lutetiam ad Parlamētum, Eccleſiaſticos & Academiæ rectorem miſerunt (verba hæc eiuſdem Gillij ſunt fol. eodem) ne putarent exercitum illum in regis perniciem comparatum fuiſſe: verùm vt illum ad boni regis officium reuocarent, ſicuti boni publici ratio poſtulabat. Verba autem Annalium, qui Chronica Ludouici XI. inſcripti ſunt, Lutetiæ à Gallioto impreſſa, hæc ferè ſunt, fol. 27. Primum & ſummum Poſtulatorum caput hoc fuit, vt Trium ordinum conuentus haberetur: quippe, quòd vnicum omnibus ſeculis, malorū omniū remedium fuiſſet, vimque ſemper eiuſmodi incommodis medendi habuiſſet. Rurſus pag. 28. Procerum legatis Senatus datus eſt Lutetiæ, die XXIIII. in Curia quæ Domus ciuitatis dicitur, in quo affuerunt delecti ex Academia, ex

parlamento,& ex Magiſtratibus. Reſpõſum eſt, eorum poſtulatum æquiſſimum videri, conciliumq; Trium ordinum indictum eſt. Hæc, inquam, Hiſtorici verba ſunt, fol. 28. ex quibus veriſſimum iſtud M. Antonij vetus verbum eſſe apparet: Etſi omnes moleſtæ ſemper ſeditiones ſunt, iuſtas tamen eſſe nonnullas, & propè neceſſarias. Eas verò iuſtiſſimas, maximéque neceſſarias quis non dicet, cùm populus Tyranni ſæuitia oppreſſus, auxilium à legitimo Ciuium conuentu implorat? Quid? deteriórne Ciuium conditio eſſe debet, quàm olim ſeruorum fuit? qui ſæuitia dominorum preſſi ad vrbis præfectum confugiebant, & de ſuis dominis verecũdè (vt ait Vlpianus) expoſtulabant. Itaque Guaguinus in vita eiuſdem Ludouici, vbi reſpõſum Caroli Burgundiæ Ducis ad regis legatos exponit: his vtitur verbis, pag. 265. Audiuit, inquit, Carolus legatos. verùm ad pacem nihil commodius eſſe reſpondit, quàm trium Ordinum conuentum: vbi tantas animorum & belli diſcordias componi oporteret. quod poſtquam per nuntios Legati Ludouico retulerunt, ipſe in dilatione ſpem reponens, concilium apud Turones ad Kal. April. anni MCCCCLXVII. indixit. Conuentionis definito tempore, affuere ex toto regno, &c. Quod idem totidem verbis traditur in iis quæ diximus Annalibus, fol. 64. & in Magno Chron. vol. 4. fol. 242. vbi etiam illud additum eſt, quod memoria dignum & ſummoperè obſeruandum videtur, placuiſſe in eo con-

cilio,

cilio, vt certi probatique viri ex ſingulis ordinibus deligerentur, qui Remp. conſtituerent, & (vt ad verbum interpretemur) iuri ac iuſtitiæ prouiderent. At N. Gillius, eo quem oſtendimus loco: Poſt prælium, inquit, Montlerinum, delecti ſunt complures egregiè cordati & prudentes viri, qui boni publici curatores eſſent: quemadmodum inter regem & ſupradictos Proceres conuenerat: primúſque in eo numero fuit Comes Dunenſis, qui primus diſceſſionis illius auctor fuerat. Erat autem (vt ſuperius dictum eſt) antiquæ conſuetudinis, poſtquam Eccleſiaſticorum opes in tantam potentiam excreuerant, vt populus in tres ordines deſcriberetur, quorum vnum Eccleſiaſtici obtinerent: cúmque Reip. curatores conſtituerentur, duodeni ex vnoquoque ordine deligerentur. Itaque in eo Concilio conſtitutum fuit, vt XXXVI. Reipubli. curatores crearentur, qui communi conſilio publicis incommodis mederētur. Qua dè re Monſtrelletus vol. 4. fol. 150. ita ſcribit: Principio decretum eſt, vt ad Rempub. conſtituendam, plebémque tributis & detrimentis ſubleuandam XXXVI. viri auctoritate regia deligerentur: duodeni ex clero, totidem ex equitibus, & totidem iuris & iuſtitiæ periti: quibus poteſtas permitteretur videndi, quibus vitiis atque incommodis regnum laboraret, iíſq; vitiis remedium adhibendi: fidemque rex regali dicto promiſſóque dedit (ad verbum, Et promiſit rex in verbo regis) ratum ſe habiturum,

quicquid illi XXXVI. viri conſtituerent. Hæc Mõſtrelletus: cui Oliuerius Lamarcius Belga, in hiſtoriæ ſuæ cap. 35. totidem propè verbis ſubſcribit, eundémque XXXVI. Curatorum Reipubl. numerum prodit: ſimulque aſcribit, cùm rex ei dicto promiſſóque non ſtetiſſet, fidémque publicam & publicè iuratã violaſſet, miſerrimum in Francogallia bellum exarſiſſe, quod annos propè XIII. durauit. Ita regis periurium cùm ipſius infamia, tum etiam populi pernicie expiatum eſt. Vtcunque ſit, perſpicuum eſt, nondum centeſimum annum abiiſſe, ex quo Francogalliæ libertas, ſolennisque Concilij auctoritas vigebat: & vigebat aduerſus regem, neque ætate, neque animo imbecillum: ſed & iam annorum XL. maiorem, & tanta ingenij magnitudine prę-ditum, quantam nunquam in vllo rege noſtro fuiſſe conſtat. Vt facilè intelligatur, Remp. noſtram libertate fundatam & ſtabilitam, annos amplius cẽtum & mille ſtatum illum ſuum liberum & ſacroſanctum, etiam vi & armis aduerſus Tyrannorum potentiam, retinuiſſe. Neque verò præclarum hac de re Philippi Cominæi clariſſimi viri & ornatiſſimi hiſtorici elogiũ prætermittendum videtur: qui lib. Hiſt. 5. ca. 18. in hãc ſcribit ſententiam, quam ad verbum cõuertemus. Quare vt in inſtituto ſermone pergamus, ecquis eſt in orbe terrarũ rex, aut Princeps, cui ius ſit tributum vnius teruncij ſubiectis ſuis ſine ipſorum conſenſu & voluntate imponere? niſi violẽtia & tyrannide vti velit. At enim

(dixe-

(dixerit aliquis) poteſt tempus incidere, cùm publicum populi concilium expectandum non eſt: neque tantam moram res patitur. Sanè in bello ſuſcipiendo nihil tanta celeritate eſt opus. ſatis ad eam rem temporis ſuppeditat. Addo etiam illud, cùm reges & Principes bellum ciuiũ ſuorum conſenſu ſuſcipiunt, multò & potétiores ſunt, & hoſtibus ſuis formidabiliores. Et rurſus aliquantò poſt: Regem Galliæ minimè omnium decet his vti verbis: Habeo poteſtatem exigendi à meis ciuibus, quãtum mihi libet. Nã neque ipſe, neque quiſquam alius eam poteſtatem habet. Qui verò his vtuntur verbis, nullum ei honorem tribuũt: neque illius auctoritatem & exiſtimationem apud exteras nationes augent. verùm ex contrario, terrorem finitimis iniiciunt: qui nulla cõditione dominatum illius ſubire vellent. At ſi rex noſter, aut ij qui potentiam eius prædicant, ita loquerentur: Habeo ſubiectos ita manſuetos & obſequentes, vt nihil eorum quæ impero facere detrectẽt, neque quiſquam Princeps ſubiectos habet æquè obſequentes, quíque calamitatum & incommodorum ſuorum faciliùs obliuiſcantur: hæc oratio magnę illi laudi, atque ornamento eſſet. Verùm illa regem non decet: Exigo, quantum volo: eiuſque rei poteſtatem habeo, quam mihi conſeruatam volo. Rex Carolus quintus hac oratione non vtebatur. Neque ſanè regem vllum noſtrum illis vtentem verbis audiui: ſed quoſdam ipſorum comites & miniſtros: qui ſibi bo-

nam regibus nauare operam videbātur. Verùm meo iudicio aduerſus illos peccabant: & tātum aſſentandi cauſa ita loquebantur: neque ſatis quid dicerent, conſiderabant. Atque vt certius manſueti Gallorum ingenij argumentum proferamus, conſideremus concilium trium Ordinum Turonibus, poſt regis noſtri Ludouici XI. exceſſum, habitum: anno nimirum 1484. Exiſtimari per id tempus poterat, bonū illum Ordinum conuentum periculoſum eſſe. dicebántque neſcio qui, non magni pretij homines, ſæpiuſque poſt id tempus dixerūt, crimen eſſe læſæ maieſtatis, ſiquis de trium Ordinum concilio conuocando verba faciat. Id enim ad minuendam regis auctoritatem pertinere. Verùm illi ipſi ſunt, qui crimen illud aduerſus Deum, & regem & Remp. committunt. Neque verba eiuſmodi aliis proſunt, quàm iis, qui nullo ſuo merito gradus honorum & dignitatum obtinent: neque ad illos obtinendos ſunt idonei: ſed aſſentari & ſeruire auribus didicerunt, & nugatoriis de rebus verba facere: magnóſque conuentus hominum reformidant, ne quales ſunt, tales agnoſcantur: eorumque opera vituperētur. Hæc ad verbum Cominæus: ex quibus aliíſque quæ ſuperius de retenta publici concilij in Ludouicum XI. auctoritate diximus, perſpicuè intelligitur, etiam vſque ad id tempus nobile illud præceptum, à Turcica tyrannide alienum, viguiſſe: SALVS POPVLI SVPREMA LEX ESTO. ſed hanc conuentus publici libertatem palpa-

palpatores aulici, regum aſſentatores, & qui malis artibus honores adepti ſunt (vt Cominæus ſcribit) omni ſtudio & contentione auerſantur. Qua de re Budæus quoque libro de Aſſe IIII. ſic ſcribit: Quare, ſi moribus iam noſtris, qui rerum ſummam tenent, tenebúntque in poſterũ, IN DISQVISITIONEM CONVENTVVM aliquando vocentur, nonnulli ſæpe qui ſeſe naſutos videri volunt, haud dubie (quod aiunt) apprime ſimi, atque ea parte deformes ab omnibus cernerentur. Hæc Budæus: circiter illud tẽpus, quo Rex Franciſcus primus ex Hiſpania (quò captiuus abductus fuerat) reuerſus, vt redemptionis ſuæ nomine pecuniam conficeret, tributum Ordinibus ſui Regni non pro ſuo iure imperauit, ſed (vt auctores omnes affirmant) ab iis bona ſine gratia, ſine venia impetrauit. qua de re Nic. Boerius Deciſ. CXXVI. ita ſcribit: Anno Domini CIƆIƆXXVII. Princeps noſter in menſe Decemb. conuocauit prælatos, nec non nobiles de eius ſanguine, & alios regni ſui, & ex quolibet Parlamẽto vnum præſidentẽ, & duos cõſiliarios. qui omnes ita REGI ANNVERVNT TALLIAM, VSQVE AD SVMMAM DVORVM MILLIONVM, pro redemptione ſua, imponere & leuare poſſe.

Alterum eiuſdem publici Concilij facinus inſigne in Papa Benedicto XIII. damnando & repudiando. CAP. XXIIII.

HActenus quanta publici Francogalliæ cõcilij auctoritas in damnanda Papæ Bonifa-

cij VIII. inſania fuerit, ſatis explicatum arbitramur. Nunc alterum eiuſdē auctoritatis exemplum in Papa Benedicto XIII damnādo ac repudiādo proponamus. Quo tempore Rex Carolus VI Galliæ gubernacula tenebat, circiter illud tempus mirificum quoddam Antipaparū aliquot certamen extitit, quod annos amplius XXX factionibus exitioſis, ſumma cū omniū rerū pturbatione & piorū animorū cruciatu, mœrore ac prope deſperatione durauit: neque vllus in orbe Christiano Princeps fuit, neq; Rex, neque Imperator, qui non omne ſuum ſtudium in illa funeſta & calamitoſa Antipaparū cōtentione ſedanda interpoſuerit, quam hiſtoriam Platina, Krantzius & Guaguinus memoriæ prodiderunt. ſed omnium copioſiſſime is, qui aſſiduus tragœdiarum illarū ſpectator fuit, Theodor. Nyhemius, lib. de ſchiſmate tertio. Sed quoniam hanc operam Gallis noſtris potiſſimum nauamus, commodius fore arbitramur, vnius Enguerrantij Monſtreletti, qui Gallorum propè omnium manibus teritur, teſtimonium ſequi, totamque ipſius hac de re narrationē breuiter comprehēdere. Sic enim fere ad verbum ſub cap. XL. & aliquot inſequentibus ſcriptum reliquit: Rex Carolus VI. per legatos denuntiauit Petro de Luna, Bonifacio XIII. per papificationem nominato, niſi intra tempus illud quod de communi Chriſtianorum Principum ſentētia præſtitutum erat, finem illi funeſto certamini imponeret, ac de papatu cum æmulo ſuo trans-

tranſigeret, fore, vt ipſe, ſuique omnes Galliæ populi ſibi conſilium caperent: ac neutri Antipaparum obedientiam præſtarent. Hac denuntiatione Papa Benedictus grauiter indignatus, animi tamen offenſionem vultu atque oratione tegẽs, blanda oratione legatos dimiſit, confirmans ſe propediem reſponſum per certum hominem ac nuntium Regi miſſurum. Pauculis poſt diebus diploma, quam Bullam appellãt, Regi per emiſſarium quemdam miſit, qua & Regem & omnes ipſius imperio ſubiectos excommunicabat, ſacriſque omnibus tanquam impios ac profanos arcebat. Ea bulla periecta, eiuſque rei fama per vniuerſam Galliã diſſeminata, Rex Concilium publicum Lutetiam Pariſiorum indicit: quo in conuentu de communi ordinum ſententia decreta hæc fuerũt: primùm vt Benedictus Papa deinceps pro ſchiſmatico, hæretico, & Eccleſiæ Chriſtianæ perturbatorẽ haberetur: néve illi obediẽtia vlla præſtaretur: vtiq; acta illius omnia irrita eſſent: tum vt bulla Regi miſſa pronuntiaretur impia, ſcelerata, & in regiam Maieſtatem contumelioſa: atque idcirco palam inſpectãte populo laceraretur. poſtremò, vt tam atrox illata Regi & regno iniuria tum aduerſus Papam, ipſius auctorem, tũ etiam aduerſus omnes ipſius factionis ſocios vindicaretur. His decretis palam in conuentu pronuntiatis confeſtim Rector Academiæ Pariſienſis è ſella exſurgẽs bullam cepit, eamque inſpectante Rege in procerum delectorumque omnium

conſpectu ſuis manibus diſcidit. Nuntius autem Papæ qui eam attulerat, atque alter quidã eiuſdem Põtificis emiſſarius talaribus amicti togis, in quibus inuerſa Papæ inſignia depicta erant, mitra capitibus impoſita, in qua grandibus literis elogium hoc ſcriptum erat: HI SVNT IN ECCLESIAM ET REGEM PERFIDI: è carcere vſque ad palatij Pariſiẽſis aream aducti ſunt: atque in contabulato ex tempore extructo deſtituti, ſumma cum Papæ infamia ac dedecore catamidiati, omniũ irriſui ac ludibrio expoſiti, iocularе Pariſienſibus ſpectaculum præbuerũt. Tertio denique poſt die iterum in plauſtrũ impoſiti, ac per vrbis vias circunuecti, conuitiis, ſibilis, clamoribus omnium vexati, vix è populi inſultantibus manibus effugerunt.

Regem Francogalliæ non infinitam in ſuo regno dominationem habere, ſed certo iure certiſque legibus circumſcriptam.

CAP. XXV.

SAtis igitur demonſtratum eſſe arbitramur, Regibus Frãcogalliæ non immenſam atque infinitam poteſtatem à ſuis ciuibus permiſſam fuiſſe: vt legibus omnibus ſoluti dici poſſint: ſed eos certis legibus & pactionibus obligatos eſſe; quarum primam eſſe ſummã hanc fuiſſe oſtendimus. Vt publici Concilij auctoritatẽ ſanctam inuiolatamque ſeruarent: eumq; conuentum, quoties vtilitas Reip. poſtularet, ſua præſentia con-

concelebrarent. Ac leges quidem quibus Reges aſtrictos eſſe conſtat, permultæ ſunt. Verùm nos eas ſolas de quibus nemo niſi amētiſſimus, nemo niſi patriæ, parentū ac liberorum ſuorum hoſtis ambigit, vt quæque memoratu dignæ videbuntur, exponemus. Prima igitur hæc eſto: Vt ne quid quod ad ſtatum Reip. in vniuerſum pertineat, Regi ſine publici Concilij auctoritate ſtatuere liceat, cuius rei cum antea certiſſima teſtimonia protulimus, tum etiam expreſſiſſimum & euidentiſſimum vſque ad hanc ætatem noſtram veſtigium illud manet, quòd ſenatus Pariſienſis, qui veteris illius Parlamenti auctoritatem ſibi magna ex parte aſciuit, nullas Regis conſtitutiones, nulla edicta rata eſſe patitur, niſi quæ apud ſe pro conſilio cognita, & conſiliariorum ſuorum ſententiis comprobata fuerint: vt non incommodè dici poſſit, ſimilem hoc quidem in genere videri Senatus illius auctoritatem veterum Tribunorum plebis poteſtati, quos Val. Maximus ſcribit, in veſtibulo Senatus expectare ſolitos, dū ad ſe decreta eius ordinis afferrentur, quæ ipſi pro Concilio cognoſcerent: vt ſi plebi vtilia viderētur, literam T quaſi aſſenſus ſui notam atq; indicem ſubſcriberēt: ſin minus, vetarent, atque intercederent. quanquam Budęus, vir doctiſſimus, aliunde ſimilitudinem ſumit: ſicuti populo R. (inquit) ſciſcente aliquid, Senatum auctorē fieri oportebat, quod nunc verbo Græco *Homologare* dicimus, ita Principum noſtrorum conſtitutionibus, vt vim

ſanctionum habeāt, huiuſmodi actis ad Remp. pertinētibus auctorem Curiam fieri hodie neceſſe eſt, eaſque in curia promulgari. Et paulo poſt: In hac curia præfecti prouinciarum ac iuridici, quos Balliuos, Seneſchallos, & huiuſmodi nominibus vocamus, in leges iurare ſoleat. In huius acta referri diplomata, regiaq; beneficia ſolent, vt perpetua eſſe poſſint, ac nunquam antiquabilia. Huius auctoritate rata irritave Principum acta, ne ipſis quidem recuſantibus, fiunt. vna hęc curia eſt, à qua ſibi ius dari Principes (legibus ſoluti) ciuili animo ferunt: quam auctorem fieri ſacrandis promulgandiſque ſanctionibus ſuis volunt. Cuius concilij cenſuræ conſtitutiones ſuas eximi, edictaque ſua nolint, imò cuius decretis acta ſua conſecrari æternitati velint. Hęc Budæus. Vt igitur hanc ſibi poteſtatem Senatus ille tyrannicè vſurpauit, vt Regiis edictis atque imperiis intercederet: quod certe credibile non eſt: aut illud fateamur neceſſe eſt, Regibus non liberam & infinitam rerum omnium poteſtatem permiſſam antiquitus fuiſſe, quod etiam Auffrerius, Boerius, Montanius, Chaſſanæus aliique ſummæ apud Gallias auctoritatis pragmatici, vna voce, ſine vlla varietate, atteſtantur.

Age, reliquas leges regias videamus: atque hanc in primis, Vt Regi ius nō ſit neq; filiū adoptare, neque de ſuo regno, vel inter viuos, vel per teſtamentum diſponere: ſed in regni ſucceſſione maiorum inſtituta & antiqua cōſuetudo ſerue-

ſeruetur. Nam Ioannes de terra rubea tracta. 1. concil.9. ita ſcribit: Reges Franciæ non potuerunt vnquam, neq; poſſet Rex modernus facere teſtamentum de regno, nec primogenitũ aut alterum heredem facere in illo. Item, adeo ex vi cõſuetudinis in regno Franciæ ſucceditur, quòd ſicut nec ex voluntate diſpoſitiua, & teſtamentaria regis ſucceſſio defertur eius ſucceſſori, nec deferri poteſt: ſic nec ex tacita voluntate eius ab inteſtato diſpoſitiua ei ſuccedi poteſt: ſed ſolum Conſuetudo ſuccedenti defert regnum. Hæc Territubrius. Cuius ſententiam cum omnis cõprobat antiquitas, tũ vero vel maxime hiſtoria hæc memorabilis, quam ſubiungam. Anno CIↃ CCCCXX. cùm Rex Carolus VI. Hẽrico Angliæ Regi ſuum regnũ mortis cauſſa donaſſet, eumq; ſibi ſucceſſorem deſignaſſet, repẽte populus ad publicum gentis concilium prouocauit: in quo ſumma omnium conſenſione pronuntiatũ eſt, donationem illam ipſo iure nullam, inutilẽ atq; irritam fuiſſe: neque Regi Galliæ fas eſſe, vllam ſui regni partem ſine publico gentis ſuæ cõſenſu alienare. cuius rei auctores ſunt Enguer. Mõſtrel. cap. hiſt. 225. & aliis inſeqq. itemque Guill. Benedict. in cap. Raynut. in verb. nume. 188. Cum Carolus ſextus, inquit, ex matrimonio iuſto filium haberet, cui regnum debebatur, non potuit Regem Angliæ adoptare in filium, in præiudicium filij ſui legitimi, & naturalis: nec adoptio valuit, nec tenuit: quinimo regnum dicto Carolo ſeptimo delatum fuit. Item in verb.

In eodem teſtamento:num.151. Ex quibus,inquit, confutatur,& penitus confunditur,vt ipſo iure nihil valuerit ille tractatus paçis,quem Angli prætendunt paſſatum fuiſſe inter Carolum ſextum,Francorum regem,& Henricum quintum,Regem Angliæ,per quem dictus Carolus dominam Catharinam filiam ſuam nuptui dedit præfato Henrico, eumque ſibi adoptauit in filium: nec non ſine proceribus ſolus exiſtens declarauit coronam Franciæ eidem pertinere, & poſt ſui deceſſum totum Franciæ regnum ad ipſum peruenturum.Sed dictus tractatus à proceribus regni reprobatus fuit, qui Carolum eius filium vngi & coronari fecerunt. Hæc Bened.Secunda igitur Regni Francogalliæ illa lex eſto.Deinceps tertiam videamus,quam eſſe cõſtat huiuſmodi: vt rege mortuo regni hereditas filio ipſius natu maximo deferatur, neque regi vel natu minorem maiori anteferre, vel alium ſibi ſucceſſorẽ inſtituere liceat. Cuius hæc ratio eſt certiſſima: quoniam parentes ea demũ adimere ſuis liberis poſſunt, quæ ab ipſis proficiſcũtur:quæ vero vel natura,vel lege atque inſtitutis maiorum iis addicta ſunt, in iis parentes ius nullum habent.l.ſi arrogator.22.D.de arrogat.l.3.D.de interd. & releg. Filius autem natu maximus ſuitatem & ſpem hereditatis, non parẽtis ſed legis communis beneficio adeptus eſt: neque illam ſuo patri acceptam ferre debet, ſed legibus atque inſtitutis maiorum. itaque rectiſſime doctores omnes vno conſenſu affirmant,

Re-

Regem Francorum non poſſe auferre primogenito ius primogenituræ, ſine ſpe regni, & dare ſecundo genito, vel alteri. Ioan. Andr. in c. licet, de voto. Bald. de prohib. feud. alien. per Frid. §. illud. Panorm. conſ. 3. nitar in præſenti, lib. 2. Iaſon in l. nemo poteſt, De legat. 1. Bald. in c. 1. De feud. March. ducat. ſed præcipue Ioan. Terrirubius tract. 1. concl. 9. vbi ſic ſcribit: Reges Franciæ nunquam conſueuerunt de regno teſtari, ſed ſolum ex vi conſuetudinis defertur ſucceſſio primogenitis maribus ex linea recta eorum, quibus ſucceditur: & illa deſinente ſuccedunt mares trāſuerſales iuxta gradus prærogatiuam. Item, cōcl. 9. 10. 11. & 12. vbi ſic loquitur: In regno Franciæ non habetur ſucceſſio hereditaria ſiue patrimonialis, ſed ſimplex ſucceſſio, ſiue ſubrogatio primogeniti, vel proximioris agnati, cui regnum debetur ex ſola lege vel conſuetudine regni, à qua ſola ius accipit, & nō à patre vel alio prædeceſſore: & ſic ius primogeni turæ, quantum ad tale regnum non habetur à patre, ſed à lege regni: vnde nec eſt hereditariū, nec patrimoniale, ſed mero iure filiationis, vel ſanguinis competit. Ita quod non poſſet Rex de regno teſtari, etiam primogenitum, vel proximiorem, cui regnum debetur, inſtituendo: quia nullo modo poſſet inſtitutus capere regnum vi teſtamenti, vel alterius diſpoſitionis paternæ, quę non valuit: ſed ſolum virtute legis immutabilis regni, à qua vocatur. Et in eandem ſententiam Guill. Benedict. in c. Raynutius, in verb. In

eodem teſtamento: num. 148. ita ſcribit: Natura regni Franciæ, inquit, requirit, & exigit, ne de eo fiant teſtaméta, legata, vel aliæ diſpoſitiones. Vnde Ioan. de terra rub. in quodam libro, quem intitulauit Vinea Eccleſiæ, tract. 1. q. 9. concludit, dicens, quia regnum Fráciæ debetur primogenito ex ſola regni conſuetudine, nunquam conſueuerunt Reges de ipſo regno teſtari: quod vi & medio conſuetudinis defertur primogenito. Nam Reges Franciæ nunquam potuerunt, neque poſſet Carolus octauus Rex noſter modernus teſtamẽtum facere de regno, etiam heredem inſtituendo dominum Delphinum eius primogenitum. quia regnum Franciæ non debetur primogenito, ex ſucceſſione teſtamentaria, vel ab inteſtato, ſed ſolum ex lege & conſuetudine regni. Igitur Rex ipſum dare nõ poteſt primogenito, neque auferre per alienationes inter viuos, teſtamenta, neque debita voluntaria, legata exheredationis, ex cauſſa: quia primo genitus Franciæ non habet regnum à patre, ſed ab ipſa regni lege & conſuetudine: & ſic pater poteſtatem non habet ipſum grauare: & de tali dignitate teſtamento diſponi non poteſt, vel alius in præiudicium primogeniti, qui cùm ius illud habeat, non patris iudicio, ſed legis beneficio, per eum grauari non poteſt, à quo beneficium non habet, nec commodũ ſentit. Hæc ad verbum Bened. Sequitur quarta lex regni, de qua tamen ſuperius ca. 10. diſſeruimus. Ne virgo, neve mulier ad regni hereditatem admittatur,

tur, ſed agnatus defuncto Regi proximus, quãuis gradu fœmina poſterior, ei tamen præferatur. qua de lege nobilis Pragmaticus Iacob. Petr. in ſua Pract. capit. 63. ita ſcribit: Carolo qui rex Franciæ & Nauarræ fuerat mortuo, filia Ludouici, ſui quondam fratris ſucceſſit in regno Nauarræ. quia illud regnum venerat per fœminam: ſed in regno Franciæ non ſucceſſit: quia non admittitur fœmina, quamdiu maſculus de genere inuenitur: ſucceſſit ergo Philippus filius Caroli, qui erat ei in quarto gradu: quamuis dicta fratris filia tantũ eſſet in tertio. Item Guill. Bened. in verb. duas habens, num. 78. vnde reſtat, inquit, neq; filias, neque maſculos ex ipſis deſcendentes in regno Frãciæ ſecundum ipſius leges & conſuetudinem ſuccedere, quinimo liberis maſculis non exiſtentibus reliqui parentes & conſanguinei in regno ſuccederent, ſeruata gradus prærogatiua. Hęc Bened. quæ multo copioſius confirmat nume. 119. & 120. Item Coſm. Guim. in procemio pragmat. ſanct. vbi ſic ſcribit: Regnum Francię eſt ita nobile, & clarum, quod in eo nunquam ſuccedit fœmina, licet bene in regno Nauarræ. & huiuſmodi quæſtio orta fuit poſt mortem Philippi Pulchri, Regis Francorum, qui habuit vnam filiam, nomine Iſabellam: & tres filios: dictam Iſabellam duxit in vxorem Eduardus Rex Angliæ, ex qua habuit vnum filium, qui ſimiliter dictus eſt Eduardus, qui ſucceſſit in regno Angliæ, defuncto dicto Philippo. Tres eius filij fuerunt reges Fran-

ciæ ſigillatim: qui tandem deceſſerunt ſine liberis: quibus ſucceſſit in regno Franciæ Philippus, filius Caroli de Valeſio, fratris dicti Philippi, de conſenſu & approbatione x i i. Parium Franciæ, qui noluerunt dare regnum dictæ Iſabellæ, Reginæ Angliæ, nec filio eius Eduardo: vnde ortæ ſunt magnæ guerræ, inter Reges Angliæ & Franciæ, & iniuſtè. quia ſicut filia Regis non ſuccedit in regno Francorum, ita nec natus ex ea. §. hoc autē. qui feud. dar. poſſ. De gradib. ſucceſſ. in feud. c. 1. §. ad filias. Excluſo enim aſcendente, excluduntur deſcendentes ex perſona aſcendentis. l. fin. C. de natur. lib. l. ſi viua, C. de bon. matern. Ideo non potuit d. Eduardus filius d. Iſabellæ prætēdere aliquod ius in regno Frāciȩ: dicit Bald. in repet. l. 1. C. de ſumma trinit. Sed nemo vberius hanc hiſtoriam exponit, quam Claudius Seyſſellus, archiepiſc. Taurin. in lib. de lege Salica: vbi vtriuſque Regis Angliæ & Franciæ iuſta copioſe exponit: & ad extremum publici concilij, ſiue trium ſtatuum iudicium ſubiungit.

Quinta lex ad Regis domanium pertinet de qua ſuperius ſuo loco commemorauimus. Ne videlicet Regi ius ſit, vllam domanij ſui partem ſine publici Concilij auctoritate alienare; quippe, quod ei ad tuendam tantum regiam dignitatem fruendum datum eſt vt parem in eo poteſtatem habeat, atque marito in vxoris dote conceditur. Itaque anno CIↃ CCCXCIX. cum Rex Carolus VI. Comiti Sampaulino particu-

lam

lam quãdã ſui domanij ſiue donaſſet, ſiue alia ex cauſſa ceſſiſſet, Senatus Pariſienſis pro vetere veteris Parlamenti iure interceſſit: ac pronuntiauit alienationem regij dominij nullius eſſe momẽti, niſi cuius author Senatus ille Pariſienſis fuiſſet, quod decretum Paponius inter Areſta ſua retulit. lib. 5. tit. 10. vbi alia complura generis eiuſdem ſenatuſconſulta commemorat: quibus omnibus definitum hoc ius eſt, alienationem dominij à Rege, ſine cauſſa in illo Senatu cognita & probata, factam, ipſo iure nullam eſſe. qua in cognitione hæc potiſſimum exquiruntur. At non aliunde confici pecunia poſſit? ecqua neceſſitas vrgeat? an pretium ſit idoneũ? & auctione cõſtituta ſummum illud ac poſtremum oblatum. Sed operæpretium eſt Claudij Seyſſellij teſtimonium in hanc rem exponere: cuius verba ex lib. de monarch. Franc. 1. cap. 10. ſic conuertimus. Tertium frenum quo Reges Franciæ coercentur eſt politia, hoc eſt inſtituta & mores regni multas per ætates cõprobati, & longinqua conſuetudine retẽti: quorum abrogationem non ſuſcipiunt: & ſi forte ſuſciperent, fruſtra id tentarent: quoniam eorum imperio non pareretur: quod vel ex dominio & patrimonio regali cognoſci licet, cuius alienandi ius, ſine cauſſis magnis & neceſſariis, non habent, quas cauſſas cognoſci & probari oportet in cõſilio & curia parlamenti & Rationalium: qua in cognitione ita caute & diligenter, tantaq; cum diſquiſitione proceditur, vt pauci admodum re-

periātur, qui eiuſmodi alienationes expetant. Etſi autem Reges ius habent diſponendi de fructibus & reditibus regni pro ſui arbitrio, quandiu regni adminiſtrationem obtinent: tamen ratio ſumptuum tum ordinariorum tum extraordinariorum ad Rationalium curiam & notionem reuocatur. Hi rationales ſumptus illos regios, ſi inconſultè facti videntur, coercent. Quæ ſanè lex Reipub. perquam vtilis eſt, ad Regij dominij conſeruationem. quia tum demum ad tributa & indictiones extraordinarias, quibus plebs oneratur, decurri tanquam ad ſubſidium ſolet, cùm illud dominium regiũ exhauſtum eſt: vt omittam, quod hac præclara Regni lege nimia Principis liberalitas quæ ad prodigalitatẽ accedit, coercetur. Hæc Seyſſellus. ſed lib. II. cap. 11. inſuper hæc addit: Iterum dico: Regem non poſſe gratius obſequium Deo præſtare, aut ſuorum ciuium vtilitati, aut ſuæ dignitati atque exiſtimationi melius conſulere, quam illas Regni leges obſeruando. Tum enim boni & Chriſtianiſſimi Regis & Patris patriæ cognomẽtum acquirit: ceteraque omnia nomina, quę ſibi magnus aliquis & glorioſus Princeps poteſt acquirere. Ex contrario verò ſimulatq; limites & fines illos ſibi præſcriptos egreditur, & volũtate pro ratione vti inſtituit, habetur ac numeratur improbus, tyrannus, crudelis, & intolerandus, quibus de cauſſis in Dei & ciuium ſuorũ odium incurrit. Hactenus Seyſſellus Taurinenſis Archiepiſcopus, & Regis Ludouici XII. intimus

mus conſiliarius. In eandemq; ſententiam, de Rege Frãcię, cui nõ licet vrbes Regni ſui alienare, ſcribũt Hoſti. & Io. Andr. in c. dilecti. De maior. & obed. Martin. Laud. in trac. de cõfœd. q. 13.

Sexta Regni lex numerari hæc poteſt, vt Regi abolendi criminis & capitalis pœnæ, ſine parlamenti auctoritate, remittendæ ius non ſit in hoc regno, inquit Boerius, criminoſus deferens literas remiſſionis aut abolitionis, ſiue pardonij, debet incarcerari, & ſuas literas offerre Parlamento, &c. Hæc ille Deciſ. Burdegal. 65.

Septima eſt, vt Regi non liceat magiſtratũ aliquẽ Regni, ſiue Reip. Franciæ, niſi cauſſa in Parium conſilio cognita & probata, exauctorare. Quæ lex ita paſſim tota Gallia nota & decantata eſt, vt teſtimonij non egeat.

Octaua Regni lex numerari hæc poteſt. Ne Regi ſine publici concilij auctoritate monetæ mutandæ ius ſit. Nam Guill. Budęus lib. de Aſſe 3. & 5. teſtatur ex antiquis omnibus quæ viderat monimẽtis cõſtare rei nũmariæ ius, hoc eſt poteſtatis nũmorum vel augendæ vel imminuendæ ſemper penes populum fuiſſe. Quinetiã Carol. Molin. diligẽtiſſimus monetaliũ ratiociniorum inueſtigator, extremo cõmentario de cõtract. & vſur. ſcribit ſe in archiuis parlamenti & monetaliũ præfectorũ quãplurimas leges Frãcicas reperiſſe, quib⁹ ſancitũ erat, ne qua rei nũmarię mutatio ſine populi conſenſu fieret: ſemperq; in eiuſmodi mutationibus populi cõſenſum (quippe cui⁹ plurimi intererat) interueniſſe.

quemadmodum à Iuriſcõſultis dici ſolet. Quorum quid fieri intereſt, eorum in eo negotio gerendo requiritur aſſenſus: vel hoc modo, quod aliquos tangit, debet ab iis approbari. Quinetiã Hoſtienſis Canoniſta celebris & magnæ inter ſuos auctoritatis, in ſumma de cenſibus, ita ſcribit. Quæritur, nũquid Rex Franciæ habeat priuiligium concedendi pedagia, vel mutandi nouam monetam. Reſpondeo, ſicut Papa in ſimili quæſtione, ſic videretur aliquibus. c. per venerabilem, qui fil. ſint legit. Mihi verò non videtur niſi populus ei poteſtatem illam dederit: quæ & Imperatori data eſt. argu. l. 2. §. deinde, D. de orig. iur.

An mulieres, non vt ab hereditate Regni, ſic ab eius procuratione, Francogallico iure, arceantur.

CAP. XXVI.

SEd quoniam de regni procuratione & ſumma Reip. adminiſtrandæ inſtituta diſputatio eſt, non prætereunda quæſtio videtur, An mulieres non vt ab hereditate Regni, ſic etiam ab eius procuratione arceantur. Primùm autem illud apertè teſtatum volumus, nos neq; de Romanorum, neque de aliarum gentium iure, ſed tantùm de huius noſtræ Francogalliæ inſtitutis diſſerere. Nam, vt notũ omnibus eſt, Romanorum inſtitutis mulieres propter infirmitatem conſilij in perpetua tutorum poteſtate fuiſſe,

atque

atque ab omnibus non modò publicis, verùm etiam ciuilibus negotiis excluſas eſſe: ita nõnullis aliis in gẽtibus mulieres ſummam imperij vetuſtis moribus obtinent. Britanni ſexum in imperiis non diſcernunt: inquit Tacitus in Agric. vita. Hoc igitur conſtituto, & teſtificatione noſtra planè ac dilucidè propoſita, deinceps ad quæſtionem accedamus. Nam ei cauſſam præbuiſſe ſuperiorum aliquot temporum exempla videntur: quibus conſtat, Regnum Francogalliæ à Reginis, præſertim viduis, & regũ vel puerorum vel abſentium matribus adminiſtratum fuiſſe. In quibus haud ſcio an vllum ad muliebrem audaciã inſignius commemorari poſſit, quàm illud reginæ Blancæ, Ludouici Tranſmarini matris, de qua poſterius dicemus: quæ Rege filio in Africam ad bellum gerendum profecto, ſummam ſibi poteſtatẽ non modò in Reip. ſed etiam in Eccleſiarum & Epiſcopatuum adminiſtratione aſciuit: quemadmodum ex veteribus quibuſdam monimentis nuper in lucem editis cognoſci poteſt: *Nos chariſſimæ Dominæ noſtræ & matri Reginæ cõceſſimus, & voluimus, quòd ipſa in hac noſtræ peregrinationis abſentia plenariam habeat poteſtatem recipiendi & attrahendi ad regni noſtri negotia, quos ſibi placuerit, & amouendi quos viderit amouendos: Baillinos etiã inſtituere valeat, caſtellanos, foreſtarios, & alios in ſeruitium noſtrum & regni noſtri miniſtros ponere & amouere: dignitates etiam & beneficia eccleſiaſtica vacantia conferre, fidelitates*

Epiſcoporum & Abbatum recipere, & eis regalia reſtituere, & eligendi licentiam dare capitulis & conuentibus vice noſtra. Ex contrario tamen pugnat primùm ratio diſputandi vſitata, vt cui per ſe Reginam eſſe ius non eſt, eidem regendi ius ac poteſtas non ſit. Per ſe autem Reginam eſſe mulierem nō poſſe, neque Regni hereditatem ei ex eáve prognatis deferri: ſed ſi Reginæ appellantur, per accidens, & propter Reges maritos id fieri: ſuperiùs ex antiquis M C C. annorum monimentis demonſtratum eſt. Eo accedit, quod ſuperius docuimus, quemadmodum omnis & creãdorum & abdicandorum regum poteſtas penes publicum concilium erat: ita curatoris Reip. ſiue moderatoris diligēdi ius ſummum penes idem Concilium fuiſſe. Quinetiam creatis regibus, tamen ſummam imperij adminiſtrandi poteſtatem ab eodem Concilio retentam fuiſſe: neque centeſimum adhuc exiſſe annum cùm regnante Ludouico XI. quamtumuis aſtuto & callido, XXXVI. Reipub. curatores, tanquam Ephori, ab eodem Concilio cōſtituti ſunt. Quòd ſi maiorum noſtrorum auctoritatem quærimus, extat inſignis apud Aimoin. lib. 4. c. 1. vbi de Brunechilde, Regina matre Childeberti regis commemorans ita loquitur: Simul, inquit, quia Brunechildis ſummam regni ſolicitudinem ſibi reſeruare velle intelligebatur, & primates Franciæ tanto tempore fœmineo dominatui dedignabãtur ſubiici, &c. Itaque Franc. Connanus Senator Pariſienſis lib.

1. cap.

1.cap.8. Quod Panormitanus putat(inquit) Reginis more noſtro ius eſſe in Gallos, multum fallitur. nulla enim gens minus paſſa eſt fœminarum imperium, cum lex Saliorum, id eſt Gallorum, eas regni ſucceſſione excludat. Itaque videmus Reginas viro mortuo redigi fere in ordinem: ſic vt ne vmbram quidem Regiæ dignitatis retineant. Hæc Connanus. Et profecto ita eſt, vt ſi quando regni procurationem apud maiores noſtros mulieres adeptæ ſunt, ſemper ea res miras in Rep. noſtra tragœdias, ſumma denique miſeriarum incendia excitarit. Cuius rei non alienum videtur exempla quædam proponere. Dominata eſt quondam Chrotildis, Regina, mater Childeberti & Clotarij regum, quæ cùm alterius filij nomine Chlodomeris demortui filios inſano quodam amore proſequeretur, ſummam contentionem abhibuit, vt nepotes remotis filiis in regiam dignitatem perducerentur. Itaque capillitium eorum, pro eo inſtituto de quo ſuperiùs diximus, ſumma cum cura & diligentia nutriebat. Cuius rei Reges fratres certiores facti, confeſtim Arcadium quendam ad eam miſerũt, qui nudum gladium ſimúlque forcipem ei oſtentans, optionem illi faceret, vtrum illorum nepotum ſuorum capiti admoueri mallet. At illa, inquit Gregorius Turon. nimium felle commota, præcipuè cum gladium cerneret euaginatum ac forcipem, amaritudine præuenta, reſpondit: Satius mihi eſt, ſi ad regnum non eriguntur, mor-

tuos eos videre, quàm tonſos. Ita nepos vterque in ipſius conſpectu interfectus eſt. Auctore eodem Gregor. lib. 3. cap. 18. vbi tamen ſubiungit, Reginam hanc liberalitatibus & donationibus in monaſteria collatis plebis & vulgi beneuolẽtiam conciliaſſe. Date frenos (inquibat Cato) impotenti naturæ, & indomito animali, & ſperate ipſas modum licentię facturas. Quid? quàm effrenatũ illud fuit animal, illa, inquam, Theodorici Regis filia, natione Itala, quæ ſerui ſui amore inſana, vbi matris iuſſu illũ interfectum cognouit, per ſpeciem reconciliatæ cum matre gratiæ ſacramẽtum ſe dominicæ cœnæ cum illa communicare velle oſtendit, venenóq; in calicem infuſo impietate ſimul & crudelitate nefaria matrem ſuſtulit. Verba Gregorij Turonenſis lib. 3. c. 33. hæc ſunt: *Erant ſub Ariana ſecta viuentes: & quia conſuetudo eorum eſt, vt ad altarium veniẽtes de alio calice Reges communicent, & de alio populus minor* (notanda cõſuetudo calicis cum plebe communicati) *venenum in calice illo poſuit, de quo mater communicatura erat: quo illa hauſto protinus mortua eſt.* Age, reliquas videamus. Dominata eſt quondam Fredegunda, Regina mater, Chilperici primi vidua. Hæc marito ſuperſtite cũ Landerio quodam adulterij cõſuetudinem habuerat. Vbi Chilpericum id ſenſiſſe animaduertit, interficiendum eum curauit: cõfeſtimque Regni procurationem filij ſui Regis Clotharij nomine, tanquam Regina mater ſuſcepit: eamque

annos

annos XIII. ſuſtinuit. Primùm Childebertum filij ſui patruum, eiuſque vxorem veneno ſuſtulit: tum Hunnos aduerſus ipſius filios concitauit: bellumque ciuile in Remp. immiſit. fax denique illorum incendiorum fuit, quibus Francogallia multos annos exarſit. auctore Aimoino lib. 3. c. 36. & lib. 8. cap. 29. & ſcriptore Chronici Beſnenſis. Dominata eſt Regina mater Childeberti, Brunechildis, Sigeberti Regis vidua. Hæc Italum quendam nomine Protadium in delitiis habebat, eumq; omnibus honoribus amplificabat. eademque filios ſuos Theodebertum & Theodoricum adoleſcentes in eam vitæ flagitioſæ conſuetudinem adduxit, vt tandem capitales inter ſe inimicitias gererent, belloque diuturno conflictati prælium atrociſſimum cõmitterent. Meroueum nepotem ſuum Theodeberti filium ſua manu interfecit. Theodoricum veneno ſuſtulit. Quid amplius? Date frenos (inquibat Cato) impotenti naturæ, & indomito animali: & ſperate ipſas modum licentiæ facturas. Decem principibus Regiis necis cauſſam attulit. Cúmque ab Epiſcopo quodam obiurgata eſſet, rogatáque vt ſe ad frugem cõuerteret, illum in profluentem præcipitari iuſſit. Ad extremum concilio Francorum indicto, in iudicium vocata, damnata, & ab equo currẽte diſtracta, membratimque dilaniata eſt. Auctoribus Greg. Turon. lib. 5. cap. 39. & lib. 8. ca. 29. & Adone Ætat. VI. Ottone Friſingẽſ. Chrõ. parte 16. & Aimoino lib. 4. cap. 1. itemque Ap-

pendice Gregor. Turon. lib. II. cuius hæc verba ſunt: Reputantes ei quòd v. Reges Francorum per eam interfecti fuiſſent: id eſt, Sigebertus, Meroueus, & genitor ſuus Chilpericus, Theobertus & filius ſuus Clotharius, item Meroueus filius Clotharij, Theodoricus, eiuſdémque tres qui ad præſens extincti fuerant: per triduum eam diuerſis tormentis afflictam iubet prius camelo per omnem exercitum ſedentem perducere: poſthæc comam capitis vno pede & brachio ad ferociſſimi equi caudam ligare: à quo calcibus & velocitate curſus membratim diſrumpitur. quam eandem hiſtoriam reperio in Chronico Monaſterij Beſnenſis manuſcripto his verbis: Nam camelo ſuperpoſitam girari fecit per exercitum: quam cùm omnes inclamando horruiſſent, velut ſub carnis vel animæ zabulũ iterũ iuſſit reduci: & inter equos quatuor indomitos ligari, ad quorum primam erumpẽtium fugam partibus rupta, poſtea igne cõbuſta cum ſatellitio peccatorũ ab ipſis inferioribus eſt immerſa. Itẽ alio loco, Tanta mala & effuſiones ſanguinum Brunechildis conſilio in Francia factæ ſunt: vt prophetia Sibyllæ impleretur, dicẽtis, *Veniens Bruna de partibus Hiſpaniæ, ante cuius cõſpectum gentes peribunt: hæc verò equitum calcibus diſrumpetur.* Age, de ceteris videamus. Dominata eſt Plectrudis non Regis, ſed Regij præfecti Pipini vidua, qui tum regium imperiũ obtinebat, dum inane regium nomẽ Dagobertus ſecundus ſuſtineret. Hæc Plectrudis propter

adul-

adulterij & flagitioſæ vitæ turpitudinem à Pipino repudiata, marito mortuo multarum in Gallia ſeditionum auctor fuit. Carolum Martellũ Palatij magiſtrum, fortiſſimũ virum abire Magiſtratu coegit, aliumq; Theobaldum impurum & nefarium hominem in ipſius locum ſuffecit. tandem funeſtum ciuile bellum inter Francos ipſos excitauit. qui variis prælijs, & vt (ait Aimoinus) duriſſimis cædibus ſeſe mutuo proſtrauerunt. lib. 4. cap. 50. & cap. ſeq. Quinetiam auctor libelli cui titulus eſt, Status regni Franciæ, ſub Dagoberto II. his vtitur verbis: Cùm Franci Plectrudis furores atque inſanias ferre nõ poſſent, neq; in Dagoberto rege ſpem vllam reliquam viderent, Danielem quendam ſibi regem delegerũt, qui antea monachus fuerat, eumque Chilpericum nominarunt. quam hiſtoriam ſuperiùs quodã loco perſtrinximus. Sed reliquas videamus. Dominata eſt Regina mater Caroli Calui, nomine Iuditha, Ludouici cognomento Pij coniux: qui non modò Frãcogalliæ Rex, verumetiam Italiæ & Germaniæ Imperator fuit. Hęc miſerum fataléque bellum inter Ludouicum & ipſius filios priuignos ſuos excitauit: vnde nata horum aduerſus parentem tanta coniuratio, vt illum imperio ſe abdicare, ſuámque illis dignitatem cedere magno totius propè Europæ incommodo cogerẽt. Quorum incommodorum culpam Hiſtorici omnes magna ex parte in illam Reginam matrem Iuditham conferunt: Abbas Vrſperg.

Michael Ritius & Otto Friſing. Chron. 5. capite 34. Ludouicus, inquit, propter mala opera vxoris ſuæ Iudith regno pulſus eſt. Itemque Regino in Chro. anni DCCCXXXVIII. vbi ſic ſcribit: Ludouicus à ſuis imperio priuatur, & priuatus cuſtodię traditur, Regníque monarchia Lothario filio eius per electionem Francorum datur. Fuit autem hæc deiectio pro maxima parte, facta propter multimodam fornicationem Iudithæ vxoris eius. Aliquot poſt ſeculis dominata eſt Blanca Regina, mater Ludouici cognomento Diui, natione Hiſpana. Vt primùm gubernaculum arripuit, concurrere ad arma Galliæ proceres cœperunt, Duce Philippo, Comite Bolonico, Regis patruo: qui (vt ſummus auctor ſcribit Ioan. Ionuillæus capite hiſtor. 4.) ferendum non eſſe clamitabant, tantum Regnum à muliere, eaque peregrina, adminiſtrari. Itaque Comitem Philippum proceres illi, repudiata Blanca, Regni procuratorem delegerunt. At Blanca nihilominus in inſtituto perſeuerare, & auxilia vndique accerſere: Ferdinandum denique Hiſpaniæ Regem fœdere ſibi atque amicitia adiũgere inſtituit. Cùm Duci Philippo Dux Britanniæ & Comes Eboracenſis ipſius frater ſeſe coniunxiſſent, de improuiſo oppida aliquot interceperunt, eaque præſidiis firmarunt. quod Ionuillæus capite quinto commemorat: atque ita grauiſſimum in Gallia bellum, propter occupatã à Regina matre Regni procurationem, exarſit. Fortè tum accidit, vt Rex Stampas à ma-

tre armorum cauſſa miſſus, proficiſceretur. Eò confeſtim multis ex partibus Proceres aduolarunt, Regémq; obſidere cœperunt: non lædendi (inquit Ionuillæus) aut violandi illius conſilio: ſed (vt idem teſtatur) vt eum à matris poteſtate abducerent. Qua re ad illam perlata, quę tum Lutetiæ permanſerat, celeriter armari Pariſienſes, & Stampas proficiſci iubet. Vix eæ copiæ Montlerium peruenerant, cùm Rex obſidione liberatus, ad eos accedit: Lutetiámque vnà cum ipſis reuertitur. Vbi ſe Philippus domeſticis copiis minus inſtructum animaduertit, Reginam Cypri, quæ in regno controuerſiam quandam habebat, ſubſidio accerſit. Hæc magnis copiis in Campaniam ingreſſa, latè regionem illã populatur. Blanca nihilominus in ſententia permanet. Itaque Anglorum auxilium Proceres ad extremum in Regni fines introducunt. Hi magnis incommodis Aquitaniam, ceterasque maritimas regiones afficiunt: quæ incommoda omnia ex Reginæ illius matris impotentia atque ambitione nata fuiſſe, Ionuillæus multis verbis commemorat: c. *6*, *7*, 8, *9*, & 10. Et quoniã longe alia de Blancæ ingenio & moribus noſtrorũ hominum opinio eſt, propter eorum (*vt* credi par eſt) qui per ea tempora ſcripſerunt, aſſentationes (nam Reginis matribus Scriptores ferè vel ſupplicij metu, vel propter Regum filiorum exiſtimationem parcunt) non prætermittendũ videtur, quod idem Ionuillæus ca. *76*. commemorat, illam vſq; eò filium in poteſtate ſua ha-

O

buiſſe, vſque adeò illum timidum abiectúmque redegiſſe, vt cùm ipſius vxorem, nurum ſuam, Margaretam odio haberet, rarò admodum Regem cum illa verſari pateretur. Itaque cùm rex iter faceret, Blanca metatorib. imperabat, vt hoſpitium Reginæ ſeparatim à rege aſſignarēt. quinetiam ſi quando rex noctu furtim ad coniugem accedebat, tum hoſtiarios in ſpeculis collocabat: & ſi fortè Blancam aduentare intelligerent, tum fuſte canes ab illis cędi imperabat: quorum clamore de ſeſe occultando commoneretur. Quid amplius? Die quodam (inquit Ionuillæus) cùm Regina Margareta è puerperio ægrotaret, Réxque pro amicitia ad illam veniſſet, repente Blanca interuenit. Rex clamore canum admonitus, ſeſe in lectuli angulum abdidit, cortiníſque inuoluit. Illa nihilominus inuētum Regem manu, inſpectantibus omnibus, prehendit, ac ſimul è cubiculo eduxit: Tu hîc, inquiens, nihil agis. Egredere. At puerpera cùm tantam contumeliam acerbius tuliſſet, dolore exanimata eſt: coactíque ſunt cubicularij Regem reuocare, cuius aduentu puerpera recreata eſt, animumque recepit. Atque hæc quidem Ionuillæus, capite hiſt. 76. totidem propè verbis commemorat. Rurſus aliquot intermiſſis annis dominata eſt Iſabella Caroli VI. dementis vidua. Prius enim quàm Concilij auctoritate Regni procuratio certis ac delectis viris mandari poſſet, multæ ab hominibus ambitioſis cōtentiones exortæ ſunt. Sexies deniq; controuerſiæ

uerſiæ renouatę, ſexies interpoſitis pactionibus ſedatæ ſunt. Tandem Iſabella Pariſiis exacta, Carnutum ſe recepit. Ibi Philippum Moruillerium veteratorem nacta, Senatum ſibi, & Prætorem, & Cancellarium Moruillerium illum inſtituit eiuſdémque conſilio Typum regium (quod Cancellariæ Sigillum vulgò appellant) inſculpi iuſſit, ſuámque in eo imaginem demiſſis brachiis imprimi: cùm in diplomatibus hac præfatione vteretur: Iſabella Dei gratia Regina Franciæ: quæ propter incommodam Regis valetudinem Regni procurationem obtinet. Verum vbi Reſpub. multis affecta incommodis, ac prope iam ad interitum adducta videretur, publico conſilio Turones amandata eſt: quatuórque illi tutores attributi: qui belluam illam indomitam domi continerent: videréntque ne quam rem agere, ac ne literam quidem vllam ſine ipſorum permiſſu ſcribere poſſet. Cuius rei extat apud Monſtrelletum copioſa hiſtoria cap. 161. & cap. 168. Multóque vetuſtius eiuſdem ſeueritatis exemplum extat in Placidina Childeberti Regis matre, quam propter impietatem, & nimiam in epiſcopo Quintiano vexando & eccleſiæ pace conturbanda inſaniam, in oppido Cadurco comprehenſam, & rebus omnibus ſpoliatam ac nudatam Franci exilio damnarunt, vt teſtatur Gregor. Turon. libro tertio capite duodecimo.

De Parlamentis iuridicialibus.

CAP. XXVII.

SVb eadem Capeuingiorũ familia exortum eſt in Francogallia Regnum Rabularium, de quo nobis propter incredibilem artificum induſtriam, & inauditam ſeculis omnibus ſolertiam dicendum videtur. Dominatur hoc tẽpore paſſim in Gallia genus hominum, qui Iuridici à nonnullis, Pragmatici ab aliis, itémq; Rabulæ appellantur. Horum tanta trecentis ferè abhinc annis fuit ſolertia, vt non modò publici concilij auctoritatem (de qua ſuperiùs diximus) propè iam oppreſſerint, verùm etiam omnes Regni Principes, atq; adeò Maieſtatem regiam amplitudini ſuæ parere coegerint. Itaque quibus in oppidis illius Regni ſedes poſitæ ſunt, in iis tertia ferè ciuium & incolarum pars tantis excitata præmiis ad illius ſe artis Rabulariæ ſtudium ac diſciplinam applicauit. quod vel Lutetiæ, quæ ceterarum ciuitatum omniũ princeps numeratur, cuiuis licet animaduertere. Quis enim vel triduum in illa vrbe verſatus, non animaduertit, tertiam ciuium partem, artem iſtam rabulariam & litigatoriam factitare? Itaq; ſummus in ea Pragmaticorum conuentus (qui Purpuratus Senatus dicitur) tãtarum opum, tantæque dignitatis eſt, vt quemadmodum de Senatu Romano quondam dictum eſt, non iam cõſiliariorum, ſed regum ac ſatraparum conſeſſus videatur. quippe, cùm plerique in illum allecti,

cti, quantumuis abiecto loco nati, tamen paucorum annorum ſpatio regales propè opes ſibi concilient. Qua de cauſſa ciuitates aliæ complures omni contentione pugnarunt, vt eiuſdemmodi conſeſſus iuridiciales apud ſe haberent: iámque celeberrima hæc Parlamenta numerātur: Pariſienſe, Tholoſanum, Rhotomagenſe, Gratianopolitanum, Burdegalenſe, Aquenſe, Diuionenſe: quæ omnia ſtataria & ſedentaria ſunt. Octauum verò mobile & ambulatorium, quod Grande Cōſilium appellatur. Fuit & nonum Armoricis attributum, edicto Henrici regis anno MDLIII. In horum regnorum finibus ſunt & aliæ, vt ſic dicam, Satrapiæ, quæ ſuperiorum illorum amplitudinem, quoad poſſunt, imitantur: & vulgò Sedes præſidiales nominantur: tantáque huius morbi vis, atque contagio eſt, vt quemadmodum olim Ægyptiorum bona pars Tyrannorum ſuorum imperio in pyramidibus, & eiuſmodi molibus extruendis occupata erat, ſic maximus gentis Gallicæ numerus in litibus & calumniis exercendis, & forenſibus ſcriptitationibus operam cōſumat. Extat Claudij Seyſſellij Archiepiſcopi Maſſilienſis libellus Gallicè ſcriptus, cui titulus eſt, De Monarchia Franciæ: cuius in capit. 15. verba hæc ſunt: Opinione mea, plures ſunt in vna Francia ſcribæ, procuratores, aduocati, & ſimiles circumforanei, quàm in vniuerſo orbe Chriſtiano: ſi alij omnes vnum in locum conferātur. Neque diſſimilis illa eſt Philippi Cominęi querimonia lib.

6.cap.6.vbi de rege Ludouico xi. ſcribens: Habebat,inquit,in animo leges de publico & priuato iure,Gallico ſermone ſcriptas,vnum in volumen conferre: quò facilius captiones & præſtigiæ aduocatorum vitari poſſent: quorum numerus tantus eſt in hoc Franciæ regno,vt par in mundo non reperiatur; id Nobilitas Francica iampridem ſenſit,atque experta eſt. Hæc ad verbum Cominæus. Nomen autem Parlamenti (antiqua noſtrorum hominum lingua)collocutionem ſignificat, multorum variis ex locis certum aliquem in locum conuenientium, vt de communibus rebus inter ſe conferant,ac ſermocinentur.Itaque in Chronicis veteribus, ſiquando principes legatíve principum de pace, aut bellicis pactionibus conuenerunt, ſemper condictum illud colloquium, Parlamenti nomine appellatur. Eadémque ratione publicum ordinum Concilium vetuſta lingua noſtra Parlamentum dicebatur. quod nomen adhuc in Anglia retinetur. Thom.Walſimgamius in hiſt. Angl.ſub anno 1287. Hoc anno Rex Angliæ in Gallias tranſiens, Ambianos peruenit: & fecit homagium Regi Franciæ, pro terris quas de eo in regno Frãciæ tenebat Pariſius: & interfuit parliamento,quod Rex Francorum tenuit. Itaque Philipp.Cominæus lib.4.c. 1. Rex Angliæ, inquit,tributa ſuæ genti imperandi ius non habet, ſine conſenſu atque auctoritate ſui Parlamenti, quod apud nos Trium ſtatuum Concilium appellatur, Eodémque nomine conuen-

tus ordinum Britanniæ Armoricæ, quandiu gẽs illa regem proprium habuit, ſemper appellatus eſt: quemadmodum ex illius Annalib. cognoſci licet: multis quidem locis, ſed præſertim lib. 3. vbi Ducis Malíclerici, hoc eſt indocti indocta cum Franciæ rege pactio profertur: ex anno MCCXXX. Itẽ Dux in ſignum ſubmiſſionis prædictæ, voluit quòd à ſuo parlamento de cetero appellaretur ad parlamentum Franciæ, in duobus tantum caſibus. Et mox: A falſo & prauo iudicio ſui parlamenti Britanniæ appellabitur de cetero ad Franciæ parlamentum. Dicebatur etiam Curia parlamenti trium ſtatuum: vt Stephanus Aufrerius Burdegalenſis Prætor, nobilis pragmaticus, teſtatur in Commentario ſtyli curiæ Parlamenti. Quinetiam video Bartolum alioſque Doctores Italos hac eadem voce paſſim pro publico regionis alicuius concilio, ſiue comitiis, vſurpare. Nam Bartolus in l. 2. C. de legation. lib. 10. Præſes prouinciæ, inquit, conuocat parlamentum in prouincia, & in eo proponit quod reſpicit vtilitatem publicam. Ex mox: Nota, quòd præſides prouinciarum coadunant vniuerſale parlamentum prouinciæ: quod intellige, non quòd omnes de prouincia debeant ad illud ire, ſed de omnibus ciuitatibus deputantur ambaſiatores, qui ciuitatem repræſentant. Et in eandem l. Ioã. de Platea: Vbi ſuper aliquo, inquit, prouidendum eſt pro vtilitate totius prouinciæ, debet congregari generale concilium ſeu parlamentum: non quod omnes

de prouincia vadant: ſed de qualibet ciuitate aliqui ambaſiatores vel ſyndici,qui totam ciuitatem repręſentent.in quo concilio ſeu parlamẽto petitur proponi ſanum & vtile conſilium. Itẽ Lucas de Penna: Modus proponendi in cõſilio generali,ſeu parlamento eſt, vt petatur proponi ſanum & vtile conſilium. Budæus autem in Pandect. Nihiloſecius (inquit) curiæ Pariſienſis originem à conuentibus iuridicis manaſſe,haud dubia cõiectura crediderim: quibus olim Principes intereſſe, præeſſeque ſolebant: quoniam indictiui erant,nec loco,nec tempore ſtati. Vagam enim Parlamenti rationem fuiſſe conſtat, quaſiq; prætorianum Principis concilium.Cùm autem in Gallia noſtra ſummam illam Publici concilij auctoritatem imminuere Capeuingij molirentur, & certorum Senatorũ numerum in eius concilij locum ſubſtituere, auguſtum illud parlamenti nomen in illum pragmaticorũ & iudicum conceſſum tranſtulerunt:eique hãc auctoritatem tribuerunt: primùm vt nulla regia Lex, nulla conſtitutio rata eſſet, niſi cuius illi conſiliarij auctores comprobatoréſque fuiſſent: deinde vt nullus tota Gallia Magiſtratus, non modò vrbanus, verumetiam militaris eſſet, quem non ab illo conſeſſu inaugurari, & apud eundem in leges iurare oporteret: tum vt ab eorum iudiciis appellandi ius non eſſet: ſed vt eorum decreta rata & fixa eſſent. Is qui Princeps eſt ſenatus(inquit Connanus libro 1.)cùm ius dicit,nemini, præterquam Regi ipſi, honore ſe-

re ſedendi cedit. quo tamen loco Connanus Cancellarij oblitus eſt, cui Princeps ille ſenatus loco cedit, quaſi (vt Budæus ſcribit) magiſtratuũ omnium antiſtiti. Poſtremò quicquid poteſtatis imperij, auctoritatis penes publicum Concilium & Statuum parlamentum per tot annos fuiſſe docuimus, id totum Senatus ille ſubdititius ſibi vſurpauit: in quem reges cooptandos curabant, quos ad ſuas rationes accommodatos fore iudicabant, eaque tum Curia Parlamenti vocata eſt: vt in Anglico libello, cui titulus eſt *A learned* commendatum: cap. 52. ſunt quippe in regno Franciæ, in curia ibidem ſuprema, quæ Curia Parlamenti vocitatur, proceſſus quidam, qui in ea plus quam triginta annis pependerũt. Et noui ego appellationis cauſam vnam quæ in curia illa agitata fuit iam per decem annos, & adhuc veriſimile non eſt, eam infra annos decẽ alios poſſe decidi. Item cap. 48. Omnes aduocati in Francia etiam in curia parlamenti ſolẽt placitare cauſſas ſuas in lingua Gallica. Quare quibus initiis ac radicibus in tãtam amplitudinem excreuerit, pauliſper conſiderãdũ eſt. Primum igitur Baſilica regia Lutetiæ opere magnifico extructa eſt, imperio, vt plerique affirmant, regis Ludouici Hutini, quo nomine priſca lingua noſtra Turbulentus ſignificatur: vel, vt nõnulli diſputant, regis Philippi Pulchri, circiter annũ MCCXCIIII. ſtudio certè atque opera Enguerrantij Marignij, comitis Longueuillij, qui aliquot interiectis annis in patibulo Pariſiẽſi pro-

ater peculatus crimen reſte ſuſpenſus eſt. Vtcũque ſit, quod Ægyptij reges feciſſe narrantur, vt imperio ſuo ſubiectos in pyramidibus extruendis occuparent, in quibus rex Chemnis præcipuè memoratur, qui hominum trecenta ſexaginta millia ad pyramidem extruendam conduxit: idem tum Francogalliæ reges in arte rabularia tradenda feciſſe dici poſſunt. Guaguini autem Hiſtorici in Hutini regis vita, verba hæc ſunt: Hic Ludouicus inſtituit Parlamenti Curiam Pariſiis ſtabilem eſſe, & loco non moueri, ne litigatores crebris circuitionibus vexarentur. Hæc ille. Nam quòd nonnulli ad Pipinum vel Carolum Magnum inſtitutum illud referunt, quàm abſurdum id ſit, facilè ex iis quę mox docebimus, conſtabit. Quinetiam eiuſdem Caroli Magni leges & conſtitutiones cõplures extant, quarũ in nulla neq; parlamenti, neq; maioris illius Senatus mentio interponitur: ſed tantum ſancitur, vt certis locis forum à Iuridicis agatur, & conuentus habeãtur, quæ ille vſitata conſuetudine Placitum, & Mallam appellat. veluti legis Francicæ lib. 4. c. 35. Vt in anno tria ſolummodo generalia placita obſeruare compellat: niſi fortè quilibet aut accuſatus fuerit, aut alium occupauerit, aut ad teſtimonium perhibendum vocatus fuerit. Multæque aliæ in eandem ſententiam eiuſdem regis leges extãt, ex quibus de litium paucitate exiſtimare licet. Ac planè veriſſimũ arbitror, quod video à nonnullis hominibus noſtris traditum, tãtam litiũ,

calu-

calumniarum, & ſycophantiarum ſementem factam primùm à Papa Clemente v. qui Philippi illius Pulchri tempore Papatus ſedem Auenionem tranſtulit. cúmque magna ipſius aulici & pragmatici cõſuetudine cum hominibus noſtris implicarentur, ſemina Romanę artis rabulariæ in mores noſtros ſparſiſſe. Nam Eguinarthus in vita Caroli Magni ſic ſcribit: Cum calciaretur, aut amiciretur, nõ tantùm amicos admittebat: verumetiã ſi comes palatij litẽ eſſe aliquã diceret, quæ ſine eius iuſſu definiri non poſſet, ſtatim litigãtes introduci iuſſit, & velut pro tribunali ſederet, lite cognita, ſentẽtiam dixit. Itaque eiuſdem Caroli Magni in Capitulari hæc lex extat: Hoc miſſi noſtri notum faciant comitibus & populo, quòd nos in omni ſeptimana vnũ diem ad cauſſas audiendas ſedere volumus. Age, ceteros videamus. Regnauit circiter annũ MCCXXX. Ludouicus cognomento Diuus: cuius vitam Ioan. Ionuillæus de quo ſuperiùs aliquoties meminimus, conſcripſit. At ex huius commentario quanta per id tempus litium & calumniarum eſſet raritas, vel hinc licet intelligatur; quòd Rex ipſe Ludouicus vel controuerſias diſceptabat, vel diſceptandi negotium nonnullis è ſuo Comitatu mandabat. Itaque capit. 94. ita ſcribit: Solebat, inquit, imperare Domino Nellio, Domino Sueſſionenſi, & mihi, vt iudiciis quæ ad portam appellantur, operam daremus. Tum mittebat qui nos ad ſe accerſeret: quærebatque ex nobis, quo ſtatu res eſſet,

ecquod eſſet iudicium, quod ſine ipſo exerceri nō poſſet. ac ſæpe accidit, vt re per nos ad ipſum delata, litigatores ipſos accerſiri ad ſe imperaret, cauſſamq; ex bono & æquo diſceptaret. Sæpenumerò in ſaltum Vicennam animi cauſſa exibat, viridíque in ceſpite ad quercus alicuius radicem conſidens, ſibi nos aſſidere, &, ſi quis negotij quid habebat, eum ad ſe vocari iubebat. Quinetiam ipſe claré pronuntiabat, ſi quis litem & aduerſarium haberet, vt accederet, & iuſta ſua exponeret. Tum ſi quis accedebat, Rex attentè ipſum audiebat, ac re cognita, ſententiam ex bono & æquo pronuntiabat. Interdum negotium dabat Petro Fōtanio, & Godefrido Vilettio, vt litigatoribus operam darent, & cauſſas diſceptarent. Vidi etiam aliquoties, cum bonus ille Rex Lutetię in hortum ſuburbanum exiret, tunica mediocri indutus: ibíque menſam tapeto inſterni imperabat. Tum ſilētio facto introduci ad ſe litigatores iubebat, cauſſaſque ſuas agere: iúſq; ex tempore reddebat. Hæc Iōuillæus. Ex quibus exiſtimari poteſt, quanta litium & litigatorum illis temporibus eſſet paucitas: quantáque Regum illorum in auertēdis litium moleſtiis ſolicitudo. Quin ne illud quidem prætermittendum eſt, quod ſcribit Speculator ſub tit. de Feriis, cùm ſuo tempore, hoc eſt circiter annum MCCLXX. grauiores cauſſæ ac lites in Cōcilio publico, (quod, vt iam antè dictum eſt, Parlamentum appellabatur) agi ſolerent, atq; illuc omnibus ex regni partibus in ius adiretur, mo-
ris

ris fuiſſe, propter eos qui longinquis ex regionibus venerant, vt etiam feſtis diebus iudicia exercerentur: Poteſt, inquit, excuſari conſuetudo Curiæ Regis Franciæ, quæ tempore Parlamentorum omni die ius reddit: vt venientes de longinquis partibus citius expediantur. At ſucceſſu temporis, arte rabularia, ſenſim, gangręnæ modo, ſerpente, inſtitutum eſt, vt & ſæpius & pluribus locis iuriſdictio exerceretur. Itaque Philippi IIII. cognomento Pulchri conſtitutio hæc extat, ex anno MCCCII. Præterea propter ſubiectorum noſtrorum cõmodum, & cauſſarum expeditionẽ proponimus ordinare, quòd duo Parlamenta Pariſiis, & duo Scacaria Rhotomagi, Diéſque Trecenſes bis tenebuntur in anno: & quòd Parlamentum apud Tholoſam tenebitur, ſicut teneri ſolebat temporibus retroactis, ſi gentes terræ conſentiant. Item, quia multæ cauſſæ magnæ in noſtro Parlamento inter magnas & notabiles perſonas aguntur, ordinamus & volumus, quòd duo Prælati & duæ aliæ perſonæ ſufficientes, Laicæ, de noſtro conſilio, vel ſaltem vnus pręlatus, & vna perſona Laica, cauſſas prædictas audiendi, deliberandíque gratia continuè in noſtris Parlamentis exiſtant, Quibus ex verbis intelligi poteſt, primùm quàm raro per ea tempora iudicia exercerentur. deinde quàm pauci iudices in illo Parlamento ſederẽt. Nam quantum ad ceteras præfecturas Regníque prouincias, extat eiuſdem Philippi Pulchri conſtitutio, in eodem libello his verbis edita,

anno M CCCII. Præcipimus inſuper, quòd Seneſchalli & Balliui noſtri teneant ſuas aſſiſias in circuitu Seneſchalliarum & Balliuiatũ ſummariè, de duobus menſibus in duobus ad minus. Quinetiam Budæus eodem quem ſuperiùs notauimus loco ſcribit, anno M CCXCIIII. ab eodem Rege Philippo conſtitutum fuiſſe, vt in Parlamento trifarij generis ſederent Prælati, Barones, & mixti Clerici cum Laicis. Cùm laici, inquit, partim ex equitibus, partim ex promiſcuo genere hominum deligerentur. Item, vt Prælati & Barones ex illo tertio genere ſtatuerent, qui ad quanq; iuriſdictionem exercendam idonei viderẽtur. ſimul vt tres viros deligẽrent, qui in eas regiones mitterentur, quæ iure ſcripto vtebantur: vt in iis ius dicerent, & ſi qua capitalis quæſtio habenda eſſet, literatiſſimos quoſque adhiberent. Quo loco Budæus horum temporum corruptelam deplorans, ſimulque viliſſima rabularum capita forenſia, togatóſq; vulturios (vt Apuleius loquitur) deteſtans, ex Iuuenalis verſu ſic exclamat: Quondam hoc indigenæ viuebant more: ſimúlque ita ſubſcribit: Ita enim nobis exclamare in mẽtem venit: Antiquioribus illis ſeculis, florente tamen hoc Regno (quod ex numiſmatis apparet, auro obryzo percuſſis) ſimplicem & facilem ius reddendi rationem, raráſque lites, nec diuturnas, vt nunc, aut etiam ſeculares fuiſſe: cùm nõdum iſta turba interpretum Iuris Remp. inuaſiſſet: nec dum ſcientia iuris latiſſime, atque etiam in infini-

tum

tum patere crederetur. ſed æquum bonúmque & iudex prudens integritate atq; innocentia præditus, inſtar ſexcentorum voluminũ eſſent. Nunc verò quò res reciderit, nemo quidem nõ videt. ſed omnes dicere muſſant. Hactenus Budæus, grauiſſimus vbiq; & acerrimus artis rabulariæ aduerſarius. Nunc vt ad noſtrã hiſtoriam redeamus, doceamúſq; quibus initiis ac fundamentis Regnum iſtud litigatorium excitatum fuerit: quemadmodum Cicero ſcribit Pontifices veteres propter ſacrificiorum multitudinem, tres viros Epulones inſtituiſſe, quamuis eſſent ipſi à Numa, vt etiam illud ludorum epulare ſacrificium facerẽt, inſtituti: eodem modo ex illo perexiguo Iudicum Parlamentariorũ numero, creſcente litium multitudine, incredibilis Iudicum & Conciliariorum ſoboles propagata eſt. Ac primum Baſilica ingẽs, ſumptuoſa, magnifica, Regis, vt ſuperiùs diximus, Ludouici Hutini, vel Philippi Pulcri imperio ædificata eſt: tum ex mediocri iudicum numero tres decuriæ factæ, Magnæ Cameræ, Inquiſitionũ, & Poſtulatorum. quam partitionem Budæus eodem illo loco: ſed copioſius Gaguinus in Regis Hutini vita commemorat. Video tamen, qui ad Stilum curiæ parlamenti, vbi Stephanus Auffrerius eundem numerum ſeruat, hanc notam aſcripſerit: Imo initio duæ tantùm cameræ fuerunt. quia Camera Requeſtarum eſt tribunal inferius. poſtea addita eſt tertia:

quæ parua Camera Inqueſtatũ appellatur. Sed anno MDXXII. rex Frãciſcus, vt corraderet ſexaginta millia aureorum quartam Cameram è viginti nouis conſiliariis creauit: à ſingulis capiẽs ter mille aureos. vnde curia valde deturpata fuit. poſtea præſidentiũ quoque numerus pretio auctus eſt. Rurſus idem Rex ann. MDXLIII. alios XX. quæſtus cauſſa creauit. Quin ne illud quidem prætermittendum videtur, quod & Guaguinus & Budæus eodẽ loco memorię prodiderunt, atque inſigne eſt ad omnem memoriam documentum, illum iudicum conuentum non perpetuum & perennem (vt hoc tempore) ſed indictiuũ fuiſſe, nec niſi certo Principis mãdato exerceri ſolitum: quod quotannis ineunte mẽſe Nouembri edictum Regis proponi oportet, vt eum renouari liceat. Atque vt huius, inquit eodem loco Guaguinus, coitionis Regẽ auctorem eſſe certum ſit, regia ſingulis quibuſque annis reſcripta eduntur, quibus ad D. Martini diem feſtum, id eſt, II. Id. Nouem. Parlamẽtum inchoãdi iudicibus à Rege auctoritas datur. De mirabili autem & celeri huius regni incremẽto etiam illud argumento eſſe poteſt, quòd circiter centũ pòſt annis, hoc eſt, ann. MCCCCLIII. regnante Carolo VII. hæc ab illo conſtitutio promulgata eſt: A feſto Paſchæ, vſque ad finem Parlamenti, Præſidẽtes & Conſiliarij hora ſexta de mane debent in ſuis cameris eſſe congregati, à feſto S. Martini, poſt horam prædictam, Et aliquantò poſt: Perneceſſarium eſt, vt Præſidentes

dentes & Conſiliarij Curiæ poſt prandium veniant ad Parlamentum iudicandi & expediendi cauſſà. Hæc Carolus VII. At Caroli Magni tempore, qui regnũ triplo maius obtinebat, quam diſſimilis iudiciorum ratio fuerit, vel ex hac ipſius lege facile intellectu eſt: Legis Francicæ lib. 4. c. 74. Vt comes placitum non habeat, niſi ieiunus. Iam de voce Parlamenti ac nominis etiam auctoritate illud argumẽtum extat, quod cùm in ea parte Allobrogum quæ Delphinatus dicitur antiquitus Senatus inſtitutus fuiſſet, cũ ſumma auctoritate, quod concilium Delphinale dicebatur: tam Ludouicus VI. qui bene de ſe meritis Delphinatibus benignè facere ſtudebat, nomen concilij in Parlamentum mutauit: quamuis nihil ad ius atq; auctoritatem adderet: cuius rei Guidopapius teſtis eſt, q. Gratianop. 43. & rurſus q. 554. Cum autem in his iuridicialibus parlamentis, regniſque rabulariis permulta ſint, quæ boni & cordati viri grauiter & acerbè ferunt, tum verò quatuor hęc in primis numerantur, quòd publica iuriſdictionis nundinatio exerceatur, quòd magiſtratus publico periurio ineantur, quòd parlamenta litium ſeminaria ſint, poſtremò quod tertia propè Galliæ pars rabulariam artem exerceat. Nam quod ad primum attinet, quotuſquiſq; hodie numerari poteſt, qui iudicandi munus non & præſenti pecunia ſit mercatus, & præſenti pecunia vẽditet? vt veriſſimè Alexander Cæſar dixiſſe videatur, neceſſe eſſe vt qui magiſtratum emit,

vendat, nec ſine rubore puniri poſſe, qui quod emit, vendit. Et nummarium tribunal (inquit Seneca lib. de benefic. 1.) audita vtrinque licitatione alteri addici, non mirum. quando quæ emeris, vendere gentium ius eſt. Hanc boni viri Gallicæ iuriſdictionis nundinationem, hoc cõmercium, hoc forenſe latrocinium appellant: quod res quæ humanarum rerum ſanctiſſima eſſe debuit promercalis facta ſit, pretioque & vendatur, & ematur: neque quicquã æquè Galliæ exiſtimationem apud exteras nationes onerat, quàm quòd, ſicuti lanij bouem opimum vno pretio emptum, pòſt in macello per partes venditant: ita magiſtratus vno pretio comparatur, cuius adminiſtratio ſingulis poſtea ius poſtulantibus diuendatur. De quo Deum immortalem, Solemque, & cælum, & genus hominum qui hodie viuunt, quique poſthac victuri ſunt, conteſtor, ſi non optimo iure ac meritiſſimo tam fœdam patriæ labem, infamiam, dedecus, ac turpitudinem deploro: neque me Matharelli, aut Maſſoni, aut neſcio cuius eiuſmodi rabulæ ſcabioſi ac ſycophantæ meretricia impudentia, aut cuiuſquam palpatoris aulici pretio conducta calumnia de hoc iuuandæ patriæ ſtudio, (ſi Dei volũtas ferat), dimouebit. Quid? an quiſquam eſt, qui cogitare illud ſinè lachrymis poſſit, quòd non modo clientes & beneficiarij Romani Pontificis, & clerici iureiurando ei deuincti, & opimis ſacerdotiis prædìti, magnam illorũ magiſtratuum partẽ obtinent:

ment:verumetiam ij, qui ſe Laicos appellari volunt, iſtiuſmodi beneficiis in ſuos liberos conferendis eiuſdem Pontificis tyrannidi ſe, ſuámque fidem ac religionē venditant? Iam verò, de periurio paſſim toto Gallia vſitato, quid dicemus? Vetus Imp. Theodoſij lex eſt, gentium, vt opinor, omnium vſu ac moribus comprobata, vt qui magiſtratum ineunt, publicè iuſiurandum dent, ſe nihil eo nomine neque per ſe, neque per alium dediſſe, aut promiſiſſe. l. vlt. C. de repetund. Hoc quidem iuſiurandum, in Gallia quoque, omnibus magiſtratuum mercatoribus in Parienſi alióve Parlamento defertur. at quid dixi defertur? Imò verò confidenter accipitur, conceptíſque verbis præſtatur, cùm tamen admodum pauci ac prope dicam nulli, tota Gallia numerari poſſint, qui non præſenti numerata ad manum quæſtoris pecunia ſuum Officium, ac iuriſdictionem ſit mercatus. atque is primus ſacris iſtis initiatibus aditus in Gallia patet. Age, reliqua videamus. Nam complures iſtiuſmodi iudicium conuentus qui ad diimendas lites, ad ciues iudicialibus moleſtiis liberandos inſtituti ſunt, meras eſſe litium officinas & ergaſtula, quis ignorat? aut cui tandem notum in Gallia non eſt, litē ſemel inſtitutam hominū iſtorum artificiis non modò immortalem reddi, ſed etiam in alias complures propagari? Quod verò poſtremo loco poſitum eſt, cui non miſerum atque indignum videatur, gentem

Gallicã, omnium quas ſol videt ad bonas quaſque artes, ac præſertim ad literarum, addo etiã ad pietatis ſtudium aptiſſimam, tamen in calumniis litiũ, in ſycophantiis exercendis, in ſordibus denique rabulariis, quaſi in cloacis ac latrinis exhauriendis ætatem conſumere? quæ natio trecentis abhinc annis litium propè expers, Reipub. & (vt tum loquebantur) boni publici curam in annuis comitiis gerebat, eam in iſtis lutulentis ſordibus occupatam, totam Reipub. curam paucis aliquot aſſeclis atque aſſentatoribus regiis permittere? Atque huius ego morbi Rabularij (quam veriſſimè ſcabiem Gallicam appellare poſſumus) quo magis magíſque originem inueſtigo: eo magis in illa quam ſuperius protuli, opinione confirmor, vt ſuperſtitionum lues, vt alia complura, ex Romanorum Pontificum officina profluxerunt, ſic rabulariæ artis diſciplinam ex eorundem curia & iuriſdictione ad nos defluxiſſe quod peradmodũ paucis poſt Decretalici iuris promulgationem annis contigiſſe conſtat. Nam in Gratiani Decretum (c. vides. 10. diſt.) relata eſt Epiſtola Leonis Papæ (quem illi in Deorum ſuorum numerum retulerunt) ad Ludouicum II. vtriuſque Franciæ Regem & Imperatorem ſcripta, qua teſtatur, ſe Imperatorum legibus, & conſtitutionibus, & iuri ab illis conſtituto parere. & in c. vlt. ab eodem Imp. pro ſua clementia petit, vt iuris Ro. leges vbiq; obſeruari velit. quinetiam exſtat Papæ Honorij III. Decretalis in c. I. Ext. de Iuram.

cal.

cal.vbi dilucide oſtendit, Papales clericos vſq; ad illud tempus Ro. iuris legibus & Chriſtianorum Impp. conſtitutionibus, quæ in Codice Iuſtiniani exſtant, paruiſſe: iiſque etiam in iuriſiurandi controuerſiis vſos eſſe. Ecquódnam igitur (dicet aliquis, tantis malis remedium afferemus? Cauſſam quidem illorum omnium conſtat eſſe partim impietatem, partim incredibilem gentis noſtræ ſuperſtitionem, quæ per eadem illa tempora ex eodem illo fonte ad nos fluxit, quibus immenſa caligo vniuerſum orbẽ Chriſtianum obtexerat, & vnico Chriſtianæ religionis lumine extincto, ſacris ſcilicet Bibliis obrutis ac ſepultis, omnia denſiſſimis ſuperſtitionum tenebris oppreſſa tenebantur. Quare ſi per noſtros Alaſtoras, ſi per furias ciuilium bellorum incentrices licebit, vel (vt verius loquamur) per ſingularem Dei benignitatem dabitur, vt ſacrorum Bibliorum auctoritas in Gallia valeat, & iuuentus in iis ſe ſtudiis exerceat, non dubium eſt, quin, vt exorto ſole tenebræ fugantur, ſic artes rabulariæ vnà cum ſuperſtitionibus ex eodem fonte deductis, depellantur. quod vt Deus optimus maximus propter Chriſti filij ſui & Emanuelis noſtri gloriam noſtræ huic ætati concedat, toto pectore ab eo precor, quæſoque.

FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM QVÆ HOC Libello continentur.

A

Abdicandorum Regũ ius penes populum 55

Adr. Turnebi opinio in diſquiſitionem vocata 33

Ædui a Romanis conſanguinei dicti 4

Æduorũ potentia 4.5

Ægyptij in molibus, Galli in litibus & calũniis occupati 213

Amphictionum Concilium 95

Anglorũ regni adminiſtratio qualis 97

Anglicum parlamentum ibi.

Anſelmus Epiſcopus Regis ſui proditor 161

Apannagium 66

Aruernorum veterum potentia 5

Attila victoria immanes 44

Attuarij Franci 42

B

Batavi Francis primi finitimi 33

Bellum boni publici nominatum 178, 179

Bellorum iuſtorum nõ ſemper ſecundi euẽtus 40

Blancæ reginæ matris inſana dominatio, & infauſta 201, 208, 209, 210

Bonifacij Papæ ad Philipp. Frãc. regem litera 171

Brunechildis reginæ matris inſana dominatio 205

Brunechildis horrendum ſuppliciũ 206

Baudilo regis iniurioſi interfector 57

Britones Britonãtes veteris linguæ Gallicæ reliquiæ 13

Budæi opinio de Paribus Franciæ 148

Budæus

Budæus rabularũ hoſtis infeſtiſſimus 23

C

Cæſaris locus emẽdatus 9,10
Calicis in Cœna plebi communicandi mos vetus 204
Caninefates Frãcorum populares 33
Capillitij Regalis ius 79
Capilli honoris cauſſa filio regis præcidebãtur 84
Carolus Magnus litigantes audiebat, & lite cognita, ſententiam dicebat. 219
Caroli Magni filij reges à populo electi 48
Carolus Simplex à Frãcis abdicatus 60
Carolus Craſſus rex à Francis abdicatus 59
Chauci & Chayci Frãcorũ populares 29,83
Childericus primus Frãcorum rex abdicatus. 56. alter 57
Childericus Merouei filius primus Frãcogalliæ rex 43
Chilpericus rex à Frãcis abdicatus 58
Chrotildis reginæ matris inſana dominatio 203
Cicero differẽtiam ſtatuit inter regem & regnum 158
Ciuitas, Regioque magiſtratu eodem vtitur 2
Colonia Agrippina à Francis liberata 41
Comati reges Francogalli 79
Comes ſtabuli qualis 138
Comeſtabilij dignitas 139
Comites domus regiæ, Comites Palatij 130
Cominij teſtimonium de Concilii autoritate 182 in Concilio quibus de rebus agatur 116, 117, 119
Cõcilii auctoritas in Religionis negotiis 153

Concilij auctoritas in regem Ludouicum XI. 178
Concilij iuriſdictio in controuerſiis de regno 166
Concilij auctoritas rege capta 168
Concilij Francogallici auctoritas quāta & qualis 95, 115, 116, 118
Concilium quò referatur a Seyſſello 84
ad Concilium vocabatur Princeps criminis inſimulatus 119, 120
Concilium priſca Galliæ publicum 3
Conſiliarij alij regis, alij regni 93, 157
Criniti reges Francogalli 79
Criſtati Francorum reges 83
Curatores regni XXXVI. 181
Curia regis, quæ 133. ire in curiam 111, 112, 113
Curiæ ppl. R. Curiatæ leges, Curiata comitia 164

D

Difficilius nihil quàm bene imperare 93
Druydæ ſcriptura non vtebantur 10

E

Edictū de ritibus Eccleſiæ Romano more ſeruandis in Gallia 16
Eleuare regem 54
Ephori regum cuſtodes & obſeruatores 96
Ephororum iuſiurandum 158
Eudo ſecundus Francorum rex abdicatus 56

F

Faramundus à Francis rex electus 48
Faramundus Francorum nō Francogallorum rex 43
Fœmineo ſexui Franci olim ſubiici nolebā 202 t
Francus, id eſt, liber 35. vnde

vnde Franciſia pro aſylo ibid.
Franci à Papa maledicti, ſi regem non Caroli Magni de ſtirpe habeant 137
Frāci maritimarum rerum periti 29,31
Francica Lex 77
Francogallorū gens gemella, & vnde nomen 43
Francogalliæ regnum non hereditariū 46
à quibus inter quatuor fratres diuiſum 72
Franci, id eſt, libertatis auctores 36,39
Franci Gallis commixti 45
Francorum ius in primogenitura 70
Francogallicæ linguæ cōfuſio quadruplex 14
Francorum veterū incunabula 29,30
Francorum prodigioſa nauigatio & victoria 31,32
Francorum nomē vnde 37,38
Francorū nomē quàm late propagatum 24, 25,26
Francorum nomen antiquiſſ. 39
Franci & Galli promiſcuo nomine appellati 46
Fredegōdæ reginæ matris inſana dominatio 205

G

Galliæ totius factiones duæ 4
Galliæ felicitas ante parlamenta inſtituta 222
Galli priſci cum Roma. octingentos annos pugnarunt 17
Galli priſci Romanis formidabiles 18
Gallia priſca ſub optimatibus 2
Gallicæ gētis virtus ab antiquis deſcripta 1
Galli priſci Germanis formidabiles 18
Gallia priſca ciuitates 2

Gallia comata 82
Galliæ omnes in quot prouincias à Romanis diuiſæ 21
Gallico ſermone iudicia exercere, quis iuſſit 15
Gallis unde Latinæ linguæ conſuetudo, & quid inuexit 14,15
Gallorum priſcorũ virtus militaris 18,19
Gallorum à Romanis defectio 21,22
Gallorum priſcorum Lingua 7. non Græca 8, 9, 10. non Germanica 13
Germanorum reges nõ hereditarii 47
Græciæ veteris adminiſtratio 95,96
Guill. Bellayi fabula de Francorũ origine 24

H

Heluetii quidã Græcæ linguæ non ignari 10
Heluetii cur Suitti vocati 34,35
Hiſpanorum virtus in rege coercendo 98
Hugo Capetus quà familia natus 160,161, 162
Hugo Capetus regni occupator. 161, eius aſtu tum facinus 163

I

Ioannis Turpini monachi libellus nugatorius 37
Iſabellæ reginæ inſana dominatio 210,211
Iudithæ reginæ matris inſana dominatio 207

K

Kal. Maii ſolennes concilio Frãcogallico 110

L

Lacedæmoniorum Reſpubl. qualis 96
Leges Francorum à populo iubentur 122,123
Lex verè regia à Carolo Magno lata 219
Lex Salica 75,76, & deinceps
Lingua Francogallica confuſio 14
Literæ Græcæ in Franciam inuectæ 12

Litium propagatio ex Parlamentis 223
Litiũ paucitas olim in Gallia incredibilis 219
Loqui Romanum 27
Ludouicus rex controuerſiones diſceptabat 219
Ludouici Tranſmarini ad matrem reginã Blancã litera plenariæ poteſtatis 201
Lutetia rabulariæ artis magiſtra 212

M

Magiſtri Palatii 124
Maieſtas regia, quæ 108. *Eius ſedes propria in concilio publico* 108
Maiores domus 124,125
Maſſilienſium veterum doctrina 9
Merouεus rex Frãcorũ nõ Francogallorũ 43
Morbus rabularius 212
Mulieres an à procuratione regni arceantur 200
Mulier animal indomitũ Catoni 204,205
Mulieres ſub tutela 200

P

Palatii Pariſienſis auctores 217,223
Papa nõ abrogauit regnum Childerico, ſed popul. 131
Paparũ auctoritas in regib. abdicãdis vnde nata 130
Papæ Stephani Epiſtola mirifica 135
Papæ Stephani ſomniũ inſigne 136
Pares Frãciæ 141 *cauſſa inſtituendorũ* 144
Pares à quo inſtituti 141
Parium poteſtas quotuplex 142
Pariũ Curia 145,147
Parium numerus 145
Pariatus honor 148
Pares ad quorũ iudiciũ adduci poſſint 149
Parlamẽtorũ multiplicatio ex litibus 223
Parlamenti vocabulum 214
Parlamenta octo 218
Parlamẽtũ propriè col-

loquium bellicum 108

Parlamentorum auctoritas ſumma 215, 216

Parlamentum Anglicum 97

Philippi Franc. regis literæ ad Papã fatuitatem 172

Placidina Childeberti mater exilio dãnata 211

Placitum quid 121

Plectrudis inſana dominatio 206, 207

Plinij locus emendatus 12

Populi Francici ius in legibus ſciſcẽdis 122, 123

Populi & regis par poteſtas olim in Gallia 94

Præfecti Aulæ 130

Principum cõtentiones concilij auctoritate componuntur 170

Prouinciarum Romanarum ſeruitus triplex 20

R

Rabularium regnum 212

Rabularia vnde in Galliam introducta 219

Regalis capillitij ius 79

Regina mater pœnis meritis affecta 206

Reginæ matris facinus atrox 81, 92, 204. impium 205, crudele 206, 207

Reges facillimè omniũ voluptatibus infatuantur 156

Reges Francogalliæ in bello capti 157

Regis periurium calamitate populi expiatum 182

Reges ſuos Franci creabant 48, 49, 51, 52, 57, 73 & regno ſe abdicare cogebant 55, 56, 57, 58, eiiciebant ibidem.

Regũ poteſtas 164, 165

Regere non debet, quæ regina eſſe nõ poteſt 202

Regna priſcæ Galliæ nõ hereditaria 6. *eadẽ certis legibus aſtricta* ibid.
Regnorum controuerſia ad concilium delatæ 166, 167
Reginæ cuſtodes appoſiti 211
Reges cum infinita poteſtate ſunt Reges pecudũ Ariſtoteli 92
Regis carpento & bubus vehendi mos vetus 108, 109
Regis liberis pluribus exſtantibus quid iuris in ipſius hereditate 62, 64. 65, 70, 72
Regnorum hereditates periculoſæ 47
Regi parere & ſeruire diuerſa ſunt 36
Regis creandi mos Frãcorum vetus 49, 50, 51, 54 55
Regnum Francorum inter fratres diuiſum 72
Regis alij conſiliarij, alij regni 93
Regis & Regni differẽtia 155
Regi curatores imponuntur 181, 182
Regum Francogallorum tres ſtirpes 46
Reges priſcæ Galliæ quales 4
Rex ſine freno facilè tyrannus euadit 7
Rex dominium alienare ſine concilij auctoritate non poteſt 169
Rex Frãcogalliæ a populo eligebatur 53, 54
Rex Francorum inedia laborat 59
Rex à ſuis conſiliariis vendi ſolitus 93, 94
Re publi. forma præſtantiſſima quæ 89, 90
Rerum quæ in regis dominio ſunt quadripartita diuiſio 63
Romanum loqui 27
Romanorum tyrannis Gallis intolerabilis 23
Romanorum artes in

exteris nationibus ineſcandis 3

S

Salij Franci 41
Salii & Salici Franci 76
Salici Franci ibidem
Salica lex ibid.
Satellites priſcorũ Regum Frãcorum nulli 86,87
Scuto imponebatur rex nouus à Francis 54, 55
Seditiones quædam iuſta quamuis moleſta 180
Stipendiũ Galliæ à Romanis impoſitum 20

T

Tacitus Francos libertatis auctores nominat 39
Taprobanici Reges frenati 96
Theodoricus rex à Frãcis abdicatus 57
Τριχοχάρακτοι reges Frãcorum 84
Troianorum fabula de Francorũ ſtirpe 34
Tyrannidis nota triplex 86

V

Venenum in calice Cœnæ dominicæ 204
Virga cõſecrata 70
Uti literis, id eſt, ſcribere 10

= 1.100 –

12390

C+P AF

$*^8$ A–P^8 (last leaf printer's mark on verso only)

KJV
252
.H68
1586
c.1

4102786